لە خزمەتی ئەدەب و لە پێناوی ڕاستیدا

(لە بارەی ژیان و شیعر و خەباتی هێمنەوە)

د.عوسمان دەشتی

ئەندامی کارای ئەکادیمیای کوردی

هەولێر

٢٠٢٢ی زایینی ٢٧٢٢ی کوردی

نـاوی کتێب	: (لە خزمەتی ئەدەب و لە پێناوی ڕاستیدا)
نووسەر	: پ.د. عوسمان دەشتی
تایب و نەخشەسازی	: سەنگەر شنۆیی
تیراژ	: (٥٠٠) دانە
چاپ	: تاران
نرخ	: (٥٠٠٠) دینار

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان/ هەرێمی کوردستان

ژمارەی سپاردن (٢٤٣)ی ساڵی (٢٠٢٢)ی پێدراوە

ناوەڕۆک

وتەیەک ٥

(١) هێمن ناسان دەڵێن چی؟.. ٩

(٢) چەند نامە و بەڵگەنامە لە ئەرشیفی گۆڤاری سروە ١١٩

(٣) لەبارەی شیعر و پەخشانی هێمن ١٧٩

(٤) کێشە و بێشەی دوو شێعری نەناسراو یاخود کەم ناسراوی هێمن ٢٣١

(٥) شیعرێکی تووک لێکراو.. ٢٨٧

(٦) هێمنی شاعیر و هێمنی مرۆڤ ٣٠٥

(٧) یادی هێمن ٣٥٧

(٨) پاشکۆ..٣٧١

وتەیەك

گواستنەوەی سەرلەبەری ئەرشیف و کتێبخانەکەم لە پایزی ساڵی پاردا (٢٠٢١) بۆ کتێبخانەی ناوەندیی زانکۆی کۆیە، ئەو دەرفەتەی هێنایەوە پێشەوە کەوا ئەو نامە و نووسراو و دەفتەر و دەستنووس و بەڵگە و دیکۆمێنتانەی کەوا ساڵانێک بوو پاراستبووم و لە دوو توێی فایل و دۆسیەی تایبەتیدا لەناو کۆمەدین و دەرگا و دۆڵابەکانی کتێبخانەکەدا هەڵمگرتبوون، دووبارە بێنەوە بەردەستان و بکەونەوە بەرچاوان. بۆیە هەر لە دوای تەواوبوونی کاروباری ڕاگواستنی کتێبخانەکە، دەستمانکرد بە پۆلێنکردنی تەواوی نامە و نووسراو و بەڵگەنامەکان لە چەند بەش و دۆسیەی تایبەتیدا، بەو نیازەی کە ئەگەر خوا یاربێت و تەمەن باقی بمێنێت، ئەوا بەرە بەرە هەر یەکێک لەم دۆسیانە کاری لەسەر بکەین و ئامادەی بکەین، تا ئەوەی لە شێوەی کتێبێکدا چاپ و بڵاویان بکەینەوە. ئەم نامە و نووسراو و بەڵگەو دیکۆمێنتانەی کەوا لێرەدا و لەدوو توێی ئەم کتێبەدا دەبیندرێن یەکێکە لەو دۆسیانەی کە بەشێوەیەکی تایبەتی لەبارەی شێعر و بەرهەم و ژیان و خەباتی هێمنی شاعیرەوە دەدوێن.

دیارە (هێمن) وەکو لای زۆرێک لە دۆست و ناسیاو و هاوڕێ و ڕووناکبیرانی کورددا ڕوون و ئاشکرایە، بۆ ئێمەمانان بۆتە مەسەلەیەکی گرنگ و دانەبڕاو لە ژیان و چالاکی زانستی و ڕووناکبیری بەندەدا و

لە ماوەی ئەم بیست ساڵەی ژیان و خزمەتی زانکۆییمان چەندین کتێب و لێکۆڵینەوەی ئەدەبیمان لەبارەوە چاپ و بڵاوکردۆتەوە. بە پێویستی نازانم باس لە بەش و برگە و بابەتەکنی کتێبەکە بکەم، ئەوەندە نەبێت کە بڵێم ئەم کتێبە لە کۆمەڵێک بەش پێکهاتووە، هەر بەشەی سەر دێڕی تایبەتی خۆی هەیە، کاتێک خوێنەری هێژا بەسەریدا ڕادەبوورێت بەچاکی لە کرۆک و ناوەرۆکی باسەکە تێدەگات، واتە وەکو کورد دەڵێت، هەر بەشێک شەرعی خۆی بۆخۆی دەکات. لە کۆتاییشدا هەموو بەشەکان لە ژێر باڵی ناونیشانە سەرەکییەکەدا یەکتر تەوو دەکەن و کۆدەبنەوە.

مامۆستای نەمرمان (دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ) یادی بەخێر، بە سوود وەرگرتن لە دێڕە شیعرێکی قۆشمەی شێخ ڕەزادا، زۆر جاران دەیگوت:

تەمەن گەیی بە هەشتا   قەڵەم بەکارە هێشتا

ئێمە مانانیش بۆمان هەیە بڵێین کەوا لە دەستپێکی گرێی حەوتەمینی تەمەندا، شوکر قەڵەم هێشتا بەکارەو بەو هیوایەی لە دوو بەرهەمی بەپێزی دیکەشدا، هەر تەنیا سەبارەت بە ژیان و شیعر و داهێنانی هێمن، لە ئایندەدا یەکتر بگرینەوە. بابەت و کەرەستەی خاوی هەردوو بەرهەم تا ڕادەیەک ساز و ئامادەن، بەڵام پێویستی بەکار و دەرفەت و توانا و سەلیقەوە هەیە. بە هیوای ئەو ڕۆژەوە لەگەڵ ڕێزماندا.

پ.د. عوسمان دەشتی

هەولێر ٢٠٢٢/٣/٣

(١)

هێمن ناسان دەڵێن چی ؟

- عەبدوڵـڵا حەسەنزادە
- مـحەمەدی مەلاکەریم
- سلێمانی چیرە (س. ج. هێرش)
- د.مـارف خـەزنەدار
- کەریـم حیـسـامی

(١)

هێمن ناسان دەڵێن چی؟

لەسەروبەندی ئامادەکردنی ماستەرنامەکەماندا، (ساڵانی ١٩٩٨-٢٠٠٠) لەبارەی (ناوەرۆکی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە شیعری هێمن)، یەکێک لە ڕێگاکانی کۆکردنەوەی زانیاری لەمەڕ بەشەکان و بڕگە و بابەتەکانی نامەکە مەسەلەی پەیوەندی گرتن بوو لەگەڵ شارەزایان و هێمن ناسان، چ لەناوەوەی وڵات بێت یاخود لە دەرەوە، تا بە موکریانی زێد و مەڵبەندی هێمنیش ڕادەگات لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا.

بەو هۆیەوە کە بەندە کەمیانم لە نزیکەوە دەناسین، یاخود ڕاستتر بڵێم هەر تەنها لە دوورەوە دەمناسین، بۆیە مامۆستای هەمیشە زیندووم (پ.د.مارف خەزنەدار) ببوو بەو کەنارە ئارامەی کە پەنام بۆ دەبرد و بۆ هەر مەسەلە و گرفتێک دەگەڕامەوە بۆ لای، ئەویش وەکو باوکێکی میهرەبان لە دەستگیرۆیی و فریاکەوتنم هەرگیز درێغی نەدەکرد چ بەنامەنووسین بێت یاخود بە هەواڵ و ڕاسپاردە.

لەو کەسایەتییە بەڕێزانەی کە بۆ ئەو ئامانجە لە سەرەتاوە

پەیوەندیمـان پێـوە کـردن بریتـی بـوون لەمانـەی لای خـوارەوە:
١- مامۆسـتا عەبدوڵـڵا حەسـەن زادە، کـە لـەو ڕۆژگارەدا سـکرتێری حیزبـی دیموکراتـی کوردسـتانی ئێـران بـوو، جێـگای دانیشـتن و مانـەوە و بارەگاکەشـیان لـە شـاری کۆیـە بـوو.
٢- مامۆسـتا محەمـەدی مەلاکەریـم (کاکـە حەمـە)، لـەو سـەردەمەدا لـە شـاری بەغـدا دەژیـا و هێشـتان نەگەڕابوویـەوە بـۆ کوردسـتان.
٣- هەریـەک لـە بەڕێـزان (کەریمـی حیسـامی، مـەلا ڕەسـووڵی پێشـنەماز، سـلێمانی چیـرە (س.چ.هێـرش) لـە وڵاتانـی ئەوروپـا و لەهەنـدەران دەژیـان.
سـەبارەت بـە مامۆسـتا حەسـەن زادە، بـۆ یەکەمجـار و بەهاوڕێتـی و لـە خزمـەت د.مـارف خەنـەدار خۆیـدا چووینـە سـەردانی لەشـاری کۆیـە و تەنانـەت بـۆ شـەویش لـە میوانداری ئەوانـدا ماینـەوە. لـەو سـەفەرەدا سـەرباری دۆسـتایەتی و ئاشـنایەتی، هـەر ئەوەنـدە فریاکەوتـم کۆمەڵێـک پرسـیار لـە خزمەتیانـدا جێبهێڵـم، کـە دواتـر وەک دەبیندرێـت ئـەو بەنامـە وەڵامـی داومەتـەوە. لـە دوایـە دووبـارە چوومەتـەوە بـۆ خزمەتیـان و گفتوگـۆی زیاترمـان لەوبارەیـەوە ئەنجامـداوە، ئـەو گفتوگۆیانـە لەسـەر کاسـێت تۆمارکـراون و تاوەکـو ئەمـڕۆ لـەلام پارێـزراون، مخابـن کـە بۆمـان نەڵـوا لـەم دەرفەتـەدا بیـان هێنینـە سـەرکاغەز و سـوودیان لـێ ببینیـن!
ئـەو بەڕێزانـەی دیکـە کـە ناومـان بـردوون، هەریەکـەو لـە ڕێگـەی نامـە و نووسـراوی تایبەتییـەوە پەیوەندیمـان پێوەکـردوون. کاکـە حەمـەی مەلاکەریـم لـە بەغـدا و کاک (س. چ. هێـرش) لـە وڵاتـی سـوید، هەریەکەیان بەهـۆی دوونامـەی تێروتەسـەلەوە وەڵامـی پرسـیار و داخوازییەکانـی ئێمەیـان داوەتـەوە. کاک کەریمـی حیسـامی لەبـری ئـەوەی ڕاستەوراسـت وەڵامـی پـرس و ڕایەکانـی ئێمـە بداتـەوە، نووسـراوەیەکی بـۆ ڕەوانـە

کردین کە بریتییە لە گفتوگۆیەکی ڕادیۆیی و لە بۆنەی یادەوەریی مامۆستا هێمندا، لە دەرەوە لەگەڵیدا ئەنجامدراوە. ئەم نووسراوە و ئەم گفتوگۆیە کەمتر پەیوەندی بە پرس و ڕاکەی ئێمەوە هەبوو کەوا ئاراستەمان کردبوون، بەڵام بۆ مێژوو لێرەدا هێناومانەتەوە.

سەبارەت بە بیروڕای مەلا ڕەسووڵیش لەگەڵ ئەوەی زۆریشمان مەبەست بوو، بەڵام هیچمان بەدەست نەگەیشتەوە، لەم ساڵانەی دوایی پێی ڕاگەیاندین کە ئەو لەکاتی خۆیدا وەڵامەکانی بۆ ئامادە کردبووین، بەڵام دەرفەت نەبووە بیگەنێتە لای ئێمە.

ئەم نامە و وەڵامنامانەی لەم بەڕێزانەوە لەکات و ساتی خۆیاندا بەدەستمان گەیشتوون، لە ئێستا وەکو بەڵگەنامە و دیکۆمێنت بایەخێکی تایبەت و مێژووییان هەیە، هەروەها بەشێوەیەکی گشتیش تیشک دەخەنە سەر زۆر لایەنی تایبەت بە ژیان و خەبات و شیعر و بەرهەمی هێمن. بۆ ئێمەش بەڕادەی پێویست سوودیان لێوەرگیراوە لە ڕۆشنکردنەوەی چمکێکی پرۆگرام و میتۆد و ڕێبازی لێکۆڵینەوەکانمان لەبارەی هێمنی شاعیر و هێمنی خەباتگێڕ و هێمنی مرۆڤدا.

بفەرموون لەم بەشەدا وێکڕا گەشتێک بکەین بە گوڵزاری بیروڕا و بۆچوون و نامە و نووسراوی ئەم کەڵە نووسەر و ڕووناکبیر و مرۆڤە بەرز و بەڕێزانەدا، تاوەکو بزانین لەبارەی هێمنەوە چیان گوتووە.

(١/١)

برای زۆر بەڕێزم مامۆستا عوسمان دەشتی
لەگەڵ سڵاو و ڕێزی برایانە

ئاواتم سەربەرزی و سەرکەوتنتانە و ئێمەش لە لوتفی جەنابتانەوە باشین. نامە پڕ هەستەکەتان و دیارییە بە نرخەکانتان گەیشتن و زۆر سوپاس. هەروەک جەنابت فەرمووتە، بەراستی ئەمنیش لە هاونشینی لەگەڵ ئێوە زۆر خۆشحاڵ بووم و ماوەکەش لەوە کورتتر بوو کە تێر قسە بکەین. بەتایبەتی کە مامۆستاش دانیشت، قوتابی کەمێک خۆی مەحدوود دەکا.

بەڵام نەچووە بچێ، دەرگای ماڵ و دڵمان بۆ جەنابت و کەسانی وەک جەنابت ئاوەڵایە، هەروەخت بفەرموون لە خزمەت داین و ئەگەر لەبارەی مامۆستا هێمنیشەوە شتێکمان هەبێ عەرزتان بکەین، خۆشحاڵ دەبین، ئەگینا لە خۆتان شتی تازە فێر دەبین و خۆشحاڵتر دەبین.

ڕێز و سڵاو بۆ برای گەورەمان دوکتۆر مارف خەزنەدار هەیە. هیوام وایە ئەویش جاروبار بەسەرمان بکاتەوە.

بەئاواتی خۆشیتان
براتان عەبدوڵڵا حەسەن زادە
٢٠٠٠/٥/٢٣

برای زۆر بەڕێزم مامۆستا عوسمان دەشتی

دوای سڵاو و ڕێزی برایانە

ئاگادارم [illegible] بە بۆنەی [illegible] ئاهەنگێک [illegible] .

[illegible] [illegible] [illegible] .

[illegible] [illegible] [illegible] زۆر خۆشحاڵ بووم [illegible]

[illegible] بەتایبەتی کە مامۆستا [illegible]

[illegible] .

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] دەربارەی مامۆستا

[illegible] [illegible] خۆشحاڵ دەبین [illegible]

[illegible] خۆشحاڵتر دەبین .

ڕێز و سڵاو بۆ برای گەورەمان دکتۆر مارف خەزنەدار [illegible]

وایە ئەویش [illegible] بەسەرمان [illegible] .

بە ئاواتی خۆشیتان

د. عبدالرحمن [illegible]

٢٣ / ٥ / ٢٠٠٧

برای زۆر خۆشەویست و بەنرخم مامۆستا عوسمان دەشتی
وێڕای ڕێز و سڵاو و ئاواتی سەرکەوتن

نامەکـەت و دیارییـە بەنرخەکانـت «هـاواری نیشـتمان و هەڵاڵـە» گەیشـتن و هێنـدی دنیایـەک سوپاسـت دەکـەم.

لـەم کورتەنامەیـەدا هـەوڵ دەدەم هـەر نەبـێ وەڵامـی هێندێـک لـە پرسـیارەکانت بدەمـەوە. ئـەوەی وەڵامـم نەدابێتـەوە ئـاگام لێـی نەبـووە، ئەگینـا تەنەخیـم نەدەکـرد.

١- زۆر زەحمەتـە یەکێـک لـە جیاتـی یەکێکـی دیکـە بڵـێ ئـەوە کامـە نهێنییـە کـە ئێسـتا وەختـی درکاندنـی نەهاتـووە. پاشـان ئەگـەر شـتێکیش بزانـێ، وەختێـک خـاوەن نهێنـی بەراسـتی نەزانیـوە «بـەرەی لەسـەر هەڵداتـەوە» بۆ یەکـی دیکـە ڕەوا نییـە ئـەو کارە بکا. ناڵێـم زۆر، بـەڵام هـەر نەبێ کەمێکـم لـە نهێنییەکانـی ژیانـی تایبەتیـی مامۆسـتا هێمـن کـە بۆخـۆی بـۆی بـاس کـردووم و لـە نهێنییەکانـی ژیانـی سیاسـیی ناوبراو کـە دوورو نیزیـک پێوەندیمـان پێکـەوە هەبـووە، لـەلا هـەن، بـەڵام بـەرەوا نازانـم هێچیـان بـاس بکـەم.

٢- مامۆسـتا هێمـن لـەو دەورانـەدا کـە پێکـەوە لـە دەفتـەری سیاسـی و لـە ڕۆژنامـەی «کوردسـتان» جگەلـە شـێعر وتاریشـی لـە ڕۆژنامـە و بڵاوکـراوە نهێنییەکانـی حزبـدا بڵاوکردۆتـەوە، بـەڵام ئـەوەی ڕاسـت بـێ وتارەکانـی ناکـرێ نـاوی لێکۆڵینـەوەی تیئـوری، یـان سیاسـییان لەسـەر دابنـرێ. چونکـە مامۆسـتا ئەوەنـدەی شـاعیرێکی بـە توانـا بـوو تیئـۆری زان، یـان سیاسـییەکی بەدەسـەڵات نەبـوو. ئەمـەش هیـچ لـە قـەدری

ناوبراو کەم ناکاتەوە.

٣- ئەوەی لەبارەی ناسناوی (شێخ الاسلام)ەوە بیستووتە ڕاستە و ئەوەی بیستوومە ئەو ناسناوە لەلایەن یەکێک لە پاشاکانی قاجارەوە دراوە بە باپیرەگەورەی مامۆستا هێمن، بەڵام لە چەند و چۆنەکەی ئاگادارییەکی وام نییە، بۆتانی باس بکەم.

٤- ئەوەندەی ئەمن بزانم خوالێخۆشبوو شێخی بورهان (شێخ وسوو- یوسف) کاتی خۆی مرید و موخلیسی مەرحوومی شێخ عومەری بیارە بووە کە دوایە بۆتە خەلیفەی شێخ و خاوەن تەکیە و خانەقا. خانەقای شێخ لەخاکی شەڕەفکەندی دروستکراوە، بەڵام لەمێژە وەک دێیەکی سەربەخۆ دەناسرێ. چونکە نە شێخ بووم و نە مرید زۆر وەدوای شەجەرەی شێخ و مشایخان نەکەوتووم. بەڵام ئەوەندە هەر دەزانم کە خانەقای شێخی زەمبیل، یان وەک خەڵکی ناوچە دەڵێن «سەیدی زەمبیل» هەر لەو جێیە بووە کە پێی دەڵێن «زەمبیل»

شێخی بورهان پەیڕەوی تەریقەی نەقشبەندی بووە و سەیدی زەمبیل پەیڕەوی تەریقەتی قادری. مەڵبەندی نفووزی ئەم دووانە بە سنوور و سەراوردێک لێک جیانەبۆتەوە و زۆرجار لە گوندێک و گەڕەکێک هەم سۆفی بورهان هەبووەو هەم دەورویشی زەمبیل. ئەگەر بە هەڵە نەچووبم مەڵبەندی نفووزی هیچ کامێکشیان زۆر بەربڵاونەبووە و نەگەیشتۆتە ئەو ڕادەیەی کە بۆ وێنە خانەقای بیارە بوویەتی. لەوبارەیەوە قسەیەکی خۆشم بیرکەوتەوە کە پێم باش نەبوو بنووسرێ. دوایە بۆتی باس دەکەم.

٥- ئەمنیش ئەوە دەزانم کە مامۆستا هێمن قەت شیعرەکەی مامۆستا هەژاری هەڵنەگێڕاوەتەوە. تەنیا دوو سێ دێڕێکی لە «ڕد»ی شیعرەکەی هەژاردا گوتبوو کە ئەمنیش هەر ئەو دێڕەیم لە بیرەکە

دەقاودەق دەڵێ «خۆم ئاسایی شاعیربووی و نەتزانی...» ئەو شیعرەی کە لە جوابی هەژاردا و بە دیفاع لە هێمن گوتراوە، قەت نەمبیستووە بە زمانی هێمنەوە گوترابێ. زۆر پاش بڵاوبوونەوەی شێعری «بەرەو موکریان»ی هەژار و دوای ئەوەی هێمن لە ئێران قاچاغ بوو، لەگەڵ هەژار بوونە یەک ماڵ، هێندێک کەس شێعریان لە دژی هەژار نووسی بێ ئەوەی نیسبەتی بدەن بە هێمن. لەو شێعرانە ئەمن تەنیا «مطلع»ی یەکێکیانم لەبیرە کە دەڵێ «ئاش بە نۆرە دەگەڕێ مام هەژار+ نۆرەمە بت دەمە بەر تەوس و پلار» لە یەکی دیکەشیان تەنیا لەتە شیعرێکم هاتەوە بیر کە دەڵێ «هێمنە، شاعیرە، خۆ تۆپچی نییە بچێتە شەڕێ».

٦- لەو دوو قەسیدەیەی باست کردبوون چیم وەبیرهاتەوە هێنامە سەر کاغەز و بۆم ناردی. ڕەنگە لە دوا ڕۆژدا بتوانم تەواوەکەیان وەدەست بخەم. لەلای دۆستێکم پێموایە دەست دەکەون. ئەگەر هەبوون بێ بەشتان ناکەم.

٧- ئەمن بەداخەوە شتەکانی خۆم نەنووسیون. ئەگینا دەکرێ بڵێم لە ماوەیەکی چەند ساڵیدا کەم شیعری هێمن هەبووە ئاگام لە نووسران و بە قەولی شاعیران لەدایکبوونی نەبێ. بەڵام بۆ زاخاوی مێشک بەسەرهاتی تەنیا چوارینەیەکت بۆ دەگێڕمەوە کە کاتی خۆی بەسەرهاتی خۆشی لێ دروست بوو:

مامۆستا هێمن تووشی نەخۆشییەک بوو، بۆ ماوەیەک دەستێکی لەکار کەوت. ئەو دەم ئێمە لە بەغدا بووین، ڕۆژنامەی «کوردستان»مان بەتایپ دەنووسی و لەسەر کاغەز مونتاژمان دەکرد و دەمان نارد لە وڵاتێکی دەرەوە «لوبنان، ئەڵمان، فرانسە» چاپمان دەکرد. ڕۆژێکیان لەگەڵ هاوڕێیەکم بەناوی جەلال میراوەیی کە بەداخەوە شەهید بووە، لە ژوورێکی گەرم بە هاوینی بەغدا خەریکی چەسپاندن و مۆنتاژی

ڕۆژنامـه بووین، مامۆسـتا لێمـان وەژوورکـەوت و کوتـە کاغەزێکی دایـە دەسـت جـەلال گوتـی: هـا، بەرخـم بخوێنـەوە بزانـە چیـم خولّقانـدووە؟ ئەویش هەڵی گرت، خوێندیـەوە چوارینەیەکی جوان بـوو:

حەیفـە ئـەو دەسـتەی کـە نـازداری دەگەوزانـد بشـکێ
حەیفـە ئـەو دەسـتەی کـە گوڵـزاری دەنەخشـاند بشـکێ
حەیفـە دەسـتێک کـە بەلـەرزی و بـە تەزیـوی هێـشتا
دوژمـنی دڵـڕەقی زۆرداری دەتـۆقاند بشـکێ

کاک جـەلال گوتـی: دەسـتت خۆش بێ، بەراسـتی جوانـە. هێمـن گوتـی جوانییەکـەی لـە چیدایـە؟ جـەلال جوابـی دایـەوە، جوانـە ئیـدی چوزانـم جوانییەکـەی لـە چـی دایـە! مامۆسـتا گوتـی: بەرخـم دوو پـاش قافیـەی هەیـە: گوڵـزاری دەنەخشـاند، نـازاداری دەگەوزانـد، زۆرداری دەتۆقانـد. ئەمـن هاتمـە دەنـگ و گوتـم مامۆسـتا ئێمـە کارمـان هەیـەو جەنابیشـت ماشـەڵڵا حەوسـەلەت هەیـە. لێمـان گـەڕێ کارەکەمـان تـەواو بکەیـن. دوایـە باسـی شـیعر و شـاعیری دەکەیـن.

مامۆسـتا ڕۆیشـت و ئێمـەش کارەکەمـان تـەواو کـرد. لـە پەراوێـزدا ئـەوەش بـاس بکـەم کـە مامۆسـتا شـەوانە لەسـەربانی دەخـەوت و ئارەقەکـەی دەبـردە سـەربانی. دەوروبـەری تەختـی خەوەکـەی هەمیشـە پڕ بوو لـە ئێسکە گۆشت و توێکڵـە خەیار و قوونچکە سیغار و توێڵکـە پسـتە. کـە ئارەقەکـەی تـەواو دەبـوو لەسـەر گازی پشـت درێـژ دەبـوو، جگەرەی دەکێشـا و چەنـد جـار ڕێ کـەوت کـە خـەوی لێدەکەوت، جگەرە دەکەوتـە سـەر جێ و بانەکـەی و ئـاوری تێبـەر دەبوو.

پـاش تەواوبوونـی کارەکەمـان چوارینەکـەم خوێنـدەوە و هـەروا بـۆ گاڵتـە نووسـیم:

«حەیفە ئەو دەستەی کە سەربانی دەڕەنگاند بشکێ
حەیفە ئەو دەستەی کە جێ و بانی دەسووتاند بکشێ
حەیفە دەستێک کە بەلەرزی و بەتەزیوی هێشتا
بە قتوو پستەیی خەندانی دەقرتاند بشکێ»

کاک جەلال شیعرە دەستکاریکراوەکەشی هەڵگرت و ئەمن بێ خەبەر لەوەی کە چی لێ شین دەبێتەوە چوومەوە ماڵی خۆمان. تۆمەز دوای من جەلال هەر بۆ گەپ و گاڵتە شیعرەکە بە کاک کەریم حسامی نیشان دەدا و ئەویش لەگیرفانی دەنێ و دەچێ بۆ برادەرانی دیکەی دەخوێنێتەوە.

بەرێکەوت ئەو ئێوارەیەش مامۆستا هێمن چەند کەس لە برادەرەکان بانگهێشت دەکا بۆ شەقامی «ابونواس» و بیرەیان بۆ دەکڕێ. وەختێک دێنەوە کاک کریم حسامی دەڵێ: مامۆستا بڕوانە ئەمانە چەند سپڵەن. ئەتۆ بیرەیان بۆ دەکڕی و ئەوانیش شێعرت لێ خەراپ دەکەن. شیعرەکە دەخوێنێتەوە و مامۆستا تووڕە دەبێ. پاشماوەیەک کاک هاشم کەریمی بۆ ئەوەی شەڕەکەی لە کۆڵ خۆی بکاتەوە دەڵێ ئەوە کاری فلانەکەسە (واتە من). مامۆستا دەڵێ: نەخەیر ئەو شێعری وا خەراپ ناڵێ.

بەهەرحاڵ ڕۆژی دواتر کە چووم برادەران گوتیان بە خوا مامۆستا هێمن ئەوەندەت لێ تووڕەیە بت بینێ دەت هاڕێ. کە پرسیم لەسەرچی؟ هەموو بەسەرهاتەکەیان بۆ گێڕامەوە.

گوتم: نیگەران مەبن، ئاشتی دەکەمەوە. بە کورتی وەسەریەک کەوتینەوە و قسەکە هەڵایسا.

مام هێمن دووبارە گوتی: ئەوە شیعری تۆ نییە. ئەتۆ شێعری

وا خـەراپ ناڵێـی. گوتـم مامۆسـتا: کـە لەپێشـدا لـەوە کـە نارەحـەت بووی داوای لێبوردن دەکەم. بەڵام قبووڵـم نییە کە شێعرەکە خەراپە. چونکـە لـە جێدا هـەر شـێعری خۆتـە و ئەمـن تەنیـا چەنـد وشـەیەکم لـێ گۆڕیـوە. پاشـان ئەمیـش وەک هـی خـۆت دوو پـاش قافیـەی هەیـە. سـەربانی دەڕەنگانـد، جـێ و بانـی دەسـووتاند، خەندانـی دەقرتانـد.کاک هاشـمی کەریمیـش وەدەنگهـات و لێـی زیـاد کـرد کـە شـێعرەکەی فڵانـە کەس (مـن) ڕیئالیزمـی پتـر تێدایە. بـەم قسـەیە خەڵکەکە دایانـە پێکەنیـن و ئەمنیـش چـووم مامۆسـتام مـاچ کـرد و لەگەڵـم ئاشـت بـۆوە.

٨- سـوپاس کـە نەخشـەی پرۆژەکـەی خۆتـت بـۆ نـاردووم. لـەو بارەیـەوە هەردەسـت خـۆش و ماندوونەبوونیـم هەیـە. ئەمـە کاری زانسـتی و لێکۆڵینەوەیە و بێ تـەوازوع هـەق بە خـۆم نادەم قسـەی تێدا بکـەم. کـورد گوتەنـی: «نـان بـۆ نانـەوا و گۆشـت بـۆ قەسـاب»

لـە کۆتاییدا سـەرکەوتنی زیاتـرت بۆ بە ئـاوات دەخـوازم. بـە هیـوای ئـەو ڕۆژەی کـە باسـەکەت بـە پەسـەند کـراوی و چاپکـراوی دەبینـم.

تکایـە ئەوپـەڕی ڕێـزم بـە مامۆسـتای هەردووکمـان کاک دوکتـۆر مـارف خەزنـەدار بگەیەنـە.

دڵسۆتان عەبدوڵڵا حەسەن زادە
٢٠٠٠/٦/١٠

کاوەی چەرخی بیستەم

لەو دەمەی ڕا کە کاوە کوتکی وەشاند
مێشکی زووحاکی کوردکوژی پڕژاند
گەلی چەوساوە هات و لێی هالاّ
چەرمی بەروانکەکەی کرا ئالاّ
شۆڕشی پیری پاکی ئاسنگەر
ڕاوی نا لەم ولاّتە داگیرکەر
مەزنی ئەم کوردە کاکە بارزانی
کاتێ حالّی بە نالەبار زانی
ڕابوو، ڕاسا، پساندی زنجیری
گرتی ڕێی ڕاستی باب و باپیری
کوڕی دڵسۆزی کورد و شێری نەبەرد
دەستی دایە تفەنگ و چۆ بن بەرد
شۆڕشێکی بەهێزی بەرپا کرد
سەد زووحاکی لە ناخی ڕەش ڕاکرد
کوڕە پێشمەرگە پشتی دا پشت یەک
کەوتە شوێنی ئەو و دەسی دا چەک
لەو چیاو بەندەنانە سەنگەری گرت
لەو هەموو ملهوڕانە کێ بەری گرت

ئـەو هەڵـۆ، دوژمنـی قـەل و داڵ بـوو
ڕووی لـە هـەر سـەنگەرێک دەکرد زاڵ بوو
ئـەی شـەهید، ئـەی نموونـەی ئازایـی
نـەڕژا خوێنـی تـۆ بـە خۆڕایـی
ئـەو لەشـانەی بـە گوللـە دابێـژران
لەدڵـی گەرمـی میللەتـا نێـژران
خوێنـە داشـتوویە داری ئـازادی
هـات بـە دووی شـینی ئێـوەدا شـادی

هێمن

بۆ جەژنی نەورۆزی ساڵی ١٩٧٠
دوای بەیانی ١١ی ئادار نووسراوە.
شێعرەکە زۆر لەوە درێژترە، بەڵام هەر ئەوەندەم وەبیرهاتنەوە.

❊❊❊❊

ئەتـۆ لێـرەو ڕەجـەب قوڵـی لـە شـێخاڵی تێـر دەگـەڕێ
دەک ڕووی ڕەش بێ ئەم زەمانە، ڕێوی لە جێی شێر دەگەڕێ
سـۆفی وەتمـان لـە مـەزرای مـن خۆیانـی هـەڵ داوەتـەوە
خۆشـم ئـاوارەو دەربـەدەر، گێـرەم لەهەولێـر دەگـەڕێ
گوتـم ئەوشـەو لەخەومـدا جاشـێکم بـردە بـن بەردێـک
«هـەژار گوتـی: خەونـی چاکـە ئیشـەڵلا وەخێـر دەگـەڕێ
❊ . . . .

حەسەن! لەو بە قوڕێ گیراوە هەر گوێدرێژی نێر دەگەڕێ
ئی من شەوێ تا بەیانی ڕەپ دەبێ و نانیشێتەوە
ئی واش هەیە بە تەیارە شار بەشار بۆ کێر دەگەڕێ**

ئەمەش شیعرێکی درێژی بڵانەکراوەی مامۆستا هێمنە کە ڕەنگە هەر بەنیاز نەبووبێ بڵاوی بکاتەوە. چونکە زیاتر بۆ گاڵتە و گەپی دەورانی پێشمەرگایەتی لەناوچەی باڵەکی کوردستانی عێراق گوتراوە. لەمەشیان هەر ئەو چەند دێڕەم لەبیربوو.

- ئەو نیوە شیعرەم لەبیر نەبوو، بەڵام لەتی دووەمم لەبیر بوو. بۆیە ئەویانم نووسی و بۆ یەکەمەکە نوختەم دانا.

** مەبەستی ئەشرەفی پەهلەوی خوشکی حەمەرەزاشایە کە لەکاتی نووسینی ئەم قەسیدەیەدا زۆری سەفەری ئەملاو ئەولا دەکرد. بەینی خۆمان بێ قسەشی زۆر بەدواوە بوو.

لەبیرم نییە چ ناوێکی بۆ دانابوو.

برای [illegible] خۆشەویست و بەڕێزم مامۆستا عوسمان [illegible]
لای [illegible] و [illegible] سەرکەوتن
نامەکەت [illegible] بە [illegible] [illegible] و [illegible] گەیشتن و [illegible]
[illegible] پێویست دەکەم :
ئەم [illegible] دا [illegible] هەندێک [illegible] [illegible] بەڕێزت [illegible] .
[illegible] بەڵام [illegible] ئەنجام [illegible] نەبووە ، ئەگینا [illegible] نەدەکرد .
١ ـ زۆر [illegible] یەکێک لە جیاوازییەکانی [illegible] ئەو [illegible] ئێستا [illegible]
[illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] بە راستی
[illegible] [illegible] . نازانم زۆر [illegible]
[illegible] لە [illegible] زمانی تایبەتی مامۆستا هێمن کە [illegible] باسی کردووە و لە
[illegible] زمانی سیاسی [illegible] [illegible] . لەلای هەندێ
بەڵام [illegible] نازانم [illegible] باسی بکەم .
٢ ـ مامۆستا هێمن لە [illegible] کە [illegible] لە [illegible] سیاسی و لە [illegible] کوردستان دا
[illegible] شیعر و [illegible] لە [illegible] حیزب دا [illegible] . بەڵام
[illegible] راست [illegible] ناوی [illegible] یان سیاسی [illegible] لە [illegible]
[illegible] . چونکە مامۆستا ئەوەندە شاعیرێکی بە توانا بوو [illegible] یان سیاسی [illegible]
بە [illegible] نەبوو . ئەمەش هیچ لە [illegible] ناو [illegible] [illegible] .
٣ ـ ئەوەی لە بارەی ناسناوی «شێخ الاسلام»ەوە بیستووتە راستە و
ئەوەی بیستووە ئەو ناسناوە لە [illegible] یەکێک لە پاشاکانی قاجارەوە دراوە
بە باپیرە گەورەی مامۆستا هێمن . بەڵام لە [illegible] ئاگاداری [illegible] [illegible]
بۆ تۆ باسی بکەم .
٤ ـ ئەوەندەی ئەمن بزانم خوالێخۆشبوو شێخی [illegible] (شێخ [illegible])
[illegible] مرید و [illegible] شێخ عومەری بیارە بووە کە دوایی بۆتە خەلیفەی
شێخ و خاوەن تەکیە و خانەقا . خانەقای شێخ لە [illegible] دروست کراوە بەڵام [illegible]
وەک [illegible] نازانم . چونکە [illegible] شێخ [illegible] زۆر [illegible]
شێخ و [illegible] نەکردووە . بەڵام ئەوە [illegible] دەزانم کە خانەقای شێخی [illegible] یان
وەک [illegible] [illegible] بووە کە [illegible]

ج

شێخی نوورەکان بەیەکەوە لە رێگەی ئەدەبییەوە بووە و دەستیان لە میللەت بەیەکەوە گرتووە

دەبێ. بەڵکو بەڵگەی ئەوەی نووسراوە لە شێعرەکانی ئەودا زۆر بە روونی دیار نییە هەتاوەکو ئەوە زۆر

گرنگیە لەگەڵ ئەم شێخانە سۆفییانەی نوورەکان هەر بووە لە هەموو ئەو رێگایانەی لە میللەت. ئەگەر بە هەڵە نەچووبم

بەڵگەی ئەوەی هیچ کامێکیان زۆر بە ئاشکرا بووە وەک ئەوانی تر ئەوە دیارە کە بۆ تۆ

خانەقای بیارە نووسیبێ. لە دوایی دا بە قسەی خۆم بیرم کردووەتەوە بە نووسیوم. دوای بۆم باس ئەکەم:

٥ - ئەمەش ئەوەیە دەزانم کە مامۆستا شێخ قسەیەک لە شێعرەکانی مامۆستا هەژاری

بە گۆرانی کردووە. تەنیا دەقێکی تریشی لە مەڕ ئەو شێعرەی هەژار لە دوا گۆڕانی کە لەبەرچاوم

هەر ئەمە دەڵێم لە بیرە کە دە قاوەیی دەڵێ: «خۆم تا ساڵی شاعیر بووم و نەبووم زانی .....»

ئەو شێعرانەی لە دوای هەژار دا و بە و شێواز لە شێخ گۆڕاوە، قسەی ئەم بەشەوە بەرامبەر

ئەوە بە گۆڕانی. زۆر باشی بۆ بووە شێعری لە بەرەو گۆڕانی هەژار و دوای

ئەوەی شێخ لە شێعرەکانی قاچاغ بوون و لەگەڵ هەژار بوون بە یەک ماڵ، شێعرەکانی کە شێعرێک

لە دوای هەژار نووسی بەو هۆیە بەرەو شێخ. لەو شێعرانە ئەوەی تەنیا

لە مطلع دوو بەیتیان لە بیرە کە دەڵێ: «دە بێ بە گۆڕانی مامە هەژار + ئێوە

بێت لە بەر ئەوەی میللەتە». لە یەکی ترییانەوە تەنیا لە شێعرێکم هاتەوە بیر کە

دەڵێ: «لە شێخ، شاعیرە خۆ تێگەیشتن بە ئەو شتانی»

٦ - ئەو بەیتانەی بە ئاسانی کردبوون چیم دەبیر هاتەوە چییان بە سەر کاغەزدا

نووسی. بەڵکو لە دوا رۆژدا بتوانم ئەوانەی کە ماون دە دەست بخەم. لە بەر ئەوە شێعرەکەم

نیم دا بە دەست ئەوان. ئەگەر هەر بووبن بۆ بەیتانی ئاکەم.

٧ - ئەمە بە داخەوە شتەکانی خۆم لە بیر چوون، ئەگینا دەکرێ بڵێم لە ماوەیەکی چەند ساڵی دا

کە شێعری شێخی هەر بووە ئاگام لە هەواڵی ئەو شاعیرانە دا یەکبوون نەبێ. بەڵام تا ئەوەندە

ئەزانم لە سەر جانی تەنیا چوارینێکی لە گێڕانەوەکانی خۆی چە هاتبێ خۆشی لێ دەرکەوتبوو:

مامۆستا شێخی تەوەکولی خۆشی بە یەک بوون لە یەک بە شتێکی لەکار کردوو، ئەوەندەم نییە

لە بەرچاو بوو، شتێک لەو گۆڕانانەی بە تایبەتی لە سەر کاغەز نووسیان دیار دەکرد نە هاتە

رێگایەکی بەرەو ژیانی ئەوان دا ئەزانم. بە ناوی ئەوە کرد، شتێکیان لە گەڵ هەڵبەستەکەم بەناو

چوار میراوەی کە بە داخەوە شێخ بووە، لە رۆژێکدا کەوەم بە گەڕان بە خواحافیزی چەند ساڵی تر

بۆ ژیانم بووم. مامۆستا ئەوانی بە وردی کرد و گوتی کاغەزێکی دایە دەست چەند گوتی: ها بە

نووسینەوە بۆ ئەم خۆشناوە، ئەمەش ئەو گیرا خۆشییە بە چوارینەیەکی جوانی بووم:

حەیفە ئەو دەستە کە نازداری دەگەمژاند بشکێ   حەیفە ئەو دەستە کە گوڵزاری دەنەخشاند بشکێ «
« حەیفە دەشکێ مسە کە بەلەرزی وەپە تەزبیح هێشتا   هێشتا مسی دەگرە بۆ زۆری داری دەتوقاند بشکێ »

کاک جەلال گوتی: دەستت خۆش بێ، بەڕاستی جوانە. ئەمین گوتی جوانیەکەی لەچی دایە؟
جەلال جوابی دایەوە: جوانە ئیدی، چیوەزانم جوانیەکەی لەچی دایە! مامۆستا گوتی: بەرەکەم وردە وردە
بیشێنن تا فێری بم هەیە: گوڵزاری دەنەخشاند، نازداری دەگەمژاند، زۆری داری دەتوقاند. ئەمین حاجم
دەنگی وەگرتم مامۆستا ئێمە کارمان هەیە و جوانیشت ماشەڵڵا هەموو سەلامەت هەیە. ئینجا گوتی:
کارەکەمان تەواو بکەین. دوایە باسی شیعر و شاعیری دەکەین.
مامۆستا ڕۆیشت دڵنیا بێ کارەکەمان تەواو کرد. لەبەر ئەوە ناچیزم ئەمەش باسی بکەم
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
پاش تەواوبوونی کارەکەمان چوار دێڕە شیعرم خوێندەوە و هەروا بۆ گاڵتە نووسیم:
« حەیفە ئەو دەستە کە سەرباڵی دەدا گاڵتە بشکێ   حەیفە ئەو دەستە کە جێ دەباڵی دەسووتاند بشکێ »
« حەیفە دەشکێنێ کە بەلەرزی دەبەتەزبیح هێشتا   بەقسەی بەستەیی هەموانی دەقرتاند بشکێ »
کاک جەلال شیعرە دەستکاریکراوەکانی هەڵگرت و ئەمەی بۆ خوێندەوە کە جێی لێ شەرمی دەبینییەوە
هەروەها ماڵی خۆمان. ئەو ڕۆژە دوای من جەلال هەر بۆ گاڵتە شیعرێکی بە کاک کەریم
حسانی نیشان دا. ئەوەش لەگیرفانی دەرهێنا و بۆ برادەرانی دیکەی دەخوێندەوە.
بەڕێکەوت ئەو شیعرە بە دەست مامۆستا هەژار گەیشت کە برادەرەکان بانگهێشتیان دەکا بۆ
شەرەف و ئینوانسی دەبیرەکانی بۆ دەکرێ. دەفەرموێ: دەیخوێنێتەوە کاک کەریم حسانی دەڵێ: مامۆستا
بیرانە ئەمانە چەند سەلیقەن. ئەو بیرەکانی بۆ دەکرێ و شیعرت لێ خەراپ
دەکەن. شیعرەکە دەخوێنێتەوە و مامۆستا تووڕە دەبێ. پاش ماوەیەک کاک حاجم
کریم بۆ ئەوەی شتێک لە گوێ خۆی بدا تووڕە دەڵێ ئەم کاری خۆم نییە (ڕاستە من). مامۆستا
دەڵێ: ئەوە مێرە، ئەو شیعری وا خەراپ نالێ.
بەهەرحاڵ ڕۆژی دواتر کە چووم برادەران گوتیان بەخوا مامۆستا ئەمین ئەو دەستەی لێ
تووڕە بوو بێت نییە دەست هەڵگرێ. کە پرسیم لە سەرچی؟ هەموو بەسەرهاتەکەیان بۆ گێڕامەوە.
گوتم: نیگەران مەبن، ئاشتی دەکەمەوە. بەگورجی بەرەو سەرییەک کە دەنیشتەوە ڕۆیشتم کە هەڵبستا.

٤

... مام حەفیی دووبارە گوتی : ئەوە شیعری تۆ نییە . ئەو تۆ شیعری و ئیضطراب ناڵێی . گوتم : مامۆستا !

...تی دابووە کە نازانم هەڵەیەکت بووبێ . داوای لێبووردن دەکەم . بەڵام قبووڵم نییە کە شیعرەکە خۆ زانیە . چونکە

...ی داهێ شیعری [illegible] تۆ نیا حیچ نەبیستووە کە لێی گوتوویە . تا ئێستاش وەک لای خۆشت

...ـیەتی قافیەی هەیە : سەری بابی دەلەقاند ، چاوی دەسوورتاند ، دەندانی دەقرتاند . کاک حەلاق

...یش دە [illegible] هات [illegible] زیاد یاد کرا کە شیعرەکەی نەخۆشی ([illegible]) [illegible] پیرە [illegible]

...م [illegible] کە دایانە [illegible] پێکەنین [illegible] مامۆستام دەر کرد ئەگەر ناشتم بووە

٨- سوپاسی کە ئەو [illegible] پرسیارەکەی خۆشە بۆ نار دەدەم . دووبارە [illegible] خۆشی

... [illegible] هەیە . ئەو [illegible] کاری زانستی و ئەدەبی [illegible] بە خۆم نادەم [illegible]

...انکەم ، کوردە گوتەنی : [illegible] بۆ حساب !! -

لە کۆتایی [illegible] زیاترت بۆ [illegible] دەخوازم . بە شێوازی [illegible] کە [illegible]

...پەسندکراوی [illegible] دەبینم .

شاد [illegible] بە مامۆستای هەرەگەورە کاک دکتۆر مارف خەزنەدار بگەیەنە

دڵسۆزتان عەبدوڵڵا حەسەن زادە

١٠/٦/٢٠٠٠

کاوەی چەرخی بیستەم

وردە وردەی برا کە کاوە کوتکی وەشاند
دڵی چەوساوەی هات دڵنیی هاند
شۆڕش پیری پاکی ئاسنگەر

منیش لە نەوەکانی کورد و کوڕی پیرۆزانم
چەرخی بە ڕەوانگەکەی گرا ئاگاند
داری نالەم وەخت تە داگیرکەر

....

مەردی ئەم کوردە کاکە بارزانی
ڕاسوو ڕاسا، پسانی زنجیری
کوڕی دڵسۆزی کورد و شێری نەبەرد
شۆڕشێکی بە هێزی بەرپا کرد

کاتێ هاڵی بە ناڵە بارزانی
گرتی دڵی ڕاستی باب و باپیری
دەستی دایە تفەنگ وەکوو پێ بەرد
سەرەڕۆکانی لە ناخی دەشت پاک کرد

× ×

کوڕە بێشەی گەڕێ پشتی داپشت پێکرد
لە دوژمنیان بە یەزە نانە سەنگەریان گرت
ئەمە هەڵۆ، دوژمنی قەل و داڵ بوو

کە وەتە شۆڕینی ئەوەی دەستی داگیرکا
لەو هەمووە هەڵهوڕ ئەوەکێ بووری گرت
پەردەی لە هەموو سەنگەرێکیشدا کرد زاڵ بوو

....

ئەی شەهیدی نەبەردی ئازادی
ئەوەی شانت بە گوللە دانیژرایت
خوێنی داشتوویە داری ئازادی

ئەوڕۆ خوێنی تۆ بە خۆڕایی
لەوەی گەڕی میللەت نێژرایت
هات بە ڕووی شینی تێرەوە داشاری

ضمین

لە چەوارێ نەورۆزی ساڵی ١٩٧٠
لە دوای بەیانی ١١ی ئادار نووسراوە.
شیعرە کە زۆر لەوە درێژترە، بەڵام هەر ئەوەندەم
لە بیرم ماوەتەوە.

ـ

ئەو تۆزی لێرە و لەوێ حەتوڵ لەشێخانی تیر دەگەڕێ
دوو کەس بەرەدوو بەدەستەوە ئێوەم زەمانە، ڕێبوار لەکۆڵی شێرە دەگەڕێ
سوێن بەو شارەی لەسەنەدای بەری خەوی بالی هەڵ دائەخەمەوە
خۆشم ئاوارە و دەربەدەر دەگێڕەوەم لە هەوالێر دەگەڕێ
گوتم ئەو وشتر لەخەومدا جاشکیم بڕاوە بەرەوتیب
«هەژار گوتی: خەمی جیاکە، ئێستە تلاوە خێر دەگەڕێ

* ....

هەوسەلە! لەوەبە فەوتێنی گیراوە هەرگوێنیرتێ تیر دەگەڕێ
ئێ من شەمەی تا بەیانی بەجێ دەبێ دونیا نیشتمانەوە
ئێ راستی هەیە بە تۆ یارە شارەبەشار بۆ گێڕی دەگەڕێن **

ئەم هەست شیعرێکی درێژی بڵاونەکراوەی مامۆستا هێمنە کە وەک هەر بەیاز
ئەسوەدی بڵاوی ناکەینەوە، چونکە زیاتر بۆ کا لێدوانی بە دەوری ئێستا لە ناوچەی
بادینانی کوردستانی عێراق گوتراوە. لەبەرشیاوی هەندێ وشە و ئەوەی لە بیرم بوو.

* ئەوەندەیە شیعرە لەبیرم نەبوو، بەڵام ئەوەی دووەم لەبیرم بوو. بۆیە ئەوەیانم نووسی و
بۆیەکەی بە شێوەی خۆم دانا.
** بە هەستی ئەو شیعرەی بە گەڵەدانی خۆشی هەمووی ئاشنا بە کە لەکاتی نووسینی ئەم قەسیدەیە
زیاتر سەفەری ئەو لاوە نەکرد، بەبێ خۆشحاڵی هەستێکی زۆر بەرز بوو.

لەبیرم نییە چ ناوێکی بۆ دانا بوو.

هێمنی شاعیر و هێمنی سیاسی [1]

سید محمدامین شێخ الاسلامی مکری (هێمن) یەکێک لە گەورەترین شاعیرانی کلاسیکی سەدەی بیستەمی کورد و دەکرێ بڵێین لە نیوەی دووەمی چەرخی بیستەمدا گەورەترین شاعیری شیعری کلاسیکی کوردی بوو. هەر لەوکاتەدا ناوبراو سیاسی و ئازادیخوازێکی کورد و ئەندامێکی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بوو، هێمن لەساڵی ١٩٦٩ وە بوو بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دیموکراتی کوردستان و لە ساڵی ١٩٧١ ڕا تا ١٩٨٠ ئەندامی دەفتەری سیاسیش بوو.

لە کۆنگرەی چوارەمی حیزبدا کە سەرەتای ساڵی ١٩٨٠ گیرا ناوبراو خۆی بۆ ئەندامەتی لە کۆمیتەی ناوەندیدا کاندید نەکرد، بەڵام بە حورمەتی پلەی ئەدەبی و شیعرییەکەی کۆنگرە کردی بە ئەندامی فەخری کۆمیتەی ناوەندی. لە ساڵی ١٩٨٠دا شەش کەس لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی لەکاتی نوێ بوونەوەی شەڕ لە نێوان بزووتنەوەی کورد و دەوڵەتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا، چونکە وا بڕیار بوو، توانای بەڕێوەبردنی خەباتێکی سەخت و توندوتیژیان نیە و لەلایەکیشەوە لەلایەن حزبی توودەوە هان دەدران، لە حیزبی دیموکرات جیابونەوە و ناوی «پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار» یان لەسەر خۆیان دانا. هێمنی شاعیریش لەگەڵ ئەوانە کەوت و بەم هۆیەوە لە مێژووی حیزبی دیموکرات و بزووتنەوەی کوردی ئێراندا ئەمانە ناوی «تاقمی حەوت کەسی»یان بەسەردا بڕا.

(١)- – نامە و ڕوونکردنەوەی مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن زادە بۆ د. شوکریە ڕەسووڵ سەبارەت بە هەڵوێستی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەسەر هێمن و هاوڕێکانی لە کاتی خۆیدا.

بەدوای جیابوونەوەی ئەو تاقمەدا حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران هەمووی ئەمانەی لە حیزب دەرکرد و بە خائینی ناوبردن. چونکە لە هەلومەرجێکی زۆر ناسک و لەکاتێکدا گەلی کورد لەگەڵ قەلاچۆی هێزەکانی ڕژێمی ئێران بەرەو ڕووبوو، ئەوان پشتیان لەگەلەکەیان کرد و خۆیان هاویشتە باوەشی دوژمنەوە و تا سنووری جاسووسی کردن لەسەر بزووتنەوەی کورد چوونە پێش.

بەڵام لەبەر ئەوەی نووسەران و شاعیرانی کورد بەتایبەتی لەکوردستانی عێراق ئاگایان لە ڕووداوە سیاسییەکانی نێو حیزبی دیموکرات و بزووتنەوەی کوردی ئێران نەبووە و هێمنی شاعیریان هەر لە ڕێگای شیعرە نیشتمانییەکانییەوە دەناسی. زۆریان بەلاوە گران بوو کە حیزبی دیموکرات ئەوی دەرکردووە و بە خائیین ناوی بردووە. ئەمە لە حاڵێکدا بوو کە بۆ تاقە جارێکیش هیچ کەس گلەیی لەوە نەکرد کە بۆچی ئەو شەش کەسەی دیکە بە خائین ناو براون و لە حیزب دەرکراون. لە کاتێکدا یەکێک لەو شەش کەسە غەنی بلوریان بوو کە لەسەر حیزبی دیموکرات ٢٥ ساڵ لەتەمەنی خۆی لە زیندانی ڕژێمی حەمەرەزاشادا بەسەربردبوو. بۆیە لێرەدا زۆر بە کورتی جیاوازی نێوان هێمنی شاعیر و هێمنی سیاسی ڕوون دەکەینەوە، ئەوەشی لێ زیاد دەکەین کە غەڵەت غەڵەتە و خەیانەت خەیانەت. هەرکەس لەهەر پلەیەکدا خەیانەت بکا، خائینەو ئەگەر ڕابردووی سیاسی باشی هەبێ، نەک خەیانەتەکەی بۆ ناشواتەوە، بەڵکو تاوانەکەی گەورەتریش دەکا.

هێمنی شاعیر

هەروەک لەسەرەتای ئەم نووسینەدا گوترا، بە ئاسانی دەکرێ بڵێین لە نیوەی دووەمی چەرخی بیستەمدا هێمن گەورەترین شاعیری شیعری کلاسیکی کوردی بوو. ئەو شاعیرێکی ناسک خەیاڵ، خاوەنی توانایەکی کەم وێنە لە دارشتنی مانای جوان لە قالبی وشەی جوان و ڕەسەنی کوردیدا و خاوەن دەسەڵاتێکی بەرز لە هێنانی قافیەی جوان، ڕەدیفی جوان و کێشی جوان لە شیعری کوردیدا بوو. هێمن هەم لە شیعری غەرامی و هەم لە شیعری نیشتمانیدا بەراستی پێشەنگ و نموونە بوو. هەر لەوکاتەدا هێمن کوردیزانێکی کەم وێنە و پەخشان نووسێکی سەرکەوتووبوو. ئەگەر کەسێک بیەوێ هێمن باش بناسێ، هەر دەبێ شێعرەکانی و وتارەکانی بخوێنێتەوە و بۆ ئەوەی بتوانێ بچێتە قووڵایی نووسینەکانی دەبێ کوردییەکەشی بەهێز بێ. نووسەران و شاعیران و ڕەخنەگران دەبێ هێمنی شاعیر و شێعری هێمن هەڵسەنگێنن و نرخی خۆی بۆ دابنێن. بەڵام لێرەدا خەراپ نییە یەکێک لە لایەنەکانی هونەری شێعری هێمن بخەینە بەرچاو، کە ئەوەندەی ئێمە ئاگادار بین کەس باسی نەکردووە.

هێمن لە شێعرەکانی خۆی دا زۆر جار شۆڕشێکی بەرپا دەکرد و هێندێ مەفهوومی ڕەت دەکردەوە کە سەدان و بگرە هەزاران ساڵ بوو لەکۆمەڵی کوردەواریدا جێیان گرتبۆو و تەنانەت لە نێو گەلانی دیکەشدا پەسند کرابوون. با بە نموونە ڕوونتری بکەینەوە.

هەر مەپرسە چەند شێعر لە بارەی «تیری موژگان» و «تیری مژۆڵ» و «کەوانی برۆ» و «تیری نیگا»وە نووسراون. کەچی هێمن دێ دەڵێ هونەری کچێکی کورد لەوەدانییە بە کەوانی برۆ و تیری برژانگ ئاشقان بکوژێ. بۆ کێژی کورد، کوردی ژێر دەستە و بەشخوراو هونەر لە شتێکی دیکەدایە.

"دەبڕێ جەرگی دوژمنی زۆڵ   بەسەر نێزە نەک بە مژۆڵ"

کورد دەڵێ: بە گوڵێکی بەهار نایە

هێمن دەڵێ:

"بەهار بوو فەسڵی زستانم ئەگەر یارم لەگەڵ بایە

درۆیە گەر گوتوویانە بە غونچێکی بەهار نایە»

کورد گووتویە دار ئەگەر پیر بوو دانایە: (واتە ناچەمێتەوە و ناکرێتە کەوان یان گۆچان)

هێمن دەڵێ:

"بەریشی بۆزەوە سوژدە دەبم من بۆ جەماڵی تۆ

ئەدی بۆچی دەیانگوت دار کە پیربوو تازە دانایە

دەیان و سەدان و بگرە هەزاران ساڵە شاعیران بلبل و پەپوولەیان کردۆتە نموونەی ئاشقانی دڵسووتاو و فیداکار، کەچی هێمن لە شێعرێکیدا کەوا بزانم بڵاونەکراوەتەوە دەڵێ:

"پەپوولە نیم، بلبلیش نیم، ئینسانم

منم مانای خۆشەویستی دەزانم

ئەمانە چەند نموونەیەک بوون، دیوانی هێمن بپشکنی زۆر نموونەی دیکە و زۆر مانای لەمانە جوانتریش دەست دەکەون.

هێمنی سیاسی

ئەوەندەی هێمن لەباری ئەدەبی و شێعرییەوە بە توانا و دەسەڵات بوو، ئەوەندە لەباری فکری سیاسییەوە دەست کورت و کەم توانا بوو. بەڕاستی ئازادیخواز و کوردپەروەر بوو، بەڵام ئەگەر لە شێعردا خاوەنی شێوازی خۆی و جێ پەنجەی تایبەتی خۆی بوو، لە سیاسەت دا بە هیچ جۆر وا نەبوو. قەت لێکدانەوەیەکی وردی سیاسی نەکرد و هەرگیز وتارێکی بەرزی سیاسی نەنووسی. زۆر بە ئاسانی شوێنی

لەسـەر دادەنـرا و نـەزەری پێدەگـۆڕا. لـەلای کومۆنیسـتان کۆمۆنیسـت بـوو و لـەلای ناسیونالیسـتان، ناسیونالیسـت. کاتـی خۆشـی کـە کرابـوو بە ئەندامی کۆمیتـەی ناوەنـدی و دەفتـەری سیاسـی حیزبـی دیموکرات، زیاتـر بـۆ ڕێزگرتـن لـە بەهـرە ئەدەبیەکـەی و کەڵـک وەرگرتـن لـە نـاو بانگەکـەی و لـە توانـا ئەدەبییەکـەی بـوو.

ئـەوەش کـە سـاڵی ١٩٨٠ لەگـەڵ ئـەو تاقمـە کـەوت، دوو هـۆی بنەڕەتـی هەبوون. یەکیان هەر ئەوە کە باسمان کرد. هێمن زۆر ئاسـان تەئسیری دەکرایـە سـەر و بیروبـاوەڕی پـێ دەگـۆڕا. لـەو کاتـەش زۆریـان لـە بـن گـوێ خوێندبـوو حیزبـی دیموکـرات و دکتـۆر قاسـملوویان لـە پێـش چـاوی کردبـووە نۆکـەری دەوڵـەتی عێـراق و کۆمـاری ئیسـلامیان وەک دۆسـتی کورد و فریشـتەی ئـازادی پـێ ناسـاند بـوو. ئیدی ئـەو کـە زیاتر لـە هەشـت سـاڵ لـە بەغـدا لـە بنکـەی حیـزب و دەفتـەری سیاسـی ژیـا بـوو و لەتـەواوی کاروبـاری سیاسـی حیـزب ئـاگادار بـوو، نەپڕژابـۆوە سـەر بیرکردنـەوە لـەو ڕابـردووە خاوێنـەی حیـزب، تـا تـێ بـگا ئـەوەی پێـی دەڵێـن درۆیـە و بـە فریـو نەچـێ. شـێعرەکانی خۆشـی لەبـارەی کۆمـاری ئیسـلامییەوە لەبیـر چووبـوو کـە بـۆ وێنـە دەڵـێ:

"سەقز و سەردەشت و سابڵاغ و سنەی کرد غەرقی خوێن

سـێی تـری ویسـتن گوتـی بـۆ سـفرە حەوسـینم دەوێ.."

دوای ئـەوەی نامیلکەیەکـی ٢٨ لاپەڕەیـی لەگـەڵ ڕەفیقەکانـی بـە دژی حیزبی دیموکرات ئیمزا کرد، دیار بـوو هۆشـی هاتبۆوە بەر خـۆی. لـە مەجلیسـێک دا گوتبـوی "ئـەم هەتیـوەی... هێنـدەی ویسـکی دەرخـوارد دام بـۆ خۆشـم نەمزانـی چیـم ئیمـزا کـرد".

دووەم هـۆی ئـەو کارەی هێمـن پیـری و کـەم توانایـی و نەبوونـی حەوسـەلەی ژیانـی شـاخ و نێـو ئەشـکەوت و ئاوارەیـی و دەربـەدەری و بۆمبـاران و تـۆپ بـاران بـوو. لـە قەسـیدەیەک دا کـە سـاڵی ١٩٨٥

بڵاوی کردۆتەوە بەڕاشکاوی بەڵام دیارە بە زمانی شیعر بۆخۆی پێ لەو ڕاستییە دەنێ. هەر بۆ نموونە چەند شێعرێکی ئەم قەسیدەیە دەخەینە بەرچاو.

زەبری ئاوزەنگی بڕا و شل بووە دەستی جڵەوم
دێ دەنا پـــڕمەیی بۆر و بدەوان من چ بکەم؟
ژوانـــی خۆشی هەڕەتی لاوەتی دێتە خەونم
کاتی ئاویلکە دەگەڵ زیندەخەوان من چ بکەم؟
شەو هەتا ڕۆژێ لەبەر ئێشی لەشم ناڵەم دێ
دێتە گوێم دەنگی «گەلۆ» و «نیوەشەو»ان من چ بکەم؟
ژیانی من ئێـــستە وەکو خۆری دەمی زەردەپەڕە
پێـــم نەما تین و گوڕ و هێز و تەوان من چ بکەم؟
ئاو نەبوو ئەو دەمی هێمـــن مەلەوانی کورد بوو
ئاو شوکر زۆرە وەرن زوو مەلەوان من چ بکەم؟

بەتایبەتی لە شیعری دوایی قەسیدەکەدا هێمن دان بەوە دا دەنێ کە بزووتنەوەی کورد لە گەشەدایە و لە ڕاستیدا قبوڵیش دەکا کە لەسەر هەقە، بەڵام ئیدی ئەو توانای نەماوە.

بە کوردی ئەوەی کە حیزبی دیموکرات لەبارەی هێمنەوە کردی، هەروەک لەبارەی هاوڕێکانیەوە هەق بوو، لەبارەی ویشەوە بەجێ بوو. بەو حاڵەش حیزب هەوڵیدا هێمن شتێک بنووسێ و قسەکانی خۆی وەرگرێتەوە، تا حیزبیش بتوانێ بڕیارەکەی لەسەر ناوبراو هەڵوەشێنێتەوە. بەداخەوە هەر چەند بەڵێنیشی دابوو بەڵام نەی وێرا ئەو کارە بکا. بۆیە تا ساڵی ١٩٩٧ حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانیش چاوی بە بڕیارەکەدا خشاندەوە و پار لە وتارێکی ڕادیۆیدا چاوی بەو بڕیارەدا خشاندەوە.

١٩٩٨/٦/٤

هێمنی شاعیر و هێمنی سیاسی

سەید محەمەد ئەمینی شێخ الاسلامی ناسراو بە (هێمن) یەکێکە لە گەورەترین شاعیرانی کلاسیکی سەدەی بیستەمی کورد [illegible] ١٩٧١ [illegible] ١٩٨٠ [illegible]

[illegible] ساڵی ١٩٨٠ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

پاشکۆ / ٦ / بەڵگەنامە / ٢ /

١

[illegible]

[illegible]

گەورەترین ڕۆڵیا.

عەفیفی شاعیر

[illegible]

[illegible]

[illegible]

عەفیفی دەڵێ:

[illegible]

[illegible]

عەفیفی دەڵێ:

[illegible]

٢

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ١٩٩٧ [illegible]
[illegible]

١٩٩٨ - ٦ - ٤

4

٢/١

برای بەڕێز و خۆشەویست مامۆستا محەمەدی مەلاکەریم [١]

سڵاوی گەرم و دڵسۆزانەمان بۆتان هەیە، هیوامان شادی و سەلامەتی و سەربڵندیتانە.

مامۆستای بەڕێز/ من خوێندکاری خوێندنی باڵام، لە بەشی کوردی کۆلیجی ئەدەبیاتی زانکۆی سەلاحەدین، بڕیار وایە باسێک ئامادە بکەم بۆ نامەی ماجستێر لە بواری ئەدەبیاتی کوردیدا، بەناونیشانی «ناوەرۆکی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە شیعری هێمن مەهابادیدا» بەو ئیعتبارەش کە بەڕێزتان لە کۆڕی دۆستان و خۆشەویستانی هێمن و هێمن ناساندا شوێنێکی دیار و بەرچاوتان هەبووە، بەتایبەت لەو ڕۆژگارانەدا کە هێمن وەکو سونبول و «ڕەمزی مەسەلەیەکی پیرۆز» سەیر دەکرا لە بەشێکی گەورەی کوردستاندا وەک چۆن لە پێشەکیەکەی «ناڵەی جودایی» نیشانتان داوە.

مامۆستای هێژا، وەکو وەفادارییەک بۆ ئەو پیاوە مەزنە و بەجێگەیاندنی ئەرکێکی زانستی من هەوڵ دەدەم تۆژینەوەیەکی ئەکادیمی لەسەر لایەنێک لە شیعر و هۆنراوەکانی مام هێمن پێشکەش بکەم. بەو هیوایەی کە بە پشتیوانی و کۆمەک و یارمەتی و ڕێنمایی زانایان و شارەزایانی هێمن ناس و هێمن دۆستی وەکو جەنابتان،

---

١ - نامەکانی من و وەڵامنامەکانی کاکە حەمەی مەلا کەریم

بتوانم تا ڕادەیەک تیادا سەرکەوتوو بم و شتێکی پوخت لەمەڕ باسەکە ئامادە بکەم.

لە پێشدا نەخشەو پلانێکی سەرەتایی و پێشنیارکراوم بۆ باسەکە دارشتووە. کەوا لە پەڕێکی جوایەز دەیخەمە بەردەستی بەڕێزتان، هیوادارم بە وردی چاوی لێبکەن و هەر سەرنج و تێبینی و پێشنیارێکتان لەوبارەوە بە چاک و بە پێویست زانی بۆمی بنووسن، تا پلانەکەی پێ تەواو دروست بکەین، چ بە زیادکردن یا سڕینەوە یا هەموارکردن بێت.

پاشان بیروڕاتان سەبارەت بە بڕگەکانی بەشی دووەم و سێیەم چییەو چۆنە؟

مامۆستا گیان/ من دیوانە بڵاکراوەکانی مام هێمن دەکەم بە ئەساس بۆ لێکۆڵینەوەی شیعرەکان، کە تائێستا ئەمانەی بڵاوکراونەتەوە (تاریک و ڕوون، نالەی جودایی، پاشەرۆک، چەپکێ گوڵ و چەپکێ نێرگز). هەروەها بەچاوگێڕان و پیاچوونەوەی چاپەمەنییەکانی سەردەمی کۆمار و گۆڤاری سروە و هەندێ لە گۆڤار و بڵاوکراوەکانی دەرەوە و ناوەوە چەندین پارچە شیعر و هۆنراوەی بڵاونەکراوەم بۆ دۆزراوەتەوە، کە بەشی زۆریان مۆرکی سیاسی تۆخ و ئاشکرایان پێوەدیارە.

بەشی هەرە زۆری ئەو باس و وتار و لێکۆڵینەوە و نووسینانەم لە بەردەستایە، کە لێرە لای خۆمان لە حەفتاکان لە گۆڤار و ڕۆژنامەکانی لای خۆمان بڵاوکراونەتەوە، هەروەها ئەوانەش کە لە سروە و گۆڤارەکانی دەرەوە، لەم ساڵانەی دواییا لە هەشتاکان لە سەر مام هێمن نووسراون.

نامەم بۆ مامۆستایان «کەریمی حیسامی ، مەلارەسوڵی پێشنماز، سلێمانی چیرە، ئەنوەری سوڵتانی“ لە دەرەوە نووسیوە، پەیوەندیم بە برادەرانی ئێرانیش گرتووە و خۆشم دەچمە دیدەنیان.

حەزدەکەم گفتوگۆیەک لەوبارەیەوە لەگەڵ بەڕێزتان دروست بکەم و خوایار بێت لە دەرفەتێکدا بە خزمەتتان دەگەم، ئەگەر ئێوە ڕێتان کەوتە ئەم ناوە ئەوا چاک و چیتر، ئەگەر نا خۆم دێمە خزمەتتان، بۆ ئەوەی لە نزیکەوە بەهرە لە ئامۆژگاری و ڕێنماییەکانتان وەربگرم. ئاخۆ دەبێ نامە، دەسخەت، شیعری بڵاونەکراوە، یا دەسخەتی شیعری بڵاوکراوە، یا هەر شتێک کە یارمەتی دەربێت بۆ تیشک خستنە سەر چەند لایەنێک لە شیعر و هۆنراوەکانی مام هێمن لەلای ئێوە پەیدا نەبێت؟ بۆ من مناسەبەتی دانانی پارچە شیعرەکان زۆر گرنگە، هەروەها چیرۆک و سەربهوردی شیعرەکان، بۆ دۆزینەوەی ناوەرۆکی ڕاستەقینە و ئەو ڕەمز و هێمایانەی کە لە دوو توێی شیعرەکان دا هەن.

مام هێمن لە ژێر گوشار و پاڵەپەستۆی زۆر جۆرە سانسۆر و چاودێردا بووە، تا بە سانسۆری هەڤالان و حیزبەکەی خۆشی ڕادەگات، بۆیە زۆر جاران پەنای بردۆتە بەر ڕەمزو هێما و واتا و دەستەواژەی تایبەت و مەبەستەکانی خۆی تیادا وەرپێچاوە، کە ئەمانە دەبنە کلیلی یەکلاکردنەوەی زۆر لە نهێنییەکانی دەروونی ئەم شاعیرە، ئاخۆ ئێوەی مامۆستا و زانای پایەبەرزمان، چی لە یادداشت دا هەبێت لەم بارەیەوە؟ یاخود ئاخۆ کێ بێت زۆر بەم سرِو نهێنیانە بزانێت؟

بەڕێز

من مەبەستم ئەوە نییە هێمن وەکو پێغەمبەر و شاعیر و سیاسەتمەدارێکی سوپەرمان نیشان بدەم، ناشمەوێ لە قەدر و قیمەتی دابشکێنم، بەڵکو هێمن وەکو چۆن بووە، وا نیشانی بدەین، بە هەردوو دیوی چاکی و لاوازییەوە، ئێوە یەکەمین کەسن لە پێشەکی «ناڵەی

جودایی»دا ئاماژەتان بۆ ئەو ڕاستییە کردووە، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی و بێ ئەوەی پەنجە بخەنە سەر لایەنەکانی بەهێزی و لاوازی لە شیعری هێمندا.

مامۆستا هێمن هەوڵی داوە مەسەلەکانی خەبات و ئازادی و ڕزگاری، خۆشەویستی خاک و خەڵک و گەل و نیشتمان لەگەڵ سۆزی دەروون و عیشق و ئەڤینی تێکەڵاو بکات، واتە «عیشق و ئازادی» پێکەوە بگونجێنێ، ئایا تا چ ئەندازەیەک تیادا سەرکەوتوو بووە؟ ئەم خەسڵەتە تا چەند لەپایەی هونەری و ئەستاتیکی ئەدەبەکەی هێناوەتە خوارەوە؟

واقیعی کوردەواری وای کردووە شاعیر و ڕووناکبیر نەتوانێت لە دەرەوەی جغزی خەم و دەرد و مەینەتییەکانی گەلەکەی بوەستێت، هێمن خۆی لەناوەڕاستی گێژەنەکەدا بووە، بەوەی خەباتگێڕێکی سیاسی و لە ئۆرگانەکانی سەرەوەی حزبێکیشەوە بووە، کە بەرنامە و ئامانج و ڕێبازی سەربەخۆی هەبووە، ئایا کامیان لە شیعرەکانیدا زاڵترە، هێمنی شاعیری جوانی و هونەر یا هێمنی شاعیر و خەباتگێڕی سیاسی، یا هێمنی ڕاستەوڕاست نیوە ئەم و نیوە ئەو بووە؟

بەڕای ئێوە هێمن، لە مەیدانی شیعر و ئەدەب چ لە ڕووی شێوە و چ لەباری ناوەرۆکەوە، هێمن توانیویەتی چ شتێکی تازە بخاتە سەر خەرمانی ئەدەبی کوردی، واتە ئایا هێمن چی تازەی هێناوەتە ناوەوە لە مەیدانی ئەدەبدا؟

هێمن زۆر شەیدای حاجی قادر و گۆران بووە، کە ئێوە لە پێش دان حاجی و گۆران ناس بوون، ئایا ڕووی کاریگەریتی ئەم دوو کەڵە شاعیرە لەسەر شیعری هێمن چۆن و تا چەند و لە کوێیە؟

مامۆستای بەڕێز/ دیارە ئەمن ئەوەندەم پرسیار کردووە، وەک ئەوەیە بمەوێ باسەکەم بە ئێوە بنووسم، لەو ڕووەوە مەعزەرەت

دەخـوازم، بـەڵام نووسـینی ئێـوە هـەر چۆنێـک و چەندێـک بێـت لـە دوولاوە بـۆ مـن کەلکیـان دەبێـت، یەکیـان وەکـو سـەرچاوە ئامـاژەی پـێ دەکـەم، دووەم وەکو بەڵگـە و دیکۆمێنـت نیشـانی دەدەم، هیـوادارم درێغـی نەکـەن لـە پشـتیوانی کردنـم. ئەلبەتـە چاوەڕوانـی وەڵامـی ئێـوە دەکـەم و ڕەنگـە دووبـارە بـە نامـە و بێمـەوە خزمەتتـان.

دووبارە شادی و سەلامەتی ئێوەی بەڕێز دەخوازم.

هەر بژین

برای بچووکتان- عوسمان دەشتی

هەولێر٢٠٠٠/٤/٢١

بـەم ناونشـانە نامـەم پێدەگات: زانکـۆی سـەلاحەدین- کۆلیجـی ئەدەبیـات- بەشـی کـوردی- عوسـمان دەشـتی.

تەلیفۆنی ماڵ/ ٢٠٥١٧

برای بەڕێز و خۆشەویستم مامۆستا محەمەدی مەلا کەریم

سڵاوی گەرم و دڵسۆزانەمان بۆتان هەیە، هیوامان شادی و سەلامەتی و سەربلندیتانە.

مامۆستای بەڕێز/ منیش خوێندکاری خوێندنی باڵام، لە بەشی کوردی کۆلیجی ئەدەبیاتی زانکۆی سەلاحەددین، بڕیار وایە باسێکی ئامادە بکەم بۆ نامەی ماجستێر لە بواری ئەدەبیاتی کوردیدا، بە ناونیشانی ((لایەنە ~~ڕۆشنایی~~ سیاسی و کۆمەڵایەتی لە شیعری هێمنی موکریانیدا))، بەو ئیعتیبارەش کە بەڕێزتان کە بەڕێزتان لە کۆڕی دۆستان و خۆشەویستانی هێمن و هێمنناساندا شوێنتانی دیار و بەرچاوتان هەبووە، بەتایبەتی لەو ڕۆژگارانەدا کە هێمن وەکو سومبول و ((ڕەمزی مەسەلەی پیرۆز)) سەیر دەکرا لە بەشێکی گەورەی کوردستاندا وەک چۆن لە پێشەکیەکەی (ناڵەی جودایی) نیشانتان داوە.

مامۆستای هێژا/ وەکو وەفادارییەک بۆ ئەو پیاوە مەزنە و بەجێگەیاندنی ئەرکێکی زانستی منیش هەوڵ دەدەم توێژینەوەیەکی ئەکادیمی لەسەر لایەنێک لە شیعر و هۆنراوەکانی مام هێمن پێشکەش بکەم. بەو هیوایەی کە بە پشتیوانی و کۆمەک و یارمەتی و ڕێنمایی زانایان و شارەزایانی هێمنناسی و هێمندۆستی وەکو جەنابتان، بتوانم تا ڕادەیەک تیایدا سەرکەوتوو بم و شتێکی پوختە لەم بابەتە ئامادە بکەم.

لە پێشدا نەخشە و پلانێکی سەرەتایی و پێشنیارکراوم بۆ باسەکە دارشتووە، کە وا لە پەڕەیەکی جیادا دەیخەمە بەردەستی بەڕێزتان، هیوادارم بە وردی چاوی لێ بکەن و هەر سەرنج و تێبینی و پێشنیارێکتان لەو بارەوە بە چاک و بە پێویستی زانی بۆمی بنووسن، تا پلانەکەی پێ تەواو دروست بکەین، چ بە زیادکردن یا دەرهێنانەوە یا هەموارکردن بێت.

پاشان بیروڕاتان سەبارەت بە بڕگەکانی بەشی دووەم و سێیەم چییە و چۆنە؟

مامۆستا گیان/ جگە دیوانە بڵاوکراوەکانی مام هێمن، دەکەم بە ئەساس بۆ لێکۆڵینەوەی شیعرەکانی، کە تائێستا ئەمانەی بڵاوکراونەتەوە (تاریک و ڕوون، تاڵەی جودایی، پاشەڕۆک، چەپکێ گوڵ چەپکێ نێرگز)، هەروەها بە چاوگێڕان و پیاچوونەوەی چاپەمەنیەکانی سەردەمی کۆمار و گۆڤاری سروە و هەندێ لە گۆڤار و بڵاوکراوەکانی دەرەوە و ناوەوە چەندین پارچە شیعر و هۆنراوەی بڵاونەکراوەم بۆ دۆزراوەتەوە، کە بەشی زۆریان مۆرکی سیاسی تۆخ و ئاشکرایان پێوە دیارە.

بەشی هەرە زۆری ئەو باس و وتار و لێکۆڵینەوە و نووسینانەم لەبەردەستدایە، کە لێرە لای خۆمان، لە گۆڤار و رۆژنامەکانی لای خۆمان بڵاوکراونەتەوە، هەروەها ئەوانەشی کە لە گۆڤارەکانی دەرەوە، لەم ساڵانەی دواییدا لە هەشتاکان لەسەر مام هێمن نووسراون.

ناوم بۆ مامۆستایان «کەریمی حیسامی، مەلا رەسوڵی پێشنماز، سلێمانی چیری، ئەنوەری سوڵتانی»، لە دەرەوە نووسیوە کە پەیوەندیم بە برادەرانی ئێرانیشی گرتووە و خۆشیم دەچم دیدەنیان.

[illegible] حەز دەکەم گفتوگۆیەک لەو بارەیەوە لەگەڵ بەڕێزتان درووست بکەم و خوا یار بێت لە دەرفەتێکدا بەخزمەتتان دەگەم، ئەگەر ئێوە رێتان کەوتە ئەم ناوە ئەوا چاکە و چێتر، ئەگینا خۆم دێمە خزمەتتان، بۆ ئەوەی لە نزیکەوە بەهرە لە ئامۆژگاری و رێنماییەکانتان وەربگرم. ئاخۆ دەبێ ناوەکە دەبەخشێت، شیعری بڵاونەکراوە، یا دەقەکانی شیعری بڵاوکراوە، یا هەر شتێک کە یارمەتیدەر بێت بۆ تیشک خستنە سەر چەندلایەنێکی لە شیعر و هۆنراوەکانی مام هێمن لەلای ئێوە پەیدا ئەبێت؟ بۆ من مێژووی دانانی پارچە شیعرەکان زۆر گرینگە کە هەروەها چیرۆک و بەسەرهاتووەکانی شیعرەکان، بۆ دۆزینەوەی ناوەرۆکی راستەقینە و ئەو رەمز و هێمایانەی کە لە دووتوێی شیعرەکاندا هەن.

مام هێمن لە ژێر گوشار و پاڵەپەستۆی زۆر جۆرە سانسۆر و چاودێریدا بووە، تا بە سانسۆری هەڤاڵان و حیزبەکەی خۆشی رادەگات، بۆیە زۆر جاران پەنای بردۆتە بەر رەمز و هێما و واتا و دەستەواژەی تایبەت و مەبەستەکانی خۆی تیادا دەربڕیوە، کە ئەوانە دەبنە کلیلی یەکلاکردنەوەی زۆر لە نهێنییەکانی دەروونی ئەم شاعیرە، ئاخۆ ئێوەی مامۆستا و زانای پایەبەرزمان، چی لە یاددا هەیە داهاتوو بێت لەم بارەیەوە؟ یاخود ئاخۆ کێ بێت زۆر بەم گرێ نهێنییانە بزانێت؟.

بەڕێز:

منیش بە ئەستەم ئەوەندەی لە هێمن وەکو پێشمەرگە و شاعیر و سیاسەتمەدارێکی سەربەرزمان نیشان بدەم، نا هەموو ئەوانەی لە قەدر و قیمەتی دابشکێنم، بەڵکو هێمن، وەکو چۆن بووە، وا نیشانی بدەین، بە هەردوو دیوی چاکی و لاوازییەوە، ئێوە بەڕێزتان کە سەن لە پێشەکی «نالەی جودایی»دا ئاماژەتان بۆ ئەو راستیە کردووە، بەڵام بە شێوەیەکی گشتی و بێ ئەوەی پەنجە بخەنە سەر لایەنەکانی بەهێزی و لاوازی لە شیعری هێمن دا.

مامۆستا هێمن هەوڵی داوە جەمسەرەکانی خەبات و ئازادی و رزگاری، خۆشەویستی خاک و خەڵک و گەل و نیشتیمان لەگەڵ سۆزی دەروون و عیشق و ئەڤین تێکەڵاو بکات، واتە «عیشق و ئازادی» پێکەوە بگونجێنێ، ئایا تا چ ئەندازەیەک پێیدا سەرکەوتوو بووە؟ وە ئەم مەسەلەیە تا چەند لە پایەی هونەری و ئەستاتیکی ئەدەبی هێناوەتە خوارەوە؟

واقیعی کوردەواری وای کردووە شاعیر و رووناکبیر نەتوانێت لە دەورەی جەنگی خەم و دەردە جۆربەجۆرەکانی گەلەکەی بە دوور بێت، هێمن خۆی لە ناوەراستی گێژەنەکەدا بووە، بە دەوری خەباتگێڕانی سیاسی و لە ئۆرگانەکانی سەرەوەی حزبیشەوە بووە کە بەرنامە و ئاهەنگ و رێبازی سەربەخۆی هەبووە، ئایا کامیان لە شیعرەکانیدا زاڵترە؟ هێمنی شاعیری جوانی و هونەر، یا هێمنی شاعیر و خەباتگێڕی سیاسی، یا هێمن راستەوڕاست شێوەی ئەم و شێوەی ئەو بووە؟

بە رای ئێوە هێمن، لە مەیدانی شیعر و ئەدەبدا، چ لە رووی شێوە و چ لە باری ناوەرۆکەوە، هێمن توانیویەتی چ شتێکی تازە بخاتە سەر خەرمانی ئەدەبی کوردی، واتا ئایا هێمن چی تازەی هێناوەتە ناوەوە لە مەیدانی ئەدەبیدا؟

هێمن زۆر حەیرانی حاجی قادر و گۆران بووە کە ئێوە لە پێشدا حاجی و گۆرانناس بوونە، ئایا رووی کاریگەرێتی ئەم دوو گەورە شاعیرە لەسەر شیعری هێمن چۆن و تا چەندە لە کوێیە؟

مامۆستای بەڕێز / دیارە ئەمن ئەوەندەم پرسیار ریز کردووە، وەڵامدانەوەیە بەم وێ باسەکەم بە ئێوە بنووسم، لە دوورەوە جەژنەت دەخوازم، بەڵام نووسینی ئێوە هەر چۆنێک و چەندێک بێت لە دوولاوە بۆ من کەڵکیان دەبێت، یەکیان وەکو سەرچاوە ئاماژەی پێ دەکەم، دووهەمیان وەکو بەڵگە و دیکۆمێنت پیشانی دەدەم، هیوادارم دریغی نەکەن لە پشتیوانی کردنم. ئەلبەتە چاوەڕوانی وەڵامی ئێوە دەکەم و رەنگە دووبارە بە نامە بێمەوە خزمەتتان.

دووبارە شادی و سەلامەتی ئێوەی بەڕێز دەخوازم

[illegible]

برای بچووکتان
عوسمان دەشتی
هەولێر / ٢١ / ٤ / ٢٠٠٠

بەم ناونیشانە نامەم پێ دەگات؛
- زانکۆی سەلاحەددین - کۆلێژی ئەدەبیات - بەشی کوردی - عوسمان دەشتی .
- تەلیفۆنی ماڵ / ٢٠٥١٧ .

برای ئازیز و خۆشەویست کاک عوسمان دەشتی

ڕۆژتان باش

پاش سڵاو و دەست گوشینی و ئاوات خواستنی سەرکەوتن کامەرانیتان

نامەکەی ٤/٢١تانم وەرگرت. هیوای سەرکەوتنتم هەیە. لەم پەلەیەدا نەمتوانی وەڵامی مفصلت بنووسمەوە. ئێستا هەر ئەوەندەم مەبەستە ئاگادارت کەم کەوا نامەکەت گەیشتووە. هیوام وایە بتوانم بەم نزیکانە وەڵامت بدەمەوە. لەو سەرچاوانەی لەسەر هێمن نووسراون خالید دلێریش کتێبێکی هەیە هێمنی باش تیا هەڵناسەنگێنێ- وەک لەیادم بێ- بەناوی (هێمن: بیر و هەڵوێست و شیعر). وتارێکی هێمن خۆیشی هەیە لە وەڵامدانەوەیەکی تۆفیق وەهبیدا لە ژمارەی داهاتووی گۆڤاری (بەیان)دا بڵاودەبێتەوە. گۆڤاری (دەنگی مامۆستا) ی فەرهاد شاکەلیش هەندێ شتی تیایە ئەگەر نەتدیون هی ساڵانی هەشتا پەیدایان بکە.

مەلا شکور زۆر لەگەڵ هێمن تێکەڵ بوو، من ئەو جۆرە تێکەڵیەم نەبوو. هەروا بۆ محمدامین سراجیش بنووسە کە لە سویدە.چاوت بە مامۆستا مەلا عەبدوڵڵا حەسەن زادەیش بکەوێ.

ئیتر زۆر سڵاوم بە دکتۆر عەزیز گەردی بگەیەنە.

برات: محەمەدی مەلا کەریم

٢٠٠٠/٥/١

برای ئازیز و خۆشەویستم کاک عوسمان دەشتی

ڕۆژتان باش

باشی سڵاو و دەستخۆشیتان و ئاواتی خواستنی

سەرکەوتن بۆ کارەکانتان.

نامەکەی ١/١٥ ی ئێوەم وەرگرت. هیوادارم سەرکەوتنتان

هەبێ. لەم چەند ڕۆژەدا نەمتوانی وەڵامی بەتەفسیلات بنووسمەوە.

ئێستا هەرچەندە نەخۆشم بەڵام بەپەلە ئاگادارتان دەکەم کە

نامەکەت گەیشتووە. هیوادارم بتوانم بەم زووانە

وەڵامت بدەمەوە. لەو سەردەمەدا لە سەر هەست

نووسراوی خالید دلێر شتێکم لەبەر هەستی باش

تیا هەڵگیراوە [illegible] وەک لە یادم بێ - بە ناوی

(هیوای: بیر و هەڵوێست و شیعر)، وتارێکی هەست

خۆشی هەیە. لە وەڵامدا دەبێ توفیق وەهبی لە

ژمارەی ڕابەردووی گۆڤاری و بیانووی با بڵاو دەبێتەوە.

گۆڤارێکی [illegible] ماموستایانی فێرکاری شاگردیشی هەڵبەستی

تیایە کە لە ... هەر سالی هەوت. سپاسی

هاوشۆڕی مەزن لەگەڵ هیچ تێکەڵ نەبوو، من شوو خۆم

تێکەڵم نەبوو. هەروا بۆ هاوڕێی سالەکانی پێش هەوڵ دەدەم

چاوت بە ماڵت و دۆستانی عەبدولڕەحمان زادە بینییە.

بەڕێز نووسەر بە کوردی عەزیز گەردی بڵێم

هاوڕێت: [illegible]

٢٠١٠/٥/١

برای ئازیز و خۆشەویست کاک عوسمان دەشتی

ڕۆژتـان بـاش. دەسـتەکانت ئەگوشـم و هەواڵـی گەرمـت ئەپرسـم و ئارەزوومەنـدی کامەرانـی و خۆشـبەختی و سـەرکەوتنم.

وا لـەم چەند لاپەڕەیـەدا وەڵامـی نامەکـەی ٢٠٠٠/٤/٢١تـان ئەدەمـەوە لەگـەڵ داوای لێبـوردن لـە دواکەوتنیـا بەهـۆی سـەرنەپەرژانمەوە، سـەرەڕای باری ناتـەواوی تەندروسـتیم. ئومێدم وایـە سوودمەند بێ و کەڵکـی پێویسـتت لێوەدەسـتگیر ببـێ.

-١-

لەبـارەی بەشـەکانی نامـەی ماجسـێترەکەتان و بابەتبەنـدی کردنیـەوە سـەرنجێکی ئەوتـۆم نییـە پێشـانی بـدەم لـەوە بـەولاوە کـە لەسـەر دێڕەکانیـەوە هەسـت بـە زۆر قەبەکردنێکـی مەسـەلەکە ئەکـەم. بۆیـە ئەمـەوێ بڵێم یەکـەم هەمیشـە ئـەوەت لەیاد بێ کەتۆ نامـەی ماجسـتێر ئەنووسـی نـەک دکتۆراو، دووەهەمیش ئـەوە کـە بابەتەکـە لـە سنووری پـڕ بـە پێسـتی خـۆی دەرنەچـێ.

مەبەستیشـمە بایەخێکی تایبەتـی بـە همێنی پاش ڕووخانـی کۆمـاری دیموکرات و تـا هاتنـە عێراقی و ڕوونکردنـەوەی کاروبیری لەو ماوەیەدا بـدەی، چونکـە ئـەم ماوەیـەی بەشـبەحاڵی خەڵکێکی زۆر پـێ نەزانـراوە و نادیـارە. هەروەهـا ئەبـێ بایەخێکـی ژیانـی بـاش بـە شـیکردنەوەی مەسـەلەی ناکۆکی کەوتنە نێوانی ئەو و حیزبی دیموکرات و چوونە پاڵی گرۆی نازانـم چەند نەفـەری بدەی و بتوانـی ڕاستی مەسـەلەکە ڕوون کەیتـەوە. ئـەوەی مـن بیسـتوومە ئەوەیـە ئـەو گرۆ (تاقم)یـە ڕێبازێکـی تـا ڕادەیـەک چەپڕەویـان بـووەو حیزبـی توودەی ئێران لـە پشتیانەوە بووە

و هانـی داون ئـەو هەنـگاوە لـە دژی حیزبـی دیموکـرات بنێـن. ئـەوەی مـن بیزانـم ئەوەیـە هێمـن هەرچەنـدی بەبیـری سیاسـی لەسـەر «یەمیـن= لای ڕاسـت» ناژمێرریێ، کەسـێکیش نەبـووە لـە ڕووی حیزبەکـەی خۆیـدا بچێتـە پاڵ گرۆیەکـی چەپڕەو. مـن وای بـۆ ئەچـم هێمـن هـەر ویسـتبێتی لـە چوارچێـوەی بارودۆخێکـی ئـارام و هێـدی وادا بـژی سەرشـۆڕی و پشـت پـێ هەڵکردنـی لـە ڕابـردوو تێـدا نەبـێ و بتوانـێ بڵـێ لـە سـنووری توانـی خۆیمـا بـۆ کـورد تێئەکۆشـم و، هەربۆیـەش چـووە پـاڵ دامودەزگای گۆڤـاری (سـروە) و نەیتوانـی جارێکـی دی ئەرکـی ئاوارەبوونـی عێـراق و هاتنـەوە ڕیـزی حیزبـی دیموکـرات بگرێتـەوە ئەسـتۆ، چونکـە کارکـردن و خزمەتکـردن لـە (سـروە) و ئینتشـاراتی سـەلاحەدینیشـدا، نـە خوازەڵـڵا بـۆ شـاعیرێک و ئەدیبێـک خزمەتێکـی کـەم نییـە.

ئەمـەی دەینووسـم لێکدانـەوەیەکـی ڕووهـەم ڕەفتـە و تێکڕایـی خۆمـە، ئەگینـا هیـچ ئاگاداریەکـم لـە پەیدابـوون و هـۆی ناکۆکیـی نێـوان ئـەو و حیزبـی دیموکـرات نییـە و نازانـم لەسـەرچی لەیـەک زویـر بـوون و ئاخـۆ بەبیـر لەگـەڵ گـرۆی دژی حیـزب هاوبابـەت بـووە یـان چـۆن؟

ئەمەیـش وەڵامـی تێکـڕای ئـەو پرسـیارانەی لـە نامەکەتـا وروژاندووتـن: مـن بەشـبەحاڵی خـۆم هەرچەنـد لەسـەرەتای سـاڵەکانی حەفتـاوە تـا گەڕانـەوەی کاک هێمـن بـۆ کوردسـتانی ئێـران، تـا ڕادەیـەک لێیـەوە نزیـک بـووم و لـەو ماوەیـەدا کـە لـە کـۆڕی زانیـاری کـورد کارم کـردووە، هەرچەنـد هاتبێتـە کـۆڕ دیومـە، پێوەندیـم لەگـەڵ ئەوەنـدە نەبـووە زۆر لەگەڵـی دانیشـم و بکەومـە گفتوگـۆ و ئـاگاداری ڕاز و نیـازی بـم. بۆیـە هەرگیـز هەسـتم بـەوە نەکـردووە ناکۆکیەکـی لەگـەڵ حیزبەکەیـدا ببـێ، بەڵکـو بـە پێچەوانـەوە زۆر لـەوە سـەرسـام بـووم ببینم شـاعیرێکی ناسـک و دڵ تـەڕی پابەندیـی بـە داب و نەریتـی کۆمەڵایەتییـەوە لەسـەر شـان گرانـی وەک ئـەو، ئەتوانـێ وەک کادیرێکـی – بـا بـە تەنهـا بەناویـش بـێ–

حیزبی لە چوارچێوەی حیزبێکی سیاسی نهێنی بارودۆخی تێکۆشان سەخت و ناخۆشدا بژی و هەڵسوکەوت بکا.

- لە هەموو پاشماوەی دەستنووسیشی تەنها (سووڕی دەوران) و پێدا چوونەوەیەکی بە وتارێکی مامۆستا تۆفیق وەهبیم لایە، کە لەم دواییەشدا لە ژمارە (١٨٤)ی گۆڤاری (بەیان) دا بڵاوم کردۆتەوە و وا فۆتۆیەکی هەردووکیتان بۆ ئەنێرم. هەروا دەستنووسی وەرگێڕانی چیرۆکێکی جاک لوندونیشم لا بوو بەناوی (شازادە و گەدا) و لەسەر داوای خۆی بۆم ناردەوە و نازانم سەرەنجامی چیی بەسەرهات؟

لەبارەی ئەوەوە کە من «بەشێوەیەکی گشتی و بێ ئەوەی پەنجە بخەمە سەر لایەنەکانی بێهێزی و لاوازیی لە شیعری هێمندا» هێمام بۆ ئەم لایەنە نەکردووە لە پێشەکیی «نالەی جودایی» دا، ئەمەوێ بڵێم من تەنها کورتە سەرەتایەکم نووسیوە و نەهاتووم لە شیعری هێمن بکۆڵمەوەو، تێکڕا لەناکۆکیی نێوان شیعری- بەلای خۆمەوە- ڕاستەقینە و ئەو ئەرکانە دواوم کە بارودۆخی ژیانی گەلی کورد خستوونیەتە ئەستۆی شیعری کوردی و، شاعیرانی کوردیش، ئەوانەیان خۆیان لە قەرەی شیعری نەتەوەیی و نیشتمان پەروەری داوە، ملیان بۆ کەچ کردووە.

لێرەداو هەروەک لە هەردوو پێشەکیی دیوانی بێکەس و هێمندا و، بۆ ئەوەی هەڵوێست و بۆچوونی ڕاستەقینەی خۆم دەربڕمەوە و، وشکە دەروێشانی ڕێبازی شۆڕشگێڕیش کە خۆیشم لە وشکە دەروێشییەکەدا نەبێ بەیەکێک لەوان ئەزانم- لێم زیز و زویر نەبن، دووبارەی ئەکەمەوە کە لە بارودۆخی لەمەوپێش و ئێستای ژیانی گەلەکەمان و گەلانی وەک گەلەکەماندا، بە هیچ کلۆجێ دژی ئەوە نیم شیعری کوردی بەوپەڕی چالاکی و لێهاتوویەوە ئەو ئەرکە بەجێ بهێنێ کە پێویستیی پێشکەوتن و گەشەکردنی کۆمەڵ خستوویەتیە

ئەستۆی و لـە خەباتـی نیشـتمانی و نەتەوەیـی و چینایەتیـدا، چەکێکـی کاریگـەر بێ و بەهیـچ جۆرێ ڕەوا نییـە ئـەم چەکـە لـە دەسـتی جەمـاوەر دەربهێنـرێ.

مـن هـەروەک لەسـەرەتاکەی (نالـەی جودایی)یشـدا باسـم کـردووە، بـە چـەش و هەسـتی ئەدەبیـی تایبەتیـی خـۆم، هێمـم وەک پەخشـان نـووس چەندیـن پلـە لـە هێمنـی شـاعیری ناسـکوێژ و بیـرورد و خەیـاڵ قـووڵ لا لـە پێشـترە. هەرکـەس ئـەم بۆچوونـەی مـن بەکەمکردنـەوەی پلـەی شـیعری هێمـن بزانـێ، بـۆ خـۆی ئـازادە، بـەڵام مـن لام وا نییـەو، زەحمەتـە هەرکەسـێ لـە دوو یـا زیاتـر لـە مەیدانەکانـی ئەدەبـدا دەسـتێ هەبـێ، پێویسـت بـێ لـە هەموویانـدا چـۆن یـەک بـێ پەخشـانی هێمـن شـایانی ئەوەیـە هـەر لـە قوتابخانـە سـەرەتاییەکانەوە تـا دوایـی هێنانـی خوێندنـی زانکـۆ بـە پلـەی جیاجیـا و بەشـێوەی جیاجیـا بـە قوتابیانـی ئەدەبـی کـوردی بوتـرێ. نازانـم (شـازادە و گەدا)کـەی کەوتووەتـە کـوێ؟ هـەر خـودا بـکا نەفەوتابـێ و لـە شـوێنێکەوە سـەرهەڵبدا و لـە چـاپ بـدرێ و بکەوێتـە دەسـتی خوێنـدەواران. ئـەو کاتـە وەچـەی ئـەم چارەکـە سـەدەی دواییمـان لـەم پاشـا گەردانییـەی نووسـینی ئەمڕۆیانـا ئەزانـن هێمـن چـۆن پەخشـانێکی ئەنووسـی!

- مـن لام وایـە هێمـن هەرگیـز وەک شـاعیرێکی حزبیـی لـە شـیعرەکانیا ڕەنگـی نەداوەتـەوە. تەنانـەت وایشـی بـۆ ئەچـم هەرگیـز نەیویسـتووە حیزبییەکـی سـەردەستەبێ. بـەڵام کـە بارودۆخـی جـەور و سـتەمی نەتەوەیـی لـە وڵاتەکـە خۆیـی وەدەرنـا و هێنایـە عێـراق و لـە عێراقیشـدا داڵـدە و پەنایەکـی لەبـارەگای حیزبـی دیموکراتـی کوردسـتانی ئێـران باشـتری نـەدی تێیـدا بحەسـێتەوە و، وەزعـی ئـەو ڕۆژەی حیزبـی دیموکراتیـش وا بـوو ئەوەیـان بـە باشـتر ئەزانـی هێمـن وەک کادیرێکـی بـاڵای حیـزب بـە جەمـاوەر پێشـکەش بکـەن، خسـتیانە ئۆرگانـە

بەرزەكانی حیزبەوە. ئەگینا ڕۆحی هێمن ڕۆحێ بوو لە چوارچێویە كوردایەتییەكی خاوێن و بێگەرد و پڕ سۆزو دڵسۆزییەكی بێ پایاندا بۆ یادگاری دیموكرات و كۆمەڵەی دیموكرات و سەردەمی قازیی شەهید و كۆماری جوانەمەرگی كوردستان و بۆ حیزبی دیموكراتی كوردستانی میراتگری ئەو گشتە شان و شكۆیە، هەمیشە ئاواتی ئەوە بووە ڕوویەكی ئازاد و دیموكرات و شاعیرێكی پەڕ واز و باڵەفڕ بێ و سەربەستانە بۆ شیعر و جوانی و سروشت و نیشتمان و نەتەوە و ئافرەت و بە كورتی بۆ خۆشەویستی – بە مەعنا بەربڵاوەكەی- بخوێنێ.

- من لام وا نییە هێمن توانیویە شتێكی نوێی وا لە شیعری كوردیدا بهێنێتە بەرهەم و بیخاتە سەر خەرمانی شیعری كوردی كە لە تێكڕای دیوانی ئەم شیعرەدا وەك دیاردەیەكی زەق ئیشارەتی بۆ بكرێ، هەرچەند لە شیعری كوردیی برادەرانی كوردستانی ئەو دیودا- ئەوەندی بەرچاوی من كەوتبێ- پلەی پێشڕەویی هەیە و شاعیرەكانی تری ئەو دەڤەرە- دیسان ئەوەندەی بەرچاوی من كەوتبێ- هەموو لەسەرچاوەی ئەو ئاو هەڵئەگۆزن و ئەو ڕچەی شیعری كوردیی بە شێوە وبابەت نوێی بۆ شكاندوون. بەڵام بەش بە حاڵی پەخشانی كوردی، من هێمن بە مامۆستای پەخشانی نووسینی سەرانسەری دیالێكتی كرمانجی خواروو ئەزانم و لام وایە وەك وتم ئەبێ نووسینەكانی بكرێن بەسەرمەشقی نووسینی پەخشانی كوردی.
- هەست بە هیچ كاریگەریەكی گۆڕان لە شعیری هێمندا ناكەم و بەڵكو لایشم وایە لە بەشی هەرە زۆری ساڵانی شاعیریی هێمندا كەمتر ئاگای لە سەرجەمی شیعری گۆران بووە، بەڵام چەردەیەكی كەم چاولێكەریی شیعری حاجی قادری كۆیی تیایە. ڕەنگە ئەوەیش لەوەوە بووبێ كە لە قۆناغی (ژ.ك) و سەرەتای هۆشیاریی سیاسی

و نەتەوەییدا لە مەهاباد و دەوروبەری، ڕۆشنبیرانی (ژ.ک) بایەخێکی زۆری بە هەقیان بە حاجی قادر و بە مەلای گەورەی کۆیە داوە و شیعریان چاپ کردوون و دیارەئەبێ هێمنیش لەو ڕێگایەوە ئاگاداریی لە شیعری حاجی پەیدا کردبێ.

هێمن تێکڕا درێژەکێشانی شاعیرە کلاسیکە عەروزیەکانی کوردی پاش بەسەرچوونی قۆناغی شیعرە گرانەکانی نالی و مەحوی و سادەکاریی شاعیرە کوردە عەرووزییەکانی لەوە پاشە.

٤- خوشکە ئەحلام مەنصور گفتی داومێ لە ماوەی ٢-٣ هەفتەدا چی لایە بینووسێ و بمداتێ. کە دایمێ منیش بۆت ئەنێرم.

٥- دوو وێنەی هێمنم لا بوو وا بۆم ناردی، پاشان ئەمەوێتەوە.

٦- هیچ ئاگاداریيەکم لە شیعری گاڵتە و جەفەنگی مام هێمن نییە ئیتر دووبارە خۆشی و کامەرانیتانم ئاواتە.

سەرکەتوو بن

براتان حەمە ٢٠٠٠/٨/٥

برای ئازیز و خۆشەویست کاک عوسمان دەشتی

ڕۆژتان باش. دەستەکانت ئەگوشم و هەواڵی گەرمت ئەپرسم و ئارەزوومەندی کامەرانی و خۆشبەختی و سەرکەوتنتم.

وا لەم چەند لاپەڕەیەدا وەڵامی نامەکەی ٢١/٤/٢٠٠٠تان ئەدەمەوە لەگەڵ داوای لێبووردن لە دواکەوتنیا بەهۆی سەرقاڵییە زۆرانەوە سەرەڕای باری ناتەواوی تەندروستیم. ئومێدم وایە سوودمەندی و کەڵکی پێویستیتان لێوە دەستگیر بێ.

-١-

لە بارەی بەشەکانی نامەی ماجستێرەکەتان و بابەت بەندی کردنیەوە سەرنجێکی ئەوتۆم نییە پێشانی بدەم لەوە بەولاوە کە لەسەر دێڕەکانیەوە هەست بە زۆر قەبەکردنێکی مەسەلەکە ئەکەم. بۆیە ئەمەوێ بڵێم یەکەم، هەرچیشە ئەوەت لەیاد بێ کە تۆ نامەی ماجستێر ئەنووسی نەک دوکتۆرا و، دووەمیش ئەوە کە بابەتەکە لە سنووری پەیوەستی خۆی دەرنەچێ. دەربەستیشە بابەتێکی تایبەتی بە هەندێ پاشی ڕووخانی کۆماری دیموکراتی تا هاتنە عێراقی و ڕووداوەکانی کردنەوەی کاروباری لەو ماوە بەدوایەی، چونکە ئەم ماوەیەی بەشی زیاتری بە حاڵی خەڵکێکی زۆر پێ نەزانراو و نادیارە. هەروەها ئەبێ بابەتێکی باش بە شیکردنەوەی مەسەلەی ناکۆکی کەوتنە نێوانی ئەوو حیزبی دیموکرات و چوونە پاڵی گرووپی ناسراو بە چەند نەفەری بدەی و بڕوانی ڕاستیی مەسەلەکە ڕوون کەیتەوە. ئەوەی من بیستوومە ئەوەیە ئەو گرۆ (تاقم) یە ڕێبازێکی تا ڕادەیەک چەپڕەویان بووە و حیزبی توودەی ئێران لە پشتیانەوە بووە و هانی داون ئەو هەنگاوە لە دژی حیزبی دیموکرات بنێن. ئەوەی من بیزانم ئەوەیە هێمن هەرچەند بەدبیریی سیاسی لەسەر "دەیەمین = لای ئێستە" ئاژاوەگێڕی، کەچیکیش نەبوو لە ڕووی حیزبەکەی خۆیدا بچێتە پاڵ گرووپەکی چەپڕەو. من وای بۆ ئەچم هێمن هەر ویستبێتی لە چوارچێوەی بارودۆخێکی ئارام و هێدیدا واداڕشتی سەرشۆڕی و پشت پێ هەڵکردنی لە ڕابووردوو تێدا نەبێ و

بتوانێ بڵێ لە سنووری توانای خۆما بۆ کوردستان ... و ...

پاڵ دادەم و دەزگای گۆڤاری (سروە) و ئەیتوانی جارێکی دی ئەرکی ئاوارە بوونی عێراق و هاتنەوە ڕیزی حیزبی دیموکرات بگرێتەوە ئەستۆ، چونکە کارکردن و خزمەت کردن لە (سروە) و ئینتیشاراتی سەلاحەدینیش دا، ئەخوازە لای بۆ شاعیرێک و ئەدیبێک خزمەتێکی کەم نییە.

ئەمەی دەینووسم لێکدانەوەیەکی ڕووهەم ڕەفعەت و تێکڕای خۆمە، ئەگینا هیچ ئاگاداریم لە پەیدابوون و ناکۆکییە نێوان ئەو و حیزبی دیموکرات نییە و نازانم لەسەر چی لەیەک زویر بوون و ناخۆ بە بێ لەگەڵ گرووی دژی حیزب هاوبابەت بووە یا چۆن؟

ئەمیش وەڵامی تێکڕای ئەو پرسیارانەی لە نامەکەتا وروژاندووتن:

من، بەش بە حاڵی خۆم، هەرچەند لە سەرەتای ساڵەکانی حەفتاوە و تا گەڕانەوەی کاک هێمن بۆ کوردستانی ئێران، تا ڕادەیەک لێیەوە نزیک بووم و، لەو ماوەیەدا کە لە کۆڕی زانیاری کورد کارم کردووە، هەرچەندها جار بینیبێتم کوڕ دیوەم و پێوەندیم لەگەڵی ئەوەندە بووە زۆر لەگەڵی دانیشتم و بکەوم گفتوگۆ و ئاگاداری ڕاز و نیازی بم. بۆیە هەرگیز هەستم بەوە نەکردووە ناکۆکی یەکی لەگەڵ حیزبەکەیدا بێ، بەڵکو بە پێچەوانەوە زۆر لەوە سەرسام بووم ببینم شاعیرێکی ناسک و دڵ تەڕی پابەندی بە داب و نەریتی کۆمەڵایەتی بووە لەسەر شانی گرانی وەلای ئەوی، ئەفعانی وەلی کاوێکی — باتەزهابە ناوەشیلی — حیزبی، لە چوارچێوەی حیزبێکی سیاسی ئەهیپنی بار و دۆخی تێکۆشانی سەخت و ناخۆشدا ئەبڕی و هەڵسوکەوت بکا.

* لە هەموو پاشماوەی دەستنووسیشی تەنها (سنووری دەوران) و پێشڕا چوونەوەیەکی بە وتارێکی ماموستا توفیق وەهبیم لایە، کە لەم دواییەیشدا لە ژمارە (١٨٤)ی گۆڤاری (بەیان) دا بڵاوم کردووەتەوە و ئەوتۆ تۆمەکی هەردوو کتێبان بۆ ئەنێرم. هەروا دەستنووسی وەرگێڕانی چیرۆکێکی جاک لەندەنیشم لا بوو بە ناوی (شازادە و گەدا) و لەسەر داوای خۆی بۆم ناردەوە و نازانم سەرەنجامی چی بەسەرهات؟

له‌باره‌ی ئه‌وه‌وه که من «به شێوه‌یه‌کی گشتی و بێ ئه‌وه‌ی په‌نجه بخه‌مه سه‌ر لایه‌نه‌کانی بێ هێزی و لاوازی له شیعری هێمندا» هێنام بۆ ئه‌م لایه‌نه نه‌کردووه له پێشه‌کی «ناڵه‌ی جودایی»دا، ئه‌مه‌وێ بڵێم من ته‌نها کورته سه‌ره‌تایه‌کم نووسیوه و نه‌هاتووم له شیعری هێمن بکۆڵمه‌وه، تێبکرا له ناکۆکی نێوان شیعری - به لای خۆمه‌وه - راسته‌قینه و ئه‌و ئه‌رکانه دواوم که بارودۆخی ژیانی گه‌لی کورد خستوونیه‌ته ئه‌ستۆی شیعری کوردی و، شاعیرانی کوردیش، ئه‌وانه‌یان خۆیان له قه‌ره‌ی شیعری نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمان په‌روه‌ری داوه، ملیان بۆ که‌چ کردووه.

لێره‌دا و، هه‌روه‌ک له هه‌ردوو پێشه‌کی دیوانی بێکه‌س و هێمنداو، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ڵوێست و بۆچوونی راسته‌قینه‌ی خۆم ده‌ربڕیوه‌و، وشکه ده‌روێشانی رێبازی شۆڕشگێڕییشی - که خۆیشم له وشکه ده‌روێشی یه‌کدا ئه‌بێ به یه‌کێک له‌وان ئه‌ژمێرم - لێم زیز و زویر ئه‌بن، دووباره‌ی ئه‌که‌مه‌وه که له بارودۆخی له‌مه‌و پێشیش و ئێستای ژیانی گه‌له‌که‌مان و گه‌لانی وه‌ک گه‌له‌که‌ماندا، به هیچ کلۆجێ دژی ئه‌وه نیم شیعری کوردی به وپه‌ری چالاکی و لێهاتوویی یه‌وه ئه‌و ئه‌رکه به‌جێ بهێنێ که مێژووی پێشکه‌وتن و گه‌شه کردنی کۆمه‌ڵ خستوویه‌تیه ئه‌ستۆی و له خه‌باتی نیشتمانی و نه‌ته‌وه‌یی و چینایه‌تیدا چه‌کێکی کاریگه‌ر بێ و به هیچ جۆرێ ره‌وا نییه ئه‌م چه‌که له ده‌ستی جه‌ماوه‌ر ده‌ربهێنرێت.

من، هه‌روه‌ک له سه‌ره‌تاکه‌ی (ناڵه‌ی جودایی)یشدا باسم کردووه، به چێشی و هه‌ستی ئه‌ده‌بیی تایبه‌تیی خۆم، هێمنم وه‌ک په‌خشان نووس چه‌ندین پله له هێمنی شاعیری ناسک و ورد بیر و رۆح خه‌یاڵ قووڵ لا له پێشتره. هه‌ر که‌سی ئه‌م بۆچوونه‌ی من به که‌م کردنه‌وه‌ی پله‌ی شیعری هێمن بزانێ، بۆخۆی ئازاده، به‌ڵام من لام وانییه و، ره‌حمه‌ته هه‌ر که‌سێ له دوو یا زیاتر له ... کانی ئه‌وه‌دا ده‌ستی هه‌بێ، پێویست بێ له هه‌موویاندا چوون یه‌ک بێ به‌خ...

هێمن شایانی ئەوەیە هەر لە قوتابخانە سەرەتاییەکانەوە تادوایی لقەکانی
خوێندنی زانکۆ بە پلەی جیاجیا و بە شێوەی جیاجیا بە قوتابیانی ئەدەبی
کوردی بوترێ . نازانم (شانازادە و گەدا) کەی کەوتووەتە کوێ؟ هەر خوابکا
نەفەوتابێ و لە شوێنێکەوە سەرهەڵبدا و لە چاپ بدرێ و بکەوێتە دەستی
خوێندەواران . ئەوکاتە وەچەی ئەم چارەکە سەدەی دواییمان لەم پاشا
گەردانییەی نووسینی ئەمڕۆمانا ئەزانن هێمن چۆن پەخشانێکی
ئەنووسی !

* من لام وایە هێمن هەرگیز وەک شاعیرێکی حیزبی لە شیعرەکانیا
ڕەنگی نەداوەتەوە . تەنانەت واشی بۆ ئەچم هەرگیز نەیویستووە حیزبییەکی
سەرڕاوەستە بێ . بەڵام کە بار و دۆخی جەور و ستەمی نەتەوەیی لە وڵاتەکەی
خۆی وەدەرنا و هێنایە عێراق و لە عێراقیشدا داڵدە و پەنایەکی لە بارەگای
حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران باشتری ئەدی تێیدا بحەسێتەوە، وەزعی
ئەوڕۆژەی حیزبی دیموکراتیش وابوو ئەوەیان بە باشتر ئەزانی هێمن
وەک کادیرێکی باڵای حیزب بە جەماوەر پێشکەش بکەن، خستیانە ئۆرگانە
بەرزەکانی حیزبەوە . ئەگینا ڕۆحی هێمن ڕۆحێ بوو لە چوارچێوەی
کوردایەتییەکی خاوێن و نیشتمانپەروەری پڕ سۆز و دڵسۆزییەکی بێ پایاندا
بۆ یادگاری دیموکرات و کۆمەڵەی دیموکرات و سەردەمی قازیی شەهید و
کۆماری جوانەمەرگی کوردستان و بۆ حیزبی دیموکراتی کوردستانی میراتگری
ئەو گشتە شان و شکۆیەی هەیبێ ئاواتی ئەوە بوو ڕوویەکی
ئازاد و دیموکرات و شاعیرێکی پەرواز و باڵەفڕ بێ و سەربەستانە
بۆ شیعر و جوانی و سروشت و نیشتمان و نەتەوە و ئازادی و بە
کوردی بۆ خۆشەویستی - بە مەعنا بەربڵاوەکەی - بکوڵێنێ .

* من لام وانییە هێمن توانیویە شتێکی نوێی والە شیعری کوردیدا
بهێنێتە بەرهەم و بخاتە سەر خەرمانی شیعری کوردی کە لە تێکڕای
دیوانی ئەم شیعرەدا وەک دیاردەیەکی زەق ئیشارەتی بۆ بکرێ ،
هەرچەندە لە شیعری کوردیی برادەرانی کوردستانی ئەودیودا - ئەوەندی

بەرچاوی من کردبێ - بەڵام پێشڕەوی ئەم ڕێیەو شاعیرەکانی تری ئەو
دەورە - دیسان ئەوەندەی بەرچاوی من کەوتبێ - ئەمەو لەبەرچاوەی
ئەو ئاوا هەڵگەڕانەوە گۆڕان و ئەو ڕێیەی شیعری کوردی بە شێوەو بابەت
نوێی بۆ نەخشاندووە. بەڵام پێش بە هاتنی پەخشانی کوردی، من هێمن
بە مامۆستای پەخشان نووسینی سەرانسەری زمانی ئەدەبی کرمانجیی
خواروو ئەزانم و ئەلام وایە ئەوەک وتم ئەو ئیتر نووسەرانی تریش
بە [illegible] نووسینی پەخشانی کوردی.

* هیچ بە هیچ کاریگەرییەکی گۆڕان لە شیعری هێمندا نابینم و بە تێکڕایشم
وایە لە پێش هەرە زۆری سالانی شاعیریی هێمندا کەمتر ئاگای لە
سەرجەمی شیعری گۆڕان بووە. بەڵام هەر دەبێ کەم چاولێکەری
شیعری حاجی قادری کۆیی تێدایە، بە تایبەتی ئەوەیش لەوەوە بووبێ کە
لە قۆناغی (ژ.ک.) و سەرەتای هۆشیاری سیاسی و نەتەوەییدا لە
مەهاباد و دەوروبەری، ڕۆشنبیرانی (ژ.ک) بایەخێکی زۆریان
بە هۆنراوە بە حاجی قادر بە [illegible] گۆڤاری کۆ[illegible] داوەو شیعریان چاپ
کردووەو ئەوایە ئیتر هێمنیش لەو ڕێگایەوە ئاگاداری لە شیعری
حاجی پەیدا کردبێ.

هێمن بە تێکڕا و دیوانی لێشانی شاعیرە کلاسیکە عەرووزییەکانی
کوردی باشی بە سەرهەوە تۆماغی شیعرە گرانەکانی نالی و مەحوی و
سادە کاریی شاعیرە کوردە عەرووزییەکانی لە [illegible].

(٤) خۆشکە ئەم جۆرە [illegible] لە ماوەی ٢-٣ [illegible]
[illegible] نووسراوە.
(٥) دوو [illegible]
(٦) هیچ ئاگاداریم لەم [illegible] مام هێمن [illegible]
دەربارە [illegible]

[illegible]
[illegible]

-٥-

مامۆستا و برای بەڕێز و خۆشەویستمان
کاکە محەمەدی مەلا کەریم

سەلامی گەرم و ڕێزی زۆری دۆستانە و دڵسۆزانەم بۆتان هەیە، بە هیوام هەمیشەشاد و تەندورست و بێ وەی بن.

مامۆستای بەڕێز/ ئەو چەند ڕۆژانەی لە نزیکی ئێوە و ئەو چەند ساتانەی لە خزمەتتان دابووم، لەو دەرفەتەی کە میهرەجانەکەی یادی مەولەوی بۆی پێکهێنام، ئەو ساتانە هەمیشە زیندوون و لەیادم ناچنەوە، بۆ منیش بوو بە یادێکی زێڕین، کە لە نزیکەوە گوێ بیستی قسە خۆش و بەتام و چێژەکان و بیر و سەرنجە وردەکانتان بم.

لەوێ من کاڵای خۆم بۆ عەرز کردیت، کەوا خەریکی ئامادەکردنی نامەیەکی ماستەرم کە دەربارەی «ناوەرۆکی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە شیعری هێمن مەهابادی»یە. دەڵێم هەر لە پێشەوە تەشیجیع کردن و گەشبینی نیشاندانتان سەبارەت بە ناوەرۆکی نامەکە، بۆ من مایەی هێزێکی مەعنەوی گەورە بوو، هەروەها ئەو وەعد و بەڵێن و قەول و قەرارەی کە لە نێوانمان دابوو، بۆ من مایەی هیوایەکی گەورەیە، کە تا ئەمڕۆش چاوەڕوانم، قەرار بوو بەڕێزتان بە دوودرێژی و تێروتەسەلەی لەبارەی ئەو پرسیار و داخوازیانەی کە لەنامەی یەکەمینمدا بۆ بەڕێزتان خستبوومەڕوو، وەڵامم بدەنەوە و ڕێنماییم بکەن. ئەوا لێرەدا من دیسان داخوازەکانم لە چەند خاڵێکدا عەرزی بەڕێزتان دەکەمەوە:

١- نەخشە و پلانێکی پێشنیارکراوی باسەکەم هەناردبوو، هیوام وایە سەرنج و تێبینییەکانی بەڕێزتان لەوبارەوە بزانم، چی بەباش و پەسەند دەزانن تا بیگونجێنین، چیش بە زیاد دەزانن هەتا لای بدەین.

٢- ئەو فەترەیەی ژیان و بەسەرهاتی هێمن کە لە بەغدا بووە،

بۆ من زۆر مەتلەبە، ئایا هەر خەریکی سیاسەت و کاری حیزبایەتی بوو یا خێر؟ ئایا پەیوەندی و هاوکاری ئەو لە لەگەڵ دامودەزگا ڕووناکبیرییەکانی ئێمەی ئەو ڕۆژگارە (٩٧٠ تا ٩٧٩) چۆن بووە، واتا لەگەڵ یەکێتی نووسەرانی کورد، کۆڕی زانیاری کورد، کۆمەڵەی ڕۆشەنبیری کوردی ئایا سیفەتی ئەندامێتی تەواو، یا ئەندامی کارا، یا فەخری هەبووە، لەبەر ئەوە ئەو پیاوە بەرەگەزنامە ئێرانی بووە، ئایا ڕێگە هەبوو ببێتە ئەندامی ئەو دەزگایانە؟ دەنا کارکردنی لە کۆڕی زانیاری دا چۆن بووە و بە چ سیفەتێک هاوکار بووە؟ لەگەڵ ڕۆژنامەی هاوکاری و گۆڤارەکانی بەیان و ڕۆشەنبیری نوێ (واتا دەزگای ڕۆشنبیری کوردی) ڕەبتی چ هەبووە بەرەسمی، یا تەنیا بە نووسین و بابەت هاوکاری کردوون؟ ئایا هەمیشە لە ماڵی حزبی و لەگەڵ هاوڕێکانی دا دەژیا، یا قۆناغ و ماڵۆچکەی تەنیای هەبووە؟ تکام وایە لەم بارەیەوە ڕۆشناییم بۆ بکەیتەوە.

٣- قەرار بوو وێنەیەکی فۆتۆگرافی «ناڵەی جودایی» و هەر شیعر و بابەتێکی مام هێمن کە لەلای بەڕێزتان پارێزراوە، چ بڵاوکراوە بێت یا بڵاونەکراوە بگاتە دەستم، هەروەها بەڵێنیشتان دا کەوا پەیوەندی بە خاتوون أحلام منصورەوە بکەن لەو بارەیەوە چی لەلا هەبێت بۆمی لێ بخوازن، ئێستاش هەر چاوم لە ڕێگای ئەو شتانەیە.

٤- ئەو نامەیەی مام هێمن کە لەبەیانی ئەم دواییەدا بڵاوتان کردبۆوە گەیشتە لامان، بە تەمای ئەوەم گەر بۆم بلوێ سەرێکی خانەوادە و سەلاحی کوڕی مام هێمن بدەم لە مەهاباد، ئەگەر چووم بەیانەکەی لەگەڵ خۆمدا بۆ دەبەم، ئەلبەتە کەیفی پێدێ.

"چەپکی گوڵ و چەپکی نێرگز» کە دوا بەرهەمی مام هێمنە و بنکەی گەلاوێژ لە ساڵی ١٩٩٧ دا بڵاوی کردۆتەوە، سەلاح بۆ جاری دووهەم لە مهاباد لە چاپی داوەتەوە. ئەگەر ئەمجارەش نەبوو، لە

دەرفەتێکی دیکەدا بۆ بەڕێزتان ڕەوانە دەکەم.

٥- ئەگەر وێنەی دەگمەن و جوان، یا کاسێتی شیعری مام هێمنتان لا هەبێت و بە ئەمانەت بگاتە دەستم زۆر مەمنوون دەبم.

٦- ئەوا لە سوید بڕیار وایە لەم ماوەیە سەرجەمی شیعرەکانی لەیەک بەرگدا چاپ و بڵاوبکرێتەوە. بەڵام نەمزانیوە کە هێشتا دەرچووبێت داوام لە برادەرانم کردووە لەوێ ئەگەر دەرچوو بۆمانی ڕەوان بکەن.

٧- مامۆستای بەڕێز مام هێمن بەوە ناسراو بووە، کەوا هەندێ جار شیعری جەفەنگ و گاڵتە ئامێزی داناون، شیعرێکی هەیە لەو بابەتە بە نێوی «وەنەوشە» کەهەر تەنیا ناوەکەیم بیستووە، هەروەها هی دیکەشی هەن، من زۆر بە دوای ئەو شیعرانەدا وێڵم و پرسیاریشم زۆر کردوون، بەڵام لەچەند دێڕێک بترازێت بەدەستم نەکەوتووە، ئایا ئێوە لەوبارەیەوە هیچ زانیارییەکتان لا دەست ناکەوێت؟

٨- هیوادارم لەم گەرما تۆقێنەرەی ئەمساڵ، بەتایبەتیش هی بەغدا سەلامەت و تەندروست دەربچن، حەوسەلە و کات و ماوەی ئەوەشتان هەبێت کە وەڵامی برا چکۆلەی خۆتان بدەنەوە.

٩- ئەگەر ڕێگاشتان کەوتە هەولێر، ئەوا ئاواتەخوازم ئاگادار بم، کاکە شێخ تایەر هەم تەلیفۆن و هەم ماڵەکەم پێ دەزانیت. لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێز و سوپاس و خۆشەویستیم دا بۆتان هەر بژین.

عوسمان دەشتی

هەولێر-٢٠٠٠/٧/١٧

مامۆستاو برای بەڕێزو خۆشەویستمان کاکە محەمەدی مەلا کەریم
سڵاوی گەرم و ڕێزی زۆری دۆستانەو دڵسۆزانەم بۆتان هەیە، بە هیوام
هەمیشە شادو تەندروست و بێ وەی بن.

مامۆستای بەڕێز، ئەو چەند ڕۆژانەی لە نزیکی ئێوەو ئەو چەند ساتانەی لە
خزمەتتان دا بووم، لەو دەرفەتەی کە هەبوو جارێکی تر یادی هەولێری
بۆ پێش هێنام، ئەو ساتانە هەمیشە زیندوون و لە یادم ناچنەوە، بۆ هەمیشە
بوو بە یادگاری زێڕین، کە لە نزیکەوە گوێ بیستی قسە خۆشەکانتان و
چیرۆکەکانتان و بیرو سەرنجە وردەکانتان بووم.

لەوەتەی من کالای خۆم بۆ عەرز کردیت، ئەوا خەریکی ئامادەکردنی
نامەیەکی ماستەرم کە دەربارەی «ناوەرۆکی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە شیعری هێمن
و هاباوی»یە، دەڵێم هەر لە پێشەوە تەشجیع کردن و گەشبینی
ئێوە دانتان سەبارەت بە ناوەرۆکی نامەکەم، بۆ من جێی
متمانەیەکی گەورە بوو، هەروەها ئەو وەعدەی پێتان دام لیتن و قەول د
ارەی کە لە نووسینەکانتان دابوو، بۆ من جێی هیوایەکی گەورەیە، کە تا ئەم خۆش
بادەڕواتم. قەرار وابوو بەڕێزتان بە دوورودرێژی وتێروتەسەلی
بارەی ئەو پرسیارو داخوازیانەی کە لە نامەی یەکەمم دا بۆ بەڕێزتان
نووسیبووم بڕۆن، وەلامم بدەنەوەو ڕێنماییم بکەن. ئەوا لێرەدا
دیسان داخوازەکانم لە چوارچێوەیەکدا عەرزی بەڕێزتان دەکەمەوە!
ئەم خشتەو پلانێکی پێشنیار کراوی باسەکەم هەنارد بوو، هیوام وایە
سەرنج و تێبینییەکانی بەڕێزتان لەو بارەوە بزانم، چی پێ باش و پەسەند
دەزانن تا بیگۆڕن و بیخەینە ناوی، چیش بە زیادە دەزانن لای بدەن.
ئەو خەریکیەی ژیانی و هەڵسەنگاندنی هێمن کە لێم ونبووە، بۆ من
زۆر گرنگە، ئایا هەر خەریکی سیاسەت و کاری حزبایەتی بووە یا چی

ئایا بە بیروبۆچوونی هاوکارەکانی ئەو لە دەوڵەت دام و دەزگا ڕووناکبیرییەکان
ئەمریکی ئەو دەم ڕۆژنامەنگاری (١٩٧٠ تا ١٩٧٩) چۆن بووە، وا ناوەکان
تەنیا خۆ ئێرانی کوردن، کوردی ئێرانی کوردن، کۆمەڵی ڕۆژنامەنیری
کوردی، ئایا سیفەتی ئەندامێتی ئەوان، یا ئەندامی کارا، یا خۆ هەر
هەبووە، لە بەرئەوە ئەو دەم پیاوە بە ڕەگەز ناسیۆنالیست بووە، ئایا ڕێگە هەبووە
بیشێتە ئەندامی ئەو دەزگایانە؟ ئەمانە کارکردنی لە کوردستانی ئێران دا چۆن
بووە هەر بە چ سیفەتێکی هاوکار بووە؟ لە ڕووی ڕۆژنامەنووسی هاوکاری و
هونەرییەکانی بەیانی وەرگێڕانە (واتا دەزگاکانی ڕۆژ سەپاندنی کوردەواری) ڕەنگدانی
چ هەبووە بە ڕەنگێکی، یا تەنیا بە خۆ دەستی و بابەتی هاوکاری کردوونە؟
ئایا هەبووە لە ماڵی حیزبی و دەوڵەتی هاوڕێکانی دا، یا قوتابخانە و
ماڵی تر هەبووە؟ تەنها وای لێ هاتووە ڕۆژی
تر بەجێ بووە.

٣- قەرار وا بوو دیرۆکی فەرهەنگ، ڕاوێژی دانانی بوو وەکو هەر شتێکی
بابەتێکی ئەم هەفتە کە لە ڕووی ئەو تەواوی بەرهەمەکانی ... بڵاو کراوەتەوە
بڵاو کراوە، بڵاو کراوەتەوە، لە ڕووی هاوکارییەکان دا کە وا بووە ئەوەی
بە خاتوون ئەوە؟ حەزم ... بەختی لە ڕاوێژ بووە، چی لەوانە هەیە
بۆ ئەوە بخوازن، ئێستا چی هەر چاوەڕێی کارەکانی لە ووڵاتێ
٤- کە ڕۆژنامەیەک ئەم هەفتە کە لە ناوچەی تێکڕاوای دا بڵاو کراوەتەوە
لە سێیەم ڕێکخراوی کە بە تەواوی ئەوانە لە ڕووی مێژوویی خۆی و دەوڵەت
سەلاحی کوردی ئەم هەفتە لە مەهاباد، کە ئەوەی لە نێو ئەوەی دا
نێوەندی ... کوردی کرد.

٥- لە چاپی کوردی چاپی ئەوەی بەردەوامی ئەم هەفتە شکڵی ...
١٩٩٧ کە بڵاو کراوەتەوە، سەلاح جەبار ... لە مەهاباد لە چاپی کراوە.

(٤٦)

کاک عوسمان

برای خۆشەویست و ئازیز!

پاش سڵاو و دەست گوشین و هیوای سەرکەوتن، وا لە بنەوە وەڵامی ئەو بڕگانەی پرسیارەکانت ئەدەمەوە کە لە وەڵامنامەی پێشوودا باسیان لێنەکرابوو، هیوام وایە بەدڵت بن. بۆ ئەوەی نەوەک خۆت پرسیارەکانت لە یاد نەمابن، فۆتۆیەکی نامەکەشت بۆ ئەنێرمەوە، وەک جاری پێشوویش فۆتۆی نامەکەی خۆتم بۆ ناردبوویەوە.

١- هیچی نوێم زیاتر لەوەی پێشتر بۆم نووسیون، لا نییە.

٢- لام وایە بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە ڕاستتر ئەوەیە ڕووی دەم بکەیتە مامۆستا مەلا عەبدوللای حەسەنزادە کە ڕاستەوخۆ لەگەڵی ژیاوە. دیارە من ئاگام لە ناوەوەی ڕێکوپێکی ئەوان نییە و تەنها ئەوەندەی لێ ئەزانم کە لەگەڵیان بووە و لەگەڵیان ژیاوە. ئیتر لەناوەوە کاری چی بووە و پلەی چی بووە؟ من شارەزا نیم.

هاوکاری کردنی لەگەڵ دام و دەزگا ڕۆشنبیرییەکانی بەغدا (کۆڕی زانیاری، دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی و گۆڤار و ڕۆژنامەکانی، یەکێتی نووسەرانی کورد، کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کوردی)، ئەوەی من ئاگام لێ بێ لە زۆر لە کۆڕە ئەدەبییەکانی یەکێتی نووسەران و کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کوردیدا بەشدار ئەبوو، ئەندامی فەخریی یەکێتی نووسەران بوو (چونکە عێراقی نەبوو، نە ئەکرا ئەندامی تەواو بێ)، لە هەندێ لیژنەی کۆڕی زانیاریدا ئەندام بوو، لەگەڵ شاعیر ئەنوەر قادر محەمەد (تحفە مظفریە) یان هێنایە سەر پیتی کوردی باو و کۆڕ لە چاپی دا، لە گۆڤاری (بەیان)دا

ئەینووسی و ڕەنگبێ لە هاوکاریشدا. لام وایە لەمبارەیەشەوە هەر پرسیار لە مامۆستا مەلا عەبدوڵڵا بکەی، ڕەنگبێ ئەو ئاگادارتر بێ. من بزانم ماڵ و قۆناغی سەربەخۆی نەبوو، هەر لەگەڵ برادەرەکانی ئەژیا. چاوگێڕانەوەیەکی وردیش بە بیبلیۆگرافیای هاوکاری و بەیان بە ژمارەکانی (نووسەری کورد) و (ڕۆژی کوردستان)یشدا، دڵنیات ئەکا چی نووسیووە و نەنووسیوە، چونکە من لەیادم نییە و دەرفەتی ئەو گەڕانەیشم نییە.

٣- چی مام هێمنم لا بووە بۆم ناردووی.

٤- خوشکە ئەحلام مەنصور گفتی داومی لەماوەی ٢-٣ هەفتەدا چی لا هەیە بینووسێ و بمداتێ، کە دایمێ منیش بۆت ئەنێرم.

٥- دوو وێنەی هێمنم لابوو، وام بۆ ناردی پاشان ئەمەوێتەوە.

٦- هیچ ئاگاداریەکم لەشیعری گاڵتە و جەفەنگی مام هێمن نییە.

ئیتر دووبارە خۆشی و کامەرانیتانم ئەوێ.

سەرکەوتوو بن.

براتان: حەمە

٢٠٠٠/٨/٥

کاک عوسمان

برای خۆشەویست و گیانیم !

پاش سڵاو و دەستخۆشیت و هیوای سەرکەوتن ، وا لە سەرەوە
وەڵامی ئەو پرسیارانەی پرسیارەکانت ئەدەمەوە کە لە وەڵامدانەوەی پێشوودا
باسیان لێ نەکرابوو . هیوادارم وایە بە دڵت بن . بۆ ئەوەی ئەوەڵا خۆت
پرسیارەکانت لە یاد نەمابێ ، خۆشت بۆیان ناهەڵگرێت بۆ ئەنجامێکی تر ، دەوەک
نیازی پێشووم خۆشم بۆ ناهەڵگرم خۆشم بۆ ناردبوویەوە :

١ - هیچی نوێم زیاتر لەوەی پێشتر بۆم نووسیبوویت ، لا نییە .

٢ - لە وەڵامدا بۆ ئەو ڕەخنەی لە پرسیارە پاشتر کردوویە رووی دەم
پێدێنم ئاشکرا ئاماژە پێ بکەم ئەوە هەستم کردووە کە ڕاستەوخۆ لە گۆڤاری زیاوە
دیارە من ئاگام لە ناوەوەی ڕێکخستنەکانی شەوانی لەیە و شەونامەوە بەدەی
لێ نەدرام کە لەگەڵیانا بووبێتم لە گەڵیان زیاوە . بێجگە لەوەوە کاری چی
بووە و پێشی چی بووە ؟ من ئاگادار نیم .

هاوکاریی کردنی لە گۆڤاری داهاتوو دەزگای ڕۆشنبیری پێکەوە بیندا (کوردی
ڕاشنارەدا) ، دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی و کۆڕی زانیاری
یەکێتیی نووسەرانی کورد ، کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کوردی) ، ئاوەها
من ئاگادار لێ بێ لە زۆر لە کۆڕە ئەدەبییەکانی یەکێتیی نووسەران و
کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کوردیدا بەشدار ئەبووم ، ئەندامی هەیئەتی یەکێتیی
نووسەران بووم (چونکە عیراقی نەبووم ، نەم ئەکرا ئەندامی تەواو بم) ،
لە هەندێک لە ژمارەی گۆڤاری ڕاشنارەدا ئەندام بووم ، لەگەڵ شاعیر ئەحمەد
محەمەد (تحفة مظفرية) یان هێنا ، سێ بەیتی کوردی بابا کوڕ لە چاپی
دا ، لە گۆڤاری (بەیان)دا بڵاوکرایەوە و پەیگیری لە هاوکاریدا . دووبارە
لەو بارەیەشەوە هەر پرسیار لە مامۆستا عەلائەدین سەجادی کرابێ ، پەیگیری ئەو
ئاگادار بم . من نازانم هاتن و چوونی ئەو سەردەمە خۆشی نەبوو ، هەر لەگەڵ
بڕیارەکانی ئەوسا . چاو گێڕانەوەیەکی وردیشم بە بیبلیۆگرافیای
هاوکارییەکانم بە پێی ژمارەکانی (نووسەری کورد) و (ڕۆژی کوردستان)
پێشدا ، دڵنیابە ئەگا چی نووسیبێتم و نە نووسیبێتم ، چونکە من لە یادم
نییە و دەرفەتی ئەو گەڕانەشم نییە .

٣ - چی نام هەیە لە نامەیەدا بۆم ناردووی .

—١٣—

٣/١

برای بەڕێز و خۆشەویست کاک عوسمان دەشتی [١]

ویـڕای ڕێـز و سـڵاو، هیـوادارم لەوپـەڕی خۆشـیدابی و لـەکاری نووسـینی پرۆژەکەتـدا سـەرکەوتوو بـی.

کاکـە گیـان، بـە ڕێگـەی بـرای بەڕێـز و گـەورەم کاک د. جەمشـید حەیـدەری نامەکـەت گەیشـت و لـەوەی کـە منـت شـیاوی ئـەوە زانیـوە کـە چەنـد پرسـیارێکم دەربـارەی مامۆسـتا هێمـن ئاراسـتە بکـەی زۆرت سـپاس دەکـەم. هەرچەنـدە ئەمـن لـەو بـارەوە هێشـتا خـۆم بـە قوتابـی دەزانـم و لـەوە کەمتـرم کـە بتوانـم داوای ئێـوەی بەڕێـز بـۆ بەئەنجـام گەیاندنـی پرۆژەکـەت بەجـێ بگەینـم، بـەڵام هەرچۆنێـک بـێ، بـێ دڵیـت ناکەم و ئـەوا بـە پێـی توانـا وەڵامـی پرسـیارەکانت بـە جیـا لـە خـوارەوە دەدەمـەوە. هـەروەهـا ئـەو کتێـب و نووسـراوانەی داوات کردبـوو، ئـەوا ئەوانیـش هـەر بـە ڕێگـەی کاک د.جەمشـیدا دەنێرمـە خزمەتـت، هیـوادارم سـوودیان لێوەربگـری بـۆ پـرۆژە پیرۆزەکـەت.

ڕەنگـە خەبـەرت هەبـێ بێجگـە لـە کتێبەکانـی تاریـک و ڕوون، ناڵـەی جودایـی و پاشـەرۆک، کتێبـی (چەپـێ گـوڵ و چەپکـێ نێرگیـز) لـە بنکـەی گەلاوێـژی لای خۆتـان چاپکـراوە کـە بـۆ پرۆژەکـەت زۆر پێویسـتە و هێندێـک لـە شـێعرەکانی مامۆسـتا هێمنـی تێدایـە.

لێرەدا بەڕیز وەڵامی پرسیارەکانت عەرز دەکەم:

١- دوو نامەی کاک سلێمانی چیرە (س.چ. هێرش)

١ – جگە لە کتێبی (هێمن ومن)و دوو نووسراوەی جیاواز، کۆمەڵە شێعری (بزەی خوێن)یشم بۆ ناردی کە لەوانەیە یارمەتیدەری باسەکەت بێ.

٢– بۆ ئاگاداریت دەبێ عەرزت بکەم (هەروەک لە پێشەکییەکەدا نووسراوە) ، مامۆستا هێمن جگە لە چەند پارچە هۆنراوە (وەکوو: ژوانی ئاغا و وەنەوشە و ...) نەبێ، هەرچی هەیەتی لەو سێ کتێبەدا هەن. دیارە چەند پارچە هۆنراوەش لە (ڕۆژنامەی کوردستان)دا چاپ کراون کە لە دیوانەکەیدا نەهاتوون. هەروەها هێمن پارچە هۆنراوەیەکی بۆ "غولامڕەزا تەختی» پاڵەوانی میللی ملانە (زۆرەوانی) دانابوو کە بەداخەوە تا ئێستا نەمتوانیوە وەدەستی بخەم کە سەردێڕەکەی ئاوایە و لە (هێمن و من)یشدا ئیشارەم پێکردووە:

تەختی نەیگرت بەری سەختی   ئاوابوو ئەستێرەی بەختی

سەبارەت بە بیرەوەری و ئەوەیکە هێمن چۆن شێعری گوتووە و شتی وا، سەرنجی (هێمن و من)بدە، وابزانم بەشی ئەوەندەی تێدا بەدی بکرێ.

٣– عینوانی باسەکانم بە دڵ بوو، بەڵام ئەگەر بکرێ لە توێی باسەکەتدا گرینگییەکی زۆرتر بدەی بە (هێمن و زمانەوانی، یان هێمن و زمانی پەتی و زمانی شێعری) و بەتایبەت ئەو کاتەی کە مامۆستا هێمن لە کۆڕی زانیاریدا بوو خراپ نەبێ.

هەروەها لەو پێشەکییەی کە من بۆ دیوانە تازەکەیم نووسیوە کە لەگەڵ ئەو نامەیە پێتدەگا ئەگەر سەرنج بدەی ژیانی هونەری و سیاسی هێمن بە چەند قۆناغێک دابەشکراوە، ڕەنگە بکرێ بە پاراستنی عینوانەکانی خۆت، ئەو دابەشکردنەش لەبەرچاو بگری.

٤– ئەمن لە پێشەکییەکەشدا ئاماژەم بەوە کردووە کە مامۆستا هێمن زۆرجار نارەزایی خۆی لە گوتنی هێندێک شێعری سیاسی

دەربڕیوە . هەڵبەت نەک لەبەر ئەوە کە سیاسی بوون بەڵکە لەبەر ئەوەی لە باری هونەرییەوە لاواز بوون، وەک: بژی دیمۆکرات و چەن نموونەی دیکە...

دیارە ئەو نەزەرەی جەنابت بە تێکڕایی دروستە و شێعری شوعاری و قسەیی (سیاسی و بۆنەیی) لەگەڵ شێعری شاز و هەڵقولاو لە هەستی شاعیرانەوە جیاوازی هەیە و هێمنێش لەوە ئاوارتە ناکرێ. بەڵام فەرقێک کە هێمن لەگەڵ شاعیرانی دیکە هەیەتی ئەوەیە کە ئەو زۆر وەستایانە و شاعیرانە توانیویەتی مەبەست و ئامانجی سیاسی خۆی ، خواز و نیازی دڵی خۆی، داوا و ویستی گەلەکەی لە قاڵبی غەزەلدا دەرببڕێ و، یان مەبەستی سیاسی و دڵداری و کۆمەڵایەتی وەها بە یەکەوە ئاوێتە بکا کە خوێنەرەوە هەمیشە هەست بە دوو یان چەند مانایان بکا. هەروەک خۆت نووسیوتە کەسێک شارەزای شێوازی هێمن نەبێ، نازانێ (کانی ڕوونم دی بە لێشاوی بەهار شلوێ نەبوو) یانی چی و مەبەستی چییە؟

یان (بەهار بوو فەسڵی زستانم ئەگەر یارم لەگەڵ بایە) بە وردی لێکداتەوە و زۆر شتی لەم بابەتە.

٤- ئەو دوو تاکەی کە لە غەزەلی (بەرەو ئاسۆ)دا بە نموونە هێناوەتەوە، گەلێک مانا هەڵدەگرێ، بەڵام ئەگەر سەرنج بدەی ڕێکەوتی ژێر پارچە هۆنراوەکەساڵی (١٩٧٥)ی لەسەرە، بەوە دەبێ بۆت دەربکەوێ کە هێمن مەبەستی چییە. لەو دوو تاکەدا هێمن بە زمانێکی زۆر شاعیرانە دوو قۆناخی کۆمەڵایەتی- سیاسی لە بزووتنەوەی کوردی (کۆماری کوردستان- ١٩٤٦ و شۆڕشی ئەیلوول و هەرەسهێنانەکەی- ١٩٧٥) دا دەستنیشان دەکا و لەگەڵ یەکتردا هەڵیاندەسەنگێنێ.

هەروەک دەزانی پێشەوا قازی لە ڕۆژی ١٢ ی مانگی نەورۆز

(خاكـه لێـوه)ی ١٣٢٦ (١٣٤٧) لەگـەڵ سـەیفی قـازی و سـەدری قـازی لـە چوارچـرای مەهابـاد لـە سێداره دران. مەبەسـت لـە «كانـی ڕوون» كۆمـاری كوردسـتان و پێشـەوا قازییـە و مەبەسـتیش لـە «لێشـاوی بەهـار» هاتنـەوەی ئەرتەشـی شـا و دەسـت بەسـەركردنی ڕێبەرانـی كۆمـاره. مەبەسـت لـە نیوەی دووەم «شۆڕشـی ئەیلوول» و ڕاگەیاندنـی ئاشـبەتاڵ لەلایـەن مەرحوومـی بارزانییـە.

جـا ئەگـەر سـەرنجت دابـێ، هـەر لـەو غەزەلەشـدا پێش ئـەو دوو تاكـە گوتـراوە: (چـۆن بـەرەو تاریكـی دەخشـێم پـاڵ وە شـەیتانی دەدەم) كـە مەبەسـتی هێمـن لـە شـەیتان «حەمەرەزاشـای پەهلەوی»یە كـە ڕێبەرانـی شـۆڕش دوای ئاشـبەتاڵ كـە (مامۆسـتا «هەژار»یشـیان لەگـەڵ بـوو) پەنایـان بـردە بـەر شـای ئێـران و لـە شـاری كـەرەج نیشـتەجێ بـوون. (ژینـی كورتـم دی..) هـەم ئیشـارەیە بـە پێشـەوا قـازی (كـە كاتـێ ئیعدام كـرا تەمەنـی ٤٨ سـاڵ بـوو) هـەم ئاماژەیـە بـە سولەیمانی موعینـی كـە بـە ئاگاداریـی مەرحوومـی بارزانـی لەلایـەن «قـادر تەگەرانی»یـەوە شـەهید كـرا. مەبەسـتیش لـە عومـری زۆر دیـارە كـە بارزانییـە. بـەڵام ئەگـەر چـاو لـە سـاڵی ژێـر شـیعرەكە بپۆشـین، كـەس بیـری بـۆ ئـەوە ناچـێ، ئەگەرچـی مەبەسـتی هێمـن «حەمەرەزاشـا»ش دەگرێتـەوە..

هەڵبـەت دەبـێ ئەوەشـت عـەرز بكـەم، چونكـە كارەكـەی جەنابـت دەكەوێتـە نـاو خانـەی ئەكادێمییـەوە، بـە پێویسـتم زانـی ئـەو زانیارییـە بخەمـە سـەر كاغـەز. هـەروەک خۆشـت ئـاگاداری، هەرچەنـد دەبـێ هەقیقەتـەكان بگوترێـن بـەڵام شـیكردنەوەی ئـەو جـۆرە مەبەسـتانە، لـە قۆناغـی ئێسـتادا لەبـری ئـەوەی قازانجـی هەبـێ، زیاتـر زەرەری هەیـە.

ئـەوەش دەزانـی كـە هێمـن لـە سـاڵانی دوای شۆڕشـی ئێـران (١٩٧٨) كـە ئەندامـی حیزبـی دێمۆكراتـی كوردسـتان بـوو لەگـەڵ شـەهید د. قاسـملوو و حیـزب نێوانیـان تێكدەچـێ. لـە سـەر ئـەو حاڵەشـڕا كـە وشـەی (جاشـی)

بەسـەردا دەبڕن و لـە سـەر ڕادیـۆی دەنگی کوردسـتانیش دەیلێنـەوە، ئـەو ئینسـانە شـەریفە، هەڵویستی خـراپ نانوێنـێ. سـەنج بدە و بزانـە بـە چ زمانێک (کە دڵی هـەر لـە لایانـە) هەسـتی کوردانـەی خـۆی لـە ئاسـت هەڵوێستی ناحـەزی وان دەردەبڕێ و هێشـتا حازرە ڕووحـی خـۆی بـە قوربانـی سـەروی ڕەوان بکا کە کـورد و کوردسـتانەکەیەتی:

دێ و ڕادەبـرێ وەکـوو سـەروی ڕەوان مـن چبکـەم؟
کـە بـە قوربانـی نەکـەم ڕووحـی ڕەوان مـن چبکـەم؟
بارگـە و بنەیـان تێکـەوە پێچـا و بـەڕێ بـوون یـاران
لـــە دنـــێ وا بـە تەنـــێ پاشـی ئـەوان مـن چبکـەم؟
ئـاو نەبـوو ئـەو دەمـی هــێمن مەلەوانـی کـورد بـوو
ئـاو شـوکور زۆرە وەرن زوو مەلـەوان مـن چبکـەم؟

لـە کۆتاییدا دیسـانیش هیـوای سـەرکەوتنت بۆ دەخـوازم و هـەر تەمەن درێـژ بی.

بەوپەڕی ڕێز و سپاسەوە: س. چ. هێرش
سوید/٥/٤/٢٠٠٠

GZING
Journal of Kurdish Literary and Culture

Date/Datum: 2000/4 /5

برای بەڕێز و خۆشەویست کاک عوسمان دەشتی

وێڕای ڕێز و سڵاو، هیوادارم لەوپەڕی خۆشیدا بی و لەکاری نووسینی پرۆژەکەتدا سەرکەوتوو بی.
کاتەکیان، بە ڕێگەی برای بەڕێز وگەورەم کاک د. جەمشید حەیدەری نامەکەت گەیشت و، لەوەیکە منەت
شاری ئەوە زانیوە کە چەند پرسیارێکم دەربارەی مامۆستا هێمن ئاراستە بکەی زۆرت سپاس دەکەم. هەرچەند
ئەمن لەوبارەوە هێشتا خۆم بە قەرزانی دەزانم و لەوە کەمترم کە بتوانم داوای ئێوەی بەڕێز بۆ بە ئەنجام گەیاندنی
پرۆژەکەت بە جێبگەیێنم، بەڵام هەرچۆنێک بێ، بێدڵێت ناکەم و ئەوا بە پێی توانا وەڵامی پرسیارەکانت بە جیا
لە خوارەوە دەدەمەوە. هەروەها ئەو کتێب و نووسراوانەی داوات کردبوو، ئەوا ئەوانیش هەر بە ڕێگەی کاک د.
جەمشید دا دەنێرمە خزمەتت، هیوادارم سوودیان لێوەربگری بۆ پرۆژە پیرۆزەکەت.
ڕەنگە خەبەرت هەبێ، بێجگە لە کتێبەکانی تاریک و ڕوون، ناڵەی جودایی و پاشەڕۆک، کتێبی (چەپکێ گوڵ
و چەپکێ نێرگیز) لە بنکەی گەلاوێژی لای خۆتان چاپکراوە کە بۆ پرۆژەکەت زۆر پێویستە و هێندێک لە
شێعرەکانی مامۆستا هێمن ی تێدایە.
ئێستا بەڕێز وەڵامی پرسیارەکانت عەرز دەکەم:
١) جگە لە کتێبی (هێمن ومن) و دوو نووسراوەی جیاواز، کۆمەڵە شێعری (بۆنی خوێن ایشم) بۆ ناردی کە
لەوانەیە یارمەتیدەری باسەکەت بێ.
٢) بۆ ئاگاداریت دەبێ عەرزت بکەم (هەروەک لە پێشەکییەکەدا نووسراوە)، مامۆستا هێمن جگە لە چەند
پارچە هۆنراوە (وەکوو: زوانی ئاغا و وەتوتە و ...) ئەبێ، هەرچی هەیەتی لەو سێ کتێبەدا هەن. دیارە چەند
پارچە هۆنراوەش لە (ڕۆژنامەی کوردستان)دا چاپ کراون کە لە دیوانەکەیدا نەهاتوون. هەروەها هێمن پارچە
هۆنراوەیەکی بۆ دەسوڵاتسەرزا لەخشی، پاڵەوانی میللی مەلا... (ژژوانی) دانابوو کە بەداخەوە تا ئێستا
نەمتوانیوە وەدەستی بخەم کە سەرتێڕێکی ئاوایە و لە (هێمن و من)یشدا ئیشارەم پێکردووە:
ئەختی ئەیگرت بەری سەختی .... ئاوابوو ئەستێرەی بەختی
سەبارەت بە بیروڕای و ئەوەیکە هێمن چۆن شێعری گوتووە و شتی وا، سەرلەبی (هێمن و من)ایدە، وابزانم
بەشی ئەوەندەی تێدا بەدی بکری.
٣) ئیعترافی باسەکانم بە دڵ بوو، بەڵام ئەگەر بکرێ لە ئێوی باسەکەتدا گرینگییەکی زۆرتر بدەی بە (هێمن و
زمانەوانی، یان هێمن و زمانی پەتی و زمانی شێعری) و بەتایبەت ئەو کاتەی کە مامۆستا هێمن لە کۆڕی
زانیاریدا بوو خراپ نەبێ.
هەروەها لەو پێشەکییەی کە من بۆ دیوانە تازەکەیم نووسیوە کە لەگەڵ ئەو نامەیە پێتدەگا، ئەگەر سەرنج بدەی
ژیانی هونەری و سیاسی هێمن بە چەند قۆناغێک دابەشکراوە، ڕەنگە بکرێ بە پاراستنی عینوانەکانی خۆت،
ئەو دابەشکردنەش لەبەرچاو بگری.
٤) ئەمن لە پێشەکییەکەشدا ئاماژەم بەوە کردووە کە مامۆستا هێمن زۆرجار نارەزایی خۆی لە گوتنی هێندێک
شێعری سیاسی دەربڕیوە. هەڵبەت نەک لەبەر ئەوە کە سیاسی بوون بەڵکە لەبەر ئەوەی لە باری هونەرییەوە
لاواز بوون، وەک: بژی دیموکرات و چەن نموونەی دیکە...
دیارە ئەو لەزەوی جەنابت بە تێکڕایی دروستە و شێعری شوعاری و قسەیی (سیاسی و بۆنەیی) لەگەڵ شێعری
شاز و هەڵقوڵاو لە هەستی شاعیرانەوە جیاوازی هەیە و هێمنیش لەوە ئاوارانە ناکرێ. بەڵام فەرقێک کە هێمن
لەگەڵ شاعیرانی دیکە هەیەتی ئەوەیە کە ئەو زۆر وەستایانە و شاعیرانە توانیویەتی مەبەست و ئامانجی
سیاسی خۆی، هەواو و ئیازی دڵی خۆی، داوا و ویستی گەلەکەی لە قاڵبی غەزەلدا دەربڕێ و، یان مەبەستی
سیاسی و دڵداری و کۆمەڵایەتی وەها بە یەکەوە ئاوێتە بکا کە خوێنەرەوە هەمیشە هەست بە دوو یان چەند
مانایان بکا. هەروەک خۆت نووسیوتە کەسێک شارەزای شێوازی هێمن نەبێ، ئاوازی ئاکامی پەردی ... بە

GZING
Box 327
824 27 Hudiksvall- Sweden

Postgiro: 443 50 22-1
Fax:(46) 0650-94029
Mobil: 070-2359687

ئیشاری بەهار شلێرێ ئەبوو) یانی چی و مەبەستی چییە!

یان (بەهار بوو فەسڵی زستانم ئەگەر یارم لەگەڵ بایە) بە وردی لێکدانەوە و زۆر شتی لەم بابەتە.

٤) ئەو دوو تاکەی کە لە غەزەلی (بەرەو ئاسۆ)دا بە لێوانە هێنراونەتەوە، گەلێک مانا هەڵدەگرن. بەڵام ئەگەر سەرنج بدەی ڕێکەوتی ژێر پارچە هۆنراوەکە ساڵی (١٩٧٥)ی لە سەرە، بەوە دەبێ بۆت دەربکەوێ کە هێمن مەبەستی چییە. لەو دوو تاکەدا هێمن بە زمانێکی زۆر شاعیرانە دوو قۆناغی کۆمەڵایەتی ــ سیاسی لە بزووتنەوەی کوردی (کۆماری کوردستان ١٩٤٦ و شۆڕشی ئەیلول و هەرەسهێنانەکەی ــ ١٩٧٥)دا دەستنیشان دەکا و لەگەڵ یەکتردا هەڵیانەسەنگێنێ.

هەروەک دەزانی پێشەوا قازی لە ڕۆژی ١٢ی مانگی نەورۆز (خاکەلێوە)ی ١٣٢٦(١٩٤٧) لە گەڵ سەیفی قازی و سەدری قازی لە چوارچرای مەهاباد لە سێدارە دران. مەبەست لەوکاتی ڕووخانی کۆماری کوردستان و پێشەوا قازی یە و، مەبەستیش لە ئیشاری بەهارە هاتنەوەی ئەرتەشی شا و دەست بەسەرگرتنی ڕێبەرانی کۆمارە. مەبەست لە تیرەی دووهەم شۆڕشی ئەیلولە و ڕاگەیاندنی ئاشبەتاڵ لەلایەن مەرحوومی بارزانی یە.

جا ئەگەر سەرنجت دابێ، هەر لەو غەزەلەدا پێش ئەو دوو تاکە گوتراوە: (چون بەرەو تاریکی دەخشێنم پاڵ وە شەیتانی دەدەم) کە مەبەستی هێمن لە شەیتان محەمەدڕەزاشای پەهلەوییە کە ڕێبەرانی شۆڕش دوای ئاشبەتاڵ (کە ماموستا هەژاریشیان لەگەڵ بوو) پەنایان بردە بەر شای ئێران لە شاری کەرەج نیشتەجێ بوون. (ئێشی گوێت لێ بێ...) هەم ئیشارەیە بە پێشەوا قازی (کە کاتێ ئێعدام کرا تەمەنی ٤٨ ساڵ بوو) و هەم ئاماژەیە بە سولەیمانی موعینی کە بە ئاگاداریی مەرحوومی بارزانی لەلایەن دەفتەر ئەگەرانیەوە شەهید کرا. مەبەستیش لە عومری زۆر دیارە کە بارزانی یە. بەڵام ئەگەر چاو لە ساڵی ژێر شێعرەکە بپۆشین، کەس بیری بۆ ئەوە ناچێ، ئەگەرچی مەبەستی هێمن محەمەدڕەزاشایش دەگرێتەوە...

هەڵبەت دەبێ ئەوەشت عەرز بکەم، چونکە کارەکەی جەنابت دەگوترێتە ئاو خانەی ئەکادیمییەوە، بە پێویستم زانی ئەو زانیارییە بخەمە سەر کاغەز، هەروەک خۆشت ئاگاداری، هەرچەند دەبێ هەڵبەستەکان بگوترێن، بەڵام شیکردنەوەی ئەو جۆرە مەبەستانە، لە قۆناغی ئێستادا لەبری ئەوەی قازانجی هەبێ، زیاتر زەرەری هەیە.

ئەوەش دەزانی کە هێمن لە ساڵانی دوای شۆڕشی ئێران (١٩٧٨) کە ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان بوو لەگەڵ شەهید د. قاسملوو و حیزب لێرەیان لێکدەچوون، لە سەر ئەو حاڵەشرا کە وشەی (جاش) بەسەردا دەبێن و لە سەر ڕادیۆی دەنگی کوردستانیش دەیانخوێندەوە، ئەو نیشانە شەریفە، هەڵوێستی خراپ ناوێنێ، سەتح بدە و بزانە بە چ زمانێک (کە دڵی هەر لە لایانە) هەستی کوردانەی خۆی لە ئاست هەڵوێستی ناحەزی وان دەردەبڕێ و هێشتا حازرە ڕووحی خۆی بە قوربانی سەروی ڕەوان بکا کە کورد و کوردستانەکەیەتی:

دڵ و ڕادەبڕێ وەکوو سەروی ڕەوان من چبکەم
کە بە قوربانی ئەکەم ڕووحی ڕەوان من چبکەم
پارگ ر بەدیان تێکەوە پێچا و بەرێ بوون یاران
لە دڵی وا بە تەلێ پاشی ئەوان من چبکەم!
ئاو ئەبوو ئەندەمی هێمن مەلەوانی کورد بوو
ئاو شۆکور زۆرە وەرێ زوو مەلەوان من چبکەم!

لە کۆتاییدا دیسانیش هیوای سەرکەوتنت بۆ دەخوازم و هەر تەمەن درێژ بی.

بەڕێزی زۆر و سپاسەوە: س. ح. هێرش
بروسکە ٢٠٠٠/٤/٥

دۆستی ئازیز و خۆشەویستم کاک عوسمان

ویـڕای ڕێـز و خۆشەویسـتیم، هیـوادارم سـاغ و سـەلامەت و لـە کاروبـاری لێکۆڵینـەوە و نووسـیندا سـەرکەوتوو بـی...

کاکەگیـان، بـەر لـە هەمـوو شـت داوای لێبـوردن دەکـەم کـە لەبـەر کاروبـاری زۆر، نەمتوانـی زووتـر وەڵامـی جەنابـت بدەمـەوە، هیـوام وایەلێم خـۆش بی. ئـەوا ئێسـتا هەوڵدەدەم وەڵامی پرسـیار و تێبینییەکانت بدەمـەوە و گلەییەکیشت لێبکـەم. کـە گۆیـا داوات لـەکاک «سـەلاحوددینی موهتـەدی» کـردووە کـە یارمەتیـت بـدا و لـەلای وی گوتووتـە کـە مـن (واتـە هێـرش) لەوبارەیـەوە یارمەتیـم نـەداوی. ئـەوە لـە حاڵێکدایـە کـە بەپێـی ئـەو نامەیـەی خـۆت (٢٠٠٠/٧/٢٠) هـەم گۆڤارەکـە و هەمیـش نامەکـەی منـت پێگەیشـتووە. لەوانەشـە ئەتـۆ ئـەو نامەیـەت زۆر زووتـر بـۆ وی نووسیبێ کـە کاک سـەلاح درەنگـی بـە مـن گوتبێ. بـە هەرحـاڵ ئـەوا مـن لـە خزمەتـت دام و دیسـان وەڵامەکانـی نامـەی دووهەمـت بـۆ دەنووسـمەوە و لەگـەڵ ئـەو نامەیەشـدا چەنـد پارچـە هۆنـراوەی «لێرەو لەوێـی» مامۆسـتا هێمنت بـۆ ڕەوانـە دەکـەک کـە لـەو دیوانـەی مـن پێشـەکیم بـۆ نووسـیوە و بـەڵام هێشـتا چاپنەکـراوە، کۆکراوەتـەوە هەروەهـا لـە پێرسـتەکەیدا تـەواوی سـەردێڕی شـێعرەکان (سـەرجەمی ئـەو شـێعرانەی لـە دیوانەکـەدا هاتـوون) دەستنیشـان کـراون.

جـا کاکـی خـۆم، هـەروەک لەنامـەی پێشـوودا بـۆم نووسـیبووی، مامۆسـتا هێمـن لـە تـەواوی ئـەو شـێعرانەی کـە کاتـی خـۆی و بـە زەمانـی لاوێتـی گوتوونـی و بەشـێکیان لـە ڕۆژنامـە و گۆڤارەکانـی سـەردەمی کۆمـاری کوردسـتاندا چاپکـراون، تەنیـا بەشـێک لەوانـی لـە تاریـک و ڕووندا (ئەویـش بەدەسـتکارییەوە) چـاپ کردووەتـەوە و

ئەوانی دیکەی دەرهاویشتووە و خۆی لێ بێ ساحێب کردووە. ڕاستە لێرەو لەوێ هێندێک پارچە هۆنراوەی هەبووە و ئی خۆی بووە، بەڵام تا مابوو داوای لەکەس نەدەکرد کە بۆی ڕەوانە بکەن چونکە پێی گرنگ نەبوون. تەنها پارچە هۆنراوەیەکی کە خۆی لە ڕێگەی گۆڤاری «سروە»و ڕایگەیاندبوو کە هەرکەس لایەتی بۆی بنێرێ. پارچە هۆنراوەی «ژوانی ئاغا» بووە کە زۆری پێخۆش بوو دوای دەستێوەردان، سەرلەنوێ بڵاوی بکاتەوە. تەنانەت من خۆم لێم بیست کە دەیەویست هێندێک پارچە شێعری «تاریک و ڕوون»یش بقرتێنێ.

لەوانەی کە جەنابت ئیشارەت پێکردوون لە نامەکەتدا، بەڵێ هەموویان ڕاستن و ئی مامۆستا هێمن بوون، تەنانەت شێعرێکیش هەیە کە کاتی خۆی بۆ میلادی کوڕی «حەمەرەزاشای پەهلەوی» بە ئیمزای هێمن لە ڕۆژنامەی «کوردستان»ی چاپی تاران بڵاوکراوەتەوە. هەرچەندە شێعرەکە هی هێمن نییە و بەڵام لە ڕێگەی ناچاری (پێش هەڵاتنی بۆ کوردستانی باشوور و بۆ شوێنە ونکە) بەناوی خۆی بڵاوی کردەوە.

دیارە ئێوە وەک لێکۆڵەرەوەیەک مافی خۆتانە کە سەرجەمی ئەو شێعرانەی مامۆستا هێمن بدەنە ژێر زەرڕەبینی لێکدانەوە، بەڵام ئەوەی من عەرزت دەکەم مامۆستا هێمن جگە لە «ژوانی ئاغا» ئاوڕی لە هیچیان نەداوەتەوە. دیسان دەیڵێمەوە کە جەنابت هەقی خۆتە ئیشارە بە هەمووان بکەی، چونکە کاری تەحقیق و ئاکادیمی جیایە لە کاری زەوق و ئەدەبی.

بەهەر حاڵ، ئێستا بە وردی وەڵامی تێبینیەکان: ئەو شێعرەی هێمن کە نووسیوتە لە «گەلاوێژ»دا نەتدیوە ئەوەئەمن لام وایەهەڵەیە و مەبەستی مامۆستا هێمن گۆڤاری «نیشتمان» بووە مادەم خۆشت لە «گەلاوێژ»دا نەتدۆزیتەوە، ئەوە مانای وایە کە مەبەست «نیشتمان» بووە. هەڵبەت جەنابت دەبێ چاو لە ژمارەکانی ساڵی ١٩٣٩ ی

گەلاوێژیش بکەی.

ڕۆژنامەی «کوردستان» ی سەردەمی کۆمار، نە لای عەلی کەریمی هەیە و نە لە ئارشیفی د.ڕەحیمی قازی. من خۆم لەگەڵ مەرحوومی د. قازی لە باکۆیە زۆرمان حەولدا، دەست نەکەوت (ساڵی ٩-١٩٨٨) من نوسخەیەکی کۆکراوەی ڕۆژنامەی کوردستانم هەبوو کە لە ساڵی ٧-١٩٨٦ (بەرلەوەی بچمە ڕوسیە) تەحویلی برادەرانی حیزبی شیوعیم دا کە بەداخەوە گوایە لە هەلاّت هەلاّتدا لە بن عەرزیان خستووە و فەوتاوە. هەڵبەتە چەند ژمارەیەک لەلای کاک مەحموود مەلاعیزەت هەیە ئەویش فتۆکۆپین نەک ئۆرگینال. (منیش کاتی خۆی لەوی و لە کاک حەسەنی قازیم وەرگرتوون).

- ئەوانەی ئیشارەت پێکردووە (خاڵی١و ٢و٣ ی نامەکەت) دروستە ئەو پارچە شیعرانە هی مامۆستا هێمنن.

- ئەمن هەلاڵەی ژمارە ٣م نەدیوە و بەلاّم دەبێ وابێ.

- تا ئەو جێگەیەی من بزانم گۆڤاری کوردستان هەر ٤ ژمارەی لێدەرچووە، یانی من خۆم هەر ٤ ژمارەم دیوە. ئەو شێعرەی کە نموونەت لێهێناوەتەوە دروستەو من دیومە هی مامۆستا هێمنە.

- ئیشارەی خاڵەکانی ٦ و ٧ و ٨ی نامەکەت دروستە شێعرەکان هی مامۆستا هێمنن.

- ئەمن گۆڤاری «نووسەری کوردستان»م نەدیوە. تکایە ئەگەر بۆت کرا، ئەو پارچە شێعرەی دەفەرمووی هی هێمنە ڕەوانەی بکە.

- سەبارەت بەخاڵی ١٠: ئەمن ئەو شێعرەم بیستووە کە بۆ مەرحوومی بارزانی گوتووە، بەلاّم هەروەک گوتم ئەوەش یەکێک لەو شێعرانە بووە کە خۆی بەخاوەنی نەزانیوە.

- شێعری «وەنەوشە» کە بۆخۆشم تاکە بەیتێکم بە بۆشی هێشتووەتەوە (بۆم ناردووی) کاتی خۆی لە ڕادیۆی کوردی مەهاباد

خوێندراوەتەوە و بە نەناسی و پاشان کاک عەزیز شاهروخ بەگۆرانی چڕیویە.

ئەو چوارینەیەی (کە لە خاڵی ١١) ئیشارەت پێکردووە مامۆستا هێمن بۆ خالیدئاغای ناردووە و مەبەستی هێمن لە ڕەجەبقوڵی، خالید ئاغا نییە، بەڵکو مەبەستی ئەو ژاندارم و عەجەمۆکانەیە کە خەریکی ڕاوڕوت و مامڕ خواردن بوون. هەڵبەت حاجی حەمەدئاغای شێخاڵی باوکی خالیدئاغا نۆکەرێکی وای بەو نێوە هەبووە، ماموستا هێمن ئەوکات لە کوردستان (گەرمێن) بووەو خالیدئاغاش لەلای خوالێخۆشبوو بارزنی لە شۆڕشدا بووە.

سەبارەت بە دەستتێوەردانی شێعرەکان لەلایەن ماموستا هێمنەوە دەبێ عەرزت بکەم. چونکە ماموستا هێمن ئەندامی حیزبی دیموکراتی کوردستان بووە، بەتایبەت لەکاتی دەرچوونی هەردووک دیوان: تاریک و ڕوون و ناڵەی جودایی، خودی ماموستا هێمن گوێ بۆ قسەی هاوالانی ڕێبەرایەتی حیزب شل دەکرد، ئەگەرچی بەدڵیشی نەبا، بەلام ناچار بوو هێندێک جار واز لە قسەی دڵی خۆی بێنێ و بە گفتی وان دەست لە شێعرەکانی وەربدا. ئەوەشت عەرز بکەم کە ماموستا هێمن بە قەناعەتەوەش ئەو کارەی کردووە. هەرچەندە زۆر دواتر لە گفتوگۆیەک لەگەڵ کاک فەرهادی شاکەلی (بڕوانە ماموستای کورد ژ ١٣ و ١٤) دا لەجۆرێک سانسۆرکردن دەدوێ و دیاریشە ڕاست دەکا. بەلام لەباری شێعرییەوە زۆر گرنگ نەبوون و نموونەکانیش ئەوەندە نین کە زەرەری شێعری لێدابێ. بۆیە ئەمن پێموانییە ماموستا حەمەی مەلاکەریم شتی لێ گۆڕیبێ وەک جەنابت نووسیوتە. ئەوەی ڕاستی بێ لە شێعری «ناڵەی جودایی» دا تەنیا بەیتێکیان لێ قرتاندووە کە ئەویش لەبەر مەسڵەحەتی سیاسی بووە و حدکا پێشنیاری پێکردووە کە ئەو تاکەنەبێ چاترە. تاکەکەش ئەوەیە:

ڕوو لە هەر لایێ دەکەم بێگانەیە
ژین لە نێو بێگانەدا تەنگانەیە

(بێگانە مەبەست بەعسی و عەرەبە)

ئەوەی کە دەڵێی خودی مامۆستا هێمن شێعرەکانی کە لە ڕۆژنامەی کوردستان چاپکراوە و گۆڕیویەتی (لە تاریک و ڕوون) زۆر ڕاستە و منیش لای خۆم دەستنیشانم کردوون: چەند نموونە: ڕێبەندان و شاعیر (ژمارە ٢٥ کوردستان)، «تۆم هەر لەبیرە» (ژمارە ٣٥ کوردستان) «قەڵای نیشتمان» (نیشتمان ژ٥ لا ١٦)، ڕەشەمە (ژ١٨ی کوردستان)...هتد.

دووپاتی دەکەمەوە کە هەموو شاعیرێک وا هەیە دەست لە بەرهەمی خۆی بدا و هێمنیش ئاوارتە ناکرێ.بۆیە لە بەینی «بەیان» و «دیوانی ناڵەی جودایی» دا جیاوازی هەیە. من بۆخۆم زۆر جار ئەو کارەم لێ بەسەرهاتووە.

نموونە: لە کتێبی «بزەی خوێن»دا هاتووە:

عیشقە تەنیا مەکتەبم هیچ دەرسێ نازانم ئەمن

کەچی لە ئەسڵدا من گوتوومە «عیشقە مەشق و مەکتبەم.. یانی نوسخەی دەستخەتی خۆم ئەوەی دووەهەمیانە.

پێشنیاری من: ئەو شێعرانەی کە لە زەمانی کۆماری کوردستاندا چاپکراون و لە دیوانی «تاریک و ڕوون»دا نەهاتوون دەکرێ وەک لایەنی تەحیقیق چاپ بکرێن و بەراورد بکرێن. بەڵام نوسخەی یەکلاکەرەوە هەر دەبێ ئەوە بێ کە لە زەمانی خۆیدا هەبوون و چاپکراون. ئەوانەش کە چاپنەکراون یان لە ڕۆژنامەی «کوردستان»ی چاپی تاران (یان لە شوێنی دی) چاپکراون و نەماون، دەکرێ وەک زانیاریی ئەدەبی ڕاگەیەندرێن وەک:

١- وەنەوشە (وابزانم لەهیچ کوێ چاپنەکراوە)

٢- بۆ تەختی (پاڵەوانی ئێرانی):

تەختی نەیگرت بەری سەختی   ئاوابووو ئەستێرەی بەختی

هتد.

وا بزانم ١٠-١٢ بەیت دەبوو کە من هەر ئەوەم لەبیرماوە کە لە «هێمن و من»دا ئیشارەم پێکردووە.

لە کۆتاییدا سەرکەوتوویی و سەربەرزیت ئاواتمە و هیوام لە کارەکانتدا سەربڵیند بی.

هەر کارێکی هەتبێ لە خزمەتتدام و ئیتر هەر بژی

برات هێرش

٢٠٠٠/٨/٢٠

GZING
Journal of Kurdish Literary and Culture

Date/Datum: 2000/8/20

دۆستی نازیز و خۆشەویستم کاکە عوسمان

سڵاوی زۆر و خۆشەویستیم، هیوادارم ساغ و سەلامەت و لە کاروبارتدا [illegible] و

[illegible] ...

کاکە گیان، بەڕاستی هەموو کات داوای لێبووردنت لێ دەکەم کە لەبەر کاروباری زۆر و

تەنگەتاوی [illegible] وەڵامی [illegible] ، هیوادارم لێم خۆش بیت. بەر لە ئێستا هەوڵمداوە

وەڵامی پرسیارەکانت بدەمەوە [illegible] لێت بکەم: [illegible]

لە کاکە [illegible] [illegible] لە یادەوەریت [illegible] و لە لای [illegible]

من (رادیۆ [illegible]) [illegible] [illegible]

[illegible] (٢١/٧/٢٠٠٠) [illegible] [illegible] نامەکەی [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] نووسیومە بۆ کاکە [illegible]

[illegible] [illegible] لە فرسەت [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]) [illegible] کراون .

[illegible] ، [illegible] لە نامەی [illegible] [illegible]

[illegible] ([illegible] [illegible]) ×

←

GZING
Valstavägen 62, 2tr
195 50 Märsta - Sweden
Postgiro: 443 50 22-1
Tel/Fax:(46) 08 59 11 36 50
Mobile: 070-23 59 687

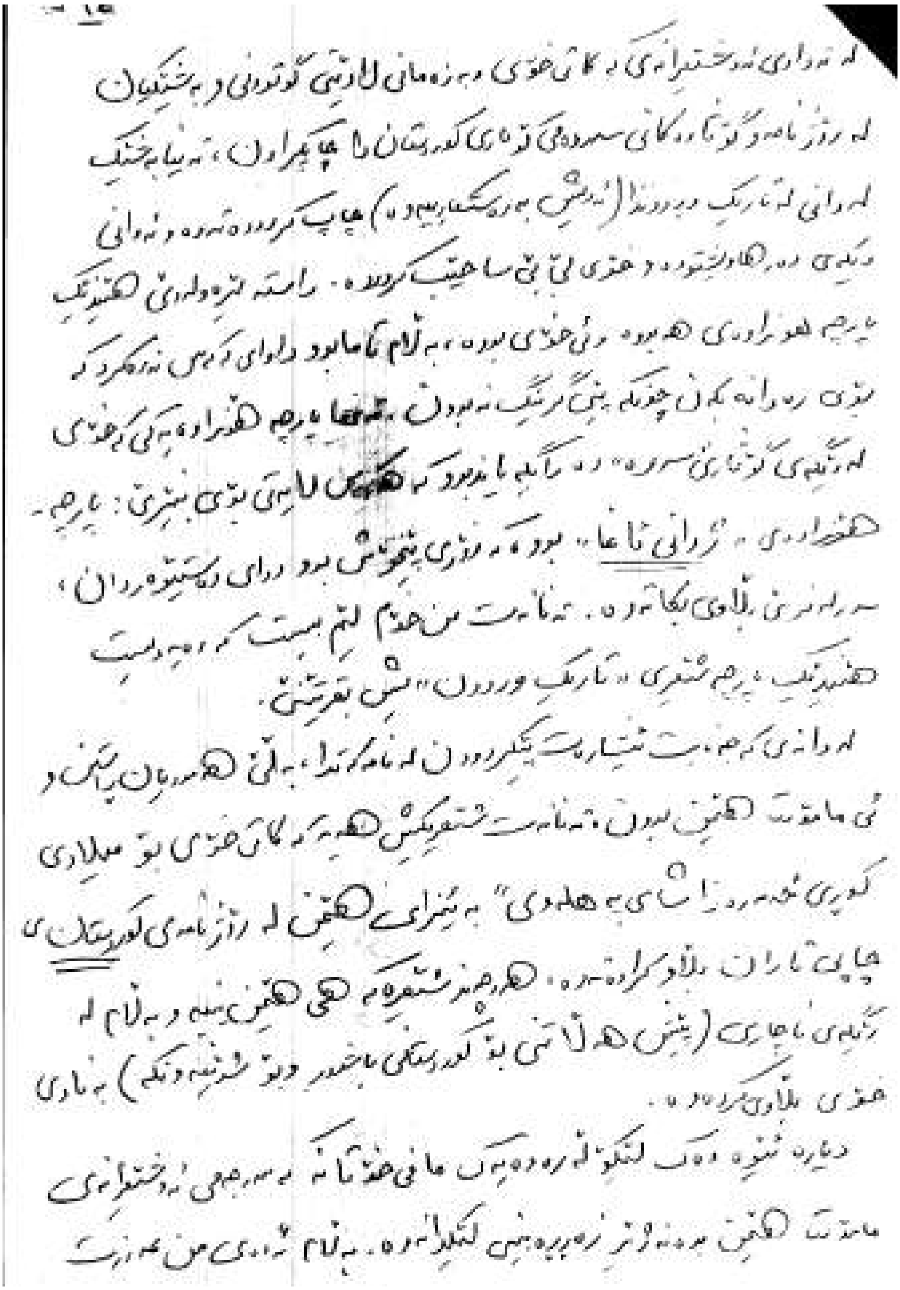

١٥

لە دوای ئەو هەستیارانەی کە کاتی خۆی دەبەزەمانی لازمی گوتوونی و بەشێکیان
لە رۆژنامە و گۆڤارەکانی سەردەمی ژیانی کوردستان دا چاپکراون، ئەمیان بە خنک
لەوانی تر تاریک دەبوونەوە (ئەمیش بەردەنگکەوتیان بوو) چاپ کردووەتەوە و ئەوانی
دیکەی دەستکاری کردووە و خۆی لێ بە خاوەن حیسێب کردووە. راستە تر [illegible] هەندێک
پارچە هۆنراوەی هەیە وەک خۆی بووە، بەڵام تا مابوو دەڵوای کەس تر نەکرد کە
خۆی زەمانەکەی چۆنە پێی گرنگ نەبوون. [illegible] پارچە هۆنراوەیەکی خۆی
لە کاتی گوزارشتی سەردەمی، دە [illegible] بوو کە [illegible] لاپەڕەی زۆری بیژی: پارچە-
هۆنراوەی «زۆرانی تاعا» بووە کە لە رۆژی پێنجشەممە بوو دوای دەستپێکردن،
سەرەتای بڵاوی بکاتەوە. تەنانەت من خۆم لێم بیست کە دەیوەیست
هەندێک پارچەی شیعری «تاریک و روون» پێش بکەوێتن.
لەوانەی کە چاپیان نەکردووە لە نامەکەیدا، بەڵێ هەموویان پاش و
پێ مامۆستا هێمن بوون. تەنانەت شیعرێکیش هەیە کە کاتی خۆی بۆ میلادی
کوڕی نووسیوە و لە «ئاشتی هەڵدەدی» بە ناوی هێمن لە رۆژنامەی کوردستان دا
چاپی کراوە بڵاوکراوەتەوە. هەرچەندە شیعرەکە هی هێمنیشە و بەڵام لە
ژێر ناوی (پێش هەڵاتنی بە کوردستانی باشوور و دوو شیعرەکە) بە ناوی
خۆی بڵاوی کردووەتەوە.
دیارە شیعرە دەق لەگەڵ ئەوەی ماڵی خۆمانە، بەسەرچوونی هەستیارانەی
مامۆستا هێمن بەدەنەوە لە زەمینەی لێکداوەتەوە. بەڵام ئەوەی من ئەزانم

دەبێ ماندووت هێمن چەند لەگرانی ئاغا، ئاوڕی لەهیمیان نەداوەتەوە.
دیسان دەڵێمەوە بە حەقیقەت هەقی خۆیەتی شانازی بە هەموان بکا، چونکە
کاری تەحقیق و ئاکادیمی جیایە لە کاری زەوق و شەیدایی...

بە هەرحاڵ، ئەشیاوە خزمەتی دەوڵەمەند کردنی لێکۆڵینەوەکان: ئەو شێعرەی هێمن
کە نووسیویە بەو گۆرانییە [illegible] نەبووە، لە [illegible] هەتا [illegible] هێمن
[illegible] نیشتمان بووە، بەڵام خۆشت لە [illegible] دا نەتدۆزیوەتەوە [illegible] دەڵێی ماڵی [illegible]
کە [illegible] نیشانیان بووە. هەڵبەت چەند دەبێ جیاوازە لەوەی لە ساڵی
١٩٣٩ دا [illegible] بکرێ.

- رۆژنامەی کوردستان [illegible] لە لای عەلی [illegible] هەبوو و [illegible]
[illegible]... من خۆم [illegible] لە [illegible] رۆژنامەی [illegible]
دەست [illegible] لە ساڵی ١٩٨٨-٩). من نوسخەیەکی [illegible] رۆژنامەی کوردستانم
هەبوو لە ساڵی ١٩٨٦-٧ (بەرامبەری [illegible]) [illegible]
[illegible] هەڵبەستەکانی [illegible]...
هەڵبەت چەند ژمارەیەک لە لای کاک محەممەد مەلا [illegible] هەیە ئەویش
[illegible] (ئەمیش [illegible]).

- [illegible] شانازی پێ کردووە (هاواڵ [illegible]) [illegible]
هی ماندووت هێمن.
- ئەمن هەڵبەستی ژمارە ٤٣م نەدیوە و [illegible] وایە.

- ئاشو جەنگەی من بزانم گرفتاری کوردستان هەر [illegible] لێرە چیرۆ، بانی
من خۆم هەر ٤ ژمارەم دیوە، ئەو شیعرەی کە عێبوت لێ هەڵبژاردنە بەردە ویستوو
من، دیوم، هی مامۆستا هێمن ە.
- شمارەی هەردوو گۆڤاری ٦، ٧ و ٨ی مامۆستا وریشەو شیعرەکانی هێمن
مامۆستا هێمن ن.
- شێعر گرفتاری دەورەی کوردستان دەم نەدیوە، تکایە ئەگەر بۆت بکرێ با ئەو چەند
شیعرەی دەورەی هی هێمنە بە دەواری بکە.
- سەبارەت خاڵی ١١ : ئەمن ئەو شیعرەم بیستووە کە بۆ شەهیدانی بارزانی گوتووە،
بەڵام هەروەک گوتم ئەوەی بە کتێب لە دەرەوە بڵاو بووە کە هی فارسی نەزانیوە.
- شیعرەکانی دەورەی ... من بە خۆشم تکە بۆشتم بە بۆشتی هەستوو نەبوە (بەڵام
نامەوی) کاکە حەقی لە دوای کوردی ... بۆ هەموو ... دە شرە بەنا سی و پاشان
کاک عەزیز ... هەر خۆ بە کوردان چێ بووە.
- ئەو چوارینە کە گوتی (١١) شیعرێک بەکرد دەوە مامۆستا هێمن بۆ خالید ئاغای
ئامێدی... هێمن لە دەرەوە نەوەکی، خالید ئاغا پێشەمە، ئەگەر ... ئەوە زانیارم و
... کا ... بە خەڵکی ... و ماڕ خواردن ... هەلبەت خالی حەمرا
ئاغای شێخانی ... داوای ... لە ... هێمن ئەو کات لە کوردستان ئاواره
(ئاوری خالید ئاغا)
بووە و خالید ئاغاش لە لای ... بە زانی لە ... بووە.
سەبارەت بە وەستنەوەی شیعرەکان لە لایەن مامۆستا هێمنەوە، دەبێ
بڵێم: چونکە مامۆستا هێمن ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان بوو، بە تایبەت
لە کاتی دوو چەند ... دیوانی: تاریک و روون و ناڵەی جوودایی، خودی

... [illegible] بنیاتنانی حیزب ... ئەوە [illegible] ی

بە دڵنیاییەوە، بەڵام تا چارەکە سەدەیەک هەروا لە قسەی دڵی خۆی بێبەش و
بێگانەی داوە، دەبێت لە شیعرەکانی وەربگیرێ. ئەوەندەش عەرز بکەم کە مامۆستا هێمن
بە تەنیا ئەم دەشتە کارەی کردووە، هەرچەند زۆر دواتر لە گفتوگۆیەکی لەگەڵ
کاک فەرهادی شاکەلی (بڕوانە مامۆستای کورد ژ ١٣ و ١٤) دا، لە هۆیەکی
ناسیونالیستی دەدوێ و بە ڕاشکاوی ڕاست دەکا. بەڵام لە باری شیعرییەوە زۆر
گرنگ نەبووە و هەروەها کاتێکیش ئەوەندەی من ئاگادارم سەرەتای شیعری لێداوە.
بۆیە ئەمن پێم وایە مامۆستا هەژاری [illegible] شێوەی گۆڕینی وەک حەماسەت
نووسیوە. ئەوەی ڕاستی بێ لە شیعری نەتەوەیی ... [illegible] تەنیا بێگانەکان لێ
تێرامانەوە و [illegible] بەسەر مەسەلەی سیاسی بووە و هەڵیکا پێشنیاری پێکردووە
... [illegible] ... ئەگەر ... ئەوەم؟

بەڕوو لە هەر لایێ دەکەم بێگانەیە
ژین لە بێ بێگانەدا ، [illegible] (بێگانە [illegible])

ئەوەی کە دڵی خودی مامۆستا هێمن شیعرەکانی کە لە ڕۆژنامەی کوردستان
چاپ کراوە و کۆی بەیتی (لە تاریک و ڕوون) زۆر ڕاستە و هێندێ وای خوم دیتبام
کردوون: چەند نموونە: بێ نیشتمان شاعیر (ژمارە ٢٥ کوردستان)، [illegible] (ژ ٣٤)،
[illegible] (کوردستان ژ ١٦ ل ٥)، [illegible] (ژ ١٨ کوردستان)، هتد...
[illegible] بووە و هەروەها [illegible] دەبێت لە [illegible] خۆی بدا و
هێندێک [illegible] ، [illegible] لە [illegible] و دیوانی [illegible] دا،

جیاوازی ئەمە: من بۆ خۆم ڕۆژهەڵاتم و کارەکانم لێ بەسەرهاتووە:

نموونە: لە کتێبی "ئێرۆی خۆتی" دا هاتووە:

عەشقە تەنیا مەرگەم هیچ دەرمانی نازانم ئەمن

ئەگەر چی لە ئەوسا دا من گۆتوومە عەشقە مەشق و مەیتەم ... یانی نووسەری ڕۆشنبیری خۆی ئەوەی دووری هەڵبژاردووە.

پێشنیارەکانم: ئەو شتانەی کە بەرهەمەکانی کۆمەڵگەی کوردستان دا چاپکراون و لە دیوانی تایبەت و دەرەوەدا نەهاتوون دەبێ وەک ئەرشیف چاپ بکرێن و بڵاو بکرێنەوە. بەرهەمی نووسەری یەکلاکەرەوە هەر وەک ئەوانەی بەرهەمەکانی خۆیان هەمیشە چاپکراون. ئەوانەش کە چاپکراون یان لە دەرەوەی [illegible] کوردستان بە چاپی گەیاندن (لەلایەن دەزگاکانەوە) چاپکراون و نەهاتوون، دەکرێ وەک ڕاپۆرتی ئەوەی بۆ ڕاگەیشتن. وەک:

١) ... (وا ئازانم لە هیچ کوێ چاپ نەکراوە)

٢) بۆ ئەوتی (پاڵەوانی ئێرانی):

ئەوتی ئەگەر ... بەرێی سەرهاتی ... ئامادەم و ئەستێرەکان بەختی

وا ئازانم [illegible] ١٠ - ١٢ بەیت دەبوو گرین هەر ئەوەم لەبیر مابوو ...

"هەتی من" دا شتێکم چاپکردووە.

لە کۆتاییدا، سوپاس و ... ئامادەم و هیوادارم لە کارەکانتان سەرکەوتوو بن.

هەر کاتێ هەبێت ... [illegible]

[illegible]

٢٠٠٧/٨/٤

(٤/١)

بۆ برای بەڕێز و خۆشەویستم کاکی مامۆستا کەریم حیسامی (١)

ڕۆژتان باش

سڵاو و ڕێزم، گرنگ ئەوەیە هەمیشە لە یادم بن، با نامە زۆر زوو لەناوەوە نەبێ. هەواڵی منداڵەکانت دەپرسم، چاویان ماچ دەکەم، ڕێز و نوازشاتم بۆ دایکیان. منداڵانی ئێمەش لە ڕێزی ئیحترامدا وەستاون بەرامبەر هەمووتان.

ئەم نامەیەم بە هۆی سووك کردنی باری خوێندەواریی کاك عوسمان دەشتی نووسی. ئەم کوڕە کوردە دڵسۆزە ئێستا قوتابیی ماجستێرە لای من، لەسەر دۆستی هەردوولامان دەنووسێ (بەهەشتی هێمن) کوڕێکی لێهاتووە، لەوە گومانم نییە کە شتێك بە شتێك دەکا، ئیتر هەرچەندەی بۆتان بکرێ و یارمەتیی پێشکێش بکەن ئەوەندە بەشداری لە خێرخوازی زانستی و کوردایەتی و دۆستایەتی و مرۆڤایەتی دەکەن. بەراستی من وا دەزانم بە ڕێبەرایەتی ئێوە و زانین و زانیاریتان لەبارەی هێمنەوە بە چاکی دەبێتە هۆی ئەوەی کە نامەکەی ڕێکوپێك و سەرکەوتوو بێ. بەتایبەتی بە تەمایە لە دوایش دا بیکا بە کتێب.

ئیتر کاکی برا ئەمە لە بابەت قوتابییەوە، لە بابەت خۆشمەوە باوەڕ بفەرموون لە یادداشتەکانت سێ بەرگی لە کاتی خۆیدا بۆ جەزائیر

(١)- – نامەی د.مارف خەزنەدار بۆ کاک کەریمی حیسامی

بۆمت ڕەوانە کردبوون زیاترم نییە و نەمدیون. جا نازانم بە بەرگەکانی تریش شاد دەبم! ئارەزوومە ئەوانیشم هەبێ، خۆ بیستم لەم دواییەشدا «کوردستان»ی دەوری مەهاباد و دەوڵەتی کورد دووبارە چاپکراوەتەوە. ئیتر چۆنی بێ ئەگەر ئەوەش بگاتە دەستم لەگەڵ نووسراو و چاپکراوی دیکەشم لەم بابەتەوە جێگەی سوپاسگوزارییە و نامەخانەیماڵەوەشمان شانازییان پێوە دەکا. دووبارە ڕێز و سڵاوم بۆ هەموو لایێك و بەخۆشی و شادی بژین.

تێبینی:

هەندێ کتێبم ئامادە کردبوو بۆتیان بنێرم بەڵام لەبەر ئەوەی هەڵگری نامە بەرێی تورکیا دەگەڕێتەوە هێنانیان کارێکی قورس بوو، لە دەرفەتێکی تردا بۆتیان ڕەوانە دەکەم.

براتان

مارف خەزنەدار

بۆ برای بەڕێز و خۆشەویستم کاکی مامۆستا کەریم حیسامی

بەڕێزتان باشن

سڵاو و ڕێزم، ئێستاکە ئەوەیە هەمیشە لە یادم بێ، با نامە زۆر زوو لە لاوە
نەبێ، هەواڵی سەلامەتی کاکت دەپرسم و چاوەڕێی نامەت دەکەم، بەڕێزتان سڵاوم بۆ
دایکتان. سەلامەتی ئێوەش لە ڕێزی تەئکیدم داوە [illegible] بە ڕاستی [illegible]

ئەم نامەیەم بە هۆی [illegible] گوردی بارەی خوێندنەوە و بارەی کاک عوسمان
[illegible] نووسی، ئەم کورە گەورە و [illegible] ئێستا خوێندنی [illegible] مامۆستا [illegible] لە
[illegible] لە سەر دۆستی هەردوولامان دەنووسی (بە هەستی [illegible]) [illegible]
[illegible]، لەوە گومانم نییە کە [illegible] دەکا، ئێستا هەر چەندە
[illegible] بەڕاستی [illegible] دەکەن [illegible] بە [illegible]
[illegible] دەزانن [illegible] دەکەن، بە ڕاستی [illegible]
[illegible] لە بارەی [illegible] بە جیاتی
لە دواییش دا [illegible] بە تایبەتی [illegible]
[illegible]

ئێستا کاکە برا [illegible] لە بابەت خۆتانی بەوە، لە [illegible] خۆشەوە
[illegible] لە یادداشتەکانت [illegible] لە کاتی خۆی دا بۆ
[illegible] دەکەم! [illegible] نووسیم [illegible]
[illegible] کوردستان [illegible] دەکەم و دووبارە
[illegible] ئەوەشی [illegible] دەستم [illegible]
[illegible] سیاسی [illegible] بۆ
[illegible] و بە خۆشی و شادی بژین. دووبارە ڕێز و سڵاوم
تێبینی:

[illegible]

برات

[illegible] ئامادە کردبوو بۆ ناردنی [illegible]
[illegible] نامە [illegible]
[illegible]. [illegible]

مامۆستای بەڕێز و خۆشەویست کەریمی حسامی (١)

ڕێـز و سـڵاوی بـێ پایانمـان قبـول بکـە، هیـوای لەشسـاغی و تەمـەن درێژی و سـەربڵندیتان بۆ دەخوازین.

مامۆسـتا حسـامی: منیش وەك بابایەکـی کـوردی تامەزرۆ، هەر لەسـەرەتای جەوانـی و لـە ناوەڕاسـتی حەفتاکانـەوە شـەیدا و سەوداسـەری شـێعر و بەرهەمەکانـی مامۆسـتا هێمـن بـووم، وەك دەفەرمـوون، ڕاسـتیان گوتـووە کـەوا مامۆسـتا هێمـن زیاتـر لـەوەی وەکـو شـاعیر، بەڵکـو وەکـو ڕەمـزی مەسـەلەیەکی زینـدووی ئـەم سـەردەمە، واتـە ڕەمـزی مەسـەلەی نەتەوەیەکـی داگیـر و دابەشـکراو و مـاف پێشـێل کـراو بـووە.

ئەمـن لـەم سـاڵانەی دوایـی و لـە دوای ڕاپەڕینـی پیـرۆزی خەڵکـی کوردسـتان لـە باشـوور چوومەتـەوە بـەر خوێنـدن، کـورد واتەنـی بـە پیـری چوومتـەوە بـەر هەویـری، بـەڵام بـە وزە و تینێکـی زۆر و بـە سـەلیقەیەکی سـەیر.. بەهەرحـاڵ هاتمـە سـەر پلـەی خوێندنـی بـاڵا و ئامادەکردنـی نامەیەکـی زانسـتی و ئەکادیمـی لـە ڕشـتەی ئەدەبیاتـی کـوردی. بـۆ ئـەم مەبەسـتە شـێعرەکانی مـام (هێمـن)م هەڵبـژاردووە، لەلایـەك بـۆ زینـدوو کردنـەوەی خولیـا کۆنەکـەم و لەلایەکـی کـە وەکـو ئەمـەگ و وەفـاداری بـۆ ئـەو کەڵەپیـاوە کـە لـە هەوەڵیـن ڕۆژانـی خۆناسینەوە تـا ئـەو ڕۆژەش کـە بـە ناکامـی سـەری نایـەوە، ڕێبوارێکـی ماندوونەناسـی کاروانـی ئـەدەب و کوردایەتـی بـووە و لـە «ملەکـردن» کۆڵـی نـەداوە و سڵـی نەکردۆتـەوە.

مامۆسـتای هێـژا، ئێسـتا تۆزێـك لـە کاکڵکـەی مەبەسـتەکەم وەنزیـك کەوتوومەتـەوە، مامۆسـتا و بـرای بەڕێزمـان د.جەمشـید ئـەم دەرەتانـەی بـۆ پێکهێنـام کـەوا ئـەم نامەیەتـان ئاراسـتە بکـەم و سـەبارەت بـەو مەسـەلەیە

---

(١)- نامەی بەندە بۆ کاك کەریمی حیسامی

و لــە نیــاز و خواســتی خــۆم ئاگادارتــان بکەمــەوە، زۆر ئومێــدم بەکۆمــەك و یارمەتیدانــی هەمــوو لایــەك هەیــە، لــە هێمــن ناســان و هێمــن دۆســتانی کوردســتان، چ لــەلای خۆمــان بــن، چ لــە دیــوی ڕۆژهــەڵات، یــا وەکــو بەڕێزتــان لــە هەنــدەران بــن.

مامۆســتای هێــژا: هێمــن وەکــو شــاعیر و ئەدیــب تائێســتا زۆری لەســەر گوتــراوە و نووســراوە، بــەڵام نەبۆتــە بابەتــی کارێکــی ئەکادیمــی پوخــت و تــەواو، ئێمــە وا ملمــان دەو کارەی نــاوەو ئومێــد دەکــەم بتوانــم تــا ڕادەیــەك تێیدا ســەرکەوتوو بــم و تــا ڕەوانــی پاکــی هێمــن شــاعیری مەزنمــان و چــاوو دڵــی دۆســتان و خۆشەویســتانی هێمنــی پــێ ڕووناك بکەینــەوە. لەســەرەتاوە بەرهەمە چاپکراوەکانــی شــاعیر (تاریك وروون، ناڵــەی جودایــی، پاشــەرۆك، چەپکــێ گــوڵ و چەپکــێ نێرگــز کــە بــەم دواییــە لــە چــاپ دراوە) دەکەینــە بناغــەی کارەکەمــان و ئــەو شــتانەش کە دەربــارەی هێمن نووســراون و بڵاوکراونەتەوە، لەگــەڵ ئــەو زانیارییــە تازانــەی کــە لــە دۆســتان و خۆشەویســتانەوە پێمــان دەگات و ئەوانــەی کــە لــە ئاکامــی پرســیار و گــەڕان و پشــکنینەوە دەســتگیرمان دەبێــت، دەبنــە یارمەتیــدەر و ڕێــگا ڕۆشــن کــەرەوە بــۆ لێکۆڵینەوەکەمــان.

نووســینەکانی بەڕێزتــان دەربــارەی هێمــن و شــیعر و شــاعیریەتی و خەبــات و تێکۆشــانی سیاســی ئــەو پیــاوە، پانتاییەکــی زۆریــان گرتۆتــەوە، ناڵێــم هەمــوو بــەڵام ڕەنگــە زۆربەیانــم تــا ئێســتا دیتبێــت لــە (٩ بەرگــی بیرەوەرییــەکان، نامیلکــەی یــادی هێمــن و وتارەکانــی هــاوکاری و..تــاد) کــە بــێ شــکە ئەمــە یارمەتیدەرێکــی بــاش دەبــن بــۆ مــن، بــەڵام هێشــتان پێویستم بــە زیاتــر هەیــە لــەو بارەیــەوە.

دەگــەڵ ئــەم نامەیــەدا نەخشــەیەکی ســەرەتایی پێشــنیارکراوم بــۆ باســەکە نیشــان داوە کــە لەلایــەن د.مــارف خەزنــەداری سەرپەرشــتیاری نامەکــەم و لیژنــەی زانستی کۆلیجــی ئەدەبیــات پەســەند کــراوە، مەجالــی دەســکاری کــردن و ئاڵــو گۆڕیشــی تێــدا هەیــە، بەپێــی پێویســت و بــە گوێــرەی بیرونــەزەری پەســەندی ئێــوەی بەڕێــز و هاوەڵانــی دیکــە. لێــرەدا پــرس و ڕاتــان پێدەکــەم و

تـكام وايـە بیـرو نـەزەر و پێشـنیارەكانی خۆتانـم بـە نووسـین پێبـگات، كـە بـەو جـۆرە لـە دووسـەرەوە بـۆ مـن بـە كەڵـك و سـوود بەخـش دەبـن، هـەم وەكـو سـەرچاوە و پشـتی پـێ دەبەسـتم و ئامـاژەی پێدەكـەم، هـەم وەكـو بەڵگـە و دیكۆمێنـت سـوودی لێدەبینـم و نیشـانی دەدەم.

بڵێیـن «هێمـن»ی مەهابـادی، موكریانـی، كوردسـتانی یاخـود هـەر بڵێیـن «هێمـن» و نازنـاوە ناوچەییەكـەی وەلانێیـن، وەكـو هەندێـك لـە بـرادەران لێـرە ڕایـان وایـە، تـا وەكـو، گـۆران، نالـی، خانـی و جەزیـری ببێتـە «هێمـن»ی هەمـوو كـورد و هەمـوو كوردسـتان؟

بەشـی یەكەمـی پلانەكـە زیاتـر «ژیـن نامە»یـە، بەشـی ٢، ٣ تەرخانـن بـۆ بابەتەكانـی (سیاسـی و كۆمەڵایەتـی) شـێعری هێمـن، ئایـا ئـەم سـەرەباس و پۆلێـن كـردن و ناونیشـانانەت پـێ چۆنـن، چـی لـێ زیـاد یـا كـەم بكەیـن و بـۆ؟

تـكام وایـە نـەزەری خۆتـان لەسـەر بڕگەكانـی (٢ ، ٣) لـە بەشـی دووەم و (١ ، ٢، ٣، ٤، ٥) لـە بەشـی سـێیەم بـۆ بەیـان بكـە. بـە وابەسـتە دەگـەڵ شـێعرەكانی هێمـن.

هێمـن شـیعری بـەرز و بـە پێـزی هـەن لەبـاری سیاسـی و كۆمەڵایەتییـەوە، بـەڵام شـیعری چـروك و لاوازیشـی زۆرن كـە هەنـدێ جـار لـە دروشـم و لافیتـە و هوتافـی سەرشـەقام وە نزیـك دەكەونـەوە، ئایـا ئەمـە لـە پـای چییـەوە، واتـە هۆكارەكـەی بۆچـی دەگێڕنـەوە.

لەبەرچـی هێمـن لەكاتـی خـۆی و لـە هەوەڵـەوە لـە كاروانـی هەڤاڵەكانـی (وەكـو هـەژار، زەبیحـی، قزلجـی و... هـی دیكـە) دابـڕاو لـە دوای سـاڵێك گەڕایـەوە نێـو خانـە و لانـەی خـۆی، ئایـا ئـەم كارەی كاریگـەری خراپـی بەسـەر ژیانـی سـاڵانی نێـوان ١٩٤٨-١٩٦٨ نەبـووە، یـا بـە پێچەوانـە؟

لـە دوای گەڕانەوەتـان بـۆ باوەشـی نیشـتمان لـە سـاڵانی ٧٩ تا ٨٦ مـام هێمن سـیمای شـیعری زۆر كـز و لاواز دێتـە بەرچـاو، لـە شـاكارەكەی (فرمێسـكی ڕنـوو) بترازێـت، ئەمەیـان بـۆچ ئایـا دابـڕان كاریگـەری بەسـەر ڕۆحیەتـی شـاعیری لای مـام هێمـن نەكـردووە، مەبسـتم دابڕانـی لـە حدكا؟

ئـەو شـتانەی بـە قەولـی خـۆی لێفـەی لـەسـەر هەڵنەداونەتـەوە، وەکـو چیـن، ئایـا چ ڕۆڵ و کاریگەرییەکیـان لەسـەر ڕەوتـی شـیعر و شـاعیریەتی ئـەودا هەبـووە؟

مامۆستای بەڕێزم

داوای لێبوردنت لێدەکـەم، مـن نامـەوێ ماندووتـان بکـەم و سـەرتان بیەشـێنم، یاخـودا نەخواسـتە باسـەکەم بـە ئێـوە بنووسـمەوە، بـەڵام لەلایـەک نـەزەری ئێوە کـە ڕەنگـە ١٥-٢٠ سـاڵ لـە نزیکـەوە لەگـەڵ مـام هێمـن ژیـاون، لـەلای ئێمـە زۆر گرنگـە و لەلایەکی دیکـەش تاوەکو هـەوڵ بدەیـن هێمـن چـۆن بـووە وا نیشـان بدەیـن، نـە بیکـەن بـە پێغەمبـەر و نـە لـە قـەدر و قیمەتیشـی دابشـکێنین.

مامۆسـتای بەڕێـز، چەنـدی پێتـان باشـە و قەڵەمتـان بـڕدەکات لەمـەڕ پێکـەوە گرێدانـی (ژیـان و خەبـات و شـعیرەکانی) هێمنـەوە بـۆم بنووسـن مایەی سوپاسـگوزاری و خۆشـحاڵیمە. بـا جارێک ئـەم پرسـیار و قسـانەم لێـرە ببڕێنمـەوە، ئەگـەر زانیـم توانـا و تاقەتتـان هەیـە، ئـەوا دیسـان بـە نامـە دێمـەوە خزمەتتـان.

نامـەم بـۆ برادەرانـی ئەودیـو نووسـیوە (ئەحمـەدی قـازی و فەتاحـی ئەمیـری و سـەلاحی یـادگاری مـام هێمـن) دەچمـە دیدەنیشـیان.

وەکو زانیومـە مام هێمن کۆمەڵێک شـیعری داشـۆرین و تەنزئامێزیشـی هەنـە و برادەرێکـی ئێـوە زۆری لەبـەر مـاون، تـکام وایـە ئـەم شـێعرانە بخرێنـە سـەر کاغـەز و کارێکـی وا بکەیـت بگاتـە دەسـتمان، تاوەکـو بڕگەیـەک لـە بەشـی ٣ (ناوەرۆکـی کۆمەڵایەتـی) زیـاد بکەیـن، بەنـاوی شـیعری داشـۆرین و جەفەنـگ لـەلای هێمـن.

ئـەو ناميلكەيـەی (هێـرش- سـلێمانی چیـڕە) لەبـارەی هێمنـەوە نووسـیویەتی نەمبینیـوە، نامـە بـۆ ئەویـش دەنووسـم. هەروەهـا نامـە بـۆ مـەلا ڕەسـولی پێشـنمازیش دەنووسـم، کـە گوایـە گەلێـک یـادگار و شـیعری مـام هێمنـی لـەلا هەیـە، کارێکـی وا بکەیـت بـە دەنگمـەوە بێـن،

زۆر سوپاسگوزار دەبم.

تا ئێستا بڕێکی باشم لە شیعر و نووسینە سەرەتاییەکانی وەگیر خستووە (ئەوانەی لە بڵاوکراوەکانی ڕۆژگاری کۆماردا) بڵاوکراونەتەوە.

هەندێک سەرنج و تێبینیم لەبارەی ساڵی دانان و ڕیزکردنی شیعرەکان کە هەم لە تاریک و ڕوون و هەم لە وتارەکانی هاوکاری و یادی هێمنی ئێوەدا هاتوون، هەیە. من خۆم ساڵنامە (کرۆنۆلوجیا) یەکەم بۆ ژیان و ڕووداوەکان و شیعرەکان ڕێک خستووە، دواتر دەیخەمە ژێر چاوی ئێوەش، بەمەبەستی زیاتر ئاشنابوون لەگەڵ ئان و سات و ڕووداوی سەردەمی هەر پارچە شیعرێک، تا زیاتر بۆمان ڕووناک بێتەوە. بۆنەو موناسەبەتی دانان و ئەو ڕەمز و هێمایانەی کەهەر پارچە شیعرێک دەیگرنە خۆ، بۆ کارەکەی ئێمە شتێکی زۆر گرنگە، لەو بارەوە ئەوەندەی لە یادتان بێت چاوەڕوانی هیممەتی بەڕێزتانم.

مامۆستای هێژا:

دەمەوێ دیسان ئەوە بڵێمەوە کە ئەم کۆششەی دەستمان داوەتێ، ئەمانەتێکی زانستی و ڕەوشتییە، دە ئەستۆی هەموو وافادارن بە مام هێمن و بە ڕێبازەکەی دایە، ئەڵبەتە ئەگەر دەستی ئێوە و برادەرانی دیکەشی دەپاڵ دانەبێ، ڕەنگە نەتوانین هەقی تەواوی خۆی پێ بدەین و بەسەری دا زاڵ بین، هیوادارم لە من هەوڵ و تەقەلا و کۆششی بێ پایان بێت و لە ئێوەش پشتگیری و کۆمەك و یارمەتی. دووبارە و چەند بارە سوپاستان دەکەم و ئومێدی شادی و کامەرانی و بەختەوەریتان بۆ دەخوازم.

برای بچووکتان

عوسمان دەشتی

ماموستای بەڕێز و خۆشەویست گۆڕی هەژار

بەڕێزو سڵاوی تۆ پلیانمان قبوڵ بکە، هیوادارین لەشی ساغی و تەمەنی درێژی و
سەربلند بیتانی بۆ دەخوازین.

ماموستا هەژار: من هیچ وەک بابایەکی کوردی تامەزرۆ، هەر لە سەرەتای
لاوانی ولە ناوەڕاستی هەفتاکانەوە شەیداو سەوداسەری شیعرو بەرهەمەکانی
ماموستا هێمن بووم، وەک دەفەرموون، ڕاستیان گوتووە کەوا ماموستا
هێمن زیاتر لەوەی وەکو شاعیر، بەڵکو وەکو ڕەمزی هەستێکی زیندووی ئەم
سەردەمە، واتە ڕەمزی هەستی نەتەوەییکی داگیرو دابەش کراوو ماف
پێشێل کراو بووە.

ئەمن لەم ساڵانەی دوایی ولە دوای ڕاپەڕینی پیرۆزی خەڵکی کوردستان لە
شوورە، چووم ئەوەی بەرەو تینیەن، کوردە واتەنی بەپیری چووم ئەوە بەرهەوی،
بەڵام بە ورەو تینێکی زۆر و بە سەلیقەیەکی سەیر ... بە هەرحال هاتم سەر پێلی
و تینی بالاو، ئاماده کردنی نامەیەکی زانستی و ئەکادیمی لە ڕشتەی ئەدەبیاتی
کوردی دا. بۆ ئەم مەبەستە شیعرەکانی مام (هێمن)م هەڵبژاردووە، لە لایەک
بۆ زیندوو کردنەوەی خولیا کۆنەکەم و لە لایەکی تر وەکو ئەمەگ و وەفاداری
بۆ ئەو کەڵە پیاوە، کە لە هەوەڵین ڕۆژانی خۆناسینەوە تا ئەو ڕۆژەی وشەکەم
بە ناکامی سەری نایەوە، ڕێبوارێکی ماندوو نەناسی کاروانی ئەدەب و کوردایەتی
بووە و لە (لاحل کردن)ی کۆڵی نەداوە و سستی نەکردووە.

ماموستای هەژار، ئێستا تۆزێک لە کاکڵی مەبەستەکەم وەدەزێک ئەوتووم ئەوە،
ماموستا و برای بەڕێزمان - د. جەمشید ئەم دەرەتانەی بۆ پێکەوە هێنام کەوا
ئەم نامەیەتانی ئاراستە بکەم و سەبارەت بەو مەسەلەیەوە لە نیازو خواستی خۆم
ئاگادارتان بکەمەوە، زۆر ئومێدم بە ئێوەیە و یارمەتی دانی هەموو لایەکمان بدەن،
هێمن ناسان و هێمن دۆستانی کوردستان، چ لە لای خۆمان بن، چ لە دەرەوە، بە ڕۆژهەڵات،
یا دەکو بەڕێزتان لە هەندەران بن.

ماموستای هەژار: هێمن وەکو شاعیرو ئەدیب تا ئێستا زۆری لە سەر گوتراوەو نووسراوە،
بەڵام ئەوەتە بابەتی کارێکی ئەکادیمی پوختەوە تەواو، ئێمە دا ماوەتان دەوکارەی ناوەو
ئومێدەوارم بتوانم تا ڕادەیەک تێبینیا سەرکەوتووم و تا ڕەوانی پاکی هێمن

غیری حەزمان و چاوەڕوانی دۆستان و خوێنەر و سیاسییانی هێمنناسی ڕووناکی بکەینەوە
سەرەتاوە بە بڵاوکردنەوەی چاپکراوەکانی شاعیر (تاریک و ڕوون ، ناڵەی جودایی ، پاشەڕۆک
یانی گوڵ و چەپکێ نێرگز ، کە بەم دواییە لە چاپ دراوە) دەکرێ پێی بناغەی کارەکەمان و
[illegible] کە دەربارەی هێمن نووسراون و بڵاوکراونەتەوە ، لەگەڵ ئەوەدا بیارمان تا ئارەزووی
دۆستان و خوێنەر و سیاسییانەوە پێمان دەگات و ئەوانەی کە لە ناکاو پرسیار و گومانێ و
شکێنێکەوە دەسگیرمان دەبێت ، دەبێ یارمەتی دەری ڕێگا ڕۆشن کردنەوە
لێکۆڵینەوەکەمان .
نووسینەکانی بەڕێزتان دەربارەی هێمن و شیعر و شاعیریەتی و خەبات و تێکۆشانی
سیاسی ئەو پیاوە ، یان ناتەبایەکی زۆریان لەگەڵ تۆدا هەیە ، ناڵێم هەموو بەڵام زۆربەیان
بە بیانم تا ئێستا دیمەنێتە لە (٩ بەرگی بیرەوەرییەکان ، ناسیلکی یادی هێمن و
ژمارەکانی هاوکاری و ... تاد) کە بێ شک ئەم یارمەتی دەرێکی باش دەبن بۆ
[illegible] بەڵام هێمنیشیان پێ نووسیتم بە زیاتر هەم لەو بارەیەوە .
[illegible] ئەم نامەیەدا نەختێک سەرەتای پێشنیار کراوم بۆ بکەم و نیشانیان دەدەم ، کە
[illegible] . عارفا فەرزەندی سەر بەرپرسیاری ناوەندی و لێژنەی زانستی کۆلیجی ئەدەبیات
سەردەکەن ، حمیدی هەر چاڵی دەسکاری کردن و ئاڵ و گۆڕیش تێدا هەیە بەپێی
[illegible] و بەگوێرەی بیروباوەڕی پەسەندی ئێوەی بەڕێز و هاوەڵانی دیکە .
[illegible] پرسیار و گوتەکان پێ دەکەم و هەروەها بیرەوەری و پێشنیارەکانی
[illegible] بە نووسینی پێ بگات ، کە بەو جۆرە لە هەوسەرەوە بۆم بە کۆڵیبێ و سوود
[illegible] دەبێ ، هەم وەک سەرچاوە پشتیوانی دەبێت و ناماژەی پێ دەکەم ، ئەوە
[illegible] وەک هەقیقەت سوودی لێ دەبینم و نیشانی دەدەم :
بڵێین هێمن ... : مەهابادی ، موکریانی ، کوردستانی ، یاخود هەر بڵێین
هێمن و نازناوە ناوچەیی گوت وەلا نییەن ، وەکو هەندێک لە برادەرانی لێژنە
[illegible] ، تا وەکو ... ، نالی ، مەلا جزیری ، ... و هێمن لای هەموو
[illegible] و هەموو کوردستان ؟
[illegible] . بەشی یەکەم پێنج زیاترین ناوەکانیە ، بەشی ٣٠٠ تەرخانی بۆ
[illegible] کانی (سیاسی و نەتەوەیی) شیعری هێمن ، ئایا ئەم سەرە باسی و پۆلین کردنە
[illegible] ناسینی ... چۆنە ، چی لێ زیاد یا کەم بکەین وە بۆ ؟

٨. تکام وایە ئەزەری خوێنەرانی لەسەر بەرگەکانی (١، ٢، ٣) لە بەشی دووەم و (١، ٢، ٣،
٤، ٥) لە بەشی سێیەم بۆ بەیان بکە، بەو وابەستە وەگەڵ شیعرەکانی هێمن.
هێمن شیعری بەرزەوە بێژی هەن لە بیاری سیاسی و کۆمەڵایەتییەوە، بەڵام شیعری
چەردێک و لاواز سێشی زۆرن کە هێندێک جار لە دەروێشم و لافیتە و هەلوتاخی
سەرێشە قام وە نزیک دەکەوەوە، ئایا ئەمە لەپای چییەوە یە، واتە هۆکارەکانی
چی دەگێڕنەوە.

٩. لەبەرچی هێمن لە کاتی خۆی و لەوەوە تر دە لە کاروانی هەڤاڵەکانی (وەکو هەژار،
زەبیحی، قزلجی و ... هی دیکە) دابڕا و لە دوای سالێک کە [illegible]
[illegible] خۆی، ئایا ئەم کارەی کاریگەری خراپی بەسەر ژیانی سالانی
[illegible] ١٩٤٨-١٩٦٨ نەبووە، یا پەشیمە وانە؟

١٠. لە دوای گەڕانەوەتان بۆ باوەشی نیشتمان لە سالانی ٧٩ تا ٨٦، مام هێمن
[illegible] شیعری زۆر نزم و لاواز دێتە بەرچاو، لە شاکارەکانی (ئەمرێکی [illegible])
[illegible]، ئەمە بیان بێ، ئایا داوای کاریگەری لەسەر [illegible] شاعیری
[illegible] مام هێمن کردووە، بە بەستم داوای لە چ کا؟

١١. [illegible] خۆی لێتیگەی لەسەر [illegible] وەکو چیش،
[illegible] و کاریگەریان لەسەر ڕەوتی شیعر و شاعیری [illegible] بووە؟
مامۆستای بەڕێزم
داوای لێبوردنت لێ دەکەم، من ناموێ ماندووتان
بکەم و سەرتان بێشێنم، یا خوداوا خوالێشە بالەسەر کەم بە شێوە بخوێنمەوە، بەڵام
[illegible] ئەزەری [illegible] ١٠٠ ساڵ لە نزیکەوە لەگەڵ مام هێمن ژیاون،
[illegible] زۆر بکەو [illegible] دیکەش تا دەکو لە هەڵیدەین هێمن چۆن بووە
[illegible] بێکەین بە [illegible] پێشەمەرو نە لە [illegible] نیشتمان [illegible]
[illegible] چونکی بێتان بانە و [illegible] بەدەکات لەمەی پێکەوە
[illegible] (ئەدەبیات و شیعرەکانی) هاتینەوە بۆم بخوێنێن مامەڵە [illegible]
[illegible] و خۆشی حالیە، باجارێک ئەم [illegible] ئەم لێرە بیبڕێنمەوە، تەمەن
[illegible] تەواو تەمەنتان هەبێ، لە دوا دوا [illegible] بەناوەوە خزمەتتان.
ئەوەم بۆ بڕادەرانی [illegible] (ئەحمەدی قازی و [illegible]) و
[illegible] یادگاری مام هێمن [illegible]

ئەگەر زانیوەمە مام هەقی ئەوەم تێکەڵ شیعری داهاتوویی و ... ئامێزبەستی کردووە و برادەرێکی ئێوە زۆری
بە ڕەهاوەن، تەماشاکەری ئەم شیعرانە بۆ نێو سەرکانیزو کارێکی وابکەن بڵاوی بکاتە دەستتان، ئاوەکو
برگەیەک لە پەخشی ٣ (ئاوەزی ڕۆژی گەوەرەوایەتی) زیاد بکەین، بە تاوی - شیعری داهاتوویی و جوانی
لەوی هەقی .

- ئەو ناوەیلکە پەڕی (هەقیقەتی سلێمانی چری) لە بارەی هەقیەوە نووسیویەتی ئەوم بینیوە، ئێستا
بۆ ئەوەش دەنووسم. هەر وەها ئەم بۆ هەڵوارکاولی هەقیقەتی ئامێزبەستی دەنووسم، کە گوایە
لە تێکەڵ و یادگار و شیعری مام هەقی لالاوە، کارێکی وا بکەیت بە دەنگەوە بێن زۆر
سوپاسی ئەوزار دەبم .

تا ئێستا بە تێکڕای پاشم لە شیعر و نووسینە سەرەتاییەکانەوە گیر هەستووە (ئەوانەی لە
بڵاوکراوەکانی ڕۆژگاری ئەو ماوەدا بڵاو کراونەتەوە .

- هەر نزیک سەرنج و تێبینیم لە بارەی ساڵی داناندن و ڕیزکردنی شیعرەکان، لە هەموو لە تاریخ و
ڕەوتی هەموو لە دوو ناوەکانی هاوکاری و یادی هەقی ئێوە داهاتوون، هەر بە، هەر خۆم
سەرتاسەر (حزە نووسینی جیا) بە کەم بۆ زیاتر و ڕووداوەکان و شیعرەکان ڕێک هەستووە،
دواتر دە ئەوەم تێر چاوی ئێوەش، بە چەپاستی زیاتر ناسیاوبوون لەگەڵ ئاوان و سات و
ڕووداوی سەردەمی هەر پارچە شیعرێک، تا زیاتر بۆمان ڕوون تاڵی بێتەوە. بۆیە و
هەرناسەرتی دانان و ئەوەو ڕەخنەو هەیابڵاوی کە هەر پارچە شیعرێکی دەیگرنە خۆ، بۆ
کارەکەی ئێمە شتێکی زۆر گرینگە، لەو بارەوە ئەوەندەی لە یادتان بێتە چاوەڕوانی
هەیەتی بە بەرێزتانم .

ماموستای هێژا :

دەمەوێت دیسان ئەوە بڵێمەوە، ئەزم ئەو کەتەی دەستتان داوەتی، ئەرمانێکی زانستی و
ڕەوشتی یە، دە گرتووی هەموو وەفاداران بە مام هەقی و بە ڕێبازەکەی داوە، ئەم لە تە زۆر
دەستی ئێوە و برادەرانی دیکەش دەپاڵ داوە، ڕەنگە نەتوانین هەقی تەواوی خۆی بێ
سپەین و بەسەری دا تاڵ بین. هیوادارم لەم هەوڵ و تەقەلاو کۆششی بێ پایانتان شاد و
لە ئێوەش پشتگیری ... یارمەتی. دووبارە و چەندبارە سوپاستان دەکەم و
ئاوەشیان شادکاو کامران و بە هەوەڕەیتان بۆ دەخوازم.

برای بچووکتان

یادی شاعیری ناوداری کورد هێمن (١)

مەتڵەبێکی گرانت لە من ویستووە، بەڕاستی باسێک لەسەر یادی هێمن و هەڵسەنگاندنی خەسڵەت و ئاکاری ئەدەبی و هونەری و کەسایەتی و ناساندنی شیعری هێمن، ئەرکی شاعیر و نووسەر و زانایانی بیرفراوانی کوردستانە. هێمن ئەگەر شاعیری میللەتێکی ئەدەب دۆست و هونەرپەروەر و پێشکەوتوویی مەدەنی بایە، چی لە شکسپێر و جەواهیری و مایاکۆڤسکی کەمتر نەبوو. ئەگەر هێمن لە بواری شیعر و ئەدەب و زمانەوە لە ڕیزی شاعیرە مەزنەکانی کورد و بێگانە دابوو، نازناوی شاعیری میللی پێبەخشرابوو، لە چارەرەشی خۆی و بەدبەختی کورد، لە کوردستان دەژیا و ئەوەیان بەسەر هێنا کە نەتوانێ لە زێد و گوند و شاری خۆی بژی و لەوێ سەربنێتەوە.

ساڵی ١٩٨٧ کۆمەڵەی کوردی لە ئیسکلیستۆنە بۆ ڕێزگرتن لە یادی هێمن بانگی کردبووم، منیش هەر وەک ئێستا گوتم: هێمن لە نێو میللەتێکی دواکەوتوودا ژیانی بردە سەر، ئەگینا لە ڕیزی شاعیرە مەزنەکانی جیهان دەبوو. ئەندامێکی چالاکی حیزبی دیموکرات بەناوی سەلیم خان گوتی: «کاکە کەریم وا نییە، کورد لەهەموو میللەتی دنیا ئاقڵتر و پێشکەوتووترە». دەبوو چی بڵێم؟ هەر ئەوەندە گوتم ڕاست دەکەی. ئاقڵەکان یەکیان منم و یەکیان تۆی!

ئێستا من لە یادی کۆچی دوایی هێمنی شاعیری میللیدا دەبێ چی

(١)- ئەمە ئەو بابەتەیە لە کاک کەریمی حیسامییەوە پێمان گەیشتووە لە وەڵامی نامەکەی ئێمەدا. بەڵام لەراستیدا ئەم بابەتە لە بنەڕەتدا کاک کەریم بۆ بەرنامەیەکی ڕادیۆیی بەمەبەستی یادکردنەوەی هێمن ئامادەی کردبوو، لەبری وەڵامی نامەکەی من بۆی ڕەوانە کردبووم.

بڵێم؟ باسی چی بکەم؟ باسی ئەوە بکەم کە لە ژیانی ئاغایەتی و ڕاو شکار و ڕەشبەڵەکی گوندی و ئەسپ سواری لەپڕ دەیێتە نێو کۆمەڵەی ژێ کاف و بە قورئانی پیرۆز و بە ئاڵای کوردستان سوێند دەخوا کە بە زمان و قەڵەم و کردەوە خەیانەت بە نەتەوەکەی نەکات. هەر بە دوای ئەوەشدا هاوار بکا و بڵێ: **«گەر لەبرسان و لەبەر بێ بەرگی ئیمرۆ ڕەق هەڵێم- نۆکەری بێگانە ناکەم تا لەسەر هەردم ئەمن»**

باسی ئەوە بکەم کە هێمن پێش پەنجا ساڵ پەتی ڕزیوی داب و نەریتی دزێو و چڵکنی کۆمەڵگا دەپچڕێنێ و بانگی ژنی کورد دەکا و دەڵێ:

« بپسێنە لە پێت تۆ زنجیر و کۆت- دیدە گیان
بدە یاری برای خۆت، لە گوێن ژاندارک هەستە
وەک مەردان- دوژمن وەدەرنێ لە خاکی کوردان».

یان بڵێ: **«داڕزینە مردنە ئاخر هەتاکەی پێت بڵێن- نابێ بێتە دەر لەماڵ، مافی ژیانی کوا؟ ژنە»**

هەر لەو مەیدانەدا بێتە ئەندامی دەستەی سەرۆکایەتی میللی حیزبی دیموکرات و لەکۆمیسیۆنی تەبلیغاتی حیزبدا شەو و ڕۆژ تێبکۆشێ.

یا باسی ئەوە بکەم کە دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان و ئیعدامی پێشەوا لە تاوان نەخۆش بکەوێ و دەربەدەر بێ و لە حوجرەی فەقێیان شوێنی خەو و خواردن بۆخۆی بدۆزێتەوە و بە ناهومێدی بڵێ:

"بە فیڕۆ چوو خەباتمان- داگیرکرا وڵاتمان-
تێپەڕی ڕۆژی هاتمان- ڕووخا کۆشکی ئاواتمان"

هەر لەداخ و حەسرەتی ڕووخانی کۆشکی ئاوات بناڵێنێ و بڵێ:

"منیش ئەی بلبلی بەندیی وەکو تۆم-
وەها دوورم لە هێلانە و گوڵی خۆم

منیش وەک تۆ لە کیسم چوو گوڵی سوور- منیش هێلانەکەم لێکرا خاپوور»
ژیانم پڕ لە دەرد و ڕەنج و داخە- ئەواگیرساومەوە لەو کێو و شاخە»

یا باسی ئەوە بکەم کە هێمن لەو پەشێوی و دەربەدەرییەدا دەبێ لاوانی کورد پۆلووی ئاگری خەبات دەگەشێننەوە. هێمن دێتەوە مەیدان لە تێکۆشاندا جێی خۆی دەکاتەوە. کاتێ دەبینێ لە مێتنگی لاوانی کوردستان لە مەهاباد بۆ پێشوازی لە چوارەمین فیستیواڵی جیهانی لاوان، لاوێکی کورد دەکوژرێ و مەیتەکەی لە ڕێپێواندا بەسەر شانی خەڵکەوە دەبێ و سەرباز لەنێو شار پەلاماری ڕێپێوان دەدەن کە مەیتەکەی بستێننەوە، ئامینی کیژی حەمەدی مەولودی و گوڵێ ڕیحانی خۆ دەخەنە پێش سەرنێزەی سەربازان و ناهێڵن وەنێو ڕێپێوان کەون. هێمن لە ئاواتی بەرزدا دەڵێ:

"دەستی دا دەستی برای و هاتە نێو کۆڕی خەبات- کیژی نەمشیل و لەبار و شۆخ و گوێ بە گواری کورد"
ڕۆژ بە ڕۆژ قایمترە، مەحکەمترە بڕوایەکەی- دەم بەدەم چاکتر دەبێ، باشتر دەبێ ئاکاری کورد»

ماوەیەک بە کێوانەوە دەبێ لە دێهات و دەسووڕێتەوە و وەک خۆی دەنووسێ: «ڕەنج و کوێرەوەری ژیان لە تەمەنی سی ساڵیدا منی پیرکرد، سەرو ڕیشم بۆز بوو، ددانم شاش و واش بوون و چاوم حوکمی کەم بوو.»

یا باسی ئەوە بکەم هێمن پاش ئەم کارەساتە دەتوانێ بچێتەوە نێوماڵ و حاڵی خۆی ئەمین بێتەوە. بەڵام دەکەوێتە ژێر چاوەدێری توندی پۆلیس. تووشی نەخۆشی ڕووحی دەبێ. ناهومێدی ڕەش ئاسۆی ژیانی دادەگرێ. دەبێ هەر لە ژێرباری قورس ئەو ناهومێدییەدا

بێ کە ساڵی ١٣٤١ لە نامەیەکدا بۆ ڕۆژنامەی کوردستانی چاپی تاران دەنووسێ: **«داخەکەم سەرچاوەی طەبعم ویشک بووە، تصدیق دەفەرموون شاعیر ئینسانێکی عادی نییە، نازانم شێت و نەزانە، یا ژیر و وریایە. هەرچی هەیە وەک خەڵکی دی ناچێ. هەست و بیری لەگەڵ مەردم جیاوازە، ئەگەر وەک خەڵک بیربکاتەوە، ناتوانێ شوێنەواری بە کەلک لە پاش خۆی بەجێ بهێڵێ. ئەمن جاران شاعیر بووم و هیچم وە خەڵک نەدەچوو. دیتنی دیمەنێکی جوانی طەبیعی، لەنجەولاری کیژێک، سەیری هەڵپەڕین و ڕەشبەڵەک، تەماشای گوڵ و شینکە، تیشکی مانگ، گزنگی هەتاو، گوێ لێبوونی ئاهەنگی مۆسیقا، قاسپەی کەو، ورنگەی بولبول بۆ من ئیلهام بەخش بوون. هەروەها فرمێسکی ژنی زگ سووتاو، کوروزەی هەتیوی بێ باب، فیزی دەوڵەمەند، ناڵەی هەژار هەستی منیان دەهێنا جۆشەوە. بە کورتی بە هەموو شتی جوان و دزێوی ئەو جیهانە موتەیەثیر دەبووم و ئەو تەئەثورە بوو هانی دەدام هەستی خۆم دەربڕم و شێعر بڵێم، بەڵام بەداخەوە ئێستا پێی لێدەنێم کە بوومەتە پیاوێکی عادی و شاعیر نیم. نە دەتوانم پێبکەنم و نە دەتوانم فرمێسک هەڵوەرێنم. بۆچی وام لێهاتووە نازانم؟ پیری، دەست تەنگی، لێقەومان و تاڵی ژیان، ناهومێدی بوونەتە هۆی ئەوە یا شتێکی تر. بۆم لێکنادرێتەوە. کەسێکی مەجبوور بێ لە گوندێکی چوکی ٢٠ ماڵیدا کە تاقە خوێندەوارێکی تێدا نەبێ بژی و هیچ دڵخۆشییەکی نەبێ، نە تەنیا هیچ فێرنابێ، بەڵکە ئەوەی دەشیزانێ فەرامۆشی دەکا.»**

هێمن لەو ناهومێدییە ڕەشەدایە کە بزووتنەوە لە کوردستان شێوەی تازە بەخۆوە دەگرێ. کوردستان دەکرێتە ناوچەی سەربازی سەردەمی شەڕ. تەرمی شۆڕشگێڕانی شەهید بۆ چاوترساندنی خەڵک بە شاراندا دەگێڕن. لەوبارودۆخە دایە کە هێمن دەنووسێ: **«زوڵم و**

زۆریی ڕێژیم نیسبەت بە گەلی کورد گەیشتە ڕادەیەک کە بۆ هیچ ئینسانێکی خاوەن شەڕەف قبوڵ نەدەکرا. من چۆن چاوم بەرایی دەدا لاوانی تێکۆشەر و ڕووناکبیری کوردم هەر بەو تاوانەی داوای مافی ڕەوای نەتەوایەتی خۆیان دەکرد لە پێش بکوژن و بەوەشەوە ڕانەوەستن تەرمی خوێناوی و کونکراویان بەشار و باژێراندا بە چەپڵەرێزان بگێڕن و داوەت و سەمای لەسەر بکەن؟ ناچار بە پیری سەری خۆم هەڵگرت و بە داری دەستی ڕووم لە وڵاتی غەریبایەتی کرد و دەستم لە ژن و ماڵ و کەس وکار ویار و دیار هەڵگرت. زۆرم کوێرەوەری و چەرمەسەری چێشتووە، زۆر شەو شەونخوونیم کێشاوەو، زۆرم نەداری و ڕووتی دیوە».

یا باسی ئەوە بکەم کە هێمن پاش ئەم ژیانە دژوارە ساڵی ١٩٧٠ لە عێراق لەگەڵ برادەرانی دیکەی بۆ زیندووکردنەوەو بوژانەوەی ڕێکخراوەکانی حیزبی دیموکرات دەست بە تێکۆشانی سیاسی دەکا و لە کۆنفرانس و کۆنگرەکاندا بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و دەفتەری سیاسی هەڵدەبژێردرێ. جگە لە تێکۆشانی سیاسی لە دانانی شیعر و نووسنی پەخشان و وەرگێڕان دەمێک ڕاناوەستێ. هێمن دەبێتە ئەندامی ئیفتیخاری کۆری زانیاری کورد و خۆشەویستی زانا و خوێندەوار و خوێندکارانی کوردستانی عێراق. پێموانییە هیچ کەس هەبووبێ بە قەدرایی هێمنی شاعیر لە کوردستانی عێراق لە نێو نەتەوەی خۆیدا ئەوەندە خۆشەویست و جێگای ڕێز بووبێ. بە خۆڕایی نییە هەزاران منداڵ کۆگای کارو کاسبی بە ناوی هێمن ناودێر کران.

باسی چیدیکەی هێمن بکەم.. نا... ڕاوەستە هێشتا ماویەتی. ڕێژیمی پاشایەتی دەڕووخێ، ڕێبەرایەتی حیزبی دیموکرات بۆ وڵات دەگەڕێتەوە. هێمن لەنێو پێشوازی گەرمی خەڵکی بە دیداری وڵات و خاو و خێزان و کەس وکاری خۆی شاد دەبێتەوە. تا شەڕی سێ مانگە

لـە مەهابـاد بەرپرسـی ڕۆژنامـەی کوردسـتانە. لـە کۆنگرەی چوارەمی حیزبی دیموکراتـدا نازنـاوی شـاعیری میللـی پـێ دەبەخشـرێ. وەزعـی کوردسـتان بـەرەو ئاڵـۆزی و شـپرزەیی دەچـێ. لە نێو ڕێبەرایەتی حیزبی دیموکـرات دوکتـۆر قاسـملو و مـەلا عـەولای حەیاکـی هەمـوو خزمـەت و تێکۆشـانی سیاسـی و ئەدەبـی و فەرهەنگـی پـڕ لـە شـانازی هێمـن و تەنانـەت نووسـراوەکانی خۆشیان لەسـەر هێمن لەبیر دەبەنـەوە و هێمن بـە جـاش نـاو دەبـەن. دوکتـۆر قاسـملوو فەرامۆشـی دەکا کـە خـۆی لـە پێشـەکی تاریـک و ڕووونـدا هێمـن دەگەیەنێتـە لووتکـەی پێغەمبـەری شیعر و دەیکاتـە شـاعیری گـەل و شـیعرەکانی بە ئاوێنـەی قۆناخەکانی خەباتـی گەلـی کـورد و بـە پلـەی هـەرە بـەرزی ئەدەبـی کـوردی نـاو دەبات. مـەلا عـەولای حەیاکیش حقد و حەسودی مەلایەتی بەریچـاوی دەگرێ و لەبیری دەچێتـەوە کـەل ١٩٧٥/٣/٢٠ دا لەکوردسـتانەوە نامـە بـۆ هێمـن دەنووسـێ و بـە شـێعر دەڵـێ:

شـاعیری دوورە وەتەنـم- بلبلـی دوور لـە چیمەنـم
کـە شـیعری تـۆ دەخوێنمـەوە- دەشـگریم و پێدەکەنـم
دەگـریم چونـکە نەتەوەکـەم- گرفتـاری ئـەو ڕۆژەیـە
پێـدەکەنم کـە دەبـینم- شاعیـرێکی وەک تـۆی هەیـە
شـیعری تـەڕ و پـاراوی تـۆ- هانـدەری کـۆڕی خەباتـە
وشـەی شـیرین و دڵگیـرت- هەمـووی مزگێنـی نەجاتـە

بـەڵام ئـەو دوو ڕێبـەرەی حیزبی دیموکرات هـەر بە نووسـینی نـاوی هێمـن لـە ژێر بەیانناماەیەکدا هەمـوو ئەوانـە لەبیر خۆدەبەنـەوە و نـاوی جـاش لـە هێمـن دەنێـن. دیـارە هێمنـی پیرونەخـۆش و پەککەوتـە بـۆ دەسـەڵات و هێزی پێشمەرگەی وان مەترسـی هەیـە، بۆیـە لـە شیلاناوێ

خانەنشینی دەکەن و هاتووچۆی خەڵک بۆ کن هێمن قەدەخە دەکرێ. تازە لە ئوروپا گەڕابوومەوە، سەرێکی بۆکان و شاماتم دا. لەبنکەی ئەمیرئابادی حیزبی دیموکرات، ڕەحیم کەپەکەندی ماشێن و پێشمەرگەی بۆ ئامادە کردم کە بمگەیەننەوە مەهاباد لە پشتی کۆنە دێ، ڕێگا بە شیلاناوێدا تێدەپەڕی. بە برای پێشمەرگەم گوت: لێرە لادە با سەرێکی مامۆستا هێمن بدەم. گوتیان: کاک کەریم چوونی کن مامۆستا هێمن قەدەخەیە. بەزەییم بەحاڵی خۆم و ئەو میللەتە داهات کە وا پەروەردە دەکران. گوێم نەدانێ و ئاخرین دیدارم بوو لەگەڵ دۆست و هاومزڵ و هاوخەباتی چەندین ساڵەم. دیارە کۆنەقین و غەرەزی کوێرکوێرانەی دەفتەری سیاسی بەوەندەش دانامرکێ. هێمنی شاعیری میللی ڕەپێچەک دەدەن دەیبەن لە دۆڵە توێی گەورەکان لە کۆنە مزگەوتکێدا زیندانی دەکەن و ڕێگای ملاقاتیشی نادەن و بەم کارە پەڵەیەکی ڕەش دەخەنە سەر داوێنی سیاسی و ئەخلاقی و کۆمەڵایەتی خۆیان و تەنیا بە دان پێداهێنان بە هەڵەکانیان و بەداوای لێبوردنی ئازایانە لە گیانی پاکی هێمن و لە گەلی کورد دەتوانن ئەو پەڵەیە بشۆنەوە. زیندانی و هەڕەشەی چەکدارانی حیزبی دیموکرات هێمنی پیر و نیشتمانپەروەری نەدار. بە چۆک داناهێنی و ناهێڵێ زمان و ئەدەب و شیعری کوردی لە کوردستانی ئێران بفەوتێ و پیلانی دوژمن بۆ کوێرکردنەوەی زمان و فەرهەنگی کوردی سەربکەوێ. بەهەوڵ و تێکۆشانی بەردەوام گۆڤاری سروە و ناوەندی فەرهەنگی کوردی لە ورمێ دەخاتە کار و گەورەترین خزمەتی مێژوویی بە فەرهەنگ و ئەدەب و زمانی نەتەوەکەمان دەکا لەو بەشەی کوردستاندا. ئەم هەنگاوە پیرۆزەی هێمن لەلایەن خەڵکی بە ئەمەگی کورد و شاعیر و نووسەر و زانا و ئەدەب دۆستانی کوردەوە پێشوازی گەرمی لێدەکرێ.

شاعیری ناوداری کورد دورر لە شار و کەسوکاری ٢٨ی خاکەلێوەی ١٣٧٥ ماڵئاوایی لەگەڵ و نیشتمان دەکا و سەردەنێتەوە. هەرچەندە وەسیەتی دەکا کە لەخانەقا بە خاکی بسپرن، بەڵام خەڵکی مەهاباد ڕێگا نادەن بۆ هیچ کوێی بەرن و هەر لەمەهاباد بەخاکی دەسپێرن. لەسەرانسەری کوردستان و لە تارانەوە بۆ بەرێکردنی دێنە مەهاباد و لە هەموو شارەکانی کوردستان مەجلیسی پرسە و سەرەخۆشی بۆ بەڕێوە دەچێ. بۆ کەسێک کە ڕێبەرایەتی حیزبی دیموکرات ناوی جاشی لێدەنێ.

ئەوەش پارچە شیعرێکە کاتێ لە شیلاناوێ دەست بەسەر و خانەنشین بووە دایناوە.[1]

هەزاران سڵاو لەگیانی پاکی هێمن شاعیری ناودار و خۆشەویستی گەلی کورد.

حیسامی ٢٠٠٠/٤/١٦

(١)- مەبەست پارچە شێعری (خانەنشین)ە کەوا لە کۆتایی ئەم بەرهەمەدا هاتووە

٥/١

ئەلبوومی وێنەکان

قۆناغی خوێندنی ماجستێر/ لە ڕاستەوە: خاتوو تانیا ئەسعەد، مامۆستامان
پ.د. مارف خەزنەدار، عوسمان دەشتی لە ١٩٩٩/١/١٣، زانکۆی سەلاحەدین،
کۆلیجی ئەدەبیات

مەهەباد ٢٠٠٠/٨/٢٧، لە ڕاستەوە: عوسمان دەشتی، ئەحمەد شەریفی، عەلی
ئیسماعیل زادە، ئەحمەد بەحری، سەلاحی مامۆستا هێمن

لەگەڵ عومەرئاغای عەلیار (ئامۆزای سوارە) لە ماڵەکەی خۆیدا لە مەهاباد، ٢٣/٨//٢٠٠٠

لەگەڵ سەلاحی ئاشتی، پارکی مەهاباد، لە ٢١/٨/٢٠٠٠

مەهاباد، فەلەکەی مامۆستا هەژار، ساڵی ٢٠٠١

شیلاناوێ، خانوو وماڵەکەی مامۆستا هێمن، ٢٦/٨/٢٠٠٠

وێنەیەکی دانسقەی هێمن، لە ئەرشیفی
کاکە حەمەی مەلاکەریم

دیمەنی گوندی شیلاناوێ، ٢٦/٨/٢٠٠٠

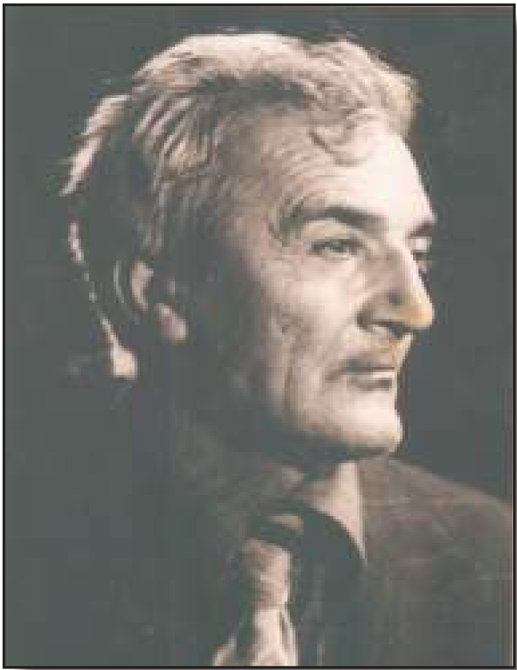

وێنەی هێمن، لە ئەرشیفی
کاکە حەمەی مەلا کەریم

گۆڕ و مەزاری مامۆستا هێمن، مەهاباد، گۆرستانی بداغ سوڵتان گردی
شاعیران و هونەرمەندان، ٢٠٠٠/٨/٢٣

٢

چەند نامە و بەڵگەنامە
لە ئەرشیفی گۆڤاری سروە

(٣)

چەند نامە و بەڵگەنامە لە ئەرشیفی گۆڤاری (سروە)وە

لە مانگی ئابی ساڵی (٢٠٠٥)دا و لە خزمەتی د.مارف خەزنەداردا هاوینە گەشتێکمان بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان ئەنجامدا (١). گەشتەکەمان بە ڤیزای ڕەسمی و لە ڕێگای خاڵی سنووری (خانەقین- مونزریە بۆ خوسرەوی و قەسری شیرین) دەستی پێکرد و لە یەکەمین قۆناغدا لە شاری دێرین و مێژوویی کوردستان (کرماشانی ڕەنگین) گیرساینەوە.

ئیتر قۆناغ بە قۆناغ و هەرجارەی لە شارێک و لە شوێنێک دەماینەوە. لە کرماشانەوە بۆ سنە، لەوێوە بۆ سەقز و بۆکان، لەوێشەوە بۆ مەهابادی ئازیزو لانکەی خەبات و کوردایەتی، لە دوایشدا بۆ ورمێ. لەهەر شارەی شەوێک و دوو شەو یا سێ شەو دەماینەوە، لەنێو ئامێزی گەرم و ئاوەڵای دۆستان و خۆشەویستان و پێشوازی بێ وینەیان نەماندەزانی ڕۆژ و شەو کات و ساتەکان چۆن دەڕۆن و دەگوزەرێن.

ئەو ڕۆژگارە سەردەمی فەرمانڕەوایی سەید محەمەدی خاتەمی بوو لە ئێران، ئازادی و کرانەوە بەرووی مافە دیموکراتییەکان تا ڕادەیەکی

(١)- دەمێکە مەبەستمە بابەتێک لەبارەی ئەو گەشتەوە بنووسم کە بە هاوڕێتی و لە خزمەت مامۆستای نەمرمان لەو ساڵەدا ئەنجاممانداوە، لە پاشان لە شێوەی نامیلکەیەکی وێنەدار لە ژێر سەردێری (گەشتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە خزمەت د.مارف خەزنەداردا) چاپ و بڵاوبکەینەوە. بەڵام مخابن تاوەکو ئێستا بۆمان نەلواوە کارەکە ڕایی بکەین، یەکێک لە هۆکارەکانیش دەستکەوتنی ئەو دەفتەرەیە کەوا مامۆستا ڕۆژانە ڕووداوەکانی گەشتەکەمانی تیادا تۆمار دەکرد. لەو پێناوەدا دوو کەڕەتیش مەسەلەی دەفتەری گۆرینم لەگەڵ کاک(بنیاد) باس کردووە، بەڵام تا ئێستا نەمتوانیوە بەدەستی بهێنم.

باش لە ئارادابوو، هەر تەنیا لە شارو باژێڕەکانی کوردستان (سنە و مەهاباد و ورمێ) ز یاتر لە ١٠ گۆڤار و ڕۆژنامە و بڵاوکراوەی کوردی هەبوون. لە سنە بووینە میوانی (دەفتەری هەفتەنامەی سیروان) کە دەستەیەک لە نووسەر و ڕووناکبیر و ڕۆژنامەنووسانی دڵسۆز و بە ئەزموون لە دەوریدا کۆببوونەوە. یەکێک لە نووسەرانی ڕۆژنامەکە شاعیری جەربەزەی کورد (جەلال مەلەکشا) بوو، کە ئەو دوو سێ ڕۆژەی لەو شارەدا ماینەوە بەبست لێمان دانەدەبڕا. لەوەش زیاتر بەپێداگرییەوە بەڵێنی لێوەرگرتین کە لەدرێژەی گشتەکەمان بۆ لای هاوڕێ و دۆستەکانمان لە مەهاباد، دەبێت شەوێکیش بچین بۆ (ورمێ) و لەماڵەکەی ئەودا میوان بین. ئێمەش هەر وامان کرد، ڕۆژێک مۆڵەتمان لە دۆستانی مەهاباد خواست و چووینە ورمێ و لە ماڵی کاک جەلال دابەزین. ئێوارە لە دوای شێوکردن لەمیانی قسەو گفتوگۆ سەبارەت بە گۆڤاری (سروە) و چۆنییەتی بەڕێوەچوونی کاروبارەکانی، کە هەر لەو شارەدا دەردەچوو و لەو سەروبەندەشدا، کاک ئەحمەدی قازی دوا بە دوای وەفاتی مامۆستا هێمن، وەکو سەرنووسەر گۆڤارەکەی بەڕێوە دەبرد. بەتایبەتیش ئەگەر بزانین کەوا کاک جەلال خۆی یەکێک بووە لە هاوکارانی مامۆستا هێمن لە سەرەتای دامەزرانی گۆڤارەکە. لەو قسانەدا داوای لێکردنم هەستم و لەگەڵیدا بچم بۆ تەبەقەی خوارەوە و ژێر زەمینی ماڵەکەیان. ئیجازەمان لە دکتۆر خواست و وێکڕا چووینە خوارەوە. لەوێ دەرکی دۆڵابێکی ئاسنی دوودەری کردووە و دۆسیەیەکی هێنایە دەرەوە کە تەژی بوو لەنامە و نووسراو و بابەتی دەستنووس. ڕووی لە من کرد و گوتی: ئەم دۆسیەیە بابەتگەلێکن لە نامە و نووسراوەکانی گۆڤاری سروە، هی سەردەمی مامۆستا هێمن خۆی کەوا بەندە وەکو نووسەر لە خزمەتیدا کارم دەکرد. ئەوا بۆ ماوەی دە ساڵ

دەبێت وەکو یادگارییەکی پیرۆز و جوان گلم داوەتەوەو پاراستوومە، ئەوا پێشکەش بەتۆی دەکەم. بەو هۆیەی کەوا کاری نووسین و لێکۆڵینەوەی زۆرتان لەبارەی مامۆستا هێمنەوە ئەنجامداوە و ڕەنگە لە دوارۆژیشدا کەڵکی لێوەربگرن. منیش دۆسیەکەم وەکو دیارییەکی گرانبەها لێوەرگرت و تاکو ئەمڕۆ لەلای خۆمدا پاراستوومە، تا ئەوەی ئێستا هەندێکیان بەتایبەت ئەوانەی نرخێکی مێژوویی و بەڵگەنامەییان هەیە، دەخەینە بەر دیدە و بەردەستی خوێندەوارانی کوردەوە.

نامەو دەستنووسەکان دەبن بە دوو بەش، بەشێکیان ئەوانەن کە پێشتر چاپ و بڵاونەبوونەتەوە، کە لێرەدا هەم ئۆرجیناڵی نامەو دەستنووسەکان وەک خۆیان و هەم بە نووسینەوە و تایپکراوی دەیانخەینە بەردەست.

بەشی دووەمیش ئەوانەن کە لە شێوەی سەروتار، یاخود وتار و بەدوواداچوون بۆ ژمارەکانی گۆڤاری (سروە)، بەتایبەت ئەو چوار ژمارەیەی کە مامۆستا هێمن سەرنووسەری بووە، نووسراون و پاشتر لە گۆڤارەکەدا چاپ و بڵاوبوونەتەوە. ئەمانە لەگەڵ ئەوەی بە ناو و ئیمزای دەستەی نووسەرانەوە چاپ و بڵاوبوونەتەوە، بەڵام بەڕای ئێمە زادەی بیروقەڵەمی مامۆستای هێمن خۆیەتی و، وەکو لە عورفی ڕۆژنامەنووسیشدا باوە، سەروتار تایبەت دەبێت بەسەرنووسەر و ئەگەرچی بە مۆر و ئیمزای دەستەی نووسەرانیشەوە بێت. ئەم بەشەیان بایەخێکی مێژوویی و دیکۆمێنتاریان هەیە، تەنیا سکانیان دەکەین و دەیان خەینەڕوو، ئاماژەش بۆ شوێنی بڵاوبوونەوەیان دەکەین لە گۆڤارەکەدا، تا ئەگەر بۆ هەر یەکێک پێویستی کرد ئەوا دەتوانێت بە ئاسانی بگەڕێتەوە بۆ ئەو ژمارەیەی گۆڤارەکە.

١/٣

برایانی بەڕێز [١]

لـە دوورەوە دەستەکانتان دەکوشـم. هیـوادارم سـلامەت بن و جـارێ بـە چەرمەسـەریش بێ ژیانێکی خـۆش بەرنـە سـەر.

خەبـەری کردنـەوەی «ئینتشـارات و کتێـب فرۆشـی سـەلاح الدیـن ایوبی(ڕەحمەتـی)م بیسـت. پێـم خـۆش بـوو. بەخـوا یەکیشـم ڕاسـپارد سـڵاوتان بگەیەنـێ.

نازانم چتـان چـاپ کـردووە و چی چـاپ دەکـەن. پێم خۆشـە هەرچی لەسـەر کـورد چاپی دەکـەن یا خەڵک چاپی دەکا بـۆم بنێرن.

ڕەنگـە مەسـەلەی پولیش لـە ژیانـی ئـەوڕۆدا کـەم نەبێ. بـەڵام خـولا (کەریمـە)! وا دەکـەم پێتـان بگات.

هەرچـی مامۆسـتا هێمـن لـەم دواییانـەدا، واتـە پـاش تاریـک و ڕوون چاپـی کـردووە تکایـە بـۆم بنێـرن.

جارێ بە سڵاو نامەکەم کۆتایی پێ دێنم.

هەر بژین

باوکی کەمالی

---

(١)- نامەی کەریمی حیسامی بۆ دەستەی نووسەرانی گۆڤاری سروە/ هاوینی ١٩٨٤

١١ - ٩١٩٦
٢٤/٤/٨

برایانی بەڕێز

لە دوورەوە دەستتان دەگوشم. هیوادارم سەلامەت بن و کاری
بەرەوپێشچوونی ئەدەبی کوردی بەردەوام بێ.

هەواڵی کردنەوەی ئینتشارات و کتێب فرۆشی سەلاحەدینی ئەیوبی م
(ڕەحمەتی)م بیست، پێم خۆش بوو. بە خوا بۆ کتێبم زیاتر هەڵوەستان
گەلێ بوون.
ئاگادارم چۆنتان چاپ کردووە و چی چاپ دەکەن. پێم خۆشە هەرچی
دەستنووسێکم چاپ دەکەن، یا هەندێک چاپی دەکا بۆمی بنێرن.
دەنگە دەرەوەی بۆ ئێستێ ئاوایی ئێوە زۆر کەم دێ. سڵاوم خوێنا (کەریم)!
واده‌کەم پێتان نەگات!
هەرچی ناوونیشانی ئەم وەوای یا نووسراوەکانم پاش ئاخرێک دەرچوون
چاپی کردووە تکایە بۆم بنێرن.
- جارێ بەسە. ئامادەم کاتێ پێ بدەنێم.

هەڤاڵتان ـ باوکی کەمال
١٥/٣/٩٦

SOFIA 1220 BULGARIA
COMPLEX TOLSTOY-BLOC 33.V.A
Xagugma. X

3

(١/١/٣)

باوکی کەمالی بەڕێز: سڵاو [١]

نامەکەتمان پێگەیشت.. هەرچەند (ناو)ی خۆت نەنووسیبوو بەڵام ئەوا جوابی نامەکەت دەنووسینەوە. دیارە بە کرانەوەی ئینتشاراتی سەلاحەددین دڵخۆش بووی، ئێمە دارێکی ئەوەندە بەرز نین ڕیاییمان لەبەر بکرێ هەر نامەیەکمان بۆ دێ بە دڵسۆزی و ڕێنوێنی و هاندانی دەزانین. تولانیش بەرینە ڕاو خزمەت بەزمان و ئەدەب وفەرهەنگی کوردی بە ئەرکی سەرشانی خۆمان دەزانین. ئەوەشمان وەک ڕۆژ لەکن ڕوونە کە تۆش ئەدەبی کوردیت بەدڵ خۆش دەوێ. ئەوە دەگەڵ ئەو نامەدا ژمارەیەکمان «سروە» و پاشەرۆکێکی مامۆستا هێمن و چەند بەرگی ئابوونمان بۆ ناردی. دیارە خولا (کەریم)ە بەڵام دەبێ پووڵەکەشمان بۆ بنێری. ئەگەر زوو بگا باشتر دەبێ دەنا لە گیرفانی خۆمان دەیدەین. چش دەگەڵ ئەوەشمان نەکرد. دیوانی نالی و وەفایی و شاری وێران و کۆیلەی ڕاپەڕیو و تەرجەمەی فارسی سیاحەتنامەی

(١)- وەڵامنامەی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری سروە بۆ کەریمی حیسامی

تێبنی: دەقی ئۆرجینالی وەڵامنامەکان بۆ کەریمی حیسامی کە بە کوردی نووسراون، نوسخەیەکی وەرگێڕدراوی فارسیشیان لەگەڵ بووە، دیارە ئەمە مەبەستێکی تایبەتی لە پشتەوە بووە! لێرەدا وێنەی نوسخە فارسیەکاینش نیشان دەدەین.

ئەولیا چەڵەبی لە ژێر چاپدان، ئەگەر بتەوێ بۆت دەنێرین. داواشتان لێدەکەین لەباری فەرهەنگ و ئەدەبی کوردییەوە چیتان لەدەس دێ یاریدەمان بدەن و هاوکاریمان بکەن.

ئینتشاراتی سەلاحەدینی ئەییووبی
ناوەندی بڵاوکردنەوەی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی
دەستەی نووسەرانی «سروە»

بەیاننامە

ماموستای گەورەمان بەڕێز: مەسعود

نامەکەتان پێ گەیشت .. هەرچەندە (ناوی) ئاخوت نەیان نووسیبوو بەڵام ئێوە هەوای نامۆیەت
دەربڕیبووە .. دیارە بەگەڕانەوەی ئێستا ڕاتی سەلاحەدین دڵخۆش بووە. ئێمە تاریکی
ئەوەندە بەڕێزی ڕاتی مانە لەبەر یەکێتی هەرنامەکەکان نووسین بەدڵسۆزی و ڕێزگرتنی و
هاناتان دەزانین دوورخستن بەڕێوە دابوو خزمەت و زمانی وێژەی ... فەرهەنگی کوردی
بەشداری سەرەتای خۆمان دەزانین. ئێوە ... ڕۆژانی ڕووداو بە تێکۆشن
ئەدەبی کوردییە بوون خۆش دەویژن. ئێمە دەزانین ئەو نامەیە ژمارەکانی ... سوود
وەرگرتنی ... هێنی و چەند بەرگی نامۆکانی نووسەری. دیارە خۆمان (کردەوە) و
... پێوەندی ... زانستی. ئەگەر زووتر ... بەشداریکردن تا ئاگرەکانی خۆمان
لە ... هیچ ... ئێوەمان نەکرد. دیوانی نالی و وەفایی و ... وەرگێڕان و
کۆمەڵێ ... سیاسەتنامەی ئێوەیان چاپ بکەین .. لە ... جاری
ئێمە [illegible] ... ڕاوێژ لێکۆڵینەوەی لە بواری فەرهەنگ و ئەدەبی
کوردی بووە. چۆن لەم ... یارمەتیمان بدەن و هاوکاریمان بکەن.

ئیمزا

ڕاتی صلاح الدین ...

صلاح الدین ...

نامەی هاوکردنەوەی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی

... ئەستێرەی

(٩)

[illegible] جناب [illegible] (اسم مستعار) :

با سلام

نامه شما بدست ما رسید، هر چند (اسم خودت را ننوشته بودی) (به احتمال زیاد نویسنده نامه کریم حسانی است و چون در حلبچه خدا کریم است (کریم) را اصل [illegible] نوشته ام کلمه (اسم) را اصل [illegible] نوشته ام تا [illegible] برسانم که او را شناخته ام) اما جواب نامه ات را می نویسیم.

ما از اقدام و اتخاذ راه صلاح آمیز خوشحالیم. ما خود را هنوز [illegible] نمیدانم که سزاوار [illegible] تقدیر و [illegible] باشیم. هر نامه ای را [illegible] راه حل های و تشویق تلقی میکنیم. از طرف [illegible] که اخلاص [illegible] را نسبت به [illegible] و زحمتکشان را [illegible] خوش وقتم (اصطلاحی که خود کریم حسانی بکار می برد) این هم چون [illegible] است که شما هم به اتحادیه که علاقمند هستید. همراه این نامه یک [illegible] و یک جلد «[illegible]» را تقدیم [illegible] [illegible] را به پایان رسانیم. البته که خدا کریم است. اما [illegible] آرام آرام به پایان [illegible]. اگر زودتر برسد که بهتر وگرنه [illegible] خواهیم برد. از آن هم گذشتیم. [illegible] و [illegible] در [illegible] به حساب [illegible] قرار داده [illegible] خواهیم فرستاد. از شما هم [illegible] داریم [illegible].

دست شما را به گرمی می فشاریم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(2)

٣/١/٣

برای بەڕێز و خۆشەویست و دۆستی لەمێژینەم کاک کەریمی حیسامی [١]

لە پێش هەموو شتێکدا دەستت دەکوشم، ڕات دەمووسم و بە گەرمی لە حال و ئەحوالی خۆت و خاوخێزانت دەپرسم، هیوادارم خۆت و براژنم ساغ و سەلامەت و لە بەڵا بە دووربن و کەمال و شلێریش تا ئێستا خوێندنیان تەواو کردبێ. بەس نەبوو ئەگەر هەزاران کوێرەوەری و چەرمەسەری و دەربەدەریت دی و ئەو هەموو پەند و گوڵمەزەت بەسەرهات و پاش گەلێک تێکۆشان و هەڵسووڕان سووکایەتی و بوختانت پێکرا، دیسان بە منداڵەکانت خوێند. یاخوا لە بەڵا بەدوور و پیاوچاک و ڕووسوور دەرچن. مینای ناموسیان نەشکێ و هیوای دواڕۆژی کوردبن، نەک ئی بێگانە.

کاکە گیان ئەگەر درەنگ توانیومە نامەت بۆ بنووسم، سووچم نەبووە نەمدەزانی ناوونیشانت چیە. ئەم هاوینەسەری ماملۆستا گەورەکانی ئەدەب و فەرهەنگی کوردەواریم دا و لە جەنگەی گەرمای کەرەجدا، پاش زیارەتی مامۆستا سەید تاهیر هاشمی و مامۆستا ڕەبیعی کە بریا دیباتن و زانیبات چەند پڕ و زانان. چوومە خزمەت مامۆستا

---

(١)- نامەی هێمن بۆ کەریمی حیسامی

هـەژاری خۆمـان بەراسـتی گەرمـا دەردی دامـێ. نەخـۆش کەوتـم و تـا ماوەیـەک لـەکار بـووم. کـە چوومـەوە دەفتـەری ئینتشـاراتی صـلاح الدين ئەیووبـی ناوەنـدی بڵاوکردنـەوەی ئـەدەب و فەرهەنگـی کـوردی سـەرم سـوڕما، پـاش بڵابوونـەوەی ژمـارەی یەکەمـی «سـروە» ئەوەندەمـان شـێعر و نووسـراوو نامـە بـۆ هاتبـوو کـەڵ بـڕی لـێ نەدەکـرد. هـەر لـەلاوی کاڵ و کرچ و گـەرم و گوڕ تـا پیرە پیاوی زانـا و بـە ئەزمـوون بەنامـە، بـە ڕەخنـە بـە نووسـین بەسـەریان کردبووینـەوە. کەوتمـە یـادی «داشـەهارە»ی پێشـوو کـە جـاران ئەگـەر شـتی وای دیبـا بـە گۆڵمـە فرمێسـکی هەڵـدەوەڕی و ئێمـە نەماندەزانـی فـارس گوتەنـی «اشـک تمسـاح اسـت» لـە نێو نامەکانـی دەرەوەدا چـاوم بەنامـەی باوکـی کەمـال کـەوت کـە زۆر کـورت بـوو. بـەڵام دەسـتبەجێ خەتـە کوێتـم ناسـیوە و لـە دەفتەردارەکـەم پرسـی ئایـا سـروەت بـەم ئادریسـە ناردووە گوتـی بەڵـێ نـەک سـروەی خۆمـان بـوون بەڵکـو پاشـەرۆکیشمان کـە بـە پـوڵ کڕیـون و ئـی خۆمـان بـۆ ناردووە و پوڵیشـمان پـێ نەگەیـوە. کوتـم قەیدی نـاکا هەرچی تازەتـان هەبوو بۆی بنێرە ئەگـەر پوڵیشـی نەنـارد دەگـەڵ خۆمـی حیسـاب بکـە. ئـەم لاوە کـە زۆر کـوڕی چاکـە و ڕەنگـە بشت ناسێ ئەمما خەتەکەی نەناسـی بووی گوتـی بـە چـاوان. بۆخـۆت دەزانـی دەس پێکردنـی کارێکـی وا گرنـگ بـە هێزێکـی کەمـەوە چەنـد گرانـە. بـەڵام پێشـوازی خەڵـک لـە سـروە بۆخۆشـمان جـێ بـڕوا نەبـوو. لـە شـیمال و جنووبـی کوردسـتان تەنانـەت خزمەکانـی قوچانیـش نامـە و نووسـین و شـیعریان بۆ ناردبووین و هانیان دابووین. دیارە خەڵک چەنـد تامەزرۆیـە و چەنـدی ئـەدەب و فەرهەنگـی خـۆی خـۆش دەوێ. ئاخ دەبێ ئیعتراف بکەیـن ئێمـە خەڵکمـان نەناسـیبوو، نەماندەزانی چەند لـە پێش مامۆسـتا زاناکانمـان دایـە. خـوا بـە گژ ئیمپریالیزم و لیبراليـزم و گـەدە و گـودەی خۆماندا بچـێ کـە نەیانهێشـت لـەو هـەل و دەرفەتـە

زێڕینە کەلک وەرگرین هەریەکەیان بۆ لایەک هەڵداشتین و لێکیان هەڵبڕین. دەنا دەمانتوانی خزمەتی گەورە بە ئینسانیەت و بە گەلە چارەڕەش و بێ بەشەکەی خۆمان بکەین. ئێستاش نەچووە بچێ، پێموایە دەرفەت بۆخزمەت هەرماوە و زۆریشە. جارێ ئەوە ئێمە بە هەموو هێز و توانای خۆمانەوە خەریکی بووژاندنەوەو ژیانەوەی ئەدەب و فەرهەنگی کوردی دەبین. بۆخۆت شارەزای و دەزانی کار ئەویش کاری وا گران و گرنگ لە هەوەڵەوە گیروگرفتی زۆرە، بەو حاڵەوە بە دیتنی ژمارە دووی «سروە» بۆت ڕوون دەبێتەوە تا چ ڕادەیەک چووینەتە پێش. جگە لە خوشک و براکانی خۆولاتی خوشک و براکانی دەرەوەی ولاتیش کاری ئێمەیان زۆر پەسەند کردووە. نەک هەر بۆیان نووسیوین، بەڵکو دەفتەرەکەمان کە دەرەکی بۆ هەموو کەس ئاوەڵایە بۆتە دیوەخانی حەمە ئاغای کۆیە، هەمیشە پڕە لە ئەدەبدۆستان و دڵسۆزانی خەڵک، بەتایبەتی لەم هاوینەدا خوێندکاران و ڕووناکبیرانی دەرەوە و خۆمانە پێیان لێ نەبڕیوین و یارمەتیان داوین، ڕەخنەیان لێگرتووین و ڕێنوێنیان کردووین. ئێمەش لە بورجی عاج دا دانەنیشتووین و خۆمان بە تافتەی جودا بافتە نازانین. ڕاستە زۆر لەکار دەبین، بەڵام زۆریش فێر دەبین. نازانم لەبیرت ماوە یا نا جارێکی وتارێکی باشم نووسیبوو و گوتبووم نووسەر دەبێ لەنێو خەڵکدابێ و لەخەڵک فێر بێ و ئەوەی فێری بووە بە وردی و جوانی بیداتەوە بە خەڵک و سەر دەبیرە ڕووناکبیر و نازادارەکەمان فەرمووی ئەمە تەوهین بە زانایانە و چاپی ناکەین. ئەمما من باشم لە بیرە تۆ تاریخچەی «صهیونیسم»ت نووسیبوو و جوانیشت نەخشاندبوو، دیسان بەو بیانووە کە ڕەنگبێ بڵێن ئەوە بۆ خاتری عەرەبان نووسراوە نەیهێشت چاپ بکرێ. هەی وەبەر یەکاوی عەرەبان کەوێ. پیاو کای کۆن بۆ بەبا کەین و بە پەکو پەکو

چ ناکرێ. لەوەی پاش چبکەین دیارە مەبەستم ئەوەیە چۆن ئەدەب و فەرهەنگمان کە شناسنامەی کوردە بەرەو پێش ببەین و لە نەمان ڕزگاری بکەین، ئەوە شانمان بۆ داخستووە و هەموو کات و وەخت و ژیانی خۆمان بۆ تەرخان کردووە. دیارە لە من باشتر دەزانی ئەدیب دەبێ تەعەهودی هەبێ، ئەدەبی بەرەڵلا ڕێگا لەخەڵک ون دەکا و هەتڵەی دەکا.

کاکە گیان: ئارشیوەکەمان لەباری کتێبی کوردییەوە دەوڵەمەند نییە بەڵام بەسەری تۆ لەگەڵ ئەوەشدا دەرەتانمان کەم بووە، ئەوەندەمان شریتی فۆلکلۆری کۆکردۆتەوە هەر مەپرسە ئەوە وردە وردە دەیانخەینە سەر کاغەز. دەسنووسی باشیشمان هەن، خوا یار بێ ئەوانیش ڕێک و پێک چاپ دەکەین. تازە تێ دەگەم چەند گەنجی شاراوە و چەند ئیستعدادی نەپشکوتو لەم کوردستانەدا هەن. لەبارەی نووسیندا ڕێبازی نالی مەزنمان گرتووەو لەهجەی نێوەڕاستمان هەڵبژاردووە.

ئێمە دیارە لە شیعر و فولکلۆری دەوڵەمەندی لەهجە و بن لەهجەکانی دیکەی کوردی کە بەڕێزەوە تەماشایان دەکەین کەلک وەردەگرین و چاپیان دەکەین و وشەی ڕەسەن و جوانیان لێ هەڵدەبژێرین. ئەوە هەنگاوێکە کە بۆ پێکهێنانی زمانی یەکگرتوو هەڵیدێنینەوە و هیوادارین زۆرتر لە خەڵکی بچینە پێش. کاکە ئێمە لە ئەدەب و زمانی فارسی کە خزمی هەرە نزیکی زمانەکەمانە کەلک وەردەگرین وەک نووسەرەکانی ئەودیو بەعەرەبی بیرناکەینەوەو بە کوردی ئەویش بە کوردی داتاشراو بنووسین. ئەگەر بە فارسیش بیربکەینەوە دیسان وەک ئەوان زۆر لە زمانی خۆمان دوور ناکەوینەوە. چونکە ڕێزمانەکەمان هێندە لە ڕێزمانی فارسی دوور نییە. هەتا پێمان بکرێ خۆ لە وشەی داتاشراو دەراپارێزین. ئەگەر داماو بووین لە وشەی

دەروجیرانان تەنانەت لە وشەی بێگانەش کەڵک وەردەگرین. خۆ ئێمە لەخەڵکی دیکە زیاتر نین. بەداخەوە تا ئێستاش وشەنامە، قامووس، یا فەرهەنگێکی ئەوتۆی کوردیمان لەدەس دا نییە. منداڵێکی کوردیش ڕازی بکا. بەڵام فەرهەنگ و لغت نامەی فارسی زۆر باشمان هەن. بە گیانی تۆ شیعرێکی نالیم نەدەزانی «فرهنگ معین» بۆی حەل کردم. کاکە نازانی لەو ساڵانەی دواییدا کتێبی کۆن و نوێی وا بە فارسی بڵاوبوونەوە کە هەموویان وەک دەریا شەپۆل دەدەن، بەڵام حەیف من دەرفەتی خوێندنەوەم نین. کارم زۆرە و پیرتر و بێ هێزتریش بووم و دەگەڵ ئەوەشدا زۆر هات و چۆی دکتۆرانم کردووە. ئێستاش نەخۆشی دەمارەکانم هەر لە زێدەیە و چاری نەکراوە. بێ خەویش لەوێ ڕاوەستێ.

کاکە گیان!

بریارمان وایە هەرکەس و هەر کتێبخانەیەک پوڵی ئابونەمان بۆ بنێرێ و بە نووسین داومان لێ بکا هەرچەندی بیەوێ چاپەمەنی خۆمانی بۆ بنێرین و هەرکەس شتمان بەناوی خۆی بۆ بنووسێ بەمەرجێکی لە چوارچێوەی «سروە»دا بگونجێ یا نووسراوێکی ئەدەبی و فەرهەنگی و مێژوویی سەربەخۆ بێ ئێجازە بدا کە ئەگەر پێویست بوو لەباری زمانەوە دەستکاری بکرێ بە منەتەوە چاپی بکەین. جا ئەگەر پێی خۆش بێ نازناوێک هەڵبژێرێ بەو نازناوە بڵاوی دەکەینەوە. دیارە تۆش لەو بڕیارە جوێ نی. من تۆ باش دەناسم و دەزانم و دەزانی چ بۆ کوێ بنووسی. هەرچی ئەدەبی و فەرهەنگی و مێژوویی بۆمان بنووسی بێ پەروایانە بەناوی خۆتەوە بۆمان بنێرە جا هەر ناوێکی بۆخۆتی هەڵدەبژێری سەربەستی و بەوناوە چاپی دەکەین. «افسانەهای کردی، کریم کشاورز»ت وەرگێڕا بۆوە سەر کوردی، ئەگەرچی ئەو باشی نەکردبوونە فارسی ئەگەر ماوە ڕەنگبێ

بە کەمێک دەستکارییەوە بتوانین چاپی بکەین و ڕمێنیشی دەبێ.
خەریکین لە هێدێک شارەزا و مامۆستای کوردی زان دەعوەت بکەین بۆ دیتنی ئینتشاراتەکەمان بێنە ورمێ ئایا تۆش وەک لێزانێکی کورد دەتوانی دەعوەتەکەمان قبول بکەی یا نا؟ کەیفی خۆتە بەڵام لەنووسین بێ بەشمان مەکە. لە ئەنجامدا داوای خۆشی و سەلامەتی بۆ هەموو لایەک دەکەم. وەکیلی سڵاوان بە.
براگیان بە تاسەوە ئارەزووی دیدارت دەکەم ئەگەر لە نووسینی ئەم نامەدا تەنەخی ڕووی داوە سووچی ئاغای دەفتەردار بوو. کە درەنگی نامەکەت دامێ.

برات هێمن

برای بەڕێز و خۆشەویست و دۆستی لەمێژینەم کاک کەریمی حیسامی

لەپێش هەموو شتێدا، دەستت دەگوشم، ڕات دەبووسم و بەگەرمی لە حال و ئەحوالی خۆت و خاو و خێزانت دەپرسم، هیوادارم خۆت و برادەرانم ساغ و سلامەت و لە بەڵا بەدوور بن و کەمال و شڵێرش تا ئێستا خۆشینیان تەواو کردبێ، بەس نەبوو ئەگەر هەزاران کوێرەوەری و چەرمەسەری و دەردی وێڵی دی و ئەو هەموو پەنابەر و گوڵمەزنت [illegible] هات و پاش ئەو [illegible] دڵسۆزانی سەرکاییەتی و بوخانت [illegible] بێ گرا دیتە بە منداڵەکانت خۆشند، یاخوا لە بەڵا بەدوور و [illegible] و ڕوو سوور دەرچن، مێناو نووسینیان نەشکێ و هیوای دوا ڕۆژی کوردیی [illegible] بێگانە.

کاکە گیان ئەگەر درەنگ توانیوم نامەت بۆ بنووسم سەرچییم نەبووە نەمدەزانی ناو و نیشانت چییە. ئەم هاوینە سەری ماموستا [illegible] کوردە دارم دا و لە چەنگی گەرمای [illegible] پاش زیارەتی ماموستا سەید تاهیر هاشمی و ماموستا [illegible] کە بریا [illegible] و زانیبات چەند بەرزەوەتان چووە خزمەت ماموستا [illegible] بە ڕاستی گەرما دەردی [illegible] نەخۆش کەوتم و تا ماوەیەک لە کار بووم، کە چوومەوە دەفتەری ئینتشاراتی صلاح الدین ئەیوبی ناوەندی بڵاوکردنەوەی ئەدەب و فەرهەنگی کوردی [illegible] بوونەوەی ژمارەی یەکەمی «سروە» ئەوەندەمان [illegible] نووسراوە بۆ هاتبوو کە لێ [illegible] لە ڵادی کاڵ و کرچ و گەرم و گوڕ تا پیرە بیاری زانا و پێشنووان بە نامە [illegible] کە دەمە یادی «داسە هارەی» [illegible] و کە جاران ئەگەرێش دای دیبا بە گوڵمە [illegible] لەنێو نامەکانی دەرەوە دا چاوم بە نامەی [illegible] کە ماڵ [illegible] کە زۆر کورت بوو، بەڵام دەس [illegible] گوێیم نامیبوو و لە دەفتەر [illegible] تا با سروەت بەم ئادرەسە [illegible] گوتی [illegible] کوردی [illegible] کە زۆر کوردی [illegible] ناسی ئەمهاجەتەکە [illegible] لە ناسی بردوی گوتی بە [illegible] دان، بۆ خۆت دەزانی دەس بێ کردنی کارێکی وا گرنگ [illegible] نامە و نووسەر و شیعریان [illegible] و هەمانیان [illegible]، دیارە خەڵک چەند [illegible] [illegible] دای [illegible] کوردستان [illegible] کە [illegible] زگە لەم [illegible] وەرگرتن [illegible] چەند لەپێش [illegible] [illegible] خوا بەگرا [illegible] دڵیک [illegible] خزمەتی گەورە بە [illegible] و بەگوڵ چارەرەش [illegible] بۆ خزمەت [illegible] و زۆرتر، جاری ئەوە ئێمە بە هەموو هێز و توانای [illegible] کوردی دەبین، بۆ خۆت شارەزای [illegible] کار، [illegible] و گرینگ لە [illegible] گەر [illegible] بەو حالەوە بە [illegible] [illegible]

[illegible] نووسیون، بە کۆرد [illegible] دەفتەرەکەمان [illegible] کەس [illegible] بۆ [illegible] زۆر بە پەسند کردووە [illegible] دڵسۆزانی [illegible] بە تایبەتی لەم [illegible] کاران و ڕووناکبیرانی دەرەوە [illegible] و [illegible] کردوین، [illegible] کار و [illegible] بەڵام [illegible] نازانم لە [illegible] جارێکی [illegible] بوو و گوتبووم نووسەر [illegible] و [illegible] و جوانی [illegible] بە خەڵک [illegible] ڕووناکبیر [illegible] کەمان [illegible] [illegible] تاریخچی ڕاسپۆنیم [illegible] نووسیبوو و جوانیشت [illegible] بەڕێز [illegible] بۆ خاتری [illegible] نووسراوە [illegible] چاپ بکری، [illegible] کاری [illegible] بە بەکورد [illegible] چیکەین [illegible] [illegible] شناسانەی کردووە [illegible] بۆ [illegible] و [illegible] و هەموو کات و [illegible] [illegible] لەمن [illegible] [illegible] بە [illegible] دەکا و [illegible] دەکا.

کاک کەریم! [illegible] لەبارەی کتێب [illegible] بەڵام بە سەری تۆ لەگەڵ [illegible] دەرەتانمان کەم بووە [illegible] شێرینی فۆلکلۆری کۆکردۆتەوە [illegible] و [illegible] دەستنووسی باشیشمان هەن هەر [illegible] ڕەنگ [illegible] چاپ دەکەین. تازە تێ دەگەم چەند گەنجی شاراوە و چەند [illegible] لەم کوردستانە دا هەن. لەبارەی نووسین [illegible] گرتوە [illegible]

ئێمە دیارە لە شیعر و فۆلکلۆری دەوڵەمەندی لەهجە و بن لەهجەکانی دیکەی کوردی کە بە ڕێزەوە تەماشایان دەکەین کەڵک وەر دەگرین و چاپیان دەکەین و وشەی ڕەسەن و جوانیان لێ هەڵدەبژێرین، ئەوە هەنگاوێکە کە بۆ پێک هێنانی زمانی یەکگرتوو هەڵیدێنینەوە و هیوادارین زووتر لە خەڵکی بچینە پێش. کاکە ئێمە لە ئەدەب و زمانی فارسی کە خزمێکی هەرە نزیکی زمانەکەمانە کەڵک وەر دەگرین وەک نووسەرەکانی ئەودیو بە عەرەبی بیر ناکەینەوە و بۆ کوردی ئەودیش بە کوردی داتاشراو بنووسین. ئەگەر بە فارسیش بیر بکەینەوە دیسان وەک ئەوان زۆر لە زمانی خۆمان دوور ناکەوینەوە، چونکە ڕێزمانەکەمان هێندە لە ڕێزمانی فارسی دوور نییە. هەتا پێمان بکرێ خۆ لە وشەی داتاشراو دەپارێزین، ئەگەر لاماو بووین لە وشەی دەر و جیرانان تەنانەت لە وشەی بێگانەش کەڵک وەر دەگرین، خۆ ئێمە لە خەڵکی دیکە زیاتر نین. بەداخەوە ئێستاش وشەنامە، قاموس یا فەرهەنگێکی ئەوتۆی کوردیمان لە دەس دا نییە، منداڵێکی کوردیش ڕازی بکا. بەڵام فەرهەنگ و لغت نامەی فارسی زۆر باشمان هەن، بە گیانی تۆ شێعرێکی نالیم نەدەزانی «فەرهەنگ معین» بۆی حەل کردم. کاکە ئازای لەو ساڵانەی دوایی دا کتێبی کۆن و نوێی وا بە فارسی بڵاو بوونەوە کە هەموویان وەک دەریا شەپۆل دەدەن. بەڵام حەیف من دەرفەتی خوێندنەوەیان نییە، کارم زۆرە و پیرتر و بێ هێزتریش بووم و دەگەڵ ئەوەشدا زۆر هات و چۆی دوکتۆرانم کردووە. ئێستاش نەخۆشی دەمارەکانم هەر لە زیندەگییە و چاری نەکراوە. بێ خۆشییە لەوێ ڕادەوەستێ.

کاکە گیان!

بڕیارمان وایە هەر کەس و هەر کتێبخانەیەک پووڵی ئابوونەمان بۆ بنێرێ و بە نووسین داوامان لێ بکا هەر ژمارەی بیەوێ چاپەمەنی خۆمان بۆ بنێرین و هەر کەسێ شتمان بە ناوی خۆی بۆ بنووسێ بە مەرجێک لە چوارچێوەی سروە دا بگونجێ یا نووسراوێکی ئەدەبی و فەرهەنگی و مێژوویی سەربەخۆ بێ و ئیجازە بدا کە ئەگەر پێویست بوو لە باری زمانەوە دەستکاری بکرێ بە منەتەوە چاپی بکەین، ئەگەر پێی خۆش بێ ناز ناوێک هەڵبژێرێ بەو ناز ناوە بڵاوی دەکەینەوە. دیارە ئەو بڕیارە نووسراوی نییە، من تۆ باش دەناسم و دەزانم دەزانی چ بڕیاری بووە. ئەمرۆ ... و فەرهەنگ و مێژوویی بۆیان بنووسێ بێ پەروایانە بە ناوی خۆتەوە بۆیان بنێرە جا هەر ناوێکی بۆ خۆتی دادەنێی ... سەربەستی و بەو ناوە چاپی دەکەین. افسانەی کوی کریم کشاورز وەرگێڕا بۆ سەر کوردی. ئەگەر هێز ... باشی نەکردبوونە فارسی ئەگەر ماوە ڕەنگبێ بە کەسێک دەستکاری بدە بتوانین چاپی بکەین و هێندێکیش ... خەریکین لە هێندێک شاعیر و مامۆستای کوردی زان دەعوەت بکەین بۆ دیتنی ئیدارەکەمان بێنە ورمێ ئایا تۆش وەک ئێزانێکی کورد دەتوانی دەعوەتەکەمان قەبووڵ بکەی یا نا؟ کاتێکی خۆتە بەڵام لە نووسین بۆ پێشمان مەکە. لە ئاخیردا داوای خۆشی و سلامەتی بۆ هەموو لایەک دەکەم. ... وەکیل سڵاوت لێ دەکا.

برا گیان! بە تاسەوە ئارەزووی دیدارت دەکەم ئەگەر لە نووسینی ئەم نامەدا تەنەفی ... داود، سووچی ئاغای دەفتەردار بوو کە نەرەنجی نامەکەت دابێ.

هێمن

برادر گرامی و محترم و دوست دیرینم آقای کریم حسامی!

...ولا، چو حنو دستت را میفشارم و رویت را میبوسم و احوال خود و خانواده‌ات را میپرسم. امیدوارم شما و برادرزنم سلامت باشید و از بلاد دور
...ید و کمال و شیلا هم تحصیلات شان را ادامه داده باشند. اگر هزاران رنج، مشقت و دربدری را تحمل کردید، اگر هزاران مصیبت و مرارت را
...ی و پس از آن همه فعالیت و مبارزه مورد خشونت دادگاهت و بهتان قرار گرفتید، اقلاً توانستید که آیت را خوب به بار بیاورید.
...دوارم از آسیب و گزند محفوظ و سربلند و روسفید باشند «امیدهای عقیقشان شکسته نشود و مایهٔ «هوا» امید که باشند نه اجانب.»
...رجان! اگر دیر توانسته‌ام نامه برایت بنویسم معذورم چون از آدرس و نشانی شما اطلاع نداشتم. در این تابستان بدیدار اساتید بزرگ
...ب و فرهنگ کرد رفتم و بعد از زیارت استاد سید طاهر هاشمی داستاد هم که کاش بدیدارشان نایل میشدی و میدیدی تا چه حد آگاه
...الم و ادیب هستند در شدت دمای هوا بیش استاد هژار خودمان رفتم، تغییر آب و هوا مرا به بستر انداخت و مدتی از کار باز
...دم. وقتی بدفتر انتشارات صلاح الدین ایوبی بازگشتم حیرت کردم بعد از انتشار شماره اول «سروه» آنقدر نامه و شعر و نوشته برایمان فرستاده
...ه بود که تعجب آور بود. از نوجوان کم تجربه گرفته تا پیر انرژی ... تا سرپرستان مجرب و با معلومات ما را مشمول لطف قرار داده بودند و با نامه و انتقادات
...زنده ما را تشویق کرده بودند، بیاد آن داستان «هاره» سابق افتادم که از وقت که بار دیگر چنین چیزهای شادی آفرین اشک از چشمانش
...ن میکرد و ما نمیدانستیم که [illegible] به قول فارسها اشک شادی است. در این میان نامه‌های خارج از مرز نامه‌ای که مرا دیدم
...خصلت بازشناختم از مسئول دفتر پرسیدم آیا شما این آدرس «سروه» فرستاده شد گفت بله هم سروه دوم پاشه ردک را
...پول خریده‌ام و از نشریات خودمان نیست برایش ارسال شده است دهند هم بهای آنها هم بدستمان نرسیده گفتم مانع ندارد
...پول نفرستند با خودم حساب کنید و من بعد هم [illegible] نشریات خودمان را فوراً برایش بفرستید. خودت میدانی اقدام به چنین کارهایی
...هم با نیروی محدود چقدر مشکل است ولی استقبال عجیب مردم برای خودمان باورکردنی نبود. از شمال و جنوب کردستان حتی از طرف برادرا...
...نوجوان هم برایمان مطلب رسیده است و تشویقمان کرده‌اند. معلوم است مردم چقدر دلتنگ اند، و تا چه اندازه به ادب و فرهنگ خود
...علاقه دارند. که باید اعتراف کنیم ما این مردم را نشناخته بودیم و نمیدانستیم چقدر از استادان آگاه ما جلوترند. لعنت خدا بر امپریالیسم
...لیبرالیسم و معرکه گیران محلی باد که نگذاشتند از این فرصت طلائی استفاده شایان ببریم و هر یک را بسوئی انداختند و از یکدیگر جدا
...د و اجازه ندادند به مردم محروم و ستمدیده کرد خدمت نمائیم. حالا هم فرصت باقی است فعلاً با تمام قدرت و نیروی خود مشغول خدمت
...ن و احیاء و رونق ادب و فرهنگ کردی هستیم، خودت میدانید کار در آغاز مشکلات زیادی در پیش دارد که هم چنین کارهایی
...ره دوم سروه هم مورد دقت قرار دهید حدس خواهی زد که چقدر پیشرفت کرده‌ایم. علاوه بر برادران دیگر برادران حوزهٔ کردستان
...ی از کشور هم با ما [illegible] تماس اصلی برقرار کرده‌اند و کار ما بطور کلی مورد پسند و تقدیر آنها واقع شده است. نه تنها برایمان نوشته‌اند
...دفتر [illegible] که به روی همه باز است که به مهمانسرای «محمد آقا کوری» تبدیل گردیده و همیشه مملو از ادبدوستان و خدمتگزاران مردم است
...ه در طول تابستان گذشته که دانشجویان و روشنفکران خارج از کشور و مناطق کردنشین ایران ما را سپاسگزار خود کرده و به ما سر زده
...همکاری کرده اند، انتقاد نموده اند و بعضی از رهنمودهای ایشان حداکثر استفاده را کرده‌ایم. ما در برج عاج ننشسته‌ایم
...ده بر روی خود نبسته‌ایم و تافته جدا بافته نیستیم. راست است این ملاقاتهای زیاد از کارمان میکاهد ولی بسیار میآموزیم
...ر دارید که یکبار من مقاله نوشته بودم و در آن اشاره کرده بودم نویسنده باید در میان مردم باشد و از مردم بیاموزد و نتیجه
...سوختن خود را با بیان شیوا و زبان رسا به مردم بازگرداند و سردبیر روشنفکر و نازنین ما فرهنگ‌ای توهین به علما و
...فضلاست و قابل چاپ نیست. اگر شما این خاطره از یاد نبرده باشید شما یک سلسله مقالات درباره تاریخ صهیونیسم
...نوشته بودید که بسیار خواندنی بود و باز هم آن سردبیر آزاداندیش و دموکرات بهانه آورد و گفت چون فعلاً ما در یک
...کشور عربی زندگی میکنیم ممکن است مردم تصور کنند بخاطر آنها چنین چیزی را مینویسیم، ~~[illegible]~~
...نگه داشت این تحقیقات چاپ نشود: ای شط العرب او را ببرد.

نگاه کنند و ببینند ایم با آه و افسوس کار از پیش نمیرود. از این پس چکاری بکنیم منظورم اینست چگونه ادب و فرهنگ کردی را که شناسنامه مردم
است معالجه بدهیم والا نابودی نجات بدهیم. حالا آنچه در توان داریم میکوشیم و وقت و زندگی خودرا وقف این کار کرده ایم. محتاج به تذکر نیست
شما هم خوب میدانید که ادیب باید متعهد باشد. ادبیات بی محتوا مردم گمراه خواهد ساخت و از راه راست منحرف خواهد کرد.
[illegible] است ما آرشیو ما از لحاظ کتاب کردی غنی نیست ولی بجان شما با وجود اینکه فرصت کافی هم نداشته ایم آنقدر نوار فولکلوریک کردی را
جمع کرده ایم که مپرس و کم کم داریم آنها را به روی کاغذ آورده و چاپ بکنیم. کتابهای خطی و چاپ نشده هم به اندازه کافی داریم
و فعلاً مشغول تصحیح و تنقیح آنها هستیم. البته منتظر رسیدن کتابهای دیگری هم هستیم. خدا یار باشد آنها را هم بگیریم و در دسترس مردم بگذاریم
تازه می فهمیم چه گنجهای نهفته و استعدادهای نشکفته در این کردستان وجود دارند. از نظر زبان راه خیلی بزرگ را انتخاب کرده ایم و لهجه مبنا
را انتخاب نکرده ایم. معلوم است با نظر احترام به لهجه ها و لهجه های دیگر کردی مینگریم و از لغات زیبا و اصیل آنها هم حداکثر استفاده میکنیم و آثار قدیمی و شعر
و فولکلور ادبی آنها را نیز چاپ خواهیم کرد. این گامی است که با سوی زبان استاندارد کردی برمیداریم و امیدواریم که بتوانیم جلو برویم و [illegible]
برادرها از لغات فارسی که از اقوام بسیار نزدیک زبان استفاده میکنیم مانند برادران کرد عراق نیستیم که عربی را [illegible]
با لغات ساختگی و غیر اصیل ما اگر به فارسی هم فکر بکنیم مثل آنها از دستور زبان کردی دور نخواهیم شد زیرا دستور فارسی و کردی شباهت زیادی
به یکدیگر دارند. از بکار بردن لغت غیر اصیل خود میکنیم و اگر محتاج شدیم از لغات همسایگان حتی اجنبی استفاده مینمائیم. آخر ما
چه رحمی [illegible] بر دیگران داریم؟ متأسفانه تاکنون لغت نامه کردی خوبی در اختیار نداریم که حتی یک نوجوان کرد هم حاضر دارد. ولی لغت نامه های
فارسی خوبی در دسترس است که میتوانیم در بسیاری از موارد از آنها استفاده بکنیم. بجان شما معنی و مفهوم یک شعر را نمیدانستم فرهنگ معین
آنرا برایم حل کرد. نمیدانی در این سالهای نفیس از ادبیات و فرهنگ کهن و نوین فارسی منتشر شده که مانند دریا موج میزنند. اما افسوس
من فرصت کافی برای مطالعه ندارم. مشغله زیاد دارم [illegible] و افتخار شده ام با وجود یکه بستری و معالجه و مداوا کرده ام هنوز از ناراحتی
اعصاب رنج میبرم. بیخوابی هم خاطر مرا [illegible] هم آزار میدهد.
بر این جهان قرار داده ایم هرکس و هر کتابی بخواهد که پول آنها را بفرستد و کتباً درخواست نماید انتشارات خودمان برایشان بفرستیم
و هرکس برایمان بنویسد مشروط براینکه دو چاپ صفحه را سروده بکند یا نوشته ادبی و فرهنگی و تاریخی مستقلی باشد و اجازه بدهد اگر لازم کرد
از لحاظ شکل نه محتوا در آن دست ببریم به انتشار آن همت گماریم. اما نویسنده باید نام و نشان صحیح خودرا نوشته آنوقت اگر خواست
نام مستعاری برای خود برگزیند مانعی ندارد. شما هم از این قاعده مستثنی نیستید. معلوم است شما را خوب میشناسم
و میدانم میتوانید و میدانید مطالب خوب و مفید را که با چهار چوب هر مجله و روزنامه ای جور در میاید بنویسید. هر مطلب
فرهنگ ادبی اجتماعی و تاریخی را میتوانید به اسم خود بی پروا برایمان ارسال دارید و در صورت تمایل هر نام مستعاری که
انتخاب کنید مطمئن باشید با آن نام برایت چاپ میکنیم. افسانه های کردی کریم کشاورز را اگر چه بشاراللّه خوب بفارسی
ترجمه نکرده بعد به کردی ترجمه کرده بودید. اگر در دسترس دارید برایمان بفرستید که فکر میکنیم با کمی دستکاری قابل چاپ باشد
(دختر خانمی ایم در مهاباد مشغول ترجمه آن بود).
عزیزم! میخواهیم عده اساتید زبان کردی را برای دیدار از انتشارات صلاح الدین ایوبی به ارومیه دعوت بکنیم
آیا شما میتوانید دعوت ما را بپذیری؟ میل خودتان است ولی در هر صورت از نوشته های پر ارج خود محرومان
مکن. در خاتمه سلامتی و تندرستی شما را خواهانم و همچنین سلامتی خانواده ات را. وکیل سلام ما باشید

برادر شما

نیا و همیا دختران دکتر قاسملو هستند که اشاره بسیار ادیبانه و شاعرانه [illegible]
نداشته و خودش مفهوم آنرا میداند.
داشته هایم. نامی بود که خواهر برادرها انتخاب کرده بود و کنایه از آدم
تنبل و بیقرار و فراری است.

٣/٣

پرسیارێک لە خوێنەران [١]
خوێنەرە خۆشەویستەکان!

لەوەتـی «سـروە» بڵاوبۆتـەوە, ئێوە بەنووسـین یـا بـە زمـان و بـە ڕاسپاردە زۆرتـان پرسـیار لـە ئێمـە کـردووە و تـا بۆمان کـراوە وەڵاممان داونـەوە. بـا ئێمـەش پرسـیارێک لـە ئێـوە بکـەین و داوای وەڵامێکی بەجێ و بـە کەڵک و زانسـتی و مێژوویی لـە ئێـوە بکـەین.

ڕەنگبـێ خوێنـەری دوور وڵات نەزانـن، بـەڵام ئێمـە دەزانیـن کـە لـە مەهابـاد و دەوروبـەری تائیفەیـەک دەژیـن ئیبنوعەبباسـیان پـێ دەڵێن. خەڵـک بەوەجاغزادەیـان دەزانـن و زۆریـان ڕێـز لێدەگـرن، ئەگـەر دوو پیت و لەتێکیشیان نەخوێندبێ بە نێرینەیـان دەڵێن مـەلا و مێینەیان بە مـەلازادە نـاو دەبـەن.

ئـەوەی بـە ڕوونـی بزانیـن لـە دوایـی چەرخـی ڕابـردوو و سـەرەتای چەرخـی بیسـتەمی زاییینیدا پیـاوی زانـا و موسـڵمان و خۆپارێزی وەک حاجـی مەلاقـادر، حاجـی مـەلا عـەولا، حاجـی مەلاعەلـی، حاجـی مـەلا ڕەحمانیـان هەبـوون کـە ئێسـتاش ناوبانگـی چاکـی وپاکـی و زانایـی و

(١)- چەند بابەت و بەڵگەنامە لە ئەرشیفی گۆڤاری سروە

تەنانـەت نوکتەزانـی و قسەخۆشـی ئـەوان لەسـەر زارو زمانـان مـاوە. ئـەو تائیفـە دەگـەڵ بنەماڵـەی شـێخ شەمسـەددینی بورهانـی خزمایەتـی و نیزیکیـان لـە ژنانـەوە بـووەو بەشـی هـەرە زۆریـان مەنسـووبی شـێخ بـوون. گـەورە پیاوەکانیـان لـە گۆڕستانی خانەقا نێژراون. ئـەوەی ئێمـە بزانیـن گۆرخانەیەکیـان لـە نێـوان مەرقـەدی شـێخ وسـوو و قەبرسـتانی دارەبەنانـی لاچینـدا هەیـە کـە بـە قەبرسـتانی مەلایـان مەشـهوورە و خەڵـک بـۆ نیـاز و زیـارەت دەچنـە ئـەوێ.

هـۆی ڕێـز و ئیحترامـی ئـەو تائیفـە ئەوەیە کە خەڵک دەڵێن هارومماریان بەدەسـتە، تفیـان مارانـگاز دەرمـان دەکا و خوێنیـان هـار لـە هـاری ڕزگار دەکا و ئـەوەش ئەوەنـدە تاقـی کراوەتـەوە کـە جێـگای گومانـی بـۆ کـەم کـەس هێشـتۆتەوە. زۆر مارانـگازی وایـان دیـوە کـە داتـولاوە و ئـەوان هـەر بـە تفـی خۆیـان چاکیـان کردۆتـەوە. پیرەپیاوێـک بـۆی گێڕاینـەوە: زوو پێش ئـەوەی سـابڵاخ نـاوی ببێتـە مەهاباد، سـەگ هـار بـوون و تـا خێرومەنـد وێکەوتـن و تۆپاندنیـان منداڵێکـی زۆریـان گـرت. ئەوانـەی بڕوایـان بـەو مەلایانـە نەبـوو منداڵەکانیـان بـە هـەزار زەحمـەت و کوێرەوەری و خـەرج و موخاریـج بـردە تـاران و تەورێـز و هیچیـان بـە زیندوویـی نەگەڕانـەوە و ئەوانـەی هانایـان بـۆ ئـەم وەجاغزادانـە بـرد هیـچ کام هـار نەبـوون و نەمـردن سـەیر ئەوەیـە کـە ئـەم تائیفـە بـە خێراخۆیـان خەڵـک چـاک دەکەنـەوە وەک نۆبەتـی بـڕ و نووشـتە نـووس، چاویـان لەسـەرقەڵەمانە نییـە. تەنانـەت ئـەو مارانگازانـەی زۆر کۆڵـەوار بـن و پێویسـت بـێ ماوەیـەک بمێنێتـەوە بەخێویشـی دەکـەن و هیچیـان لـێ نـاوێ. تفیـان دەگـەڵ خەنـە تێکـەڵ دەکـەن و لـە «ئاگـرە“ و بیـرۆ“ هەڵدەسـوون و هەڵـدەوەرێ. ژەهـری مـار کاریـان لێنـاکا. پیـاو و ژنیـان مـار بـێ باکانـە دەگـرن. بـەڵام ڕای ناگرن و دەسـبەجێ دەیکوژن. منداڵیان لـەوە مەنـع ناکـەن مـار بگـرێ. بـەڵام ئەگـەر بیـەوێ گاڵتـەی دەگـەڵ بکا یا

منداڵی دیکەی پێ بترسێنێ پێشی دەگرن و تەمێ دەکەن. مار ڕاگرتن بە گوناه دەزانن. هەر ژەهری مار کاریان لێ ناکا. دەنا ژەهری دیکە کاریان لێدەکا. ساڵێ هەزاران سەر حەیوانی مارانگازی کوردستان بە تفی ئەوان لە مردن ڕزگاری دەبێ. خوا خێریان بنووسێ.

پێمان خۆش بوو لەبارەی مێژوو و ڕەگەز و خاسیەتی خوێن و تفی ئەو تائیفە پتر شت بزانین و لە «سروە»دا بڵاوی بکەینەوە. خۆیان وەک بزانین ئێستاش پیاوی خوێندەوار و زانایان هەن و دەتوانن بە بەڵگەی زانستی ئەو مەسەلە کە ڕەنگە جێی بڕوای هەموو کەس نەبێ ڕووناک کەنەوە..........

پرسیارێک لە خوێنەران

خوێنەرە خۆشەویستەکان ! [illegible] راسپاردە نێتان پرسیار لە ئێوە کردوە

لە وەختی دەرچوونی [illegible] بلاو بووەوە ئێوە بە نووسینی بە زمانی [illegible] و بە ئەحوالی [illegible] و داوای هەلاویستی [illegible]

و تاقیکردنەوەکان گرووە [illegible] بلاومان داوەتەوە ، باتەمەش پرسیارێک لە ئێوە بکەین و داوای [illegible]

و بە کۆمەک و زانستی [illegible] لە ئێوە بکەین .

[illegible] خوێندنی دەور [illegible] بەلام ئێمە دەزانین کە لە مەهاباد و دەور و بەری ئاشنایەک [illegible]

دەزانین ئێوە [illegible] بۆ دەڵێن ، هەتا بە [illegible] و [illegible] زۆر لە [illegible] دەکەن ، [illegible]

دەبینیت و [illegible] بە [illegible] بە [illegible] دەڵێن [illegible] و [illegible] بە [illegible] ناو دەبەن ،

[illegible] بە [illegible] لە [illegible] و [illegible] بیستەم [illegible] تا

[illegible] و [illegible] ، حاجی [illegible] ، حاجی [illegible] ، [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ئەو [illegible] شێخ [illegible] لە [illegible] بووە [illegible]

[illegible] شێخ بوون ، [illegible] لە گۆڕستانی [illegible] . [illegible]

[illegible] لە [illegible] شێخ [illegible] و [illegible] کە [illegible] گۆڕستانی [illegible]

[illegible] [illegible] .

[illegible] ئەو [illegible] کە [illegible] و [illegible] . [illegible]

[illegible] و [illegible] لە [illegible] گوارەتەوە کە [illegible]

بۆ کەس [illegible] کە [illegible] و [illegible] خۆیان [illegible]

[illegible] ، [illegible] ، [illegible] ئەو [illegible] مەهاباد

[illegible] و [illegible] . [illegible]

[illegible] بە [illegible] و [illegible] و [illegible]

و [illegible] بە [illegible] و [illegible] بۆ ئەم [illegible]

[illegible] کە ئەم ئاینە [illegible] وەک [illegible] چاریان

لە [illegible] [illegible] لە [illegible]

[illegible] دەکەن و [illegible] دەکەن [illegible]

[illegible] بانگ دەکەن . ئەم [illegible] دەکەن . [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ، [illegible]

[illegible] [illegible] . [illegible]

[illegible] لە [illegible] .

[illegible] ئەو ئاینە [illegible]

و لە [illegible] و [illegible]

و [illegible] بە [illegible] ئەو [illegible] کە [illegible] کەس [illegible]

[illegible]

١/٣/٣

نیە لە مومکینی ئیمکان خەتاو سەهووی نەبێ
بە غەیری خاجەیی دیوانی (عالم الاسما)

بە حەول و یاریدەی خودا گۆواری سروە هاتە دەر و بە هەموو شار و مەڵبەندەکانی کوردستان و شوێنەکانی تردا بڵاو بۆوە، برسی و توونی زۆر دەرگای کوتا. سەری لە زۆر ماڵاندا. ماڵم قەبرە! میوانداریشی لێکرا. سەرەڕای قەدر و ڕێزێکی زۆر ڕەخنەشی لێگیرا.

لە پێشدا پڕ بەدڵ سوپاسی ئەوانە دەکەین کە ڕەخنەیان گرتو پێشنیاریان بۆ ناردین. بە بڕوای دەستەی نووسەرانی سروە ئەوەش چەشنە پێشوازییەکە و نیشاندەری ئەوپەڕی هەستی پاک و خاوێن و دڵسۆزانەی خەڵکی موسڵمان و ئەدەبدۆستی کوردستانە. دەیانەوێ ئەم گۆوارە لەوپەڕی جوانی و بێ عەیبیدا دەربچێ. چۆن بە ئی خۆیانی دەزانن.

بۆ نووسەرانی سروەش ئەم قازانجەی هەیە کە کەم و کوڕی کارەکە دەناسن. ئاخر ئەگەر ئێوە گۆوارەکە هەڵنەسەنگێنن و ڕەخنەی لێنەگرن، ئێمە بۆمان دەرناکەوێ لە چ بارێکەوە کەمتەرخەمیمان کردووە و تووشی چ هەڵەیەک بووین.

ئێمە داوامان کردبوو کە ئەگەر کەسێک ڕەخنەی لەسەر

نووسـراوەیەک هەیـە بەلەبەرچاوگرتنـی هەمـوو هـەل و مەرجەکانـی ڕەخنـە بۆمانـی بنێری هەتـا چاپـی بکەیـن. تـا ئێسـتا وەهـا ڕەخنەیەکمـان بـەدەس نەگەیشـتووە کـە لەسـەر مەبەسـتێک بـە تێکڕایـی و هەمـوو لایەنـە دوابـێ، بەڵکـو زۆربەیـان لـە هـەر مەقالەیـەک چەنـد باسـێکیان هەڵبـژاردووە و ڕەخنەیـان لێگرتـووە.

هیواداریـن بتوانیـن لـە ژمارەکانـی داهاتـوودا وتارێکتـان لەسـەر ئـەوە کـە «چـۆن ڕەخنـە بگریـن» پێشـکەش بکەیـن، بەڵکـو دەروویەکـی ڕوون بـێ بـۆ دامەزراندنـی پەیوەندییەکـی پتەوتـر لـە نێـوان ئێمـەو خوێنـەرە بەڕێزەکانمانـدا.

لـە کۆتاییـدا دووپاتـی دەکەینـەوە کـە بـە باوەشـێکی ئـاوەڵاوە لـە ڕەخنـەی بەجێـی ئێـوە پێشـوازی دەکەیـن. لـەم بەشـەی گۆوارەکەمانـدا هێندێـک لـەو ڕەخنانـەی کـە دەتوانیـن بەکەڵـک وەرگرتـن لـە وان کـەم و کـووڕی و هەڵـەکان چارەسـەر بکەیـن، چـاپ دەکەیـن. ئومێدەواریـن نووسـەرانی سـروەش بەتایبەتـی نووسـەرانی لاو لەمەوبـەدوا کەڵکـی لێوەربگـرن.

بـەو هیوایـەی خوێنەرانـی سـروە ڕەخنـەو پێشـنیاری خۆیانمـان بـۆ بـەرێ بکـەن تـا هـەم ئێمـە کەموکوڕییـەکان بناسـین و هـەم گۆوارەکـەش پـڕ نیوەرۆکتـر بـێ.

-١-

ئێمە لەم کتێبە ئیشمان خستە سەر شیعری نالی
بە ناوی خاوەنی دیوانی (عالم الاسما)

بە خۆشحاڵی و پەرۆشەوە خوێندا گۆڤاری سروە چاپکراوە و بە هەموو شار و مەڵبەندەکانی کوردستان و شوێنەکانی تر دا بڵاو بۆوە. بۆیە ئەوانی زۆر دەزگای کرا. سەری لە زۆر ماڵان دا. بەڵام ئەوەی! سوالێریشی لێکرا سەرەرای قەدر و ڕێزێکی زۆر ڕەخنەشی لێ گیرا.

لە ئێستادا بە هۆی سەرباسی ئەوانە دەکەین کە ڕەخنەیان گرت و پێشنیاریان بۆ ناردین. بە بڕوای دەستەی نووسەرانی سروە ئەوەی هەڵسەنگاندن و پێشوازی بوو لە سروە و خستنەڕووی ئەو بەری هەستی پاک و خاوێنی و دڵسۆزانەی خەڵکی موسوڵمان و خەباتکاری کوردستانە. دەیانەوێ ئەم گۆڤارە لە هەموو بارێکەوە جوان و تێر و تەسەل بێ و بە چاوی خۆیانی دەزانن.

بۆ نووسەرانی سروەش ئەم قازانجەی هەیە کە کەم و کوڕی کارەکە وەک ئاوێنەیەک نیشان دەدەن. ئەو گۆڤارە کە هەڵەی سەرنجی ڕەخنەی لێ دەگرن ئێمە ئومێد دەکەین لە هیچ بارێکەوە کە نیشانمان کردووە و نووسیمان هیچ هەڵەیەک نەبێ.

ئێمە داوامان کردبوو کە ئەگەر کەسێک ڕەخنەی لە سەر نووسراوەیەک

هەتا بگەنە سەر جاوڕێتی ئەمەو هەڵو مەرجەکانی بەرتە

زمانی شیرین هەتا چاپ بکەین . تائێستا وەها بەشە خۆبان بە

دەس ئەوانەوەشتووە کە لەسەر بەتووشێتی بەتایبەتی کەمەو

لاوەنە دوای ئەمەشەوە زۆر بەتوان لە هەر بەتاڵەیەک چەند

دەسکەوتان هەڵگرادووە و دەرفەتیان پێ گرتووە .

هەمبارێکی شیرانی لە ژمارەکانی داهاتوودا بەتاڵگەکان لەسەر پێوە

کە دەچوون دەرفەتیان بۆ پێشکەوتن بکەین بە بیر لەوانەی بەتوان بێ

بۆ داهاتووی زمانی ~~[illegible]~~ پەیوەندی بۆ پێچەوانە نیوان شێوەو خۆشیەوە

بەرتەرەکانیا بدا .

لە کۆتاییدا دووبارەی پەیامە پێ دراوە کە ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ بە نووسێنی ئادەلاوە لە پێشیانی بەخشی

ئێوە پێشوازی ~~[illegible]~~ بکەین ، لەم بەشەی گۆڤارەکەماندا هەندێک لەو

بەرهەمانەی کە دەتوانین بەکاریان بهێنین لە وان ئەوەم و گۆڕینی و

هۆکارەکان خوارە سەر بکەین ، هەروەها بە دەگمەن لە شێوە وازینی تر سەرانی

سەرەتای بەتایبەتی ئەو سەرانی لاوی پەیوەندیدا کە دوا کەهی لێ وەدەرگرن

بە هەمیاری خوێنەرانی سەرەوە دەرفەت و پێشنیاری خۆ پاشانی بۆ ~~[illegible]~~

بەری بکەین تاکوو ئێمە ئەم کۆڕەیەکان بناسین و هەم گۆڤارەکەی

بە شێوەی زۆرتر بێ .

ان شاء الله

(٤)

٣/٣/٣

(ئەوینی بێ هیوا[1])

تەمەنم زۆر درێژ نییە
زۆرتر لە بیست ساڵی
پڕ کارەساتی ژیانم ڕانەبواردە
بەڵام چ بکەم
هیچ دەوایەک وەک هەڵبەستت
بۆ برینم ساڕێژ نییە!
هەڵبەستی تۆ هۆی ژیانە، بۆ من سییە
هەناسەیە!
زەردەخەنەی مناڵانە
هیوای ڕزگاربوونی ژنە
پەیکی بەڵێنی شەهیدە
سروەی شەماڵی کوێستانە
بۆخۆت پیری و بەهەستی جوان هێتشا دڵت
پڕ تاسەیە!
لەکاتێکدا چاوم بە دنیا ڕوون ئەبوو

(١)- پارچە شیعرێکی خاتوو ژیلا حوسێنی بۆ مامۆستا هێمن

دەوروبەری خۆم ئەناسی
ناوم بیستی
شێعرەکانم خوێندیتەوە
لە کونجێکی چکۆلانەی دڵی خۆمدا
شوێنێکم بۆ تۆ کردەوە
هەرچی هەبوو تەزووی زانینی لەبەر بوو
لە قاموسی ژیانمدا ناوم نابوو
خۆشەویستی
بەڵێ گیانە! وەک شاعیرێکی پیرو زیز
وەک کۆڵنەدەر و قارەمانی کۆمەڵی کورد
وەک بەچکە شێخێکی یاخی
وەک پشتیوانی کۆنی ژن
بە قسەی خۆت وێنەی «کوردی ڕەق هەڵاتو»
لەبیرما بووی، بەهار، هاوین، زستان، پایز!
دەمبردە سەر تەمەن و ژین
هەڵبەستت پڕ بوو لە برین.
کە دیم هەستت چەندە جوانە
هەروەک هەستی شاعیری کورد
چەن خاوێنە، ڕابوردوتو، خاوێن ئەبێ پاش مردنت
گشت دڵم پێشکەش کر بەتۆ، خۆشم ویستی
ناوی ئەمم نابوو ئەوین
ئەوینێکی گەرم و بەتین
کە شەو دادێت پێش خەوتنم نەگریم بۆتۆ..
دەترسم تاکو سبحەینێ نەمێنێ بۆ
وڵاتی کوردی ڕەنجەڕۆ
نەمێنی مێشکی پڕ هێزت

نەمێنی هەستی پڕ سۆزت
دەترسم جیا لە خۆزگە و جیا لە بریا
بۆ هەژارێکی وەکو من هیچ نەمێنێتۆ
کە ڕۆژ هەڵدێت و دێتە سەر لە پشت ئاسۆ..
ئەڵێم ئاخۆ
نەمردووە «پیری زۆرهانی کەنەفتی دەربەدەر»؟
لە دەستی دێ وەکو جاران شەوێکی دی بباتە سەر؟
بڵێی لەو کارەساتەیدا کە بیرم ڕێزی لێ نەگرێ
بەرەو شای تەم و خەم، شاری ژین لێبڕاوەکان نەبڕێ؟
بە هیوام، ئارەزوومە قەت کۆستی دڵمان بە خاو نەڕوا
بەڵام هەیهۆ
ئەچێ جا خۆ
ئەوینی خەڵکی لاوە، دایکە، منداڵە، هیوای وانی لەبەردایە
کەسێکم خۆش دەوێ من وا
ژیانی لە ئیمڕۆ و سبەیدایە
خۆزگە بۆ مانی ئەو گەنجە
ژیانم پێشکەش کردایە
بەڵام سەد ئاخ.. وا هیچم لە دەس نایە
ئەوینی من بێ هیوایە
ئەوینی من بێ هیوایە

بریا ئەمتوانی ساڵێکی ژیانم بۆ ڕۆژێکی مانی دانێم.
ئەگەر پێت خۆش بوو ئەم نووسراوە لە سروە بنووسرێت. بۆخۆت (هێمنی ئازیز) ناوێکی کچانەی لەسەربنێ!

ژیلا حوسێنی
زستانی ١٣٦٤

٧

١

(ئەوینی)

«ئەوینی ژن هیوا»

تەمەنم زۆر دریژ نیە
زۆرتر لە بیست ساڵ
بیرم کاتێ ئەوت ژیانم پاشماوەیە
بۆ لام چی بکەم
هیچ رەوانێکی وەک هەڵبەستت
خۆمم ساوێژ نیە !
هەڵبەستی تۆ هەرچی بڕیاریە، تۆی چیە

هەڵە چ ساتەیە !

لە ریزەی خۆم لامی منالانە
هیوای بێ کار ... تۆ ئەوە
پەیکی بەتێن شەهیدە
سروەی ئەت شەماڵی کوێستانە
تۆ خۆت بیری و بە هەستی جوان هێنا دڵت

چ پرسیارە !

لە کاتێکدا چاوم بە دنیا پێوان ئەبو
[illegible]

نامەم سێتی

تێشووی ئامۆژگاریمەوە
لە کوێنی چۆلانەی دڵی خۆشما
شۆرشێکم بۆ تۆ کردەوە
هەمەرچی هەلبو ئەبو زۆربێی راستی لەبەر بو
لە قاموسی ژیانما نامەی ئەبو

خۆشەویستی

بە تۆ گیانە ! وەک تا ئەمڕۆ بیربو
وەک کێ کە ئەبەر تا بە بێ کۆمەڵی کورد

وەک بەچکە شێتێکی یاخی
وەک پشیمانی کۆنی تاڵ
بە هەستە تاڵەکانت وێنەی دڵە کوردییە پڕ هەڵچوونەکان ئەگری
لە پایزدا تۆی، بەهار، هاوین، زستان، پایز!
هەتا ئەوە حاڵت زۆرتر لەگەڵ شێعرەکانتا
دەمبەزە سەرتەمەکان و تۆزی
هەڵبەستێ بۆ لە بیرت!

کە زەرەم هەڵبەست چەند بۆ جوانە
هەر وەک هەستی شێعرێکی کورد
چاوی هاوڕێتەکانیشت [illegible]، خاوەنی ناکات باشترین مردن
گشت زەم بێکەسی کرد بە تۆ، خۆشەویستی
ئاوی ئەدەم بە نیگە دوێنی
ئەوەندە گەرمە بۆ وەنەوشەی!

کە شەو یادت پێش خەوتن ئەکەم بۆ تۆ ...
دەترسم تاکو سبەینێ نەبینم تۆ
فڵانی کوردی پەنجەی بۆ
خۆشی نیشتمانی بۆ هێنات
نەبینم هەستی بەر خۆرت
دەترسم چیا لە خۆرگە و چیا لە بەر
تۆ هەڵداران و گەورە [illegible] نەبینمەوە ...
کە رۆژ هەڵدێت و دێتەوە سەر لە پشت ئاسۆ ...
دەڵێم ئاسۆ ...
لە بیرە دەبێت زۆر هاتی کە تەنیا [illegible]؟
لەو هەستی وەک [illegible] دەکرێ؟
بلێ [illegible] کە [illegible] ئەکەیت
[illegible] تەنیا و [illegible] ؟

بەهیوا ، تا بەرزە [illegible] کۆشتی زەمان [illegible] پەروا

بەڵام [illegible] ...
ئەوینی جاجق ...

[illegible] ئاواتی لە بەر دایە

ئەوینی خۆشی لاوە ... [illegible]
ئەستێرەم خۆشی [illegible] من وا .
[illegible] لە [illegible] دەیسیرانە
خۆزگە بۆ ساتی ئەوگە بنیە
خۆزیام نیشتمانی کوردایە
بەڵام سەدان ئاخ ... واهیچم لە دەس نایە ...
ئەوینی من بێ هیوایە ...
ئەوینی من بێ هیوایە ...

[illegible] ناوشی [illegible] ئاسمانی !
[illegible] تازیا [illegible] وقتی [illegible] .
[illegible] خۆشی [illegible]

زیلان [illegible]
زستانی ١٣٦٤

(1)

دروودی سڵاو لە خوێنیاوی بەرز

ئایا ئێستا ئەوەندەی تر گومانی لەوەدا هەیە کە لە دژی لادانی کۆمەڵگەی
لە کوردستان وەزیرە ؟ کێ بۆ بڕوای بەوە نایە کە دەتیووی کردنی دەستانێک لە
ئەنفالکردنەوەی مرۆڤەکی گرتیکراوە ؟ ئاشکرایە کە بەرپرسانی سەرانی شێوازێکی،
دیت گرتنی دانانگی، گوندەکی بە لێقە دەمانگی بەک هەمو دەچینە هۆی
بەرامبەری خودا، بەگوێ گوان وکوە دان دەسەرەتی تاموزەوی ئەوەندارانی بە پەیتیش
دادەمرکێنێ .

بۆ سەلماندنەوەی هەرکەس تەعبیرێکی هەیە، ئەم تەعبیرە لێک جیاوازانە لە
زۆر جێگادا ناتەبایی بوو تەبەری ئەمەتر یێک دەخەن کە ناکاکیش سەرەتەکەی
لێ ئەکەن. ئێمە لێرەدا ناماندەوێ خۆ بێوە خەریک بکەین . لەم چەند ساڵەدا
هەرلەوکاتەدا ناخەمان گردەتەوە بەرابیرامان ماناییکیان لەدڵی و
تێکی جیاوازەی ئەم وجۆرەی ئەرمانێک لەنێو دەوان بوو کردووە
ئێستا کە هەمووسان ، چ پیر چ لاو ، چ ژن چ پیاو ، دەوڵەتی وەحشیگەری شار
خوێنمژادە بەخۆتێنەوەدا ، لە ترزی دەسەڵاتی حاکمییەتی سەختەی فەرهەنگی
هاوبەشەدا ، هیچ بێوێست ناکا لەسەر ئەم تەعبیرە کە هەموومان
وەک یەکی تۆدەچین بەوێن . تەنیا سەبەستمان ئەوەندەیە تەنگی و
ترۆلەی هەرامۆشی لەسەر ئاوێنەی دڵمان بسڕینەوە وخۆمان
بەوەی بێشینەوە ، ئەو ژەنگەی کە بە درێژایی مێژوو لەسەرەی نیشتووە
لە زۆر جێگا بۆتە هۆی رێ هەڵەبوونی میلەتان و گەلان لەوبەرەوەی
... کە گەلەبووی ...

(٢) دەبێ خوێن لە دەست دڵەوە و بەوەی کە لێوەیان ناناسرێنەوە بە

ئەرکی قەڵەم و قەڵەم بوونە ئەوەیە کە تابلۆیەکی دەست

لە واقیعیەت بکێشێتەوە و لە بۆنای ئەودا حەقیقەتی مەکتەب و ئەرهەنگی

بەیان هەر سەلیقەیەک نیشان بدا، کە ئەوەش دەستەبەری سەرسەختی

هەر بێتەوەیەک .

زۆرسەری ئێمە ئەو ئەرکی گرنگی لەسەرشانە . لە لایەک دەبێ

پەروەردەی ، ئەزانێی و بێ ئابڕووچی ئەو خۆ و ئەو ناکارانەی کە دەستکردی

فکر و خەیاڵی باڵاکانی داسەپاوی بێگانە و نەفسی ئەماوەی دەروونی

خۆمانن نیشان بدا و لە لای ترەوە پەردەی فەرامۆشی لەسەر

رنج و بەدە واتیی ایچ رەسمەکان هەڵداتەوە و بە لووتدانەوەی فیترەی

پاک و خاوێنی ئینسانەکان جۆرەجۆرەیک نەجاتە ئەزامی سست و لاوازی

کۆمەڵ و تووڵە نەماوی تراری کۆمەڵ لە گێژە لۆرکەی خەیاڵاتی

باڵی رزگار بکا .

لێرەدا دەرئەکەوێ کە جەوهەری قەڵەمی زانا لە خوێنی شەهید

بە بایەختر و . ئەگەر خوێنی شەهید ناوکی دەسرێتەوە ، خوێنی قەڵەم

هەڵبە لەوەش پاکی دەخولقێنێ . خوێنی قەڵەم خوێنێکی گەش و پاک

دارشێنە دەماری کۆمەڵ ، هەرکات پێویست بێ بۆ دیفاع لە

شەرافەت و ئینسانیەت ، وەکی دەسەڵاتێ ، برایەتی دەوڵەت .

جێ بەسادە نزیکراوە ، بەکورتی بڵێین لە هەموو بابەتە ڕەسەنەکانی
ئینسانی وەکتەی خۆ تەواو دەکا . دڵنیابە هەروەک لە ژمارەی
پێشوودا گوتمان تەنیا مەرجی گرنگترە بوو ئامانجە نەتەوەیی
قەڵەمە ، دەنا لە دونیای ئێستادا بەملیۆن و بەملیارد قەڵەم بەسەر
لاپەڕەی کاغەزدا دەگەڕێ وەک لە گەمەی کردن و خاڵاندن و
لە خەوکردنی خەڵک جگە دکیوانیان نەکردووە .

ئەم بابەتە بەڕێزی درێژی هەیە ولێم ژمارەدا ناتوانین لەمە زیاتر
لەسەری بڕۆین ، هیوادارین بتوانین لە ژمارەکانی داهاتووشدا
درێژەی ئەم زنجیرە بابەتەتان پێشکەش بکەین .

لێرەدا لە درێژەی باسی پێشوومان لەسەر پێویستی کوردی بوون
و ئیدەی - نەتەوەیی بوون پێسروەوە بە پێویستی دەزانین چەند بەسەرهاتێک
دیکەش بنینە گوێچکە ، تا بەگشتی بە هاوکاری و هاوفکری ئێوەی
بەڕێز لە ڕێگایەکی باشتر و کورتترەوە بە ئامانجی دڵخوازتر بگەین .
دڵنیاین کە بە یارمەتی خودای مەزن و ڕێنوێنی ئێوەی خۆشەویست
بەو ئامانجە دەگەین .

وترای سوپاس لەو خۆشەویستانەی کە بە پشتگیری و
بەوەرگێڕ هاندانی ئێمە و هەروەها بە ڕەخنە و پێشنیاری بەجێ و
بەکەڵک بۆ پێشکەش کردنی گۆڤارێکی پڕبایەختر دڵگەرمیان کردووین
بۆ دەربڕینی ڕێز و حورمەتی خۆمان بەرامبەر بەو هەموو بەیامە

٤

ئەم و گۆڕانەی کە لێکدا لێکدا بەرەوپێ بوو یا بە ناسەر تەوافوق ئەکێشێت

دەستەیە نووسەرانی سەردەم ، بە باشمان نازانی چەند حاڵەتێکی گرینگ

لەسەر ئەو پرسیار و پێشنیارانەی هاتبوونە گۆڕێ، پوختی بکەینەوە .

★ دەستەیەک لە خوێنەرانی بەڕێزی سەردەم داوایان کردووە لەسەر

بابەتەکانی کۆمەڵایەتی ، ئابووری ... هیچ بڵاونەکرێتەوە ، لە وەڵامدا دەڵێین

ئەمەتان لێ ناشارینەوە کە لە حاڵی حازردا توانای ئاگرنجی هەموو بیرۆکەیەکمان

نابێ بکرێ . بەڵام سەرەڕای بەرتەنگی لاپەڕەکانی گۆڤارەکەمان تێدەکۆشین

بەرەبەرە بەهێنانەگۆڕی ئەو بابەتانە وەڵامی داخوازی ئێوە خوێنەرە

بەڕێزانە بدەینەوە . هەڵبەت لە گەڵ ئەوەی دەرخستنی خوێنەرانی

پشکۆی تایبەتی منداڵان ، مێرمنداڵان ، ژنان ، ئابووری ، ئاینی و ... مان

دەوێ ، کە بەهەرحاڵ هاوکاری ئێوە دەتوانێ بە بڵاوکردنەوەیان هەنگاو بنێین (ان شاء الله)

★ دەستەیەکی دیکە لەو بەڕێزانە داوایان کردووە کە لە گۆڤارەکەدا

لە هەموو زاراوە کوردییەکان شت بڵاو بکرێتەوە تا ئەم شێوەیە هەموو

ئاستی کەڵکی لێ وەرگرن . لە وەڵامدا دەڵێین ئێمەش زۆربەی

ئەو دیالێکتانەی زمانی ئەدەبی کوردی هەیە . هەربۆیە

پێمان پێویستە تا ئەو ئەم ڕێگایە تەنیا ئەدەبی کوردی نییە

وەک زۆربەی نووسەران و بیرمەندانی ئەدەبیمان لێیە دەست و پێوە لە

لە هەموو شێوەزارێک کەڵک وەرگرین . بۆیە تێدەکۆشین لە هەر

ژمارەیەکدا چەند شیعر و باسی فۆلکلۆری هەورامی و شاڵ بە لەهجەی

تایبەتی خۆی بڵاو بکەینەوە

زۆر نییە کە ئەم کارە تەنیا لەبەر وەیسێت و داخوازی خوێنەرانی

سەیر نییە ئەگەر بەراستی بە پێویستی دەزانن چۆن لەلایەک
سەرنج دانە ئەو ئەدەبە عامیانەیەی تەواوی میللەتەکەی کورد
نووسینەکان و لەلای دیکەوە شێوەی جوانی و رێک و پێکی و بۆ لێکدانەوەی
هەموو لەهجەکانی کوردی دەپارێزێ .

ئەم بەسە لەبابەت رێنووسەکەوە بەرێز دەکرێ .

سەرەرای ئەوە کە لە ژمارەی پێشوودا هۆیەکانی پێویستی ئەم
رێنووسەمان راگەیاندووە و زۆربەی ئەدیبەکان و مامۆستایانیش
پشتیوانییان لێکردووە بەڵام هێشتاکە لە خوێنەرانمان لەسەر
ئەم بەستە پێ رادەگرن کە نووسراوەکانیان بە شێوەی نووسینی
تایبەتی خۆیان چاپ بکەین . ئەم کارە سەرەڕای خوێندنەوە شێوێنی و
تێک بردنی گۆڤارەکە لە تێک دەدا . هێشتا لەو بارەدا ئەزموونی
تاکیان هەیە کە نامانەوێ دووبارەی بکەینەوە

ئێستاش بە پێی راو بۆچوونی گشتی خوێنەرانی سەرەوە هەروا بەم
رێنووسە نووسراوەکان چاپ دەکەین . بەڵام ئەوەش رادەگەیەنین
کە ئەگەر پێشنیار و چەند وتارێ بەرێزیان بۆمان بە دەست کە هەندێ نەزەری
تایبەتی لە باری رێنووسەوە تێدابێ ، هەڵبەتەکی تایبەتی لە گۆڤارەکەدا
بۆ لەسەر چاپ دەکرێ . تەواوی بیرورا جۆراوجۆرەکان کۆ دەکەینەوە
وە رایان دەگرین بۆ ئەو کاتەی کۆنگرەی ئەدەبی پێک دێ .

٦

بەو هیوایەی توانیبێتمان ئەم مەبەستە بە جوانی روون بکەینەوە

☆ لە سەروتاری ژمارەی پێشوودا رێچەمان شکاند بۆ چاپی وتاری تەحقیقی و ... بە زمانی فارسی. ئەمە بە پێشوازی بوونی شایەنی باسی لێکرا بەتایبەت لەلایەن ئەوانەوە کە جێگەواری شارەزای خوێندن و نووسینی زمانی کوردی نین. لێرەدا ئەم مەبەستە رادەگەیەنین لەم ~~[illegible]~~ تەنیا هاوڕێیان لەوە نەبێ کە چەند وتاری فارسی یان تۆ چاپ بکەین بەڵام تەرزێکی خۆمان بووە بکەین و تێکەڵاوی ئەو زمان و ئەدەبی ئەوەی خۆیان فێربن لەو کاتەدا دەتوانن لە رێگای بە تەمەنی گۆڤارەکەش لەبەر وەربگرن هاوکات لەگەڵ پێشنیاری ئەوتانە ئەوان لە سەرەتاوە سەروتار بە کوردی بێ پێویستە رابگەیەنین لەمەش رەخنەمان لەوە هەیە ~~[illegible]~~ و لە سەرەتا باوەڕمان لە سەروتاری گۆڤارەکەی کوردی دەبێ بە کوردی بێ. هاوکات ئەم پێشوازییە و بە خاتری ئەوەیە لە فەرهەنگ و رایان کە فارسی نازانن بە سەروتارمان بە هەردوو زمانی فارسی و کوردی لە چاپ داوە تا هەموولایەک بتوانن کەلکی لێ وەربگرن

لە کۆتاییدا شوکری خوا ئەوانەی کە شێوەی خۆشەویستی ئاوا دڵسۆزانە بەرەوپیرمان هاتوون. ئێمە دەیانخەینە یادی...

٤/٣/٣

[illegible] ئازادیخوازمان!

لە ماوەی [illegible] پێشکەوتنی

[illegible] بۆ هەموو [illegible] بەڵام

[illegible] تا ئێستاش [illegible] بۆ [illegible] ژیانی

[illegible] کوردستان!

دەبێ هەموو [illegible] خۆشەویستمان

[illegible] خوێندەواری

خزمەت [illegible]

[illegible] خوێنیان لە [illegible]

[illegible] هەزاران لە

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] لە گەڵ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

چونکە بێتەوەکەی لەو هەولەدا بیروەزە دابنێشین، بەو پێیە ئێمە کارە بەهێشی
زۆری لە سەر شانی ئێمەوەیە. ئێمەش کە دەمانەوێ دوا ڕۆژی کوردستان
لە سەر بناغەی هیوای و ڕزگاری ئێمە دەبینە بە دەستی ئێمەوە بێ.

ئێستا ئێمەش کە لە سەرەتای ڕێیەکی نوێداین، بە یارمەتی خودا و بە دوای
وێنەی هەستی بەرز و ئیستعدادی ناوبانگی خودا پێداوتان دەتوانن
لەم ڕاپەڕینەدا بەشداری بکەن و ... بە دەوروبەرتان بگەیەننەوە
دنیاوە، بەرەی دەستی نەیارانی ... دەبینە ... و زمانی
ئەو ... قورئانی دانابێ ...

ئەو بەستنی ئەدراوەستنی ... ئەو ڕۆژەی کە گەورەترین بۆ بەشی
داوای ئازادی ... بە ... لە سەر ... لە بەشی خەوری
لە جیاوازی ئەوەی ... لە سەر بەرەی ... لە بەر
خاتری ... ناچار لە ئێمە ... خۆش ...
بە ... خۆشەویستیەکانی دیکەی ... ئەو ڕۆژەی ... بیرە
لە بیرمان ... بە ... ئەمەیە.

بۆ ... ئێستا ئێمە و هەزاران
... لە ... ئێمە ...
چاوی ... و ... ئەو چاوەیان لە
... خۆش چاوەڕوانی
... لە ... ئەوەی ... لە
چاوەیان لە ... بەپەلە ...
... ئێمە ... کوردستانی ... نەیانی ئەولی!

ئاوەدانی، ئاوەدان کردنەوەی [redacted] فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی
بە شایانی بیەوە خۆی هاوبەشی ئەم خەباتە دەزانێ و شان بە
شانی ئێوە بۆ پێشخستن و پەرەپێدانی فەرهەنگ و ڕۆشنبیری کوردی و بۆ پەرەپێدانی
ئامادەیی ئامادەیە دەستی گەلێ نووسەران و ڕۆشنبیرانی کورد هەڵبگرێ و
دەنێتەوە. هەروەها پێش هاتنەوەی گۆڤارەکە بۆ پێکهێنانی
چەند کۆڕ و کۆبوونەوەکانی فەرهەنگی. لە سەر ئەو بڕوایەیە
هاوکاری هەموولایەک دەتوانێ دەوڵەمەندی بەرهەمەکان زۆرتر
کاتەوە و ڕێگای پڕ لە تەنگ و چەڵەمەمان بۆ خۆش کا.
لەم کاتەدا کە بە ئەرکی خۆمان ئەم کارە پیرۆزە فەرهەنگییە
ئەدەبییە بە هیمەتی مامۆستایانی ئاشنا و ئەدەب، ئەدەبدۆستان و
زانایان دەستی پێکردووە و بەسەرەوە کەمێ لێنێکا دڵ و گیان
هەروا بە هاوکاری تێکۆشەرانی ئێوە بە
نیوانی ئەدەب
کە دەتوانێ ڕۆژ لە ڕۆژ بەرەو پێش بڕوا. هەموولایەک ڕێزەیی پێدەبەن
و لە وەی هەڵدانی نامەکانی دانیشتوان
لە گەڵ ئەوەدا پێشنیازمان ئەوەیە کە ئەم ساڵە بە خۆشحاڵی
هاوکاری فەرهەنگی ئاسۆیی و ئەدەبی کوردی و تەقەلای خۆمان
بۆ سەرکردنی کار و نە خوێندەواری بدەین

٤

ئێمە ئامادەین بۆ هەرچەشنە هاوکارییەکی ئەرێنی فەرمووتی.
هەروەها رێنوێنیمان کا بە بارەی ئاشتی ئامادەکردنەوە بە رەوایی بزانین
دەبینین ئاواتمان هەوەیە سەرەوەی بۆ شێوەیەکی رێک و ئاشتیگیر
و بە شێوەیەکی ئاشکرا لەبەر دەستی خوێنەران . سەرکەوتوو بن

والسلام

[illegible]

(ئامادەبوونی ... [illegible] لە ... [illegible]
٩/ ... [illegible])

[illegible]

١٢/٦/[illegible]

٥/٢/٣

* ئەم بەیتە لەبەرگی دووەمی (توحفەی موزەفەریە) دا چاپ و بڵاوکراوەتەوە. بەیتەکە زۆر لەم ڕەشنووسە زیاترە کەوالێرەدا دەبیندرێت.

٢

شەیتان لە ڕێ هەڵستاوە ،
محەلەتێکی لە خۆی داوە ،
هەتا مەدینەی موبارەک ڕاوەستاوە ،
خۆی کرد سۆفییەکی ئیفتادە ، دە شاری مەدینەی گەڕاوە ،
چەند سوورەتێکی کرد تەواوە ،
ڕۆژێکی لە خەوێ هەڵستاوە ،
تەماشا دەکا حەزرەتی عەلی ~~ڕاوەستاوە~~ سوار بووە ،

پرسی پێکەوە سەفەری کوێ لەبەرە بۆ کوێ دەچێیە ؟ »
ئەسحابێک جوابی داوە بۆ تەعیدییە ،
گوتی : « نازانم سەفەری کوێی لەبەرە ، ئەمما حەزرەتی فاتیمە لە ماڵ نییە »
یەکی دی گوتی : « ئەوا لە دوای ئەوی بووە ئێلچییە . »
یەکی دی گوتی : « دەچێتە غەزایە بە یەکجارە هەڵگیە . »
یەکی دی گوتی : « موڵا نەشەیە نە دەعوایە .
« حەزرەتی فاتیمە لە ماڵی خۆیەتی . »
ئەوی دی گوتی : شەوی دی جووەمە خزمەت حزووری رەسوڵڵایە ،
« ووە نەمدی فاتیمەی دەکەوێ دەچێتە کالە تووڵڵایە . »

ئەگەر شەیتان ئەو قسەی بیستە تەواوە ،
محەلەتێکی لە خۆی داوە ،
هەموو دنیایە بە سەیاحی گەڕاوە ،

حەزرەتی عەلی گەیشتی لە ڕەوانی[1] دا عەوە.
زۆری بەرپلە ئاشکاوە.
لە هیچ کوێیە وەلێ نەداوە. -٣-
هەتا چەو لە دەرگای خوێندنەوە بوو پیاوە.
شەیتان حازە ڕاوەستاوە.

حەزرەتی عەلی نازداری.
~~دوو ڕەکاعەتی نوێژی کرد بە [illegible] جیباری~~
دوو ڕەکاعەتی نوێژی کرد لە بارەگای جەبباری.
زۆر پاڕاوە بە هەزاری.
هە یا خالق بۆ خۆت موختاری.
هە لە هەموو جێیەکی دیاری.
هە دنیا و قیامەت ڕۆ بە بێگاری.
جا لە وێ ڕۆ نیشت خەوی بەسەردا باری.
شەیتان خۆی لێ حازر کرد بە بێگاری.

بە بێگاری خۆی حازر کرد.
سورەتی پیاوێکی جوانی گرت.
بە بێگاری خۆی مەحبوب کرد.
خۆی نەبالی حەزرەتی عەلی ڕاکرد.

١- ڕەوانی - بیانە شێدانی.
حروف -ع- کە بە جای -ح- نوشتە شدە. مطابق اصل کتاب

٢

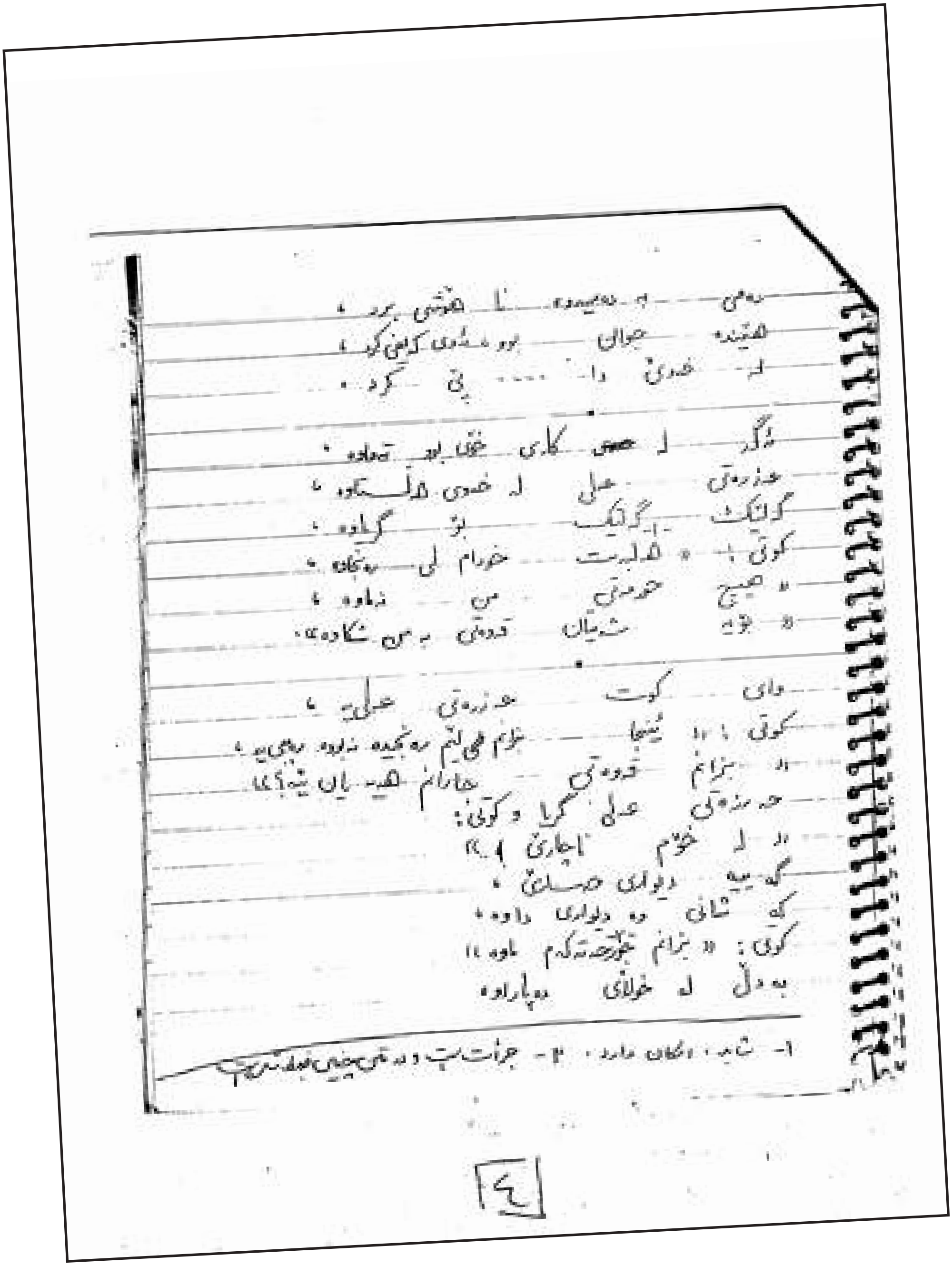

رەمی — بە دەمییەوە تا هەوتی بەرد ،
هەتیندە — جوان — بوو دەستی کرمێ کرد ،
لە — خەوی — دا ..... پێ — کرد .

•

دگەر — لە جەمی کاری خۆی بوو تەواوە ،
حەزرەتی — عەلی — لە خەوی هەڵستاوە ،
گوڵنگ — پێ گرتێک — بۆ — گرتاوە ،
گوتی : « هەڵبەت — خەوم لێ بوو تاڵە ،
« صبح — حورمەتی — من — نەماوە ،
« بۆ — شەیتان — قودرەتی بەر من شکاوە » .

•

وای — گوت — حەزرەتی عەلی ،
گوتی : « ئێنجا — ناوم هی لێم بە گچیە نەبووە ریجێ یە ،
« بزانم — قودرەتی — چاوانم هێنا یان نییە؟ »
حەزرەتی عەلی گریا و گوتی :
« لە خەوم — ئاچاری ؟ »
گە بیە — دیواری حەسارێ ،
کە — شانی — بە دیواری داوە ،
گوتی : « بزانم چ نەحسەکەم ماوە »
بە دڵ لە خودای — پاراوە .

١- شانی ، ملکان ماندە ، ٢- جرات بێت و ...

٤

سڵاوی لە پێغەمبەری داوە،
کە هێزی وە دڵداری پێی داوە،
پێی چەقاند و شاقی داوە،
دیواری پێی وەکوو خوڵانەی سوڕاوە،
کوێی بە یارمەتی خوای تۆ ناکەم تەواوە،
و دەگەڵ شێتانم لێی قەوماوە
بە جا چبکەم بۆ چۆڕێک ماوە؟
ئەمشەم وزەی پێی داوە،

کاتێک هاتووە لێو لاوە،
سەڵادی لێ کرد تە داوە؛
بە خێرێ، سەر ئەم دوو چاوە!!
بەستی حەزرەتی کێشاوە،
بردی کاڵ [illegible] نیشان داوە،
کە شێر[1] لە ورێ ڕاوەستاوە،
شەیتانیش هاتە ئەو ناوە،
پەردە بۆ شێری کێشراوە،
کە خۆی دەکا لە هەڵکێشاوە،
شەیتان سەغەڵەتی[2] لێ داوە،
سەدەقی لێ دا بێ قەیدی یە،

١- شێر مەبەس حەزرەت علی یە ٢- تصدیق و تائید کردن

٥

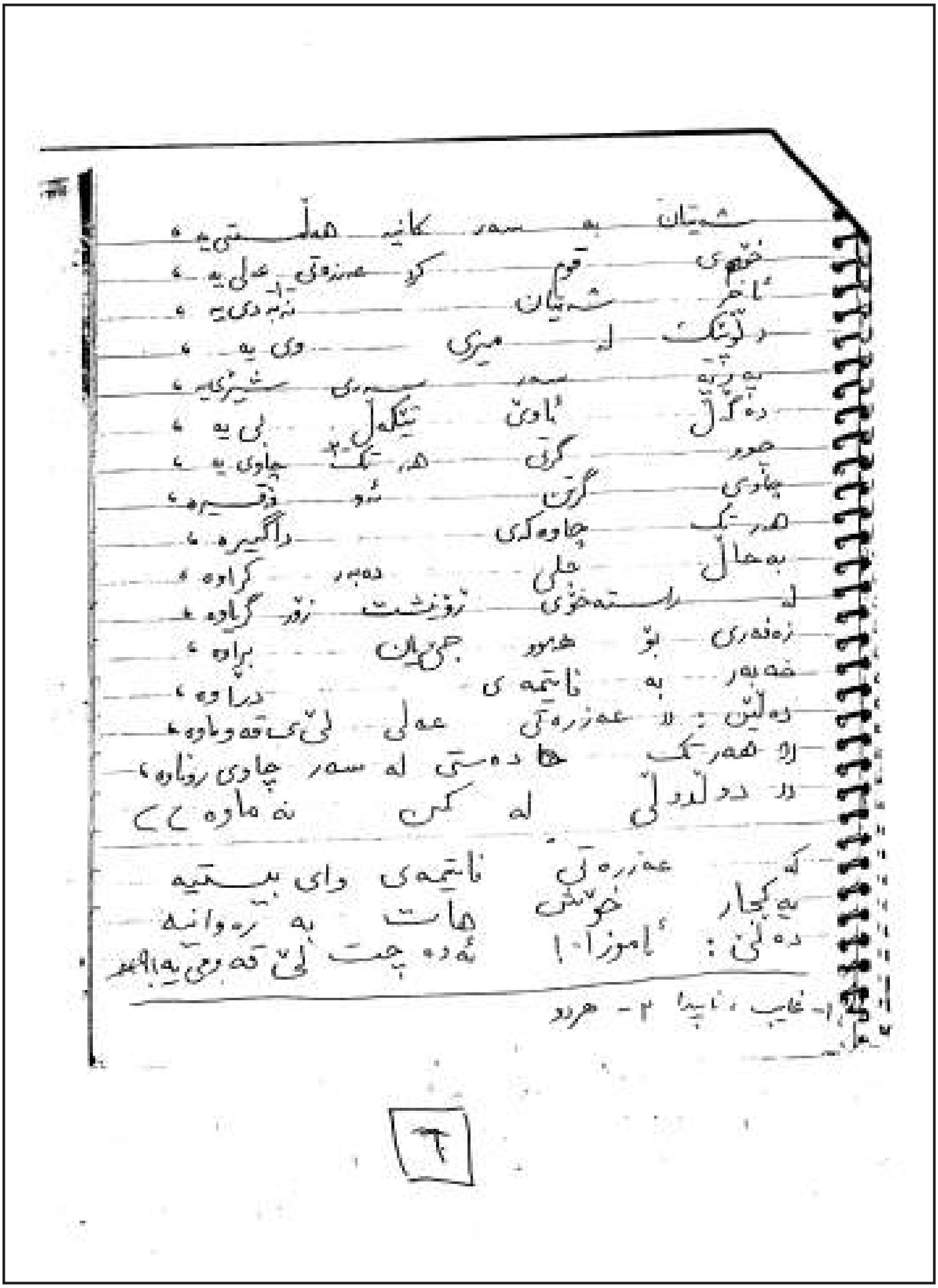
شەیتان بە سەر کانیە هەڵستیە .
خەتوی قەوم کو عەزرەتی عەلیە .
ئاخر شەیتان نزیبە دی یە .
دوو زیرەک لە میری وی یە .
بەرێچە سەر سەری شێرێکیە .
دەگەل ئاودن ئیکەل بی یە .
هەمو گرتی هەر یەک چاوی یە .
چاوی گرتن ئەو دەقیرە .
هەریەک چاوەکی داگیرە .
بەحاڵ جلی دەبەر گراوە .
لە راستەخۆی رۆزشت زۆر گراوە .
زەفەری بۆ هەمو جیران براوە .
خەبەر بە ناتیمەی دراوە .
دەڵێن : ـ عەزرەتی عەلی لێی قەوماوە .
ـ هەریەک ها دەستی لە سەر چاوی روناوە .
ـ دەڵێن دڵی لە کێ نەماوە ؟؟
کە عەزرەتی ناتیمەی وای بیستیە
بە یەکجار خۆشی هات بە رەوانە
دەڵێ : ئامۆزا ! ئەوە چت لێ قەومیە ؟!

١- غایب ، ناپیدا ٢- هەرد

٦

« هەر ئەتۆی شێری ڕەبی یە
« خۆ زەلیلی بۆ تۆ نیە
~~[illegible]~~

« دەڵێ : « سەفەری تۆ بێ فیکری بردم ،
« داخ و دەردی تۆ سواری کردم ،
« دەڵێت لە سوێ یانت مردم ،
« لە گێنم شەیتان وای لێ کردم ،
« دەمگوت : هیچ کەس نیم ئابا چارێ ،
« لێ ی ئەستاندووم بڕێ ی ئختیاری ،
« ئێستا چاوم ناکا کاری ،
هەزرەتی فاتیمە وا فەرمووی و چاو شەهێنم !
« خوداوەند بێ دەرخێنم ،
« جا دەمالی لە کێ بستێنم ،
« بێنێرم ئەرەسەد و لوقمانی بێنم ،

. .

ئەگەر شەیتان وا دەزانێ ،
موێ خەلقەت بە موسلمانی ،
چەند پیرێژنێکی لە شێف و جوانی ،
نوور هەیە لە نێو چاوانی ،

٧

٦ /٣/٣

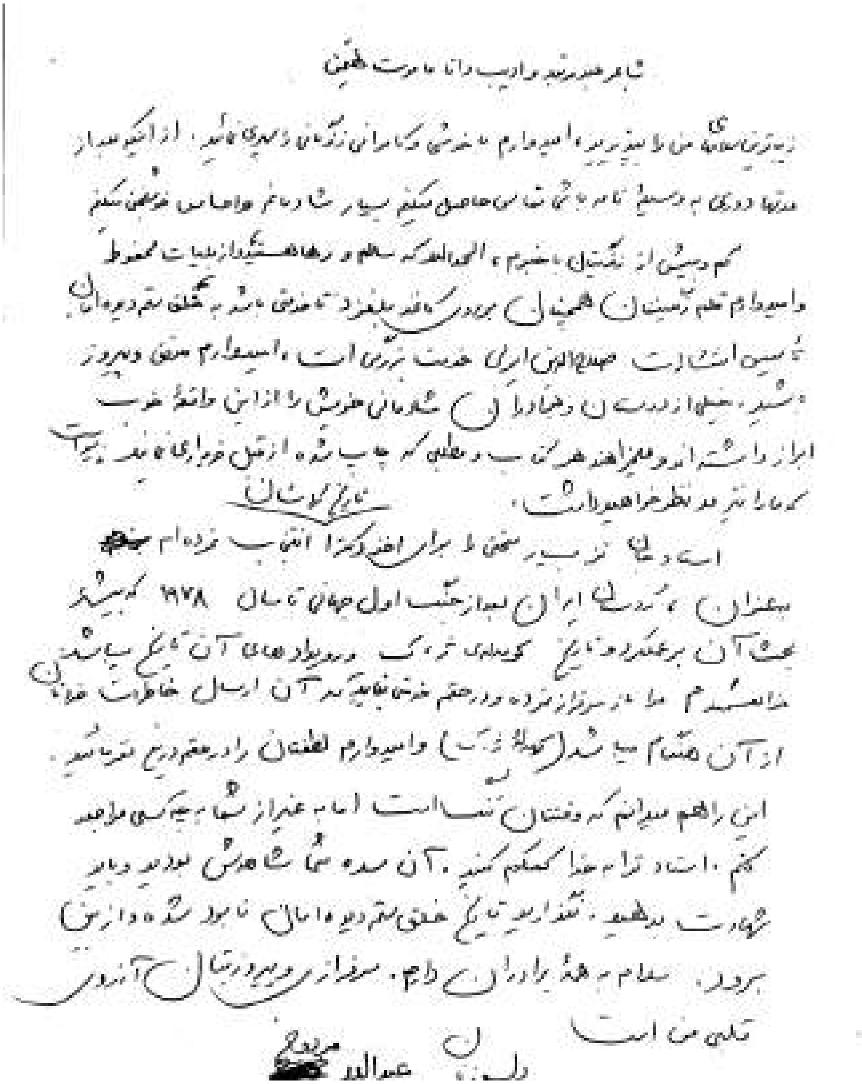

شاعر هنرمند و ادیب دانا ماموستا هێمن

زیباترین سلامهای من را بپذیرید. امیدوارم با خوشی و کامرانی زندگانی را سپری نمائید. از اینکه بعد از مدتها دوری به دستخط نامه ای از شما [illegible] حاصل نکنم بسیار شادمانم و احساس خوشحالی میکنم

کم و بیش از [illegible] باخبرم و الحمدالله که سالم و [illegible] از بلیات محفوظ و امیدوارم [illegible] بزرگ [illegible] تا خوشی باشد [illegible] تأسیس انتشارات صلاح الدین ایوبی خدمت بزرگی است. امیدوارم [illegible] [illegible] از دست [illegible] را از این [illegible] ابراز داشته اند [illegible] که چاپ شده [illegible] نظر خواهید داشت.

تاریخ کوردستان [illegible] برای [illegible] انتخاب کرده ام [illegible] ایران بعد از جنگ اول جهانی تا سال ۱۹۲۸ [illegible] بحث آن [illegible] تاریخ [illegible] آن تاریخ [illegible] [illegible] خاطرات [illegible] از آن [illegible] شد ([illegible]) و امیدوارم لطفتان را [illegible]

این را هم میدانم که وقتتان تنگ است اما به غیر از شما به هیچ کس [illegible] کنم. [illegible] خدا کمککم کنید. آن [illegible] شما [illegible] [illegible] تاریخ [illegible] نابود شده و از بین برود. سلام به همه برادران [illegible] سرفرازی و پیروزیتان آرزوی قلبی من است

دلسوزتان عبدالله مردوخ

* نامەی عەبدوڵڵا مەردۆخ بۆ هێمن بە بۆنەی دامەزرانی دەزگای ئینتشاراتی (صلاح الدین ایوبی).

٧/٢/٢
ئەلبوومی وێنەکان

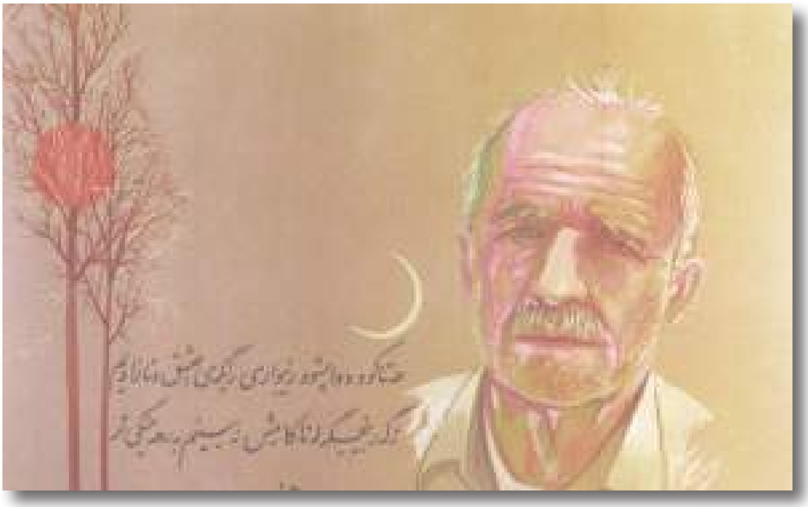

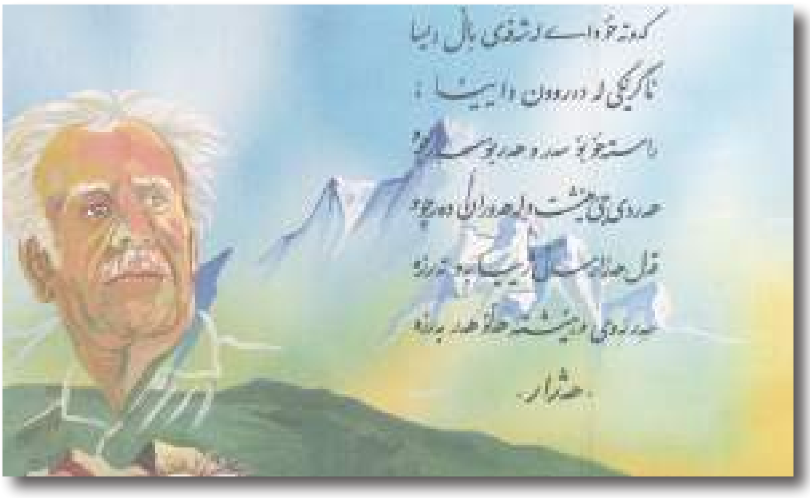

مامۆستا هێمن و دایە خانمی خێزانی
ورمێ ١٣٦٤ی هەتاوی، (١٩٨٥)ی زایینی

لەگەڵ کاک ئەحمەدی قازی-ئۆفیسی گۆڤاری سروە
ورمێ ٢٠٠٢/٢/٢١

بۆكان گوندی حەمامیان٠ لەسەر گۆڕی سوارەی ئیلخانیزادە
ئەوانـەی دانیشـتوون، شـێروانی یـاری، جـەلال مەلەكشـا. ئەوانـەی بـە پێـوەن، د.مـارف خەزنـەدار، عوسـمان دەشـتی. هاوینـی ٢٠٠٥

بـۆكان. لەسەر گۆڕی حەسەن زیـرەک لـە ڕاستەوە: د.مـارف خەزنـەدار، شیروانی یـاری، جـەلال مەلەكشـا، عوسـان دەشتی/ هاوینـی ٢٠٠٥

بۆکان- لەلای ڕاستەوە: محەمەدی بەهرەوەر، د.مارف خەزنەدار، محەمەدی نووری، عوسمان دەشتی/ هاوینی ٢٠٠٥

بۆکان- گوندی سەراو- ماڵی فەتاح خانی حەمە حوسێن خانی سەیفی قازی، لەلای ڕاستەوە: دکتۆر سەلاحەدین خدیۆ، د.مارف خەزنەدار، فەتاح خان، مونیرەخانمی خێزانی فەتاح خان و کچی پێشەوا قازی محەمەد، پیری ڕۆژنامەنوس، عوسمان دەشتی، سەرداری فەتاح خان. لە وێنەکەدا بەشێک لە کتێبخانە و ئەرشیفی بەجێماوی پێشەوا بەدیار دەکەوێت/ هاوینی ٢٠٠٥

مەهاباد لە ڕاستەوە: سەعیدی نەجاڕی (ئاسۆ) ڕەحمان خانی میسباح، د.مارف خەزنەدار، خانمە خانم، عوسمان دەشتی - هاوینی ٢٠٠٥

مەهاباد- ئۆفیسی گۆڤاری مەهاباد. لە ڕاستەوە خاتوو نەسرین جەعفەری، مەنسوور حامیدی، عەزیز ئاڵی، عوسمان دەشتی، ئەحمەد بەحری، د.مارف خەزنەدار، ئەحمەد شەریفی/ هاوینی ٢٠٠٥

(٣)

لە بارەی شیعر و پەخشانی هێمن

(٣)

لەبارەی شیعر و پەخشانی هێمن (بارگەی یاران) و (هەواری خاڵی)

کە ماستەرنامەکەم لەبارەی (ناوەرۆکی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە شیعری هێمندا) پێشکەش بە زانکۆ کرد و بە پلەیەکی باش پەسەند کرا، کەوتمە سەر خەمی لە چاپدان و بڵاوکردنەوەی ڕەوانشاد (پرۆفیسۆر دکتۆر مارف خەزنەدار) کە هەم دۆست و هەم مامۆستا و هەم سەرپەرشتی نامەکەشم بوو، نێوانی لەگەڵ کاک (بەدران ئەحمەد حەبیب)ی سەرنووسەر و بەرپرسی (دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس) باش بوو، دەمبینی ناوە ناوە لە ماڵەکەیدا سەردانی د. خەزنەداری دەکرد، بۆیە منیش داوام لە دکتۆر کرد کە لە بارەی چاپ و بڵاوکردنەوەی نامەکەمان قسە لەگەڵ بەدراندا بکات، گوتبووی با نامەکەی بێنێت بۆ بارەگای دەزگای ئاراس و تەسلیمی بکات، منیش هەروام کرد، نامەکەم برد و ڕادەستی کاک بەدران خۆیم کرد.

ڕەنگە ماوەی دوو سێ مانگێکی خایاندبێت و هیچ هەواڵێک لە چاپی نامەکە لە ئارادا نەبوو، تا ئەوەی بەمەبەستی سەردانی پێشانگایەکی

کتێب لەدوای نیوەڕۆیەک چوومە هۆڵی میدیا و لەوێ لەگەڵ کاک بەدران لووتمان لە لووتی یەکتر تەقییەوە. ویستم سۆراغێکی چاپکردنی نامەکەمی لێ پرسیار بکەم، ئەو مەسەلەکەی بە ئاراستەیەکی دیکە ئاژواو گوتی بۆ نایەی پرۆژەی کۆ بەرهەمی هێمن لە شیعر و پەخشانەکانی لە دوو بەرگدا بۆمان ئەنجام بدەیت؟ منیش لە وەڵامدا گوتم بۆ نا! بەڵام ئەم کارە پێویستی بە نەخشە و پلان و پرۆژەی کار و ڕێکەوتن هەیە! گوتی تۆ پرۆژەیەک ئامادە بکە و بیهێنە بۆ لامان و منیش ئامادەم ڕەزامەندی لەسەر بدەم. چەند ڕۆژ دواتر پرۆژەیەکی دەستنووسی پێشنیازکراوم ئامادە کرد (وەکو چۆن لە داهاتوودا، وێنەکەی دەبینن) ئەنجا چوومە سەردانی بارەگای دەزگای ئاراس و پرۆژەکەم پێشکەش بە کاک بەدران کرد. هەر لەو دیدارەدا بەدران پرۆژەکەی خوێندەوە، لە پاشان وەک لە داوێنی لاپەڕەی (٦) ی پرۆژە دەستنووسەکەدا بە دیار دەکەوێت پەراوێزی پەسەند کردن و ئامادەیی جێبەجێکردنی لەلایەن دەزگاکەیەوە وەکو خۆی و بێ ئەوەی شتێکی لێ زیاد و کەم بکات، تۆمارکرد و ناو و ئیمزا و مێژووەکەیشی لە پاڵ دانا (بەڵگە ١).

لەسەر ئەوەش ڕێکەوتین کەوا لە ماوەی پشووی نیوەی ساڵدا، کە لەسەرەتای مانگی شوباتەوە دەست پێدەکات، بەمەبەستی وەرگرتنی ڕەزامەندی بنەماڵەی شاعیر و دەستخستنی هەر بابەت و سەرچاوەیەک کە پێویست بێت بۆ جێبەجێکردنی پرۆژەکە، بەندە سەردانی مەهاباد بکەم. لێرەدا دوو خاڵ پێویستن سەرنجیان بخرێتە سەر، یەکیان ئەوەیە وەکو چۆن لە پرۆژەکەشدا هاتووە، بەندە لەسەروبەندی ئامادەکردن و نووسینەوەی نامەکەمدا هەرچی بەرهەمی هێمن هەیە، لە شیعر و لە پەخشان، چ لە شێوەی کتێب و نامیلکە، یا لە شێوەی وتار و بابەتی ڕۆژنامەوانی، چ لەلای خۆمان و چ لەو

دیو لە دوای گەڕانەوەی هێمن بۆ ئێران بە چاپکراو و چاپنەکراوەوە کە دەستم پێیان ڕاگەیشتبێت، ئەوا لەلام کۆببوونەوە. تەنانەت لەگەڵ ماستەرنامەکەمدا لیستێکی بیلۆگرافیاشم بەسەرجەم ئەو کتێب و وتار و نووسراوانە وەکو پاشکۆ ئامادە کردبوو، جا چ ئەوانەی لە نووسین و داهێنان، یاخود وەرگێڕانی هێمن خۆی بووبێت، یا ئەوانەی لەبارەی ژیان و شیعر و بەرهەم و خەباتی ئەوەوە لە عێراق و ئێران و هەندەرانەوە نووسرابێت و بڵاوکرابێتنەوە، لە پاڵ ئەوەشدا چاپی یەکەم و ڕەسەنی دیوان وناملکە شیعرەکانیشم لەبەردەستدابوون، بۆیە ڕێگا و چۆنییەتی بە ئەنجامگەیاندنی کارەکەم لەم لایەنەوە تا ڕادەیەک لەلا ڕۆشن و دیار بوو.

خاڵی دووەم پەیوەندی بە وەرگرتنی مۆڵەت و ڕەزامەندی بنەماڵەی هێمنەوە (بەتایبەتیش کاک سەلاحی شێخەلئیسلامی، کوڕە تاقانەکەی) یەوە هەبوو. بەندە چەند ساڵ پێش و لەکاتی ئامادەکردنی نامەکەمدا، دوو سەفەری ئەو دیوم کردبوو و کاک سەلاحیشم لە نزیکەوە دەناسی، وەک لە پێشەکی چاپی یەکەمی کتێبی (پاشەڕۆک)یشدا ئاماژەی بۆ کراوە، مام هێمن ئیمتیازی لە چاپدانەوەی هەموو کتێبە چاپکراوەکانی (تاریک و ڕوون، ناڵەی جودایی، توحفەی موزەفەریە، پاشەڕۆک)ی لە بەرابەر پوولێکی کەمیش! بە (سەییدیان) ی مەهابادی بەخشی بوو. واتە ئەو ڕاستییەیشم لەبەرچاوان بوو، بەڵام بەندە لە پرۆژەکەمدا کە مەسەلەی ڕەزامەندی بنەماڵەم هێنابووە گۆڕێ، بە پلەی یەکەم مەبەستم وابوو یارمەتی و باروبوویەک، ئەگەرچی زۆریش نەبێت، بۆ سەلاح بەدەست بهێنم، لەولاشەوە لام وابوو ئەو کارەی ئێمە بە نیازین جێبەجێی بکەین لە زۆر ڕووەوە تازەیە و ناچێتە ژێر چەتری ئەو وادە و بەڵێنەی مامۆستا هێمن بە سەیدیانی داوە، بەو نیشانانەی کەوا:

– بارگەی یاران، واتە (سەرجەمی شیعری هێمن) جگە لە بەرهەمە شیعرییەکانی (تاریک و ڕوون و ناڵەی جودایی و پاشەرۆک) ئەوا بە دەیان پارچە شیعری تازە و نوێ خراوەتە پاڵ کە هەندێکیان لە نامیلکەی (چەپکێ گوڵ و چەپکێ نێرگزدا هاتوون کە جارێکیان لەلایەن بنکەی گەلاوێژ لە سلێمانی و جارێکی دیکەش لەلایەن وەشانی ڕەهەڕەوی مەهابادا چاپکراوەتەوە.) وەرگیراون و لە پاڵ بەشێکی تازە و نەناسراو لە شیعر و بەرهەمی شاعیر کە لە ئەنجامی گەڕان و پشکنین بەناو گۆڤار و ڕۆژنامە و بڵاوکراوەکانی سەردەمی کۆماردا بەدەستم هێناون و لە بەشێکی سەربەخۆدا بەناونیشانی (چەند بەرهەمێکی بەرایی) لە کۆتایی کتێبەکەدا هاتووە. ئەوەیش کە پەیوەندی بە (هەواری خاڵی سەرجەمی نووسین و پەخشانی هێمن) هوە هەیە، ئەوە هەر خۆی لە خۆیدا بەرهەمێکی تازە و نوێیە، بەندە خۆم گردوکۆم کردووە و ئامادەم کردووە بۆ چاپ لە بەرگێکدا. بۆیە لە دوای چاپ و بڵاوبوونەوەی هەر دوو بەرگی کتێبەکە هیچ هەواڵێک لە وەدەنگ هاتنی بنەماڵەی سەیدیانەوە لە ئارادا نەبوو، بەڵام وەک ئەوەی لە دوایە بیستمەوە، دوای ئەوەش کەوا دەزگای ئاراس بێ ڕەچاوکردنی هیچ مەسەلەیەک، کتێبی (توحفەی موزەفەریە) یشیان لەبەرگێکدا چاپ و بڵاوکردەوە، ئەوە کوڕانی سەیدیان وەدەنگ هاتوون و تەنانەت بۆ بەدواداچوونی ئەو مەسەلەیە سەردانی هەولێر و هەرێمی کوردستانیان کردووە. بەڵام نەمزانی کۆتایی مەسەلەکەیان لەگەڵ دەزگاکە بە کوێ گەیشتووە. لە پشووی نیوەی ساڵدا سەفەری مەهابادمان کرد و بە چەند بەڵگەنامە و دیکۆمێنتەوە گەڕاینەوە کە لەلایەن سەلاحی کوڕی مامۆستا هێمنەوە مۆر و ئیمزا کراون، وەکو لەپاشاندا دەبیندرێن «بەڵگە ٢،٣،٤،٥» ئەوەی ڕاستی بێت زۆر بە ڕوونی ئەو مەسەلەیەم لەیاد نەماوە، بەڵام بە تەما بووم شتێکیش

بۆ خەرجی سەفەرەکەم لە دەزگای ئاراس وەربگرم لە گوژمەی سێ هەزار دینارێکی سویسری، کە لەو کاتەدا بۆسەفەرێکی لەو جۆرە پارەیەکی زۆریش نەبوو.

کە گەڕامەوە پەیتا پەیتا سەری دەزگاکەم دەدا و لەگەڵ تایپیست و نووسەرەکان بەتایبەت (ئاراس ئەکرەم و شێرزاد فەقێ ئیسماعیل کە وێکڕا هاوڕێی سەردەمی منداڵی و ڕۆژگاری قوتابییەتی قوتابخانەی سەرەتایی بووین). من کەمتر کارم بە کاک بەدران دەبوو، بەڵام دەمدیت کە خەڵک و خوا لە نووسەر و ڕووناکبیر و مامۆستایانی زانکۆش کە دەهاتن بۆ بینینی بەمەبەستی چاپ و بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانیان کاک بەدران کەوا ژووری ئۆفیسە تایبەتییەکەی خۆی لە قاتی دووەم، واتا لە سەرەوە بوو. ئەوانەش کە دەهاتنە لای دەبووا لە خوارەوە لەلای سکرتێرەکەی بە سەعات لە چاوەڕوانی دابن، تا وەکو ڕێگەیان پێ دەدرێت بچنە لای، بەڕاستی ئەم هەڵوێستانەم زۆرپێ نەشاز و مایەی شەرمەزاری بوو، چونکێ مامۆستا و ڕووناکبیری وام دەدیتن کە لە پلەی عالیم و زانای کوردناسی و کوردەواری بوون (کە نامەوێ لێرەدا ناویان بهێنم!) بەڵام چونکێ زۆر پەیوەندی بە من و بەکاروبارەکانی منەوە نەبوو، کە لە خوارەوە لەگەڵ کارمەندەکاندا جێبەجێم دەکردن، بۆیە دانم بەخۆمدا دەگرت و خۆم تێ نەهەڵدەقورتاند!

پەیتا پەیتا هەموو بەرهەمی شیعری هێمنم پێشکەش کردن جگە لە چەند پارچە شیعرێک کەوا لای خۆم گلم دابوونەوە و بێدەنگیم لێکردبوون. لە دوایەش فەرهەنگۆکێکی پوختەم کە لە نزیکەی (٦٠٠) وشە و زاراوە و ئیدیۆمی جۆراوجۆر پێکهاتبوو پێشکەش کرد کە بە سوود وەرگرتن لە پاشکۆ و فەرهەنگۆکی هەردوو دیوانی تاریک و ڕوون و ناڵەی جودایی ئامادەم کردبوو. ئەنجا هاتمە سەر پێشکەشکردنی

بابەتەکانی بەرگەی دووەم، واتە پەخشان و نووسینەکانی هێمن، بەو نیازەی کە تایپ و نووسینەوەی بەرگی دووەمیش تەواو بوو ئەوسا پێشەکییەکی تێروتەسەل بۆ کۆبەرهەمەکەش بنووسم و پێشکەشی بکەم، بەمەش بە یەکجاری دەستمان لەکارەکە دەبڕێت و دەمێنێتەوە مەسەلەی دیزاینی بەرگ و ناواخن و پێشکەشکردنی بۆ چاپخانە. (بۆ مێژوو دەبێ ئەوەش بڵێم کە ئەو وێنە پۆرتریتەی لەسەر هەردوو بەرگی هەواری خاڵی و بارگەی یاراندا هەیە لە هەردوو کەرەتی چاپەکاندا، ئەوا لەنەخشاندنی پەرەمووچی هونەرمەندی جوانەمەرگی رۆژهەڵات جەعفەر قازییە، کە لەگەڵ مارف ئاغایی جوانەمەرگ پێکەوە لە رووداوی تەسادوفی ماشێن وەک خۆیان دەڵێن جوانەمەرگ بوون و سەریان نایەوە. وێنەکەم لە ئەرشیفی گۆڤاری سروە و تایبەت بۆ دیزاینی بەرگەکانی ئەم کۆ بەرهەمە بەدەستهێنابوو). هێشتا دوو بابەت مابوو پێشکەشی بکەم بۆ تایپکردن، یەکیان فەرهەنگۆکی بەرگی دووەمی کارەکە، واتە فەرهەنگۆکی سەرجەمی پەخشان و نووسینەکانی هێمن لەگەڵ پێشەکییە گشتییەکە بۆ هەردوو بەرگ (رەشنووسەکانیان لە پاشکۆی ئەم بەشەدایە، بەڵگەی (٧ و ٨). بینیم هەڵسوکەوتی پرسگە و پاسەوان و تەنانەت کارمەند و تایپیستەکانیش وەک جاران نییە، ویستم کاک بەدران ببینم و بدوێنم، گوتیان سەرقاڵە و کاتی نییە. رۆژێکی دیکە بە مەخسوس چوومەوە دەزگاکە، کاتێکی واش بوو کە بزانم بەدران لەوێیە، بەڵام هەر لە دەرگاوە گوتیان لێرە نییە، لە کاتێکدا دڵنیا بووم کە لەوێیە، هەر بەماشێن و پاسەوانەکانیەوە دیار بوو! بەڵام گوتم قەیناکا و رێکوراست گەڕامەوە. زیاتر دوو سێ مانگی خایاند چاوەڕێ بووم لە بەدران خۆی یان لە رێگای د. مارفەوە هەواڵێکم پێبگات کە بچم کارەکان تەواو بکەم، بەڵام شتێکی وا رووی نەدا و منیش بێدەنگیم لێکرد، بەو حسابەی بەبێ من کارەکە

بە نیوە ناچڵی ماوەتەوە، بۆیە هەر دەبێت چارەسەرێکی بۆ بکرێت. بەڵام ڕۆژگار درێژەی کێشاو چووینە نێو ساڵی تازەوە، هەندێک لە هاوڕێکانم بەم کەین و بەینەی نێوان من و دەزگای ئاراسیان زانیبوو، بۆیە لە کۆتایی نیسانی ئەو ساڵەدا واتە (٢٠٠٣) ئاگاداریان کردمەوە کەوا بەهەرمەکانی تایبەت بە مامۆستا هێمن لە شیعر و لە پەخشان وا لەبازاڕە و لە کتێبخانەکاندا چنگ دەکەوێت. پێم سەیر بوو بەڵام کە چوومە بازاڕ دەبینم ڕێک وایە. هەر دووبەرگەکەم کڕین و لەگەڵ خۆمدا هێنامەنەوە ماڵەوە، بە وردی سەیرم کردن و بینیم بەرهەمەکە لە زۆر لایەنەوە دووچاری دەستکاری و کەموکورتی و شێواندن هاتووە.

بۆ ڕۆژی دوایی لە ژێر ڕۆشنایی بەرهەمەکان و ئەو پرۆژەیەی کە لە نێوان بەندە و دەزگای ئاراسدا لە ئارادابووە، یاداشتێکم ئامادە کرد (ئێستاش یاداشتە دەستنووسەکە لە نێو ئەرشیف و پەراوەکانماندا ماوە) پاش تایپکردنی چەند نوسخەیەکم لێ کۆپی کرد. ئەنجا نوسخەیەکی یاداشتەکەم خستە ناو زەرفێکەوە و لە پشتی زەرفەکەم نووسی، بگات بەدەستی برای بەڕێز کاک بەدران و نامەکەم ڕادەستی پاسەوانەکانی دەزگاکە کرد.

نازانم چەندی پێچوو، تا ڕۆژێکیان د.مارف بەدوایدا هەناردم، چوومە خزمەتی گوتی عوسمان ئەوە کێشەت لەگەڵ بەدران چییە؟ گوتم بۆ قوربان مەگەرچی بووە؟ گوتی هاتۆتە ئێرە دەڵێ عوسمان نامەی بۆ نووسیوم و هەڕەشەی لێکردووم و نازانم چی و چی! گوتم قوربان حاڵ و مەسەلە و کەیفیەت بەو جۆرەیە کە عەرزت دەکەم. سەرلەبەری مەسەلەکانم تێگەیاند. دکتۆر بێدەنگی لێکرد، منیش پاش بەینێک ڕوخسەتم خواست و خوداحافیزیم لێکرد. ماوەیەکی پێچوو دیسان بە دواییدا هەناردمەوە. کە چووم دەبینم بەدران (٥٠) دانە

لـە هـەردوو بەرگـی کتێبەکـەی بـۆ مـن و (٥٠) دانـەش بـۆ سـەلاح لەماڵـی دکتـۆر دانـاوە. گوتـی ئەمانـە بـەرە. منیش کتێبەکانـم خسـتە نـاو ئۆتۆمبیلەکـەم و بردمـەوە ماڵـەوە. ماوەیەکـی بەسـەردا تێپـەڕی وا بزانـم کاک سـەلاح خەبـەری چاپ و بڵاوبوونـەوەی کتێبەکانی بیسـتبوو، بۆیە ڕۆژێک بەخۆی بە ئایشـە خانی خێزانی و کاک ئیسـماعیلی شەمسـەدینی ژنبرای لـە لامـان پەیدا بـوون، دوو سـێ ڕۆژێـک لـە خزمەتیان دابوویـن و مەسـەلەی تێکچوونـی نێوانـی خـۆم و بەدرانیشـم بـۆ باسـکرد. هـەر لـەو دوو سـێ ڕۆژەدا هـاوڕێ لەگـەڵ میوانـەکان سـەرێکی دکتـۆر مـارف و سـەرێکی مـام هێدی شاعیریشـمان دا. پـاش ئـەوە کاک سـەلاح گوتـی دەمـەوێ بـەدران ببینـم بـە شـێوەیەک لـە شـێوەکان کـە ئێسـتا لـە یـادم نەمـاوە ناڕاسـتەوخۆ بـەدران ئاگادار کرایـەوە کـەوا سـەلاح و خێزانەکەی میوانـی ئـەون. ئەویـش ئوتێلێکـی دەسـتنیشـان کردبـوو کـە بچن بـە میوانی ئـەو لـەوێ دابـەزن. وا بزانـم ئۆتۆمبیلیشـی بـە دوادا نـاردن تـا میوانـەکان لەماڵـی ئێمـەوە بگوازنـەوە بـۆ ئوتێلەکـە. مـن وای تێگەیشـتم کـەوا کاک سـەلاح نیـازی وابـوو بزانێـت ئەمـن چەنـد پـارە و پاداشـتم لـە ئـاراس وەرگرتـووە لـە بـری ئامادەکردنـی کتێبـەکان، هەروەهـا خۆیشـی چـاوی لـە بڕێـک پـارە و پاداشـت هەبـوو کـە دەزگاکـە پێـی بـدات زیـاد لـەو پارەیـەی کـە مـن بـۆم وەرگرتبـوو، پـاش یـەک دوو ڕۆژ کاک سـەلاح بـە هەمـان ئۆتۆمبیلـی دەزگای ئـاراس بـە تەنیا گەڕایـەوە ماڵـی ئێمـەو گوتـی هاتـووم بەشـی خـۆم لـە کتێبـەکان بـەرم و بـە تەمایـن بگەڕێینـەوە. زۆر تەکلیفـم لێـی کـرد بـەڵام دادەنیشـت بـواری ئـەوەش نەبـوو لێـی بپرسـم کە لەگـەڵ بـەدران بەچـی گەیشـتووە، بـەڵام لـە سـیما و ڕوخسـاریدا قەڵس و ناقایـل دەهاتـە بەرچـاوم. ئیدی کتێبەکانـی بـرد و ماڵئاوایی لێکردین و ڕۆیشـت. بەداخـەوە دواتـر نەمدیتـەوە تـا هەواڵـی نەخۆشـیەکەیم بیسـت، نیـازم وابـوو بچـم سـەرێکی بـدەم، گوتیـان بەمەبەسـتی چارەسـەر چـووە

بۆ وڵاتی هۆڵەندا، ئیتر زۆر مخابن تا لە دوایە بە هەواڵی کۆچی دوایی و ماڵئاوایی کردنی یەکجاریمان بیست، چاومان بە چاوی یەکتر نەکەوتەوە.

باوەڕ ناکەم ساڵێکی بەسەردا تێپەڕی بێت، بیستمەوە کەوا چاپێکی دیکەی بارگەی یاران و هەواڵی خاڵی کەوتۆتە بازاڕ، چووم سەیرم کرد، بینیم جیاوازییەکی ئەوتۆی لەگەڵ چاپی یەکەمدا نییە، بەڵام تۆ مەزانە کاک بەدران تێکستی ئەو شیعرەی کەوا مامۆستا حەسەن زادە بە ناونیشانی (کاوەی سەدەی بیستەم) و ئێستگەی دەنگی کوردستانی عێراقیش بەناونیشانی (ڕەشەمە و نەورۆز) دابوویە قەڵەم دەستکەوتبوو، هەربۆیە کاک بەدران ئەو چاپەی لەبەر خاتری ئەو تێکستەدا کردۆتەوە و لە دەستپێک و سەرەتای دیوانەکەشدا جێگیری کردبوو، لەگەڵ ئەوەشدا ناوی سەرپەرشتیارانی کارەکە بەقەولی خۆی بەدران ئەحمەد و عوسمان دەشتیشی لابردبوو. لەمەوە نهێنی دروستکردنی لەمپەر لەلایەن کاک بەدرانەوە بۆ بەڕێوەچوونی کارەکە بە شێوەیەکی ڕێکوپێک و دروست، بەتەواوی ئاشکرابوو. لێرەدا دوو پرسیار ڕەوایە و لە جێگەی خۆیەتی بکرێن: یەکیان ئەوەیە بۆچی من هەر لە سەرەتاوە ئەو شیعرەم لەکۆی بەرهەمە شیعرییەکان هەڵاواردبوو؟ دووەمیش ئەوەیە کەوا بۆی کاک بەدران ڕووبەڕوو ئەو مەسەلەیەی لەگەڵ مندا باس نەکرد؟

سەبارەت بە وەڵامی پرسیاری یەکەم ئەمن دەیسەلمێنم کە بەدەستی ئەنقەست هەم ئەو شیعرە و هەم دەستەیەک شیعری دیکەشم وەلانابوو و بەگەڵ کۆ بەرهەمە شیعرییەکەم نەدابوون! بەهۆی کێشە و بێشەی زۆریان بەدواوە بوو. چونکێ دەبوا لەپاڵ ئەو شیعرەدا شیعرەکەی لەمەڕ ژمارە (١٦)ی گۆڤاری نووسەری کوردستان کە تایبەت بووە بە نسکۆ و هەرەسی شۆڕشی کوردستان و شیعری

(بەهـاری بـێ خـەزان)ی تایبـەت بـە شـازادەی ئێـران و تەنانـەت هـی دیکـەش کـە تـا ئێسـتا بڵاونەکراونەتـەوە دەبـوا هەمـوو ئەمانـە بهێنینـەوە، کـە بـاوەڕ ناکرێـت بـەدران خـۆی ڕازی بوایـە شـیعرەکەی تایبـەت بـە نسـکۆی شـۆڕش لـە دەزگاکـەی ئـەودا چـاپ و بڵاوبکرایەتـەوە. بۆیـە بەنـدە وام پـێ بـاش بـوو کـە لـەم کارەدا بـۆ ئـەوەی سەریەشـەمان نەیەتـە ڕێ وا باشـترە خۆمانـی لـێ ببوێریـن.

سـەبارەت بـە وەڵامـی پرسـیاری دووەمیـش بەراسـتی بـۆ منیـش مایـەی سەرسـوڕمان بـوو، کـە بـەدران بۆچـی بـەم شـێوازە پرۆژەکـەی شـێواند، ئەوەنـدە هەیـە کاک بـەدران زۆر مەبەسـتی بـوو بـە خوێنـەری کـورد بڵـێ وەک چـۆن هێمـن و هـەژار لـە سـەرەتای تەمـەن و دەسـتپێکی چالاکـی سیاسـی و ئەدەبیـان لـە زێـدی خۆیـان هـاوڕێ و هـاوڕا و هاوکـووف بـوون، ئـەوا لـە ژیـان و لـە خەباتـی ئاوارەیـی چەندیـن ساڵەی کوردسـتانی عێراقیشـدا هەمـان بیروبـاوەڕو هەڵوێسـت و بۆچوونـی سیاسـیان هەبـووە، دەرحـەق بـە کاراکتـەر و بـە ڕووداوەکان، لـە حاڵێکـدا ئـەوەی تۆزقاڵێـک لـە مەسـەلەکان ئـاگادار بێـت چـاک دەزانێـت کـە ئـەم مەسـەلەیە وا نییـە، هـەژار و هێمـن لەعێـراق لەگـەڵ ئـەوەی هاوشـاری و دۆسـتی دێریـن و بەردەوامـی یەکتـر بـوون، بـەڵام لـە دوو هەڵوێسـت و دوو بـەرەی سیاسـی جیاوازەوە درێژەیـان بـە کار و چالاکـی و خەباتـی ئەدەبـی و فیکـری و سیاسـی خۆیـان داوە. زۆرم لـە کتێبـەکان بـە دیـاری پێشـکەش بـە دۆسـت و بـرادەران کـرد، بەتایبەتیـش دۆسـت و ئاشـنایانی ڕۆژهەڵاتیـم، بـەڵام دانەیـەک لـەو یاداشـتە ناڕەزاییـەی کـە بـۆ بەدرانـم نووسـیبوو، دەخسـتە ناوقـەدی کتێبەکانـەوە، هەتـا بزاندرێـت کـەوا بەنـدە لـە لادانـی پێشـەکییەکەی د. قاسـملو بـۆ تاریـک و ڕوون کـە بەناونیشـانی (شـاعیری گـەل) بـوو، بەرپرسـیار نیـم، بەڵکـو ئـەوە دەزگای ئـاراس بـووە کارشـکێنی کـردووە و ئـەو پێشـەکییەی وەلا نـاوە!

لە کۆتاییدا دەبێ ئەو ڕاستییەش بدرکێنم کەوا نە من و نە بەدرانیش ئاگاداری ئەوە نەبووین کەوا چوارساڵ بەر لەو ڕێکەوتە (مەحمود زامدار) کتێبێکی بە چاپ گەیاندبوو بەناوی (بارزانی نەمر- چریکەی چیاو سترانی شاعیران) لەو کتێبەدا ئەو تێکستە شیعرییەشی چاپ و بڵاوکردبۆوە، بە ناونیشانی (مەزنی کورد) بەڵام بە هەڵە مێژووی ساڵی (١٩٦٩)ی لەسەردانابوو، لە پاڵ دەیان تێکستی دیکەی شاعیرانی کورد کە لە کات و سەردەمی جیاجیادا بۆ بارزانی گوتراون.

بەڵام کاک بەدران بۆ چاپی دووەمی (بارگەی یاران) تێکستەکەی لە گۆڤارێکی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا وەرگرتبوو.

١/٣

بەڕێز کاکی سەرنووسەر
لە دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس
بابەت/ چاپکردنی سەرجەم بەرهەمەکانی هێمن
لە دوای سڵاو

بەمەبەستی پاراستن و پەرەپێدانی سامان و بەرهەمی ڕووناکبیریمان، لەپێناو خزمەتکردن بە هێمن و کورد و ڕۆشنبیری کوردی، ئەم پێشنارەتان دەخەمە بەردەست:

١- لە چاپدانەوەی سەرجەمی بەرهەمی هێمن (لە شیعر و پەخشان)، وەکو کارێکی سەربەخۆ و بۆ یەکەمجار لە دوو بەرگدا، کەوا بەرگی یەکەمی سەرجەمی شیعرەکانی و بەرگی دووهەمی هەموو نامە و نووسراو و پەخشانەکانی بگرێتەوە، بەمەرجێک هەردوو بەرگ لە یەک کاتدا بخرێنە ژێر چاپ و بڵاوبکرێنەوە.

٢- بۆ ئەو مەبەستە پەیوەندی بە بنەماڵەی شاعیرەوە بکرێت و وەکو خاوەن و میراتگری شاعیر ڕەزامەندییان بۆ جێبەجێکردنی ئەم پرۆژەیە وەربگیرێت بەم شێوەیە:

أ- ئەوان پشتگیری و ڕەزامەندی خۆیان لەسەر ئەنجامدانی ئەمکارە بە نووسراو دەرببڕن.

ب- بۆ ماوەیەکی دیاریکراو (٥ ساڵ بە نموونە) مافی چاپ و بڵاوکردنەوە و لە چاپدانەوەی ئەم کارە بە دەزگای ئاراس ببەخشن و بە هیچ کەس و دەزگایەکی دیکەی نەدەن، نە لەوێ، نە لێرەوە نە لە دەرەوەدا.

ج- لە بەرامبەردا ئاراس پاداشتێکی دیاریکراو بداتە بنەماڵەی شاعیر، کەوا (صلاح الدین شێخولئیسلامی) کوڕی شاعیرە.

٣- بەو هۆیەی کەوا بەندە نامەیەکی ئەکادیمیم لەسەر شیعرەکانی هێمن ئامادە کردووە و لەوبارەوە بە ئارەزووی خۆم گیرۆدەی دنیای ئەو شاعیرە بووم، بۆیە بەشی زۆری شیعر و نامە و نووسراوەکانی هێمن و هەرچی لەبارەیەوە نووسراوە، بە چاپکراو و چاپ نەکراو، لەلام هەیە و سۆراغم کردوون، جگە لەوەی کە شارەزایی چاک و ئاشنایەتییەکی زۆرم لەگەڵ بەرهەمی ئەو شاعیرە پەیدا کردووە، ئەنجا لە پێناوی زیندوو هێشتنەوەی یادی هێمن و خزمەتکردن بەکاروانی ڕۆشنبیری کوردی خۆشحاڵ دەبم کەوا لەسەر پێشنیاری بەڕێزتان:

أ- وەکو ئامادەکار و ڕێکخەر و یا وەکو سەرپەرشت لە بەجێگەیاندنی ئەم ئەرکەدا هاوکاری بکەم، بە ئامادەکردن و ڕێکخستن و خستنە بەردەستی هەرچی شیعر و بەرهەمی هێمن هەیە و یا دەتوانین سۆراغی بکەین.

ب- نووسینی پێشەکی و ڕوونکردنەوە و شەرح و پەراوێز لەسەر شیعر و پەخشانەکانی هێمن، وەکو بەدیارخستنی بۆنە و موناسەبەی هەندێ لە شیعر و بەرهەمەکانی (کە ڕەنگە هەندێکیان مێژوویی و گرنگ بن) بۆ خوێنەران، یا شوێنی بڵاوبوونەوەی یەکەمجار و دواجار ئەگەر پێویست بوو.

ج- ئامادەم پەیوەندی بە بنەماڵەی شاعیرەوە بکەم و ڕەزامەندی نووسراویان لەسەر جێبەجێکردنی ئەم کارە بەدەست بهێنم، بۆ

ئەو مەبەستە بچمە لایان و سەردانیان بکەم و هەروەها هەوڵی بەدەستخستنی هەرچی شتێک هەیە بدەم کە لەلایان پارێزراوە و بڵاونەکراوەتەوە.

د- لە بەرامبەردا دەزگای ئاراس ماف و ئیمتیازێک وەکو پاداشت بداتە بەندە و لە پێشەوەشدا، بڕێک پارە وەکو سلفەیەک بۆ ئەرکی سەفەر و ئەرکی ئامادەکاری و ڕاپەڕاندنی کارەکە دابین بکات.

٤- لەسەر چۆنییەتی جێبەجێکردنی کارەکە:

أ- پەیڕەوی لە چاپە ڕەسەنەکانی بەرهەمی شاعیر بکرێت کەوا لەبەردەستن و بکرێن بە بنچینە.

١- تاریک و ڕوون چ١ بەغدا ١٩٧٤

٢- ناڵەی جودایی چ١، بەغدا ١٩٧٩

(ئەم دوو بەرهەمە لە ژێر چاوەدێری شاعیر خۆی لە چاپدراون).

٣- پاشەرۆک، چ١، مهاباد ١٩٨٣

٤- چەپکێ گوڵ، چەپکێ نێرگز چ ٢، مهاباد ١٩٩٠

ب- بۆ بڵاوکردنەوەی ئەو بەرهەمانەی کە لەم چوار بەرگەدا نین، لە گۆڤار و ڕۆژنامە و بڵاوکراوەکاندا بڵاوبوونەتەوە، یا ئەوانەی بڵاو نەکراوەتەوە لامان پەیدا دەبێت، وام پێ باشە بەندە بەراوێژ لەگەڵ ئێوەدا، تا ڕادەیەک سەرپشک بکرێم لە بڵاوکردنەوە یا نەکردنەوەیان.

ج- وای بە چاک دەزانم بەرهەمەکانی بەم شێوەیە بهێندرێتە خوارەوە:

١- بەرگی یەکەم- شیعری هێمن

أ- تاریک و ڕوون بە پێشەکییەکەیەوە.

ب- ناڵەی جودایی بە پێشەکییەکەوە.

ج- شیعرەکانی پاشەرۆک و چەپکێ گوڵ و چەپکێ نێرگز بە پێشەکییەوە.

د- شیعره تازه و بڵاونەکراوه لەو کتێبانە بە ناونیشانی (لێرەو لەوێ) یا (شیعری پرش و بڵاو) چاپ بکرێن.

هـ- فەرهەنگۆک بۆ شیعرەکان

٢- بەرگی دووەم- پەخشانەکانی هێمن

أ-ئەو پێشەکی و سەرەتایانەی هێمن بۆ (شەرەفنامە، پێکەنینی گەدا، قەڵای دمدم، (کە نموونەی بەرزی پەخشانی کوردین) بڵاوبکرێنەوە.

ب- وتاری ڕۆژنامەوانی و ڕەخنەیی و ئەو چیرۆک و بابەتانەی تر کە بەرهەمی ئیبداعی هێمنن.

ج- ئەو وتار و کورتە چیرۆک و بابەتانەی کە وەریگێڕاون و بڵاوی کردوونەتەوە.

د- چەند گفتوگۆ و چاوپێکەوتنێک کەلەگەڵ هێمندا سازکراوە.

هـ- نامەکانی مامۆستا هێمن.

و- فەرهەنگۆک بۆ پەخشانەکانی.

لە کۆتاییدا بەرەچاوکردنی ئەوەی کە ئەم کتێبە لە کوردستانی ئێرانیش بەتایبەتی ڕەواجێکی چاکی دەبێت، وای پێشنیار دەکەم کە بە تیراژێکی زۆرتر لە ئاسایی چاپ بکرێت.

هەر بژین.

عوسمان دەشتی

٢٠٠١/١/١٦

ئەم پرۆژەیە پەسند دەکەم و ئێمە وەکو دەزگا ئامادەین بۆ جێبەجێکردنی هەموو خاڵەکان و بە زوویش بەرهەمەکان چاپ دەکەین.

بەدران ئەحمەد

بەڕێوەبەری دەزگای ئاراس

٢٠٠٢/١/٢٠

بەڕێز کاکی سەرنووسەر

لە دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس

بابەت / چاپکردنی سەرجەم بەرهەمەکانی هێمن

لە دوای سڵاو

ئێمە بە سوپاس پاراستن و بەرەوپێشبردنی سامان و بەرهەمی ڕووناکبیریانی، لە پێناوی خزمەتکردنی بە هێمن و کورد و بۆ خۆشەویستی کوردی، ئەم پێشنیارەتان دەخەمە بەردەست:

١. لە چاپی داهاتووی سەرجەمی بەرهەمی هێمن (لە شیعرو پەخشان)، وەکو کارێکی سەربەخۆ و بێ ئەوەی جیا لە دوو بەرگ دا، لەوا بەرگی یەکەمی سەرجەمی شیعرەکانی و بەرگی دووەمی هەموو نامەو نووسراوو پەخشانەکانی بگرێتەوە، بەمەرجێک هەردوو بەرگ لە یەک کاتدا بخرێتە ژێر چاپ و بڵاوبکرێتەوە.

٢. بۆ ئەم مەبەستە پەیوەندی بە بنەماڵەی شاعیرەوە بکرێت و وەکو خاوەن و میراتگری شاعیر ڕەزامەندییان بۆ چاپ بە چاپکردنی.

بەڵگە (١)

١

ئەم پرۆژەیە وەربگیرێت بەم شێوەیە!

آ. ئەوان پێشنگیری و ڕەزامەندی خۆیان لە سەر ئەنجامدانی ئەم کارە بە نووسراو دەربڕن.

ب. بۆ ماوەیەکی دیاریکراو (٥ ساڵ بە نموونە) مافی چاپ و بڵاوکردنەوەو لە چاپدانەوەی ئەم کارە بە دەزگای ئاراس ببەخشن و بە هیچ کەس و دەزگایەکی دیکەی نەدەن، نە لەوێ، نە لێرەو نە لە دەرەوەدا.

ج. لەبەرامبەردا ئاراس پاداشتێکی دیاریکراو بداتە بنەماڵەی شاعیر، کە وا (صلاح الدین شێخ نەجمەدین شێخ سەلام) کوڕی شاعیرە.

٣. بەهۆی ئەوەی کە وا بەندە نامەیەکی ئەکادیمیم لە سەر شیعرەکانی هەمدی ئامادە کردووە و لەو بارەوە بە ئارەزووی خۆم گیرۆدەی دنیای ئەم شاعیرە بووم، بۆیە بەشی زۆری شیعرو نامەو نووسراوەکانی هەمدی و هەرچی لە بارەیەوە نووسراوە، بە چاپکراوو چاپ نەکراو، لەلام هەیەو سەرنجم کردووە، جگە لەوەی کە شارەزایی چاکی و ئاشنایەتییەکی زۆرم لەگەڵ

بەرهەمی ئەو شاعیرە پەیدا کردووە، ئەوجا لە پێناوی زیندوو
هێشتنەوەی یادی هەقیی و خزمەتکردنی بۆ کاروانی
رۆشنبیری کوردی خۆشحاڵ دەبم کە وا لە سەر پێشنیاری
بەڕێزتان :

آ. وەکو ئامادەکارو رێکخەر یا وەکو سەرپەرشتی لە بەجێ گەیاندنی ئەم
ئەرکەدا هاوکاری بکەم، بە ئامادەکردنی و رێکخستنی و خستنە
بەردەستی هەرچی شیعرو بەرهەمی هەقیی هەیەو یا دەتوانین
شیعرانی بکەین.

ب. نووسینی پێشەکی و پەراوێزکردنەوەو شەرح و پەراوێز لە سەر
شیعرو بەشانەکانی هەقیی؟ وەکو بەدیار خستنی بۆنەو مەبەستی
هەندێ لە شیعرو بەرهەمەکانی (کە بۆنەکە هەندێکیان مێژوویی و
گرینگ بێ) بۆ خوێنەران، یا شیکردنەوەی بکەم و بوونەوەی بەکەمجارو
دوا جار ئەگەر پێویست بوو .

د. ئامادەم بۆ بۆنەی بەبەهامالەوەی شاعیرەوە بکەم و رۆژنامەنووسی
نووسەرانیش لە سەر چی بەجێ کردنی ئەم کارە بەوەسیەت بکەین، بۆ
ئەوەندەبوونە بچەلاوایان و سەروایان بکەم و هەروەها هەوڵی

٣

هەموو بەدەستخستنی هەرچی شتێک هەبوو بیدەم کە

لەلایەن پارێزراوە و بڵاو نەکراوەتەوە ؛

د. لەبەرامبەردا دەرگای ئارەزووی ماف و ئیمتیازێک وەکو

یا داخستن بیداتە بەندەو لەپێشەوە خۆی دا بڕێک پارە وەکو

سلفەیەک بۆ ئەرکی بەفەرو ئەرکی ئامادەکاری و راپەڕاندنی

کارەکە دابین بکات.

ح. لەسەر چۆنیەتی جێ بەجێ کردنی کارەکە ؛

ت. بەپێوەی لە چاپەوە بەدەنگ کاف بەرهەمی شاعیر بکرێت کەوا

لەبەر دەستن و بکرێتە بەبنچینە ؛

١- تاریک و روون، چ١، بەغدا، ١٩٧٤،

٢- نالەی جودایی، ، ، ١٩٧٩،

(ئەم دوو بەرهەمە لەژێر چاوەدێری شاعیر خۆی لە چاپ دراون)

٣- پاشەڕۆک، چ١، مهاباد، ١٩٨٢

٤- چەپکێ گوڵ چەپکێ نێرگز، چ١، مهاباد، ١٩٨٠

بە بۆ بڵاوکردنەوەی ئەو بەرهەمانەی کە لەم چوار بەرگەدا نین،

لە گۆڤار و رۆژنامە و بڵاوکراوەکاندا بڵاو بوونەتەوە، یا ئەوانەی

٤

بڵاو نەکراوەکەوە لەلامان بە یادەوە بێت ، وام پێ باشە بەوە

بە راوێژکردن لەگەڵ ئێوەدا ، تا رادەیەک سەرپەرشتی بکرێت لە

بڵاوکردنەوە یا نەکردنەوەیان .

ج- وا بە چاکی دەزانم بەرهەمەکانی بەم شێوەیە بخرێنە ڕیزی خوارەوە!

١. بەرگی یەکەم - شیعری هێمن

آ- تاریک و روون بە پێشەکییەکەیەوە .

ب- ناڵەی جودایی " " .

ج- شیعرەکانی پاشەڕۆژ و چەپکی گوڵ چەپکی نێرگز بە پێشەکییەوە .

د- شیعرە تازە و بڵاونەکراوەکانی لە کۆتاییانە بە ناوی ناسراوی (لێرە و لەوێ) یا (شیعری پرژ و بڵاو) چاپ بکرێت .

هـ- فەرهەنگۆک بۆ شیعرەکان

٢- بەرگی دووەم - بە پەخشانەکانی هێمن .

آ- ئەو پێشەکییانەی نووسیوەتی و تاپانەوە هێمن بۆ (چەند رەوانامە ، پێکەڵەنێی گەدا ، قەڵای دمدم ، ...) کە نموونەی بەرزی پەخشانی کوردین) ، بڵاو بکرێتەوە .

ب- وتارە رۆژنامەوانی و رەخنەیی و ئەوەی چیرۆک و بابەتی تازەی

تر کە بەرهەمی ئیبداعی هێمن.

د- ئەو وتانەی کورتە چیرۆک و بابەتانەی کە وەریگێڕاون و بڵاوی کردوونەتەوە.

ذ- چەند گفتوگۆ و چاوپێکەوتنێک کە لەگەڵ هێمن دا سازکراوە.

ه- نامەکانی مامۆستا هێمن

و- فەرهەنگۆک بۆ بەیتانەکانی

ی- لە کۆتاییدا بە لەبەرچاو گرتنی ئەوەی کە ئەم کتێبە لە کوردستانی ئێرانیش بە تایبەتی رەواجێکی چاکی دەبێت، وا پێشنیار دەکەم کە بە تیراژێکی زۆرتر لە ئاسایی چاپ بکرێت.

هەر ژین.

عوسمان دەشتی

١٦/ ١/ ٢٠٠١

ئەم پێشنیارەی بەڕێز دەشتی و ... دەزگا ئامادەیە بۆ جێبەجێ کردنی هەموو خاڵەکان و بەڕێوەبردنی پێشنیارەکان

بە دڵنیاییەوە

بەڕێوەبەری دەزگای ئاراس

[illegible]/١/٢٠٠٢

٧

(٣/٣)

له سەلاحی شێخەلئیسلامی هێمنەوە [١]
بۆ دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس
بابەت: بەڵێننامە

ئەوەندەی پەیوەندی بە منەوە هەبێت، وەکو کوڕ و میراتگری هێمنی شاعیر، بەڵێن دەدەم و دانی پێدادەنێم کەوا ئەم کارەی ئێوە ئەنجامی دەدەن بە لەچاپدان و کۆکردنەوەی سەرجەمی شیعر و بەرهەمی مامۆستا هێمن لە دوو بەرگدا، مافی لە چاپدان و بڵاوکردنەوەی بۆ ئێوە (دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس- کاک عوسمان دەشتی وەکو ئامادەکار) تا ماوەی پێنج ساڵ پارێزراو بێت و من لەلایەنی خۆمەوە ئەم مۆڵەتە بە هیچ کەس و دەزگایەکی تر نەدەم لە ناوەوەی ئێران و لە دەرەوەیدا. بۆ ئەو مەبەستە وا لە خوارەوە ئیمزام کرد.

سەلاحی شێخەلئیسلامی هێمن
مهاباد ٢٦/ی ڕێبەندان ١٣٨٠
١٣/ شوبات ٢٠٠٢

ت/ ئەو پاداشتەی کە بەڕێزتان ڕەوانەتان کردبو بەدەستی کاک عوسمان (١٥٠٠ دۆلار) بەدەستم گەیشت.

(١)- چەند بەلگەنامەی تایبەت بە چاپ و بڵاوکردنەوەی سەرجەمی شیعر و پەخشانی هێمن

لە سەلاحی شێخەلئیسلامی هێمنەوە

بۆ دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس

بابەت: بەڵێننامە

ئەوەندەی پەیوەندی بەمنەوە هەبێت، وەکو کوڕ و میراتگری هێمنی شاعیر، بەڵێن دەدەم و دانی پێدادەنێم کەوا ئەم کارەی ئێوە ئەنجامی دەدەن بە لە چاپدانو کۆکردنەوەی سەرجەمی شیعر و بەرهەمی مامۆستا هێمن لە دوو بەرگدا، مافی لە چاپدانو بڵاوکردنەوەی بۆ ئێوە (دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس – کاک عوسمان دەشتی وەکو ئامادەکار) تا ماوەی پێنج ساڵ پارێزراوبێت و من لە لایەنی خۆمەوە ئەم مۆڵەتە بە هیچ کەسو دەزگایەکی تر نەدەم لە ناوەوەی ئێرانو لە دەرەوەیدا. بۆ ئەو مەبەستە وا لە خوارەوە ئیمزام کرد.

سەلاحی شێخەلئیسلامی هێمن

مهاباد ٢٦/٧ ڕێبەندان ~~[illegible]~~ ١٣٨٠

١٣ شوبات ٢٠٠٢

ت/ ئەو پاداشتەی کە بەڕێزتان ڕەوانەتان کردبوو بەدەستی کاک عوسمان کە (٥٠٠ دۆلار)
بەدەستم گەیشت

بەڵگە (٢)

مهاباد
له ٢٦ی ڕێبەندانی ١٣٨٠
١٣ی شوبات ٢٠٠٢

برایانی بەڕێزم

لە دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس زۆر بەخۆشحاڵییەوە ئەو هەواڵەم پێگەیشت کە ئێوە نیازی لە چاپدان و بڵاوکردنەوەی سەرجەمی بەرهەمەکانی (هێمن)تان هەیە لە شیعر و پەخشان لە دوو بەرگدا. من لە پێشەوە سوپاسگوزاری ئێوەم. ئەوەندەش پەیوەندی بەمنەوە هەبێت بەڵێنتان پێدەدەم کە ماف و ئیمتیازی ئەم کارە بۆ ماوەی پێنج ساڵ بۆ ئێوە پارێزراو بێت و من لەلایەنی خۆمەوە بە ڕاشکاوی ئەم مەسەلەیە دەسەلمێنم و هەر بژین.

سەلاحەددینی شێخەلئیسلامی
(هێمن)

مهاباد

لە ٢٦ی ڕێبەندانی ١٣٨٠

١٣ی شوباتی ٢٠٠٢

برایانی بەڕێزم

لە دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس

زۆر بە خۆشحاڵییەوە ئەو هەواڵەم پێگەیشت

کە ئێوە نیازتان لە چاپدان و بڵاوکردنەوەی

سەرجەمی بەرهەمەکانی (هێمن) تا ئەو هەرێ لە شیعر و

پەخشان و لە دوو بەرگدا. من لە پێشەوە

سوپاسگوزاری ئێوەم، گەر وەسێتیش پێویستی

بە قەدەر هێمنییەت بە لێنیشیان پێداوەم

کە مافی ئیمتیازی ئەم کارە بۆ ماوەی پێنج

ساڵ بۆ ئێوە پارێزراو بێت و من لە لایەنی

خۆمەوە بە ڕاشکاوی ئەم مافەتان لە پێ

وەسێتمە و هەر پێتان.

سەلاحەددینی شێخولئیسلامی

(هێمن)

بەڵگە (٢)

مهاباد
له ٢٦ی ڕێبەندانی ١٣٨٠
٢٠٠٢/٢/١٣

برای بەڕێزم مامۆستا دەشتی
سڵاوێکی گەرم

من زۆر بەخۆشحاڵییەوە دەستخۆشیتان لێدەکەم بە ئامادەکردنی چاپێکی تازە بۆ کارێکی نوێ سەبارەت بە مامۆستا (هێمن) کە بریتییە لە سەرجەمی بەرهەمەکانی لە شیعر و پەخشان لە دوو بەرگ و لە چاپێکی تازەدا. ئەم کارە خزمەتێکی گەورە پێشکەش بە کاروانی ڕووناکبیری کوردی دەکات و گیانی نەمری مامۆستا هێمنی پێ شاد دەبێت.

تۆ خۆت سەرپشکی لەو کارەدا و منیش ئامادەم بۆ هەموو هاوکارییەک.

سەلاحەددینی شێخەلئیسلامی (هێمن)

مهاباد

لە ٢٦ی ڕێبەندانی ١٣٨٠

١٣ / ٢ / ٢٠٠٢

بۆ ی بەڕێزم مامۆستا دەشتی

سڵاوێکی گەرم

من زۆر بە خۆشحاڵییەوە دەستخۆشیتان
لێ دەکەم بۆ ئامادەکردنی چاپێکی تازە
بۆ کارێکی نوێی سەبارەت بە مامۆستا
(هێمن) کە بریتییە لە سەرجەمی بەرهەمەکانی
لە شیعر و پەخشان لە دوو بەرگدا لە چاپێکی
تازەدا. ئەم کارە خزمەتێکی گەورە
پێشکەشی بە کاروانی ئەدەبیاتی کوردی
دەکات و گیانی شاعیری مامۆستا هێمن
بە شاد دەبێت.
تۆ خۆت سەرپەرشتی لەو کارەدا و هیوایە
ئامادەم بۆ هەموو هاوکارییەک.

سڵاو و ڕێزی شێخ‌الاسلامی (هێمن)

بەڵگە (٤)

بۆ/ دەزگای چاپوبڵاوکردنەوەی ئاراس
سڵاوێکی گەرم

بەڕێزان ئاگادارتان دەکەمەوە کەوا من مەبلەغی (١٥٠٠) یەک هەزار و پێنج سەد دۆلارم لە ڕێگەی مامۆستا (عثمان محمد خضر)ەوە بەدەست گەیشت بۆ ئاگاداریتان.

سەلاحەددنی شێخەلئیسلامی (هێمن)
مەهاباد لە ٢٦ی ڕێبەندانی ١٣٨٠
٢٠٠٢/٢/١٣

بۆ: دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی
ئاراس

سڵاو و ڕێزی گەرم

بە بەڕێزتان ئاگادارتان دەکەمەوە
کە وا من مەبلەغی (١٥٠٠)
یەک هەزار و پێنج سەد دۆلارم
لە ڕێگەی ماموستا (عوسمان
محمد خضر)ەوە بەدەستم گەیشت
بۆ ئاگاداریتان.

سەلام دەدیتی نووسەر لەسەلامی (ئەقیق)
مەهاباد لە ٢٦ی
ڕێبەندانی ١٣٨٠
١٣/٢/٢٠٠٢

٣/٣

برای بەڕێز کاک بەدران [١]

سڵاو

بەرهەمە تازەکەی ئاراسم لە بازاڕ بینی، مەبەستم (هەموو بەرهەمی هێمن)ە، دەسبەجێ دانەیەکم لێ کڕی و لە دوایە کاتێ لاپەڕەکانیم هەڵدایەوە و سەیری بابەت و پێرستەکانیم کرد، کۆمەڵێک سەرنج و تێبینیم لەلا دروست بوون، کەوا لێرەوە هەندێکیان دەخەمەڕوو.

سەبارەت بەخودی بەرهەمەکە

ئەوەندەی بڵاوبوونەوەی کتێبەکە دڵخۆشی کردم وەکو هێمن ناسێک، دوو ئەوەندەی تر پەست و غەمناکی کردم، سەبارەت بەوهەموو هەڵە و دەستکاری و قرچ و بڕو شێواندنە ناڕەوایانەی لە بەرهەمەکەدا کراون کە هەر بۆ نموونە هەندێکیان لێ دەستنیشان دەکەم.

- قرتاندنی بابەتی (شاعیری گەل- پێشەکیەکەی د.قاسملو بۆ دیوانی تاریک و ڕوون) بەدەستی ئەنقەست گوناحێکە سەبارەت بە مێژوو و دەرحەق بە مێژووی ڕەخنەی ئەدەب کە لێبوردن هەڵناگرێت.

- بەلاوەنانی یەک دووپارچە شیعر لە بەرگی یەکەم، لەوانەش قەسیدە هەرە نایابەکەی (ژوانی ئاغا) کە یەکێکە لە شاکارەکانی هێمن و شوێنی لە مێژووی ئەدەبدا لە شوێنی پارچە نایابەکەی (مەستوورە)

(١)- یاداشتی بەندە بۆ بەرپرسی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس دوا بەدوای چاپ و بڵاوکردنەوەی سەرجەمی شیعر و پەخشانی هێمن بەبێ ڕەزامەندی و ئاگاداری من.

ی نالیدا کەمتر نییە.

- زۆبەی نامەکانی هێمن بۆ دۆست و ئاشنایانی بڵاونەکراونەتەوە، لەبری ئەوەش نامەی هەژار بۆ هێمن ئیزافە کراوە کە ڕەبتی بە مەوزوعەوە نییە.

- هەموو ئەو شەرح و پەراوێزانەی کە بۆ زۆربەی شیعر و بەرهەمەکانی ڕێکخرابوون قرچ و بڕ کراون، کە ئەمانە لە باری زانستی و ئەکادیمییەوە بایەخیان لە خوودی بەرهەمەکان کەمتر نییە.

- تێکدانی شیرازە و دەستەبەند کردنی بابەتەکانی بەرگی ٢، ئەنجا تێکهەڵشێلانی زنجیرە و تێکەڵ و پێکەڵکردنیان بەشێوەیەکی نامەنتیقی.

- فەرهەنگۆکی بەرگی ١، قەت بریتی نییە لە کۆکراوەی فەرهەنگۆکەکانی (د.ئاوەرەحمان و کاکە حەمە) کە ئێوە یەکتان خستوون! بەڵکو شتێکی تازەیە بەرەچاوکردنی هی ئەوان.

- فەرهەنگۆکی بەرگی ٢، واتە هی پەخشانەکان (چونکێ ئێوە ڕێکتان نەخستووە و یەکتان نەخستووە!) وا لەلای من ماوەتەوە و بەرگی ٢ی بێ فەرهەنگۆکە، کە ئەمە کەم و کورتییەکی بەرچاوە.

سەبارەت بە ئامادەکاری و چاپ و بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکە

تەنها من ئەرکی ڕێکخستن و نووسینەوەو سۆراغ کردن و پەیداکردنی بەرهەمەکانم لە ئەستۆدا بووە (وەک لەو یاداشتەشدا ڕوون کراوەتەوە کە لە نێوان من و دەزگای ئاراسدا هەیە و ئێوە بە ڕەزامەندی تەواوەوە ئیمزاتان لەسەر کردووە). کەچی بەڕێزتان (وەکو حازرخۆری بەر سێبەر) خۆتان کردووە بە شەریک و بە برابەش و بە براگەورەش، تەنها ناوی سەرپەرشتیاری دووەمتان بۆ من هێشتۆتەوە. کە ئەمە پێچەوانەی ڕێکەوتنەکەی نێوانمانە. لە دژی عورف و عادەتی یاسای چاپەمەنییە، لە ڕووی ئەخلاقیشەوە جۆرێکە لە (سەطو) لەسەر ڕەنج و ماندوو بوونی خەڵک.

- کارەکـە خـۆی هیـچ جـۆرە بلیمەتـی و ئیبداعێکـی ئەوتـۆی تێـدا نییـە، بـەڵام مخابـن ئەوەندەشـتان بـۆ ڕەنـج و ماندووبـوون و هیلاکـی خاوەنەکـەی نەهێشـتۆتەوە.

- لەپێشـەکییەکەتاندا نووسـیوتانە (هەتـا مـاوەی پێنـج سـاڵی داهاتـوو مافـی لـە چاپدانـەوەی ئـەم بەرهەمانـە و بەرهەمەکانـی تـری هێمـن بـۆ دەزگاکەمـان پارێـزراوە).

- بڕگـەی یەکەمـی ئـەم دەسـتەواژەیە نیـوەی ڕاسـتە، دەزگای ئاراس مافـی لـە چاپدانـەوەی ئـەم بەرهەمـەی دەبێت بـە ڕەچاوکردنـی هەمـوو مـاف و ئیمیتازێکـی خاوەنەکـەی، نـەک بـەو جـۆرە زەوتکـراوە و شـێوێندراوە. بڕگـەی دووەمیـش سـەبارەت بـە بەرهەمەکانـی دیکـەی هێمـن بـە هیـچ کلۆجێـک ڕاسـت نییـە.

- دیارە من وەکو ئامادەکاری ڕاستەقینە زیاتر لەو سوپاسگوزارییەی کـە لـە پێشـەکی بەرهەمەکـەدا خسـتووتانە ڕوو حەقـم دەکەوێـت، بـە نموونـە:

- دەزگای ئاراس وەکو عورفێک (٥٠ تـا ١٠٠) دانـە لـە بەرهـەم دەدات بـە خاوەنەکەی.

بـە گوێـرەی ڕێکەوتنـی مۆرکـراوەی نێوانمـان (بڕگـە «د» ل ٤) مـن حەقـی پاداشـتێکم دەکەوێـت وەکـو مـاف و ئیمتیـازی ئامـادەکاری بەرهەمەکـە.

لەگـەڵ ئـەو شـێواندن و هەڵپاچینـەش، خـۆ ڕاپێشـکردنی بەڕێزتـان وەکو شـەریک و برابـەش (بەبێ وەجهـی حـەق) لـە ڕووی یاسـایی و ئەدەبییـەوە شـتی لێدەکەوێتـەوە.

کاتی خۆی وەعد و بەڵێن وابوو (٥٠- تـا ١٠٠) دانەیەکیش پێشکەش بە بنەماڵـەی هێمن بکرێت وەکو قـەدر زانـی.

بۆیـە مـن لێـرەدا داوای تـەواوی حقوقـی خـۆم دەکـەم (جگـە لـەو

شـێواندنانەی دەرحـەق بـە بەرهەمەکـە کـراوە).

ئەگـەر جێبەجێشـی نەکـەن، لـە بەرامبـەردا تەنهـا دوو قسـەم هەیـە ئەمـڕۆ:

براڵە دنیا سـەری بـە پووش نەگیـراوە، ئـەو لێرەوارەی تـۆ بۆخـۆت کردۆتـە پەرژیـن و لـە پەنایدا تەجاوز لەسـەر حەقی خەڵک دەکەیت، یا ئـەو قەڵایـەی تـۆ خـۆت تێدا قایم کردووە. تاسـەر بۆت نامێنێت. ڕۆژێک دەکەویتـە ڕووتـەن. ئـەو کاتـە قسـەی خۆمـان دەکەیـن. چونکـە خـۆم قەناعەتێکم هەیـە ئەگـەر خەڵک لـە ڕاستی لابدات و لـە حەقی خۆشـی خـۆش بێت جەبانـە.

عوسمان دەشتی

هەولێر

٢٠٠٣/٥/٢٠

برای بەڕێز کاکە بەدران   سڵاو

بەرهەمە تازەکەی ئاراسم لە بازاڕ بینی ، مەبەستم (هەموو بەرهەمی هێمن) ە ، دەستبەجێ دانەیەکم لێ کڕی و لە دوایە کاتێ لاپەڕەکانیم هەڵ دایەوە و سەیری بابەت و پێڕستەکانیم کرد ، کۆمەڵێك سەرنج و تێبینیم لەلا دروست بوون ، کەوا لێرەوە هەندێکیان دەخەمە ڕوو؛

سەبارەت بە خودی بەرهەمەکە

ئەوەندەی بڵاوبوونەوەی کتێبەکە دڵخۆشی کردم وەکو هێمن ناسێك ، دوو ئەوەندەی تر پەست و غەمناکی کردم ، سەبارەت بەو هەموو هەڵە و دەستکاری وفرێ و بڕو شێواندنە نارەواییانەی لە بەرهەمەکەدا کراون ، کە هەر بۆ نموونە هەندێکیان لێ دەستنیشان دەکەم؛

- فڕاندنی بابەتی (شاعیری گەل-پێشەکیەکەی د.قاسملو بۆ دیوانی تاریك و ڕوون) بە دەستی ئەنقەست گوناحێکە سەبارەت بە مێژوو و دەرحەق بە مێژووی ڕەخنەی ئەدەب کە لێبوردن هەڵناگرێت.
- بە لاوەنانی یەك دوو پارچە شیعر لە بەرگی یەکەم (لەوانەش قەسیدە هەرە ناوایەکەی (ژوانی ئاغا) کە یەکێکە شاکارەکانی هێمن و شوێنی لە مێژووی ئەدەبدا لە شوێنی پارچە ناوایەکەی (مەستوورە) ی نالیدا کەمتر نییە.
- زۆربەی نامەکانی هێمن بۆ دۆست و ناشنایانی بڵاونەکراونەتەوە ، لە بری ئەوەش نامەی هەژار بۆ هێمن ئیزافە کراوە کە ڕەبتی بە مەوزوعەوە نییە.
- هەموو ئەو شەرح و پەراوێزانەی کە بۆ زۆربەی شیعر و بەرهەمەکان ڕێکخرابوون فڕێ و بڕ کراون ، کە ئەمانە لە باری زانستی و ئەکادیمییەوە بایەخیان لە خوودی بەرهەمەکان کەمتر نییە.
- تێکدانی شیرازە و دەستەبەندی کردنی بابەتەکانی بەرگی 2 ، ~~تحليه ليك~~ هەڵگێڵانی (تجزیه و تحلیل و پێکەڵ کردنیان بە شێوەیەکی نامەنتیقی.
- فەرهەنگۆکی بەرگی 1 ، قەت بریتی نییە لە کۆکراوەی فەرهەنگۆکەکانی (د. ئاورەحمان و کاکە حەمە) کە ئێوە یەکتان خستوون ! بەڵکو شتێکی تازەیە بە ڕەچاوکردنی هی ئەوان.
- فەرهەنگۆکی بەرگی 2 ، واتە هی پەخشانەکان (چونکێ ئێوە ڕێکتان نەخستووە و یەکتان نەخستووە !) وا لە لای من ماوەتەوە و بەرگی 2 بێ فەرهەنگۆکە ، کە ئەمە کەم و کورتییەکی بەرچاوە.

سەبارەت بە ئامەدەکاری و چاپ و بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکە

- تەنها من ئەرکی ڕێکخستن و نووسینەوە و سوراغ کردن و پەیداکردنی بەرهەمەکانم لە ئەستۆدا بووە (وەك لەو یادداشتەش دا ڕوون کراوەتەوە کە لە نێوان من و دەزگای ئاراس دا هەیە و ئێوە بە ڕەزامەندی ئەواوەوە ئیمزاتان لە سەر کردووە) ، کەچی بەڕێزتان (وەکو حازر خۆری بەر سێبەر) خۆتان کردووە بە شەریك و بە برا بەش و بە برا گەورەش ، تەنها ناوی سەرپەرشتیاری دووەمتان بۆ من هێشتۆتەوە. کە ئەمە پێچەوانەی ڕێککەوتنەکەی نێوانمانە ، لە دژی عورف و عادەتی یاسای چاپەمەنییە ، وە لە ڕووی ئەخلاقیشەوە جۆرێکە لە (سەختۆ) لە سەر ڕەنج و ماندوو بوونی خەڵك.
- کارەکە خۆی هیچ جۆرە بایەختی و ئیبداعێکی ئەوتۆی تێدا نییە ، بەڵام مەبەس ئەوەندەشتان بۆ ڕەنج و ماندوو بوون و هیلاکی خاوەنەکەی نەهێشتۆتەوە.

- لە پێشەکییەکەتاندا نووسیوتانە (هەتا ماوەی پێنج ساڵی داهاتوو مافی لە چاپ دانەوەی ئەم بەرهەمانەو بەرهەمەکانی تری هێمن بۆ دەزگاکەمان پارێزراوە ...).

- بڕگەی یەکەمی ئەم دەستەواژەیە نیوەی ڕاستە ، دەزگای ئاراس مافی لە چاپ دانەوەی ئەم بەرهەمەی هەیە دەبێت بە ڕەچاو کردنی هەموو ماف و ئیمتیازێکی خاوەنەکەی ، نەک بەو جۆرە زەوتکراوە و شێوێندراوە. بڕگەی دووەمیش سەبارەت بە بەرهەمەکانی دیکەی هێمن بە هیچ کلۆجێک ڕاست نییە.

- دیارە من وەکو ئامادەکاری ڕاستەقینە زیاتر لەو سوپاسگوزارییەی کە لە پێشەکی بەرهەمەکەدا خستوویانە ڕوو هەقم دەکەوێت ، بە نموونە:

- دەزگای ئاراس وەکو عورفێک (50 تا 100) دانە لە بەرهەمم دەدات بە خاوەنەکەی.

- بە گوێرەی ڕێککەوتنی مۆرکراوی نێوانمان ((بڕگەی (د) ل(4)) من هەقی پاداشتێکم دەکەوێت وەکو ماف و ئیمتیازی ئامادەکاری بەرهەمەکە.

- لە گەڵ ئەو شێواندن و هەڵ پاچینەش ، خۆ ڕاپێش کردنی بەڕێزتان وەکو شەریک و برا بەش (بە بێ وەجهی حەق) لە ڕووی یاسایی و ئەدەبییەوە شتی لێ دەکەوێتەوە.

- کاتی خۆی وەعد و بەڵێن درابوو (50 تا 100) دانەیەکیش پێشکەش بە بنەماڵەی هێمن بکرێت وەکو قەدر زانی.

بۆیە من لێرەدا داوای تەواوی حقوقی خۆم دەکەم (جگە لەو شێواندنانەی دەرحەق بە بەرهەمەکە کراوە).

ئەگەر جێ بەجێشی نەکەن ، لە بەرامبەردا تەنیا دوو قسەم هەیە ئەمرۆ:

براکە دنیا سەری بە بوش نەگیراوە ، ئەو لێرەوارەی تۆ بۆ خۆتت کردۆتە بەرزین و لە پەنای دا ئەحەوێ لەسەر حەقی خەڵک دەکەوێت ، یا ئەو قەڵایەی تۆ خۆت تێیدا قایم کردووە ، تا سەر بۆت نامێنێت ، ڕۆژێک دەکەویە ڕووتەن. ئەو کاتە قسەی خۆمان دەکەین ، چونکە خۆم قەناعەتێکم هەیە ئەگەر خەڵک لە ڕاستی لایدات و لە حەقی خۆشی خۆش بێت جەبانــــــە.

عوسمان دەشتی

هەولێر

2003/5/20

٤/٣

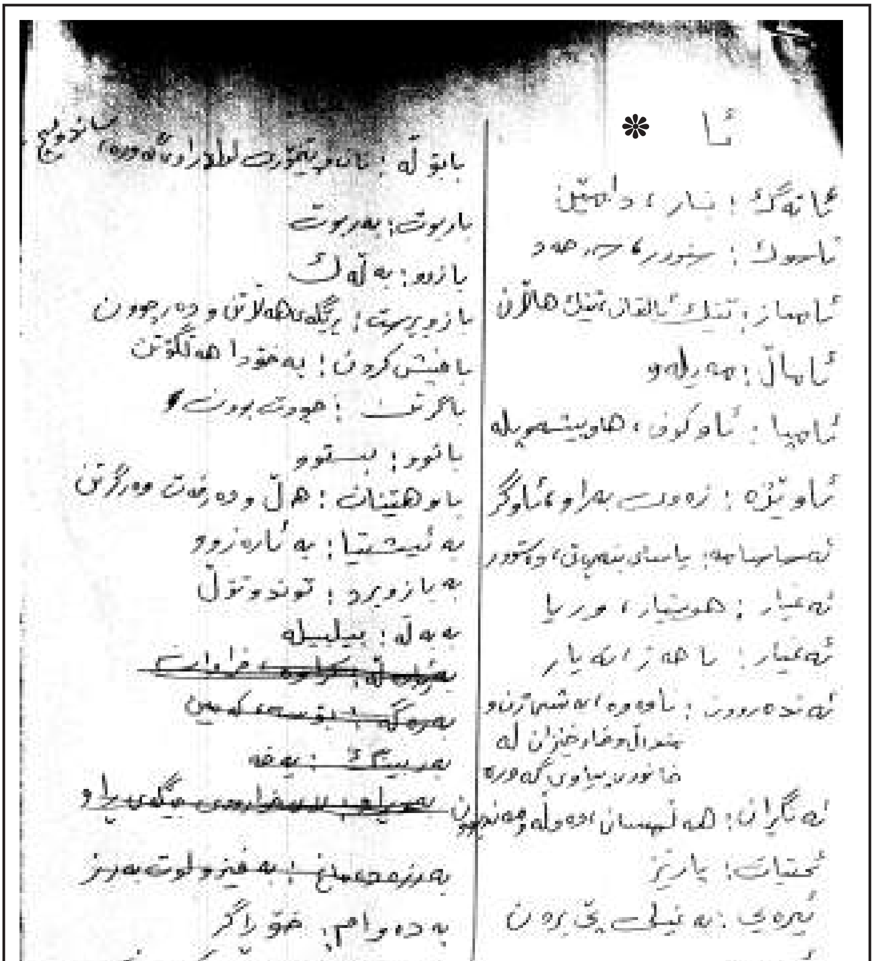

***ڕەشنووسی ئەو فەرهەنگۆکە کە بۆ بەرگی دووەمی کتێبەکە (هەواری خاڵی- سەرجەمی پەخشانی هێمن) لەکاتی خۆیدا ئامادە کرابوو**

پەناوەلە: گراوە، ...

پەرەگە: توسە، کەمین

پەربینک: پوخە، پەروەرد

پەرپاو: لای خوارووی جێگەی پاو

پەرزەدەماغ: بە فیز و لوت بەرز

پەرق: کارەبا

پەکامران: بە ئاوات گەیشتوو

پەن ساچوورنگە: پەنێکی رەنگاورەنگ لە ئاوریشم

پەکەلەوە: پەو پستەی دارگلاوەی ماری گا جووتی پێ دەبەستریت

پەیاز: دەفتەری نووی شیعر و نووسراو

پەهەلم: ئازار، گورچ

پرحەت: بە ئەلەم، بێبەت و خەبەر

پرکە: پەنجەکی گیا و سەوزە

بلەوز: لاسار، لاڕمل

بۆس: دەرد

بین: پشوو، نەفەس

بینایی چاوان: خوا، یەزدان

بوومەلە: بەرپێکەی بووژوو

بوودرێ: کەندرێ، لە ئەم

بووکێنی: بەربووک

بۆرقاچە: هەر پۆلێکی تیر لەگەڵ
جیی تێکەڵ بێ.

٨

پەتوو: پەتانی

پەرەوازە: پەروەردە بوون،
پێگەیشتن

پەرەم پەرەم: پارچە پارچە

پەل: دەمێک قوڵایی کەم بێت

پیتۆل: فەیلەسوف

پیش: هەناسە، نەفەس

پێرک: هەزالە

پێلول: قوبجرکە، دانە دەنکێکی
زۆر چوکلەیە.

پێورە: دوا پەرێ و نێفە

- ت -

تاراندن: ڕەواندن، ھەڵەوەکردن

~~[illegible]~~

تاڵە: مەیلەو ڕەش

تانوپۆ: ڕایەڵی تەون و ھۆنینی جۆراو
بەدرێژی و بەپانی

تاو: تین، کارێگەری

تایە: گیشە

~~[illegible]~~:

تەشنە: تینوو

تەنگە: بێ ڕەنگ و لاغ

تەیار: سازو ئامادە

تیکاف: دەرزێ، دەرزوو

تەرەگێ: باسک

تەنگیاو: داماو

تێلا: مەترسی، داردەست

تووتك: بەچکە

توورێن: خورجین، توورەکە

جەندەک: کەلاک، لاشە

جلدانە: ئازایانە

جیرە: دەستەمەقی، مز

جلۆگیری: بەر لێگرتن،
پێشگیری

جیلوە: نازوعیشوە

- چ -

چاوتێن: بەچاو چوون

چەلکردن: بزواندن، جولاندن

چرکون: زەوی پڕلە فریزو گیاوگوڵ
کە بەزەحمەت پێیا بکێڵدرێت

چۆلەچرا: مەشخەڵی دار

چڕ: ئازا، بەلەزوبەز

چێشتاو: ئاوداني مەڕ
لە کاتی چێشتان

- ح -

حەماسە : داستان

- خ -

خەزار : جەوالی لەمووی دروستکراو

خەرت : تازی و بەرخی دوو ساڵە

خەزاڵ : رەنگی رۆشنی وزەردی کەمێ

خوارەبا : لا با ، بایەکی بەشەماڵ
بەزریان بێت

خواهش : داوازی

خودبەخشاری : ئۆتۆتۆمبێ

خۆشبەز : خۆشڕەو

خۆڕسک : رام ، تازی
دەستەمۆ و کارامە

خەیماندن : بەزاندن
لەکایەو پێشبڕکێ

دارا : خاوەن ، دەوڵەمەند

دارماڵ : بڕێ لێواو لێو

داسی پەرژین : درۆێنەی وێنجە

داخدار : جووت ، هاوڕێ

داوەستا : ڕاوەستا

دەبیرستان : قوتابخانە

دەرەدزە : خۆکێشانەوە ، خۆدزینەوە

دەرهەڵبوون : کرانەوە

دەزینێ : دەبێتەوە

دەغەز : بەخۆش ، ووردەوەدار

دەغدەغە : دڵەڕاوکێ ، دوودڵی

[illegible] :

[illegible] :

دەمگەرم : تازییەک کەڕاو باش ئ

دەمسارد : پێچەوانەکەی کەڕاو باش نا

دندووکە : چرۆ ، گۆپک

ڕەوەن: ئاودراو، دێزدراو

دەرفش: درەوشان، بریقە

دیرۆک: [illegible]

دیزە: مەنجەڵی گەورە

دیژبان: ئینزیبات

دێم: بێ ئاو

دوختەر: کچ

— ڕ —

ڕادان: ئاژوتن، لێخوڕین

ڕاجان: هەڕەشە کردن

ڕانان: ڕاگرتن، بەرامبەر کردن

ڕەبەستە: قەرەبوای گەنم وجۆ

ڕەشبەڵەک: ڕەش و سپی

ڕەشکوژ: ئازیەتێک کە لە دەستا بکوژرێت و بگاتە

ڕەماڵ: کەسێ فاڵگرەوە

ڕەمانە:

ڕەهوو: هۆگر، ئالوودە

ڕۆزی: ڕزق، بژێو

ڕۆچمرکان: دامرکان، کوژانەوە

ڕەمێن: هەڕەمێن، ڕەواج

— ز —

زەنگە: مەچەک

زەبەر: ئارد

زەمهەریر: بایەکی زۆر ساردە لە دۆزەخ

— ژ —

ژەک: هەوەڵ شیر

ژیوەڵە: ژیکەڵە، خڕوخۆڵ

- س -

ساردەلێڵ : زەوییەک کە لە وەرزی سەرما بکێڵدرێت

ساکەتە : بارستایی دووگ

سانسۆر : بەقابە، سانسۆر

سەرانسوێ : هاتوچۆ کردن

سەرڕاو : لای سەرەوەی جێگای ڕاو

سەردێڕ : ئەو هێڵە [illegible] لە سەرەوەی [illegible] دەکرێت

[illegible] :

سەرکۆنە : سەرزەنشت

[illegible] :

سەروسیماڵ :

سەگبایی : بادارێ سەگ

سەگوبنێس : نەخۆشی سەگ

سەگوسووڕن کردن : گەڕان و پشکنین

سەروسیپاڵ : پەڕوپاتاڵ، کەلوپەل

سەرە : کەلێنەی دووەنگ

سوورەوسات : ڕیبا، مامەڵە

سووزەنەڵ : نەخۆشی کۆئەندامی زاوزێ

سۆزی : بەیانی

سێپەڵ : سێپیا، سێدارە

- ش -

شاز : جیاواز، بەرچاو

شام : شێو، نانی ئێوارە

شانەبەقە : قۆڵبینم کردنی نازی بەکوڕکە

شایەد : بەڵگە، لەوانەیە

شایەگان : شایستە، لایەق

شەقۆن : زەبری کەللە

شەکە : ئێکتیر بوون، لە خرتکە چوون

شەودێز : ئەسپی ڕەشەون

شلە : خاڵخاڵ، پنک پنک

شنگل : تەکان بەخۆ دان

شوور : نێری کێوی

شوورەکات : زەوییەک کە گیای لێ نەڕوێ

شۆڕابە : بەخوڕ، بەلێزمە

شۆخاز : ئامێرێ گەرم کەرەوە

شین بوولوک : شین و حەپی

- ع -

[illegible]رابە: عارەبانە، گالیسکە

عال: ئال

- غ -

غوول: گیانەوەرێکی گەورەی ئەفسانەییە

غەیوور: ئازا، بە غیرەت

- ف -

فەرهەنگ: کولتوور، رۆشنبیری

- ق -

قاقر: ئیشکە رۆ، زەوی گەرم و رووتەن

قاماک: پەنجە

قەوغا: قەرەبالغ

قەبیرە: گەورە

قرخەمەرەک: تاریک کە گەورەتیشکی بۆ هەڵنەگیرێ

قورم: قلتەی دووکەڵ کە بەبێ میچ

قۆلیاغە بر: هاڵەوە دەستووبەستە

قیام: بەپێوە هەستان، کورتەڵ

[illegible] شۆرش، راپەڕین

- [illegible] -

هیچی

کاتوور: جێ لە وەرگایەل کە هیچی پێوە نەمابێ

کامەرەوا: بە ئارەزوو گەیشتن

کراڕ: قاقر، ئیشکە رۆ

کرتک: چەند سەرێک مەڕ و بزن کە نەگاتە ڕان

کولاوکە: کلاو پۆزانە

کووزروو: خۆ باریک کردنەوە و دەرچوون

کوولێر: ئامێری سارد کەرەوە

کۆتان: پەرزینی هۆرە بە پ[illegible]

کۆوەرە: گیای دووراوە و هەڵگیراو

کۆلەپێنج: پەنجێکی گەورە بووی و خۆی گرتبێ

کۆڵ: نەزان

کێوماڵ: گەڕان و پشکنینی کێو

- گ -

کاودۆشکە : دەفرو مەنجەڵی شیر دۆشین

گەزارە : ورتیشووڵە، زمانە

گەنمۆمی : گەنم ڕەنگ

گڕنە : پەلپ، بیانوو گرتن

گلێنە : جامی لە قوڕ دروستکراو

گوجوولک : گوجیلە

گوڵنەوەلە : بوونەوەرێکی ڕەنگاوڕەنگە

گیتی : دنیا

- ل -

لایەجیو : لاوباڵ

لاتاو : قسەی بەنوێنکل

لامیتران : منگەی میوانەوە بیاوان لە زەنجاڵ دا

لە باچوونەوە : بەسەر چوونی دەوروبەر و باڵاتن

لەتیف : ناسک

لەنزەهوور : گەورەو زەبەلاح

لینگەبەری : پێکاوەری

لێمشت : دڕ، لێواو لێو

لێوزەنەوەر : زەبەلاح و گەورە

لۆک : حوشتری نێر

مایە : مەبەست، جەوهەر

مەرەد : مەبەست، مراز،

مەردوم : خەڵک

مەترالیوز : شەست تیر

مەکۆ : مەڵبەند، شوێنی کۆبوونەوە

مەهجوور : کۆچکردوو

مرتە : هەست

مرغ : چاو تێبڕین

مشتاغ : جێگای هەڵنیشتن و کۆکردنەوەی تووتن وکشمیش

مواجیب : مانگانە، موچە

- ن -

ناخیان : نەزان، ناشایستە

نەتەوی : دوژمن، ناحەز

نەدیو : نادیار، پەنهان

نەوەند : گەنم وجۆی بەباران خوێن بوو

نەیروو : هێز

نێرە : مەشکەی تەوقە یا تەنەکە

٨

و

وارش : دیواری دەوری گوند / لە دەوری حەوزەکانی و باغ

واز : ئارەزوو، هەوا، چەوشە

وەرزێر : جوتیار

وەنەوز : خەو بردنەوە

وریگە : [illegible]

وێت ڕشتن : ڕاونان لە دوادا چوون

وێزینگ : بێزراو

هـ

هەرزە : [illegible]

هەڕەدەر : قسەکردنی بەپەلە

هەڵبوون : هەڵگەڕان

هەڵپەڕینەوە : ڕاپەڕین

هەڵەسووت : [illegible]

هەڵسانەدن : گۆڕاندن، هەڵاوسانەدن

هەڵوێژان : هەڵکردنەوە

هەوا : ئاواز

هەوڵ : داو، هەڵوەڵە

هڵووڵ : بۆشی، ناو بەتاڵ

یاپوو : ئەسپی بارکێشان

یاڵ : شانی پیاو، پتۆپەڕی

کەڵە مێز

- ح -

حەماسە : داستان

- خ -

خەرار : جەوالی لە مووی دروستکراو

خەرت : تازی و بەرخی دوو ساڵە

خەزاڵ : رەنگی رەشی و زەردەمس

خوارەبا : لا با ، بایەکی نەخشماڵ
بەزەربان بێت

خواهش : بخوازی

خودپەرستانی : ئەنۆ ئەنۆیی

خۆشبەز : خۆشڕەو

خۆخڕسەکن : رام ، تازی
دەبێت و کارامە

خەپاندن : بەزاندن
لەکایەو پێشبڕکێ

دارا : هەبوو ، دەوڵەمەند

دارماڵ : بڕ ، لێوا و لێو

داس بەرزێن : دروێنەی ونجە

داشدار : جووت ، هاوڕێ

داوەستا : راوەستا

دەبیرستان : قوتابخانە

دەرەدزە : خۆکێشانەوە ،
خۆدزینەوە

دەرهەڵبوون : کرانەوە
دەزێنێ : دەسپێبەند
دەغەز : نەخۆش ، دەوەرەدار

دەغدەغە : دڵەراوکێ ، دوودڵی

~~[illegible]~~ :

~~[illegible]~~ :

دەمگەرم : تازیەک کە راو باش بکات
دەمسارد : ~ کە راو باش نەکات

دەندووکە : چرۆ ، گوێلک

٣/٥ (١)

فـارس و کـورد و عـەرەب هەرسـێم بـە دەفتـەر گرتـووە
حاکمـی سـێ موڵکـە نالـی ئەمـڕۆ دیوانـی هەیـە

سەرجەمی بەرهەم و دیوانی هێمن بۆ؟

لەوەتـەی شـیعر و دیوانـی شـاعیرانی کـورد لـە چاپخانـە دەرچـوون و کەوتوونەتـە دەسـتی ڕووناکبیر و خوێندەوارانـەوە، بـاوەڕ ناکـەم دیوانـی هیـچ شـاعیرێک بەقـەدەر دیوانـی (تاریـک ڕوون) ی هێمـن لـە چـاپ درابێتـەوە و بڵاوبووبێتـەوە.

ئـەم دیوانـەی شـاعیر کـە گوڵبژێرێکـی شـیعرەکانیەتی تـا ئەوکاتـە لـە سـاڵی ١٩٧٤ و لـە (بنکـەی پێشـەوا) لـە بەغـدا و لـە ژێـر چاوەدێـری و سـەرپەرشـتی شـاعیر خۆیـدا بـۆ یەکەمجـار چـاپ و بڵاوکراوەتـەوە. لـەوە بـە دوا ئەگـەر نەڵێـم هەمـوو سـاڵ جارێـک، ئـەوا بـێ دوو دڵـی دەتوانم بڵێـم هـەر دوو سـاڵ جارێک چاپێکی تـازەی لەبـەر گیراوەتـەوە و بڵاوکراوەتـەوە.

ئـەم چاپانـەش، لـە دونیـای بێسـەروبەری چاپەمەنـی لـە ناوچەکـەی ئێمـەدا، هـەر جارەی لـە شـوێنێک و هـەر چاپـەی بەجۆرێـک بـووە. وای

(١)- – بەشێکی کەم لە ڕەشنووسی ئەو پێشەکییە کە بۆ بەرهەمەکە ئامادە کرابوو.

لێهاتـووه خوێنـەری کـورد نەزانـێ بنکـەی چـاپ و بڵاوکردنـەوەی ئـەم هەمـوو چاپانـە چییـە و لـە کوێیـە.

لـە مـاوەی ٢٥ سـاڵی چارەگی دوایی سـەدەی بیست بێجگە لە تاریک و ڕوون چەنـد کتێـب و نامیلکـەی دیکـەش دەرچـوون کـە هەریەکەیـان کۆمەڵێک شـیعر، یـا وتـار و نووسـین و پەخشـانەکانی شـاعیری گرتبووە خـۆی، لەوانـە ناڵـەی جودایی، پاشـەرۆک، چەپکێ گوڵ و چەپکێ نێرگز.. ئەمـە و بێجگـە لـەو شـیعر و چیـرۆک و بابەتانـەی کـە لـە گۆڤـار و ڕۆژنامـە و بڵاوکراوەکاندا کە لەسـەردەم و شـوێنی جیاجیا دەرچـوون، بـە پـرش و بڵاوی مابوونەتـەوە و نەچوونتـە نێـو قـەوارەی هیـچ دیـوان و کتێبێکەوە.....تـاد.

کوردستان — وتار

من کە شینگێڕی شەهیدانم لە کوڕێ شینم دەوێ

سەلاحی ماموستا هێمن

[illegible]

مەهاباد ١٣٧٩/١٢/١٤

ژمارە (٣٣٢) ٢٠٠١/٣/٣٠

گۆڤاری گوڵان- ساڵی حەوتەم

بەڵگەی- ٤

٧/٣
ئەلبوومی وێنەکان

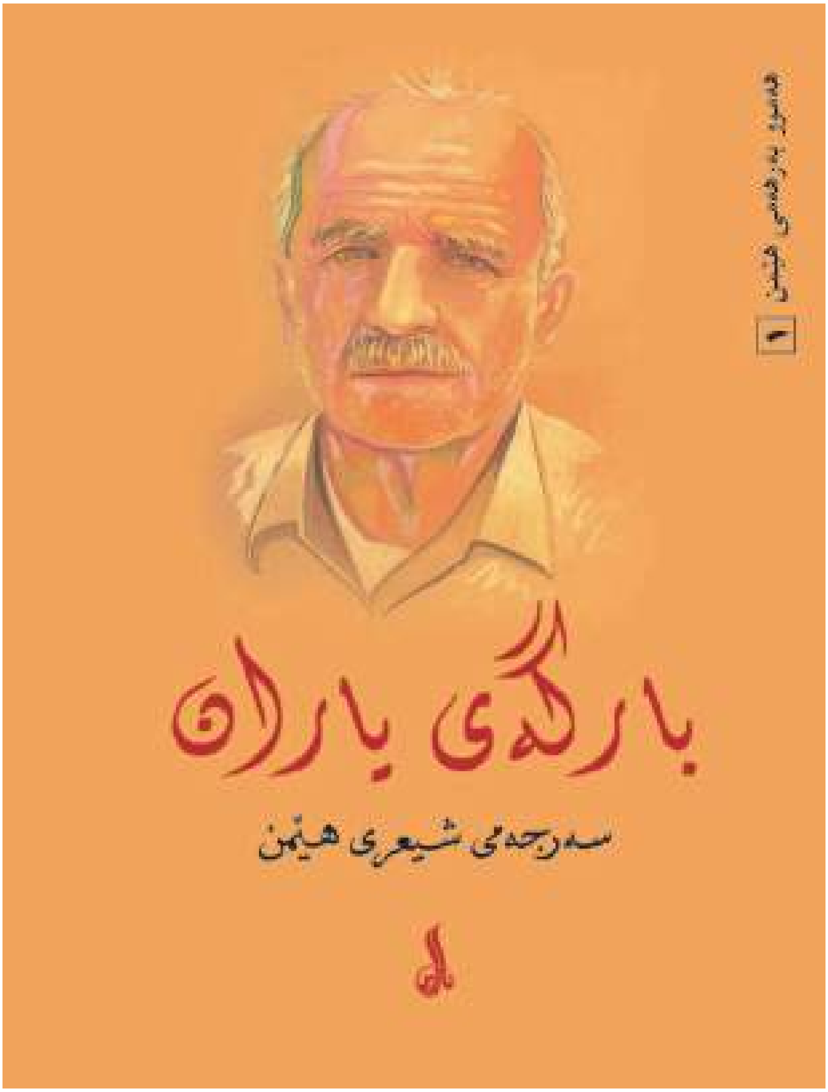

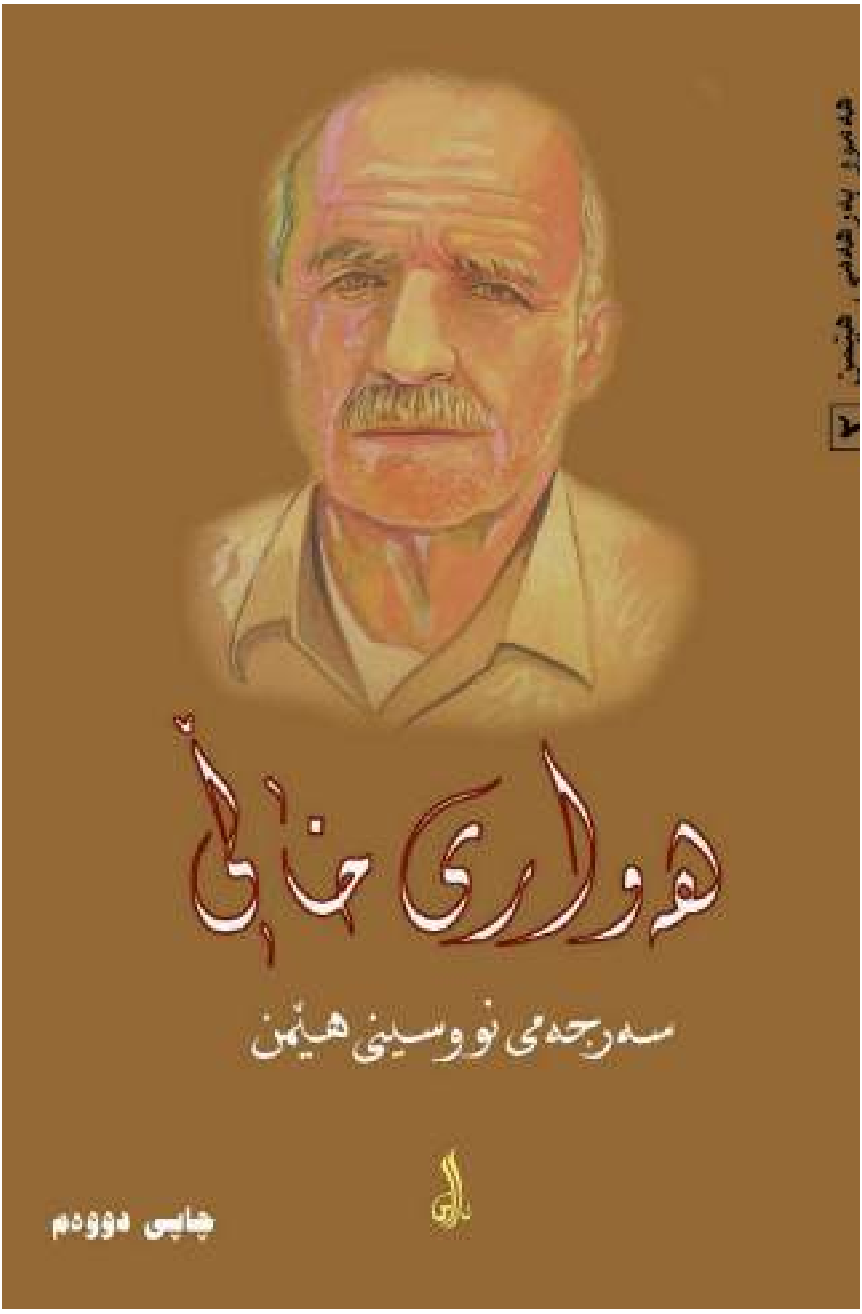
هەواری خاڵی
سەرجەمی نووسینی هێمن
چاپی دووەم

(٤)

کێشە و بێشەی
دوو شیعری نەناسراو
یاخود کەم ناسراوی هێمن

(٤)

کێشە و بێشەی دوو شیعری نەناسراو یاخود کەم ناسراوی هێمن

ئەوانەی سەروکاریان لەگەڵ شیعری سیاسیی کوردی هەبووبێت، بێ شک ئاگاداری ئەو دەمەتەقە و جەنگ و جیدالە هەن کە لەکاتی خۆیدا و لەسەر لاپەڕەکانی هەردوو گۆڤاری (ڕزگاری و برایەتی) دا لە ساڵەکانی ١٩٦٩-١٩٧٠ لەمەڕ پارچە شیعرە ناودارەکەی مام هەژار (بۆ پێشەوە، پێشمان کەوە بارزانی) دا بەرپا بووە.[1] دواتریش تاکە دێڕە شیعرێک کەوتۆتە سەر زارو زمانان کە گوایە بەشێکە لە وەڵامنامەی هێمن بۆ ئەو شیعرەی هەژار. دێڕە شیعرەکە زۆریش ڕووی کۆڕ و مەجلیسانی نییەو بەمجۆرەیە:

---

(١)- بۆ ئاگاداربوون لە دەقی ئەو وتارە و دەمەتەقێیەی ئەوسا لەمەڕ شاعیر و شیعری ناوبراودا نووسراون بگەڕێوە بۆ: هەژاری موکریانی شاعیری دەرباری بارزانی، گۆڤاری (ڕزگاری)، ژمارە (٣,٢) ساڵی یەکەم، نیسان و ئایاری ١٩٦٩، هەروەها وتاری (بۆ پێشەوە پێشمان کەوە بارزانی)، لە گۆڤاری (برایەتی)، ژمارە (١)، حوزەیرانی ١٩٧٠.

تۆش وەکو من شاعیر بوویت بەڵام نەتزانی
ڕێبەر نەبوو ڕێ ونکەر بوو .....

ئەمەو لە ناوەندی ڕۆشنبیرانی کوردی ئێراندا پارچەیەکی دیکەی (تارادەیەک لاواز ناتەواو) لە ئارادایە کە گوایە وەڵامنامەی هێمنە، بۆ ئەوتانە و تەشەرەی هەژار لە شیعرنامەی (بەرەو موکریان)دا ئاراستەی هێمنی کردووەو تیایدا دەڵێت:

(هێمن) ئەو بولبولە سەر بێ تووکە
چۆنە لێی نایە چ جووکە و نووکە!
کوانێ ئەو سینگە کە (ماژینۆ) بوو!
سەر لە مەیدانی نەبەردا گۆ بوو
وەکوو بیستوومە لە مێروولە بەزی
دڵی وا گەرم و گوڕی سەیرە تەزی!
کوا تفەنگی دەس و ڕاوی کامە!
گۆشەگیری چییە ئاغای دامە
بۆ دژە و ئەژنۆ دەباوەش دەگرێ
یان بەسەر بەرزی بژی یان بمرێ!
نیشتمان هەر کەسی بۆ بمرێ نەمرد
لەشی سەر دۆشەکە هیچ بەهری نەبرد

دەبا بیشیلێم:

لێم گەڕێ دڵ بەزوخاو و خوێنم
با لە دوور دوورەوە برام بدوێنم:
کاکە مەرجی من و تۆ کوا وا بوون؟
کەی تیانا بوو لە یەکدی جیابوون؟
هەرچی دەرد و کوڵە بەر من بکەوێ
تۆش وەکوو خۆشی بە جێمێنی لەوێ!

بیر و پێنووس و دەس و دڵ یەک بوو
دوانەیەک بوون و بە دەم یەک چەک بوو
تۆ ئەویندارى تەلان و بەرد بووی
دژی سای گەردن و زێڕی زەرد بووی
سوێند و پەیمان بوو نەگۆڕێی، گۆڕای
وازی وازی لەسەری دای و دۆڕای[1]
بولبولی کورد وەکوو قەل دەنوێنێ
بێزی بێ بۆ کوڕی شا بخوێنێ
باڵی بشکێ و پەڕ و پۆی هەڵبوەرێ
مەل بکا زەمزەمە بۆ جاشە کەرێ
ئەوە چت کردووە بێ من، هێمن؟
تێر و تانەت فرە لێمن، پێمن[2]
نەت کرا بدڕی لە خۆت ئەو پەردەی
دەس لە گۆشتاو و پڵاوێ بەردەی!
لێم ببوورە کە ئەوەندە بەرلۆمی
شینە بۆ خۆمی دەکەم، تۆش خۆمی
ئێستەکەش نەچوە بچێ چوو ڕۆیی
وەرەوە ناو گەل و خزم و خۆیی
بۆ گەلت بێژە هەتا ڕۆژی مەرگ
بێ منەت بێ تمەن و نان و بەرگ[3]
ڕکە ڕاکە و ببە هاودەنگی خۆم[4]
بێ کرێژ بەو ببە هاوڕەنگی خۆم

---

(١)- - واز: ئارەززوو، وازی: گەمە
(٢)- - تیرت لە من و تانەت بە منن
(٣)- - ئەو پیتانەی منەتیان لێ دروست بوەو، پیتی تمەنیشن. تمەن بێ منەت واتا نەمبنی.
(٤)- - ڕکە: فەقەس، ڕاکە: لاببەرە- هەڵگرە

با دەسەومل مەلی بێچاران بین
هەر (هەژار هێمن)ەکەی جاران بین[1]
نیشتمان وەک مەلە، نووسەر باڵە
هەر مەلێ باڵی شکا جێی چاڵە
دڵە وشیار بەوە مەستی بەستە
ڕێووشوێن بەر مەدە خودابەستە

سەرچاوە: بۆ کوردستان، هەژار، چاپی سێیەم، تاران، ١٣٥٨ هەتاوی

با زۆر دوور نەڕۆین و ئەو ڕازەش بدرکێنین کەئەم لاقرتێ و تیروتوانجەی هەژار بۆ هێمن لە پاش ئەو شیعرەوە بووە کە وەکو نوقڵانە لە بۆنەی هاتنە دنیای (ڕەزا)ی کوڕی (محەمەد ڕەزاشای پەهلەوی)دا هۆنیویەتییەوە و لەکات و ساتی خۆیدا لەرۆژنامەی (کوردستانی) تارانیشدا ژمارە (٩٣)ی ڕۆژی ١٩٦١/٢/٥ دا چاپ و بڵاوبۆتەوەو ئەمەی خوارەوە دەقەکەیەتی.

بەهاری بێ خەزان

بە بۆنەی لەدایکبوونی وەلیعەهدی خۆشەویست

لەسایەی لوتفی بێ حەددی خوداوەند
لەهەر لایەکی پەیدا بوو زەماوەند
لەهەر لایەکی جێژن و هەڵپەڕینە
هەرایە، بەزمە، کەیفە، پێکەنینە
شوکر ئەمساڵ خەزانی مە بەهارە
گەلی ئێران بەکەیف و بەختیارە

(١)- – ئەوەندە لە مەهاباد هەژار و هێمن پێکەوە تێکەڵاوی و دۆستایەتیان هەبووە خەڵک لێیان گۆڕابوو، کامەیان هەژار و کامیان هێمنە بە هەردووکیان دەگوت: هەژار و هێمن!

گەلی ئێمە گەیشت ئەمڕۆ بەئاوات
گوڵی پشکوت و بەو یەک گوڵ بەهار هات
بەڵێ ئەو کۆرپە تاقانە عەزیزە
دەدا موژدەی بەهارێ وەک گەزیزە
بەهاری پڕ لە خۆشی و شادمانی
بەهاری بەختیاری و کامەرانی
بەهاری مەجد و پێشکەوت و سەعادەت
بەهاری بێ خەزانی موڵک و میللەت
بحمدواللە، بە کوێری چاوی دوژمن
وەلیعەهدی لە باوەش گرت، شاژن
فەرەح هێنای فەرەح[1] بۆ گەل بەسەوقات
فریشتێک بوو، کە بۆ شادی دڵان هات
خودا ڕۆڵەی بە شاهەنشا ڕەوا دی
خەڵک وێکڕا هەموو بوون غەرقی شادی
لە ئافاتی خەزان دوور بێ ئیلاهی
گوڵی گوڵزار و باغی پادشاهی
ئیلاهی سەڵتەنەت هەر بەردەوام بێ
شەهنشاهی مەزن هەر شاد کام بێ

ئەو پارچەیەش کە بەناوی هێمنەوە لە وەڵامی

---

(١)- - فەرەح: ئاماژەیە بۆ شاژنە فەرەح پەهلەوی. فەرەح: خۆشی و شادی. سەوقات: دیاری

تانە و تەشەری هەژار لە بەرەو موکریاندا گوتراوە بەم جۆرەیە:

نۆرەمە بتدەمە بەر تەوس و پلار
ئاش بەنۆرە دەگەڕێ پیرە هەژار
سەفەری خاکی موکریانت کرد
پێم بڵێ دەو سەفەرەتدا چت کرد
چووی بپرسی لە (موعینی) حاڵێ
دوو کوڕی ڕۆیی بە ماوەی ساڵێ
چوویە سەر گۆڕی (سولەیمان)ی شەهید
چوویە سەر گۆڕی هەزار کوردی ڕەشید
چوویە سەر گۆڕی (حسێن و قازی)
یا لەبیرت چوونەوە، خواتان لێ ڕازی
تاقە داری بەژنی خەزایی ماوە
ئێشکەڵە، گەندەڵە، یانە سووتاوە
وەکی بیستوومە دەڵێن سووتاوە
هەموو عالەم سەری لەو کارە سووڕماوە
کە هەژار هاتەوە بن باڵی عەجەم
شەرەفی داوە بە دینار و درەم
کە نەما چای عیمادی و کەبابی حەمەشەل
نانی ساواکە بخۆ تێر و تەسەل
تۆ لە شاو کوڕی شا میوانی
فێری گۆشتاو و پڵاوی وانی
تا جەمێکت دەدەنێ لەکەرەجێ
دەبێ سەد بەندان بڵێی بە کەرو جاشەکەرێ
نەچی بۆ سوێراو پێم وایە

شۆڕشی گەرمی لە بن سەردایە
نەوەکو سورکەیەکت پێ دادا
بۆ هەموو جاش و مەلات ئاقڵ کا
پێت گوتم بولبولی سەر بێتوکم
پێت گوتم نایە نووکەو جووکە جووکم
پێت گوتم باڵ و پەڕم هەڵبوەرێ
زەمزەم کردووە لە بۆ چاشەکەرێ

من لەکاتی خۆیدا ئەم چەند دێڕانەم لەهونەرمەند (عەزیزی شارۆخی)یەوە وەرگرتووە. لە دوکانەکەی خۆیدا ئەو لەبەر دەیگوتن و منیش دەمنووسیەوە لێرەدا گوتی، بەتەواوی شیعرەکە (٣٢) بەیتە و لەلای (یوسف خوسرەوی) دەست دەکەوێت و من هەر ئەوەندەیم لەبەرە، تا ئەوەی گوتی لە دێڕی کۆتایی هاتووە:

بە کۆتی دراو و کەپووی چڵمنم
بە یەقین بزانە کە کاک هێمنم

ئەنجا وەکو لەنامەیەکی (سەلاح موکریانی- کوڕی مامۆستا هێمن) داهاتووە کەوا بۆ (گۆڤاری نووسەری کوردستان) ی نوسیوە و لە دواتردا دەکەوێتە بەر چاو، گوایە (کاک ئەحمەدی قازی) ئەم شیعرەی بەناوی هێمنەوە نووسیووە تیایدا هێرشی کردۆتە سەر هەژار، تەنانەت هەر لەو کاتەدا کە بەندە ماستەرنامەکەم ئامادە دەکرد، لە دیدارێکدا سەبارەت بە شیعر و ئەدەبیاتی هێمن، ئەم پرسیارەم ئاراستەی ڕەوانشاد نەوشیروان مستەفا ئەمین کرد لەبارەی بۆچوونی سەبارەت بەم پارچە شیعرەوە، لە وەڵامدا ئەویش هەمان بۆچوونی

سـەلاحی کـوڕی مامۆسـتا هێمنـی هەبـوو.

لـە ڕاسـتیدا مـن هـەم لـەو کات و سـاتەدا و هـەم لـە ئێسـتاشـدا لام وایـە ئـەم پارچـە لاواز و ناڕێکـە نـە لـە شـیعری هێمـن دەچێـت و نـە هـی کاک ئەحمــەدی قازیشــە. چونکــێ دوابــەدوای یەکگرتنــەوەی کاک ئەحمــەدی قـازی لەگـەڵ (جووتـە سـوارەی موکریـان- هەریـەک لـە هێمـن و هـەژار) بەتایبەتیش لەوەتـەی بەنـدە لێیـان باخەبـەرم لـە دوای شـۆڕشـی گەلانـی ئێـران لـە ١٩٧٩ دا، نێوانیـان ئەوەنـدە خـۆش و دۆسـتانە و ئەوەنـدە تەبا و ڕەبـا بـوون، کـە هیـچ لێڵییـەک لـە نێـوان ئـەم دەسـتە پیرەپیـاوە بەهرەمەنـد و ڕووناکبیـرەی موکریـان دا نەبـووە، بۆیـە ئـەم ڕاوبۆچوونانـەی لـەم بـارەوە گوتـراون بـەلای بەنـدەوە دروسـت نیـن، وەکـو چـۆن پارچـە شـیعرەکە خۆیشـی لەبـاری ئەدەبـی و هونەرییـەوە زۆر لاوازە، وەلـێ ئـەوەی پەیوەنـدی بـەو شـەڕە دندووکـە شیعرییەشـەوە هەیـە کـە لـە نێـوان هێمـن و هــەژاردا ڕووی داوە لەبــارەی شــیعری (بەهــاری بــێ خــەزان) و شــیعری (بــەرەو موکریــان)، ئــەو ڕاســتییەکی ڕەوان و هەقیقەتێکــی مێژووییـە کـەس ناتوانـێ نکۆڵـی لـێ بـکات.

لێرەدا دەگەڕێمـەوە سـەر ئەسڵـی مەبەسـتی ئـەوەی لـە دەسـتپێکی ئـەم بەشـەدا ویسـتوومە بیڵێـم و پەیوەنـدی بـە دوو تێکسـتی شـیعری دیکـەوە هەیـە کـە لەمـەودوا دەپەڕژێمـە سـەریان.

١/٤

شیعری یەکەم

لە دیمانەیەکدا لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن زادە کە مەسەلەی ئەم دەستە شیعرانەم هێنایە گۆڕێ، ئەو لە وەڵامدا گوتی ئەمن مەسەلەیەکی دیکەت بۆ باس دەکەم، ئەویش بەم جۆرەیە:

لە دوای بەیانی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ ڕۆژێکیان لە بنکەی برادەرانی (ئێزگەی دەنگی کوردستانی عێراق) لە (قەسروماکۆسان) دانشتبووین، خالیدئاغای حیسامی (هێدی)، هێمن و هەژار و من و خەڵکانێکی دیکەش لە مەجلیسەکە دانیشتبوون، کاک بارزانی مەلا خالید بێژەری بەنێوبانگی ئێزگەی کوردستان هاتە لامان، پاش بەینێک ڕووی لە هەژار کرد و گوتی: مامۆستا هەژار بە نیازین بۆ جەژنەکانی ئازار و نەورزوز لە چۆمان ئاهەنگ و فیستیڤاڵێک بەڕێوە ببەین، بۆ ئەم بۆنە و مناسەبەتە لە بەڕێزتان دەخوازین، شیعرێکمان بۆ ئامادە بکەن! مام هەژار لە وەڵامدا گوتی ڕۆڵە شیعر وەکو قات و کۆت و شەرواڵ نییە کە لەلای خەیات بەڕادان دەدرێت، ئەویش بە ڕادان بدرێت. شیعر ئیلهامە و خۆی بۆ شاعیر دێت، ئەگەر نا ناکرێت و نابێت. ئیتر ئەوە بوو هەژار شیعرێکی لەو جۆرەی بۆ ئەو بۆنەیە نەنووسی، بەڵام لەبری ئەوە هێمن شیعرێکی دوورودرێژی بەناوی (کاوەی سەدەی بیستەم) بۆ ئەم بۆنەیە نووسی و هەر خۆیشی لە ئاهەنگەکەدا خوێندییەوە. ئەنجا مامۆستا عەبدڵڵا چەند دێڕێکی لە شێعرەکە بۆ

خوێندمەوە و گوتی شیعرەکە خۆی دەقێکی درێژە، بەڵام من تەنیا ئەم چەند دێڕەم لەبیرماوە، من ئەو دیدارەم لەگەڵ مامۆستا لە سەر کاسێت تۆمار کردووە و کاسێتەکەیشم ماوە، هەروەها مامۆستا لە نامەیەکیشدا کە بۆ بەندەی نووسیوە و لە بەشی یەکەمدا وێنەکەی و دەقەکەیمان هێناوەتە هەمان قسەو ئەو دێڕانەیشی لە شیعرەکە تۆمارکردوون.

دوای ئەوە بەمەبەستی دەستخستن و کۆکردنەوەی زانیاری لەمەڕ ژیان و شیعری هێمن سەردانی مەهابادم کرد و لەوێ میوانی سەلاحی کوڕی مامۆستا هێمن بووم. ڕۆژێکیان نیوەڕۆ بوو ئەو چیرۆکەی مامۆستا عەبدوڵلا و ئەو چەند دێڕە شیعرەشم لێ پرسیار کرد.کاک سەلاح بێ ئاگایی خۆی لە مەسەلەیەکی لەو جۆرە دەربڕی. گوتی نە لە دوور و نە لە نزیک شێتکی لەوبارەم نە لە هێمن و نە لەو بارەوە نەبیستووە. لە ڕاستیدا من باوەڕی تەواوم بەسەلاح دەکرد، چونکێ خۆی گوتەنی منی بە کوڕی دووەمی هێمن حیساب دەکرد و شتێکیش نەبوو لێمی بشارێتەوە. بۆیە من داوام لێکرد لەبری من سەردانی کەسانێک بکات لە مەهاباد کە بە خەڵکی دڵسۆز و نیشتمانپەروەر و ناسراون و هەروەها دۆست و دڵسۆزی شۆڕشی ئەیلوول و پارتی دیموکراتی کوردستان و بەتایبەتیش ڕێبەر و سەرکردەی شۆڕش مستەفا بارزانی بوون. ئێوارە کە یەکمان گرتەوە سەلاح لاپەڕەیەکی دایەدەستم کە دوو دەقی شیعری لە هەردوو دیودا چاپکرا بوون بەناونیشانی (دوو شاکاری شیعری کوردی دەربارەی بارزانی نەمر) ئەنجا وەکو لە وێنەکاندا دەبیندرێت (ڕەشەمە و نەورۆز) شیعری گۆڕینی مامۆستا هێمنە و لە (٤٣) دێڕی شیعردایە و لە کۆتایشدا ناوی ئەوەی بەسەرەوەیە، لەگەڵ تێکستی شیعری (یادی بارزانی ١٩٨٢/٣/١)، مامۆستا هەژار کە لە چوار بەند و (٢٩) دێڕ دایە.

لێرەدا وێنەی هەردوو دەقە شیعرەکە و لەتەک دووبارە نووسینەوە و تۆمارکردنیان دەخەینە ڕوو، لەگەڵ تێبینی ئەوەی کەوا ئەوەی پەیوەندی بە تێکستەکەی هێمنەوەهەیە، ئەوا دووبارەو لەبەشێکی دیکەی ئەم کتێبەماندا دەگەڕێینەوە سەری.

بارزانی نەمر
ڕەشەمە و نەورۆز

لەو دەمەی ڕا کاوە کوتکی وەشاند
مێشکی زوحاکی کوردکوژی پرژاند
گەلی چەوساوە هات و لێی هالآ
چەرمی بەروانکەکەی کرا بەئالآ
شۆڕشی پاکی پیری ئاسنگەر
ڕاوی نا لەو وڵاتە داگیرکەر
ئاگرێکی بەتینی هەڵگیرساند
کۆشکی زۆرداری سەرلەبەر سووتاند
شەقی هەڵدا لە تەختی بێدادی
نەتەوەی خۆی گەیاندە ئازادی
جێژنی نەورۆزە جێژنی ئەو هۆزە
جێژنی کۆن و بەڕێز و پیرۆزە
بە دەهۆی دوژمنان گەلێ ساڵ بوو
جێژنی نەورۆز لە کوردەکان تاڵ بوو
نەتەوی کاوە دەوروپشتی گیرا
کۆیلە و دیل و ژێر چەپۆکە کرا

نەتەوەی خاکی گرت و ملکی بڕی
هەرکەسێ هات بەشێکی لێ پچڕی
خوێن ڕژا، کوردکوژرا، وڵات گیرا
زگ دڕا، دەست بڕا، لە زنجیرا
شۆڕەژن سەر بەهەش بوو، مل بەکوێن
جێ هەواری کرا بە گۆمی خوێن
جێ زەماوەند کرا بە کۆڕی شین
لێک جیابوونەوە هەزار مەم و زین
دەشت و بەندەن بە خوێنی گەل سوور بوو
شار و باژێڕ و گوندی خاپوور بوو
ملی سەردارەکەی بە پەتکەوە کرد
بەندیخانە یەکی تری نەدەبرد
دەربەدەربوون کوریژگە یا گیران
دڵ بەغەم بوون کچۆڵە دەستگیران
دەمی نابوو لە خوێنی کوردی هەژار
لە هەموو لاوە گورگی ئیستعمار
کردی هەر کردەوەیەکی دەیزانی
کەچی چەپ تێگەیشت و نەیزانی
ئاگری کاوە دانەمرکاوە
لەبن ئەو ژیلەمۆیەدا ماوە
تاکو کوردێک هەبێ لە دونیادا
زیندووە نامرێت و کۆڵ نادا
گەرچی ئەو بۆ برانەوەی سوورە
کورد و مردن لە یەکتری دوورە

***

ڕاپەڕی کاوەیەکی ئازاتر
کەوتە دووی کۆمەڵێکی وریاتر
مەزنی ئەو کوردە کاکە بارزانی
کاتی حاڵی بە نالەبار زانی
ڕابوو، ڕاسا، پساندی زنجیری
گرتی ڕێی ڕاستی باب و باپیری
کوڕی دڵسۆزی کورد و شێری نەبەرد
دەستی دایە تفەنگ و چووە بن بەرد
شۆڕشێکی بەهێزی بەرپا کرد
سەد زوحاکی لە ناخی ڕەش ڕاکرد
نایە ژێر پێ هەموو هەواو هەوەس
سەری خۆی شۆڕ نەکرد لەراستی کەس
تەمەنی ڕابرا لە چۆل و چیا
چونکی بۆ ژیانەوەی گەلی دەژیا
تووشی بوو، دەرد و داخ و کوێرەوەری
بێکەسی، ڕەنجەڕۆیی، دەربەدەری
پڕۆپووچ و درۆی نەبیست و نەبیست
بۆ گەلی ڕەنجی دیت و گەنجی نەویست
زێڕ و ئاسوودەیی وەبەر شەقدا
چی وەبەرچاو نەهات لە ڕێی حەقدا
میرو جوتێر و پیر و ڕەوشەن بیر
توند و ئازا و بەکار و یەکترگیر
گەینە ناو شۆڕش بە دڵپاکی
کەوتنە کار و هەوڵ و چالاکی

کوڕە پێشمەرگە پشتی دا پشت یەک
کەوتە شوێنی ئەو و دەستی دا چەک
لەو چیاو بەندەنانە سەنگەری گرت
لەو هەموو ملهوڕانە کێ بەری گرت
ئەو هەڵۆ دوژمنیش قەل و داڵ بوو
ڕووی لەهەر سەنگەرێک دەکرد زاڵ بوو
هەر کوڕێک پاڵەوان و ئازا بوو
کۆستەکی خەنجەری ترازا بوو
تاسەری دوژمنانی پێ ببڕێ
یا زگی زۆڵە کوردی پێ بدڕێ
کە دەستی گەیشتە میلی تفەنگ
کوردەواری بە دوژمن کرد تەنگ
گیانی دانا لەسەربەری دەستی
بۆ ژیان و نەجات و سەربەستی
هەر بژی کاکی پاکی خاکی پۆش
تۆی گەلی خۆت گەیاندە ڕۆژی خۆش
ئەی شەهید ئەی نموونەی ئازایی
نەڕژا خوێنی تۆ بە خۆڕایی
ئەو لەشانەی بە گوللە دابێژران
لە دڵی گەرمی میللەتا نێژران
خوێنە داشتویە داری ئازادی
هات بە دوای شینی ئێوەدا شادی

(هێمن)

دوو شاکاری شیعری کوردی دەربارەی

بارزانی نەمر :

(٣)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ئەی شەهید ئەی نموونەی ئازایەتی
ئەو لەشەی شانەی بە گوللە دا بێژرا ن
خوێنە را ستینە داری ئازادی

بەرزا خوێنی تۆ بە خوایی
لە دڵی گەرمی خەڵکدا نێژرا ن
هات بە دوای شەوی تیرە دا شادی

* هێمن *

یادی بارزانی — ١/٣/١٩٨٤

هەوری لە ئاسمانی پەیاکاوە
بۆ دڵتەنگی سەرزەمینی
هەمە زیرە و هەڵوێریەوە
هەڵوێستە پەروەرە هێنایەوە
حورکەنی سەرزەمین دادەگری
جەلال و کوردستانی و ئەو کۆی
زەمان ئازادی دەسێنێتەوە

مەرگیانی بۆ دانەنراوە
خۆشی و ناخۆشیمان دەمێنێ
ماوەیانی بێ لە ئەوانەوە
ئاوایانی دەنێژنەوە
هەر بۆ منیشە و لە تیا دەبری
پەرەیسوار دەبن دەگەڵ خۆی
یادی لە یاد دەچێتەوە

■ ■ ■

ئەوی سەرکێشی ئازایەتی
هونەرە کە مردایەتی بە
بەرزی بە هەوارانەدا
دوو وستانە لە پێشەدا دی
بۆ هەڵ روو بە سەرە نێچوانە

ئێستاهارە خۆی لێی بێ بەشی
بەهەشتیە ئازایەتی بە
وەلاتیە دەگەڵ یارانیدا
هەموولە ئەوە بۆ ئازادی
بۆ زالم سەرکز ئەوەتە

■ ■ ■

هەموو سەرەگان لە ئەو هەوانە
هەتا کێو بێ گەشتر دەبێ
پەیمای کە کەنالای یەکێتی بێ
دروە بۆ ئەسارت بارزانی
بۆ مردایەتی تا نەبێو
بۆ هونەری لە مار کوشتن
لە هەشتا کانی سەیدان داری
بۆ بەخۆ و هەزار پەروەری
وات پەیمانە هەمرە سەرێ

ئێستێ بە سەری لیرە نامێنێ
ئەوێ هاوێ پەشتر دەبێ
دەبێ ئەم هەوریەوە کێ بێ ؟
هەموو خۆشی ئەوانی هەروانی
لە بەهەشتیەتە ئاتیا نەبێوە
بۆ خۆشی داگیرکەر رستان ..
ئەوسا لەو هەر خۆشیە سواری
تا ئەمە هەر خۆزی ئەسەری
وەتا گریانە بۆ بەسەرێ

■ ■ ■

دەبما چۆن ئەو گیانە دەسوێ ؟

چۆن هەمرە بێ هەستی لەبیر دەکرێ ؟

بارزانی هەر هەمێ وەکو بوو
کلک بەیادی تۆ سازە
زۆر بە دە پێش و راد بوو
هەتا سەر زەوی زەویە
سال بە سال یادە نوێتەرە
بیرەوەری بە بێ کەی خاوە
ئازادی ئازایەتی نوێترە

هەمیشە هێڵیەتە و بەسەرەوە
پێی ناوی ئەو سەرفرازە
سەرەداو دەمرێ لێ وەرە گیر
هەتا رۆژ بە ئیستا ئەتنە ...
لە هەر پیاوانەیە لە ...
بۆ یوێ و سەرانەی بە ئاوە
دەم لە دەم زوێ خۆشترە

* هەژار *

بەشی کوردی لە تیشکی ئەنگی کوردستان عێراق ئامادەی کردووە / ئایاری ١٩٨٢

(٢/٤)

شیعری دووەم

بڵاوبوونەوەی تێکستی شیعرێکی نەناسراو و نەزانراوی هێمن لە ژمارە (١٦) گۆڤاری (نووسەری کوردستان)دا لە پاییزی ساڵی ١٩٨٩ کە ئەوکاتە گۆڤارەکە لە دیوی ئێران و لە شاری سەقز چاپ و بڵاو دەکرایەوە، لە ڕۆژگاری خۆیدا بە دواداچوون و بێنەوبەردەیەکی زۆری لەنێوان دەستەی نووسەرانی گۆڤارەکە لەلایەک و چەند نووسەر و ڕووناکبیرێکی ئەودیوی لە لایەکی دیکە لێکەوتۆتەوە. من لە کاتی خۆیدا واتە لە سەروبەندی ئامادەکردنی ماستەرنامەکەم لەمەڕ ناوەرۆکی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە شیعری هێمندا، لەگەڵ ئەوەی بەو ئەندازەیەی لە دنیای زمان و شێواز و بیروناوەرۆکی شیعری هێمن شارەزا بووبم، سەبارەت بەو تێکستەش لەگەڵ بۆچوون و بیروڕای دەستەی نووسەرانی گۆڤارەکەش هاوڕا بووم، شیعرەکەم بەهی مامۆستا هێمن زانیوە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ویستم بەشێوەیەکی زانستی و دوور لە بیروبۆچوونی پێشوەختە پەیجۆرییەک بۆ مەسەلەکە بکەم.

١- هەمووان دەزانن کە کاک مومتاز حەیدەری پیاوێکی ناسراوی

ڕووناکبیر و خاوەن کتێبخانە و ئەرشیف و پەیوەندییەکی بەربڵاو و فراوانە لە ناوەندی ڕۆشنبیری کوردیدا، بەتایبەتیش لەگەڵ ڕووناکبیران و تێکۆشەرانی کوردی ڕۆژهەڵات. من خۆم بۆ ئامادەکردنی لێکۆڵینەوە زانکۆییەکەم لە سالآنی (١٩٩٨- ٢٠٠٠) دا زۆر سوودم لە ئەرشیف و کتێبخانەکەی ئەو بەڕێزە وەرگرتووە. تا دەگاتە ئەوەی کە مامۆستا هێمن شیعری (نالەی جودایی) بە دەنگی خۆی لە ماڵی کاک مومتازدا تۆمار کردووە تا ئێستاش کاسێتەکە لە ئەرشیفی کاک مومتازدا پارێزراوە، دیارەبەندەش نوسخەیەکەم لەبەر هەڵگرتۆتەوە. چوومە لای مومتاز ئەوکاتە سکرتێری سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان بوو، شیعرەکەم پێ نیشاندا و گوتم پێشتر ئەم شیعرەی مامۆستا هێمنت دیوە و ئاگاداری هەیت؟ گوتی بەڵێ، کەسێکیش شک دەبەم کەوا ئەم شیعرەی لەلایە و بە دەستوخەتی هێمن خۆشییەتی. بە هەوڵ و کۆششی کاک مومتاز ئەم برادەرەم بینی (زۆر مخابن کەوا ئێستا ناوەکەیم لەبیر نەماوە. پرسیاری ئەو شیعرەم لێیکرد، گوتی ڕاستە لەلام بووە، بەڵام کاک ئازاد جوندیانی لێمی وەرگرتووە و بۆمی نەگەڕاندۆتەوە. لە دەرفەتێکدا کاک ئازاد جوندیانیم بینی و پرسیاری شیعری گۆرینم لێی کرد، گوتی داومە بە کاک مەلا مستەفای باڵەکی. ڕاستییەکەی من کاک مەلا مستەفام لە نزیکەوە نەدەناسی، ئەو پێشمەرگە و کادیری یەکێتی نیشتمانیی کوردستان بوو، لەو ڕۆژگارەش لەناوچەی سۆران نیشتەجێ بوو. وەکو ئەمڕۆش مۆبایل و تەلەفۆن بەردەست نەبوو، تاپەیوەندی پێوە بکەم، بۆیە مەسەلەکەم دواخست بۆ ئەوەی تا ڕۆژگارێک دێت و لە جێگایەک چاوم پێی دەکەوێت.

٢- ڕەوانشاد مامۆستا محەمەدی مەلاکەریم هێشتا لە بەغدا دەژیا، وەکو لە بەشی یەکەمدا بینیمان نامە و نامەکاریش لە نێوانماندا

سەبارەت بە دنیای شیعر و شاعیری هێمن هەبوو.

بە سەردان هاتبووە هەولێر و لە ئوتێل هەورامان دابەزی بوو، بۆ بەخێرهێنان چوومە خزمەتی و بەیەکەوە دوو بە دوو ماینەوە. شیعرەکەم بە شێنەیی خوێندەوە زۆر بە چاکی گوێی بۆ گرتم، دواتریش گۆڤارەکەی لێم وەرگرت و خۆیشی سەرلەبەری شێعرەکەی خوێندەوە، ئێنجا وەڵامی پرسیارەکەی دامەوە و گوتی ئەم شیعرە بە گۆشت و بە ئێسقان و بە گیان و بە دەمار و خوێن لە سەتا سەد شیعری هێمنە.

٣- لە سلێمانی لە(کاک جەوهەر کرمانج)م پرسیار کرد، کە لەکاتی خۆیدا ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤارەکە بووە، بە وردی سەربردەی شیعرەکەی بۆ باس کردم کەوا چۆن و لە ڕێگای کێوە بەدەستیان گەیشتووە.

٤- لەکاتی چوونم بۆ مەهاباد، لە سەلاحی مامۆستام هەڵپێچا و ئەو ئەنجامانەی پێگەیشتبووم هەموویم بۆ هێنایەوە. تا لە ئاکامدا تێگەیشتم و مەسەلەکانم بۆ یەکلایی بوویەوە. کەوا پوختەکەی بەمجۆرەیە، دوا بە دوای بڵاوبوونەوەی شیعرەکە لە ئێران کاک فەرەنسۆ هەریری فشار بۆ سەلاح دەهێنێت، کە وا نکووڵی بکات لەوەی کە ئەم شیعرە هی مامۆستا هێمن بێت، ئەنجا سەلاح خۆی بۆ گۆڤارەکە دەنووسێت و نکووڵی لەوە دەکات کە ئەم شیعرە هی هێمن بێت، لەبەر ئەوەش دەردی ئوستاد بەشیر موشیری ڕەحمەتی گوتەنی (خۆی قەڵەمێکی بە قووەتی نەبوو!) تکا و ڕجا لەم و لەویش دەکات کە بەم مەعنایە شت بنووسن و بەرپەرچی بۆچوونی گۆڤارەکە بدەنەوە. ئیتر هەرواش بوو. وەکو لە بەدواداچوونی شیعرەکەدا هەموو وتارەکانیشمان هێناوەتەوە.

شیعرەکەی هێمن

سەرلێشێواوم، دیلم، ڕەنجەڕۆ
لە بۆ ئەم و ئەو خۆم کرد دەستخەڕۆ
چی بە کوشتمدا، ڕۆیی بە فیڕۆ
لەنێو گەلاندا سووک بووم وەک پەڕۆ
ناو و ناوبانگی کوردستانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ

** ** **

دوای چەند ساڵ جەنگ و ئەم شاخ و ئەو شاخێ
گشت ڕۆژێ دامنا لەسەر دڵ داخێ
فریوی کێم خوارد، لووت کەڵەشاخێ
بۆچی بە خوێنم تەڕکا دەماخێ
خانە و لانم ڕۆ، ئاو و نانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ

** ** **

کوڕم بە کوشتدا بۆ نیشتمانم
لە ڕێی شەرەفدا دامنا ژیانم
بەس بێ نۆکەری بۆ هاوسێیانم
واش بەسەر شۆڕی لە قوون دەرکانم
قارەمانم ڕۆ، هۆی ژیانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ

** ** **

بۆ ئازادی کورد تاومدا شۆڕش
لاوانم وەک شێر دەیانبرد هێرش
چیم وەدەست کەوت، هێندێ «پڵاوخورش»
بوومە گەپچاڕی نەتەوەی کۆرش
ڕەنجی شانم ڕۆ، ورەی گیانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
تا پێیان خۆش بوو شەڕیان پێکردم
بە خوێنی لاوان ڕەنگاندم هەردم
کێ دڵسۆزمە، تا بڵێم کوردم
چەند بەدڵ دەمکرد، دەک بەملی وردم
سەد لاوی خاوەن دەزگیرانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
بۆ ئێمە هەموو جێیەک لۆزان بوو
هەر کردەی ئێمەو بردەی دزان بوو
دادپرسین لەبۆ هەموو هۆزان بوو
کە نۆرەی کورد هات دانا نەزان بوو
قازی و شێخ مەحمود، کاک ئیحسانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
شای خوێری گوتی، تۆ خزمی خۆمی
بەرێو شوێنی ئەو خۆم خستە گۆمی
ئەویش بۆ من بوو بە کابرای ڕۆمی
خوێنی فرۆشتم بە ئاوی چۆمی

منداڵی ساوای بەستەزمانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
سوێندی بۆ خواردم بە تەخت و تاجی
ئازادی و شادی کوردە ئامانجی
دوایی بەدەرکەوت، کورت و کرمانجی
خوێنی من دەڕژێو بۆ ویش قازانجی
بارەگای حاجی هۆمەرانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
چڵکاوی دامێ، وای زانی قازم
جیهان دەزانێ هەڵۆم و بازم
بە هیوای شا بووم بۆیە زۆر سازم
شەرتە تاکو هەم بەکەس نەنازم
پاڵەوانم ڕۆ، پشتیوانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **

کێ بوو تا ئێستا هەڵە بێ وەک من
پەنام بردە بەر ناپیاو و دوژمن
بارمتەی لێم گرت، لە منداڵ و ژن
کەوتوومە دەریای بێ سەرو بێ بن
ڕێی پەلەقاژە و دەرەتانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **

دەمی هێنا پێش لە کاروبارم
بۆ تۆپ ڕووخاندی چەند گوند و شارم
لەناکاو سازاو، شێواندی کارم
وەک خاوەن کار بێ و منیش ڕێبوارم
پووشووی سەر دەستی پێشوونانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
لە ڕووی دێ دەڵێ شۆڕش بێ هێز بوو
بەرەی پێشمەرگە زۆر بێ پارێز بوو
کەنگێ لاوی کورد پیشەی گوریز بوو
خاوەنی شا بووم شاش کەرێ دێز بوو
هێزی پێشمەرگەی بێ وچانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
نیوەی چۆمێکی کرِی بە خوێنم
منیش نیشانەی تەشەر و جوێنم
وا سەر بەتاڵ و ئەستۆ بە کوێنم
ئەمرم، پەت پەتی سەی بەسەر دێنم
چەند هەزار لاوی پارتیزانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ
** ** **
ساڵ نییە جارێک فکری ڕاوی شا
لەگەڵ شەیتانا دەبەن ناوی شا
کوا لە جیهاندا ماوە باوی شا
گێژبووم چواردە ساڵ بوومە پیاوی شا

لاوی سـوران و بادینانـم ڕۆ
ڕۆڵـەی جوانـم ڕۆ، نیشـتمانم ڕۆ
** ** **
تـا ڕۆژێـک دەدرێم پـەڕۆی سەرشـانم
تفەنـگ زمـان دێ بـۆ کوردسـتانم
موشـەک دەکێشـێ ڕێگـەی ژیانـم
چـی بەسـەر شـا دێ بۆخـۆم دەیزانـم
هـەر دەڵێـم شـێری بێشـەڵانم ڕۆ
ڕۆڵـەی جوانـم ڕۆ، نیشـتمانم ڕۆ

بەغدا ۱۹۷۸/۱۰/۱۰
هێمن

سـەرچاوە: گۆڤـاری (نووسـەری کوردسـتان)، ژمـارە (١٦)، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی محەمـەدی- سـەقز، پاییـزی ۱۹۸۹

شیعرەکەی _ هێمن _

سەرلێ شێواوم، دیلم ، رەنجەڕۆ
لەبۆ ئەم و ئەو خۆم کرد دەستخەڕۆ
جێ بەکوشتمدا ، رۆیی بەفیڕۆ
لەنێوگەلان دا سووک بووم وەک پەڕۆ
ئاو و ئاوبانگی کوردستانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ نیشتمانم رۆ
دوای چەند ساڵ جەنگ و ئەم تاخ ئەو تاخێ
گشت رۆژی داماو لەسەر دڵ داخێ
ئربووی کێم خوارد ، لووتکەڵەشاخێ
بۆچی بەخوێنم ئەرکا دەماخێ
خانەولانم رۆ ، ئاو و نانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ
کوڕم بەکوشت دا بۆ نیشتمانم
لەرێی شەرەفدا داماو ژیانم
بەس بێ نۆکەری بۆ هاوسێیانم
واش بەسەر شۆڕی لەقوون دەرکانم
قارەمانم رۆ ، هۆی ژیانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ
بۆ ئازادی کورد ئاوم دا شۆڕش
لاوانم وەک شێر دەیانبرد هێرش
چیم وەدەست کەوت ، هێندەی " پلاو خورش "
بوومە کەبچاڕی ئەتەوەی کۆڕش
رەنجی شانم رۆ ، ورەی گیانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ
ئاهێ بان خۆش بوو شەڕیان پێ کردم
بەخوێنی لاوان رەنگاندم هەردم
کێ دڵسۆزمە ، تابلێم کوردم
چەند بەدڵ دەمکرد ، دەک بەملی وردم
سەد لاوی خاوەن دەرگیرانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ _ نیشتمانم رۆ

بۆئێمە هەموو جێ بەگاڵۆزان بوو
هەر گردەی ئێمەو بردەی دزان بوو
دادپرسیی لەبۆ هەموو هۆزان بوو
کەسۆرەی کورد هات‌دانا نەزان بوو
قازی و شێخ مەحمود ، کاک‌شێخانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ

شای خوێڕی گوێی ، تۆخزمی خزمی
بەری و شوێنی ئەو خۆم خستە گومی
ئەوبێ‌بۆمن بوو بەکاربرای رۆمی
خوێنی فرۆشتم بەشاوی چوسی
منداڵی ساوای بەستەزمانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ

سوێندی بۆ خواردم بەتەخت‌و تاجی
ئازادای و شادی کوردە ئامانجی
دوایی بەدەرکەوت ، گورت‌و گرمانجی
خوێنی من دەرژێو بۆ وێش‌قازانجی
بارەگای حاجی هومەرانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ

جلکاوی دامێ ، وای زانی قارم
جیهان دەزانێ هەڵۆم و بازم
بەهیوای ــ ئا ــ بووم ، بۆیە زۆرسازم
ئەرئە تاکو هەم بەکەس‌نەنازم
باڵەوانم رۆ ، پشتیوانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ

کێ بوو ئاشتنا هەڵەبێ وەک من
بەنام بردە بەر ناپیاو و دوژمن
بارمتەی لێم گرت ، لەمنداڵ وژن
کەوتومە دەریای بێ سەروبێ بن
رۆژی بەڵەقازەو دەرەتانم رۆ
رۆڵەی جوانم رۆ ، نیشتمانم رۆ

دەمی هێنا پێش‌لەکاروبارم
بەتۆپ روخاندی چەند گوندو شارم
لەناکاو سازاو ، شێواندی کارم

وەک خاوەن کارێ ومنیش ڕەنجبارم
بووشوی سەر دەستی بێخوونانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ ، نیشتمانم ڕۆ
لەرووی دێ دەڵێ ، شۆڕش بێ هێزبوو
بەرەی پێشمەرگە زۆرێ پارێز بوو
کەنگێ لاوی کورد پیشەی گوریز بوو
خاوەنی ـ شا ـ بووم ، شا ـ ش کەری دێزبوو
هێزی پێشمەرگەی بێ وچانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ ، نیشتمانم ڕۆ
نەوەی جۆمێکی کڕی بەخوێنتم
منیش نیشانەی ئەشەرو جوێنتم
واسەر بەتاڵ و ئەستۆ بەکوێنتم
ئەمرم ، بەت بەتی سەی بەسەر دێنم
چەند هەزار لاوی پارتیزانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ ، نیشتمانم ڕۆ
ساڵ نیە جارێک فکری ڕاوی شا
لەگەڵ شەیتانا دەبەن ناوی شا
کوا لەجیهان دا ماوە باوی شا
گێژبووم چواردەساڵ بوومە پیاوی شا
لاوی سۆران و بادینانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ ، نیشتمانم ڕۆ
تا ڕۆژێک دەدرێم بەڕۆی سەرشانم
تفەنگ زمانێ دێ بۆ کوردستان
موشەک دەکێشێ ڕێگەی ئێرانم
چی بەسەر شا ـ دێ بۆ خۆم هەیوانم
هەر دەڵێنم شێری بیشەڵانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ ، نیشتمانم ڕۆ

بەغدا ـ ١٠/١٠/ ٨
ـ هێمن ـ

سەرچاوە: گۆڤاری (نووسەری کوردستان)، ژمارە (١٦)، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی محەمەدی- سەقز، پاییزی ١٩٨٩

(١/٣/٤)

تێبنییەک:
لەسەر شیعرەکەی مامۆستا هێمن [١]

سەلاح موکریانی

زۆرم پێ سەیرە کە لەم کوردستانە هەر کەس گۆڤارێکی چاپ کرد و بوو بە سەرنووسەر هەرچی وەدەستی کەوت بێ یەک و دوو چاپی دەکا، مامۆستای کورد کە یەکێ لەم گۆڤارانەیە کە کاک فەرهاد شاکەلی لەسەر یەک گرتنی تاقمە سیاسیەکان هەروا باسی مامۆستا هێمنی کردبوو لە ژمارە ٣ و ٤ی ئەم گۆڤارەدا کاک ئەمیر حەسەن پوور هێرشێکی زۆری بۆ سەر مامۆستا هێمن و بەتایبەتی مام هەژار و ڕابەری گەورەی گەلی کورد بارزانی. هەژاری بە زورڕناژەنی بارەگای بارزانی ناساندبوو ڕەخنەی لە مامۆستا هێمن گرتبوو کە شاعیرێکی کۆمۆنیست نەبووە و نیشتمانپەروەر بووە..

زۆر بەتەما بووم قەڵەم تاودەم و جوابی کاک ئەمیر حەسەن پوور بدەمەوە، بەڵام لاوان هەتا بڵێی ڕەخنەیان لێی گرت، نووسینەکەی

(١)- بەداچوونەکان دوا بەدوای بڵاوبوونەوەی شیعری دووەم.

کاک پێکول موکریانی سوکنایی خستەدڵی من و وازم لە جوابدانەوەی هێنا لێرە بۆیە دوو پاتەم کردەوە لام سەیرە کە بۆ دەبێ نووسەری کوردستان وەک مامۆستای کورد دەکا. لە ژمارە ١٦ی نووسەری کوردستاندا شیعرێک بەناوی مام هێمن بڵاوبۆتەوە کە بە بڕوای من و زۆربەی برایانی ئەدەب دۆستی مەهاباد هی مامۆستا نییە بە چەند هۆ، ئەوە ئاشکرایە شیعرەکانی هێمن بەر لە چوونی بۆ کوردستانی گەرمێن کزترن لە شیعرەکانی ئەم ئاخریانە، ئەم شیعرەش کاتێک گوتراوە کە مامۆستا کەوتۆتە ئەوپەڕی بە ئەزموونی، تۆ بڵێی خوێنەری خۆشەویست ئەم شیعرە مافی هێمنی پێوە بێ؟ هێمن کە ناڵەی جودایی خولقاندبێ تۆ بڵێی شیعری وا کزی گوت بێ؟

چی بە کوشتمدا ڕۆیی بە فیرۆ
لە نێوگەلاندا سووک بووم وەک پەڕۆ

هەروا لە تاریک و ڕووندا باسکراوە کە مامۆستا هێمن بە پێچەوانەی زۆربەی شاعیرانی کورد جنێوی بە هیچ نەتەوە یا مرۆیەک نەداوە و لە بیرمە لە ساڵی ٥٧ی هەتاوی کاتێ شۆڕشی گەلانی ئێران سەرکەوت، شیعرێک بۆ مامۆستا هەژار گوترا بوو زۆر هێرشی کرابووە سەری. بەناوی هێمن بڵاو بۆوە، بەڵام کاتێک گەیشتبووە دەستی مام هەژار فەرموو بووی من شێوەی شیعری هێمنی لێ ناکەم و هی ئەو نییەو لە دواییدا دەرکەوت ئەم شیعرە هی کاک ئەحمەدی قازی سەرنووسەری بێ خوێنەری ئێستەی گۆڤاری سروەیە لەوەها کاتێکدا کە کورد گەیشتۆتە ئەم قۆناغە کە دەبێ لە ڕاست داگیرکەراندا یەک گرتوو بێ، بۆچ دەبێ نووسەرانی شاخ ئەمە نەزانن و ئەگەر خوای نەخواستە ئەم شیعرە هی مامۆستا هێمنیش بێ بۆ دەبێ چاپی کەن یاخۆ نووسەرانی شاخ دەیانهەوێ بارەگەیان بۆ ئەورووپا تێک نێن و جا ئەو دەم لە وێندەرێ نووسەری کوردستانمان

بۆ دەرکەن.

بارگەیان تێکەوەپێچاو بەڕێ بوون یاران
لە دنێ وا بەتەنێ پاشی ئەوان من چ بکەم؟
«هێمن»

بڵێین کاکە لێرەش ئەم گۆڤارە هەر دەپارێزین با نەگاتە دەستی کەس وەک سرووەی ئێستە ئەوەندە بێ نیوەرۆک بووە کاتێک بە کاک ئەحمەدی قازی دەگوترا کاکە ئەوە بۆچ خڕی ناکەنەوە، دەڵێ بوونی لە نەبوون باشترە! داوا لە دەستەی نووسەرانی ئەم گۆڤارە دەکەین ئەگەر ئەم شیعرەیان بە دەستنووسی مامۆستا هێمن لایە ئەوە کلێشەی ئەم دەستنووسە بڵاوکەنەوە.

سەرچاوە: گۆڤاری (نووسەری کوردستان)، ژمارە (١٧) خوولی دووەم، پاییزی ساڵی ١٩٩٠، بێ شوێنی چاپ و بڵاوکردنەوە.

ئێرەو ئەوێ

تێبینییەک :

لەسەر شیعرەکەی مامۆستا هێمن

سەلاح موکریانی

زۆرم پێ سەیرە کە لەم کوردستانە هەرکەس گۆڤارێکی چاپ کرد و ســـوو بە بەرنووسەر هەرچی وەدەستی کەوت پێ بەکڵەوە و چاپی دەکا . مامۆستای کوردکەیەکێ لەم گۆڤارانەیە کە کاک عەرفاد شاکەلی لەسەر یەک گرتنی تاقمە سیاسیەکان هەروا باسی مامۆستا هێمنی کردبوو لە ژمارەی ٣ و ٤ ئەم گۆڤارەدا کاک ئەمیر حسن پور هێرشێکی زۆری بوو بۆسەر مامۆستا هێمن و بەتایبەتی مام هەژار و رابەری گەورەی گەلی کورد بارزانی ؛ هەژاری بەرووڕەشی بارەکای بارزانی باباندووەخەسەی لە مامۆستا هێمن گرتبوو کە شاعیرێکی کۆمۆنیست نەبووە و نیشتمان پەروەر بووە . زۆر سەیرم پێ بوو لەم قسانەم تاوەدەم وەڵامی کاک ئەمیرحسن پور بدەمەوە بەڵام لاوانی هەتابڵێی رەخنەیان لێ گرت نوسەکەی کاک پەنگۆل موکریانی سوکنایی خستە دڵی من و وازم لە جوابدانەوەی هێنا لێرەبووە دوو باتم کردەوە لام سەیرە کە پۆج دەبێ نوسەری کوردستان وەک مامۆستای کورد دەکا . لە ژمارەی "١٩" ی نوسەری کوردستاندا شیعرێک بەناوی مام هێمن بڵاوبۆتەوە کە بەبڕوای من و زۆربەی برایانی ئەدەب دۆستی مەهاباد هی مامۆستا نیە بەچەند هۆ . ئەوە ئاشکرایە شیعرەکانی هێمن بەرلە چوونی بۆ کوردستانی گەرمێن کۆکرابوون لە شیعرەکانی ئەم تاعریانە ، ئەم شیعرەش کاتێک گوتراوە کە مامۆستا کەوتۆتە ئەوبەری بەتەزمونی ، تۆبڵێی نوسەری خۆشەویست ئەم شیعرە ناوی هێمنی پێ وەبێ ؟ هێمن کە تاڵەی جـــوودایی خولقاندبێ تۆبڵێی شیعری واکری گوتبێ ؟ چی بەکورتیم دا رۆیی بەفیڕۆ

لە نێو گەلان دا سووک بووم وەکە بەرز

هەروا لە تاریک و روون دا باس کراوە کە مامۆستا هێمن بە پێ چەوانەی زۆربەی شاعیرانی کورد جنێوی بە هیچ نەداوە یا مرۆڤێک نەداوە لە بیرمە لە ساڵی ٥٧ ی هەتاوی کاتی نۆرۆزی گەلانی ئێران سەرکەوت شیعرێکیان بۆ مامۆستا هەژار گوترا بوو و ... کراس وە سەری ، بە ناوی هێمن بڵاوبۆوە بەڵام کاتێک گەیشتبووە دەستی مام

هەزار فەرمووبووی من شێوەی شیعری هێمنی لێ ناکەم هی ئەوتیەوو لەدوایی دا دەرکەوت ئەم شیعرە هی کاک ئەحمەدی قازی سەرنووسەری بێ خوێنەری ئێستەی گۆڤاری سروەیە لەوەها . کاتێک دا کەکورد گەیشتۆتە ئەم قۆناغە کەدەبێ لە راست داگیرکەران دا یەک گرتووبێ ، بۆچ دەبێ ، نووسەرانی ئاخ ئەمە نەزانن و ئەگەر خوای نەخواستە ئەم شیعرە هی ماموستا هێمنیش بێ بۆدەبێ چاپی کەن بۆ ئاخۆ نووسەرانی ئاخ دەیان هەوێ بارەکەیان بۆئەوروپا تێک نێن و جائەو دەم لە وتەندەری نووسەری کوردستانمان بۆدەرکەن ،

بارکەیان پێکەوە تا بەرێ بوون یاران

لەدەبێ بەتەنێ باشی ئەوان من چبکەم ؟ " هێمن "

بڵێن کاکە لێرەش ئەم گۆڤارە هەردەی بارێزێن بانەگاتە دەستی کەس وەک سروەی ئێستە ئەوەندە بێ سێوەرۆک بووە کاتێک بەکاک ئەحمەدی قازی دەگوترا کاکە ئەوە بۆچ خۆی ناکەنەوە دەڵێ بووبێ لەنەبوون باشترە؟ داوا لەدەستەی نووسەرانی ئەم گۆڤارە دەکەین ئەگەر ئەم شیعرەیان بەدەستنووسی ماموستا هێمن لایە ئەوە کەلێنەی ئەم دەستنووسە بڵاوکەنەوە.

(٣/٣/٤)

سەرنجێک و هەڵوێستەیەک لەسەر شیعرەکەی هێمن

مەحموود شکاک نەژاد

زۆر لەمێژبوو لێرەو لەوێ باسی لە چاپدرانی چەند گۆڤار و مانگنامەی کوردی لەلایەن تاقمێک نووسەری ئەم دیو و ئەودیوی سنوورەکانی ئێران دەکرا و لەو نێوەدا شانازی چەند چاوپێکەوتنم لەگەڵ برای بەڕێز و ماوستای خۆشەویست کاک حەمە باقی وەدەست کەوت کە ئەویش ڕای ئەسپاردم گۆڤارەکانی کوردی بەتایبەتی نووسەری کوردستان بخوێنمەوە و ئەگەر بۆم لوا یارمەتیشی بدەم کە بەداخەوە لەبەر چەند هۆی تایبەتی خۆم ئەم کارەم بۆ نەکراو هیوام وایە لە داهاتوودا بیرومێشکم بۆ ئەم یارمەتیدانە ئامادە بێ.

لەم ڕۆژانەدا کە ماوەیەک بەسەر لە چاپدرانی ژمارە «١٦»ی گۆڤاری نووسەری کورددا تێدەپەڕێ، لە تەک ژمارەیەک لاوانی بیرتیژ و ئەدەب دۆستی مەهاباد باسی نووسەری کورد و وەگەڕ کەوتەوەو هەرکەسەی بیروباوەڕی خۆی سەبارەت بەم گۆڤارە و

ناوەرۆکی ئەو دەردەبڕێ هەتا باس کەوتە سەر «شیعرەکەی هێمن» کە لەلاپەڕەکانی ١٧٧- ١٧٨-١٧٩ دا چاپکرابوو.

من ڕەنگە لە درێژایی ژیانمدا دوو «دەنکە» شیعرم نەهۆنیبێتەوە و هەر سەرەدەریشی لێ دەرنەکەم بەڵام لەبەر ئەوە دایک و بابم کورد بوون و ئاخاوتنم هەر بەو زمانە بووە لە مانا و نیوەرۆکی زۆر شیعران دەگەم و ئەگەر شیعرە خوێناوییەکانی مامۆستا «هەژار» ڕێگای فێربوونی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردیان بۆ کێشام، قەت لەبیرم ناچێ کە شیعرە بەتام و تینەکانی مامۆستای خوالێخۆشبوو «هێمن» فرچکی ئەدەبیان پێگرتم و توانیم لە ڕێگای پڕ لەهەوراز و نشێوی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردیدا دارە دارە بکەم.

لە ڕاستیدا هەر هەڵبەست یا پەخشانێک مافی هێمنی پێوە بێ وەک منداڵێکی ساوا بۆنی دەکەم و بەرەو پیری دەچم و هەرچی نامۆش بێ لێ هەڵداوێرم.

بەڵام ئەو پاچە شیعرەی کە بە نێوی مامۆستای خۆشەویستم «هێمن» لە ژێر سەردێڕی «شیعرەکەی هێمن» لە گۆڤاری نووسەری کورد ژمارە «١٦» لە چاپدراوە و بە بیروباوەڕی من لە چەند بارانەوە شیاوی سەرنجدان و لێکۆڵینەوەیە کە هیوادارم کاک حەمە باقی کە ڕەنگە تەواوی تیروتوانجم هەر بۆ ئەو بێ و وەریگرێ و هەتا بۆی دەکر لێم تورە بێ:

مەسەلەی یەکەم کە شیاوی سەرنجە کەڵک وەرگیران لەچەند کەلیمە «وشە»یەکە لەنێو ئەم شیعرە جوانەدا زەق و ڕەق دەنوێنن و لەگەڵ شێوە نووسین و ئاخاوتنی مامۆستا هێمن نامۆن بۆ وێنە:

لاپەڕە (١٧٨ دێڕی ١٥) دوایی بەدەرکەوت کورت و کرمانجی لە بۆکانەوە بگرە هەتا میاندواو، مەهاباد، نەغەدە، شنۆ، خانێ، سەردەشت تەنانەت سەقز و بانە و سنە، کێ دەڵێ بەدەرکەوت گشت دانیشتوانی

ئەم مەڵبەندانە یا دەڵێن وەدەرکەوت، یا ئێژن «دەرکەوت» مامۆستا هێمنیش لەو کەسانە بوو کە سووتاوی کەلەپووری نەتەوایەتین و بەیت و باوی پێشنیان هەتوانی هەموو دەردانی بوو لە تەواوی شوێنەوارەکانی دا شێوە ئاخاوتنی کرمانجی نێوەڕاست «موکریانی» یا «سۆرانی» یا هەرچی حەزی لێدەکەن شەبەق ئەداتەوە یا لە لاپەڕە «١٧٩» دێڕی چوارەم نووسراوە

"لە ڕووی دێ دەڵێ شۆڕش بێ هێز بوو

هەر ئەم لاپەڕەیە دێڕی ٢٣ نووسراوە

"تفەنگ زمان دێ بۆ کوردستان"

ئایا جوانتر نییە بنووسرێ «تفەنگ وە زمان دێ...» بڵێی بۆ شارەزایەکی وەک «هێمن» وەزن و قافیە هەتا ئەو ڕادەیە دژواربووبێ کە ئەم میسرەعە کەمە و لە چەند دێڕ سەرەوەتر «دێڕی ٢٦»ی بۆ قافیەی پارێز «هاو قافیەی «گوریز» بێتەوە؟!

برای نزیک لە کاک حەمە باقی هەر لەم باس و ڕاوێژەدا ڕایگەیاند کە کاک حەمەی حەمە باقی «فۆتۆکۆپی» دەست نووسی مامۆستا هێمنی هەیە و ئەگەر پێویست بێ بڵاوی دەکاتەوە.

من لەسەر ئەم باوەڕەم.. ڕەنگە ئەم پارچە هەڵبەستە بەبەشێکی زۆرەوە هی مامۆستا هێمن بێ، بەڵام دەبێ دەستی تێدرابێ و کەم و زۆر کرابێ هیوام وایە مامۆستا حەمە باقی لەو دڕدۆنگیە ڕزگارم بکا.

مەسەلەی دووەهەم کە لەم شیعرەدا شیاوی باس و وردبوونەوەیە باری سیاسی و نیزامی و کۆمەڵایەتی سەردەمێکە کە ئەم شیعرەی تێدا هۆندراوەتەوە و ئەم پەیامە بە ئەوڕۆی هێناوە:

ئایا بەراستی ئاش بەتاڵکراوە یا خەریکە بکرێ کە کاک حەمە باقی و هاوکارانی لە تاقمی نووسەرانی گۆڤاری «نووسەری کورد» دەیانهەوێ وریایی بدەن بەو چەکدارانەی کە لەو دیو بەزستان و

هاوین ناسرەون؟ ئایا ئەم برایانە هیچ بیریان لەوە کردۆتەو ئەم پارچە هەڵبەستە بۆ مەزنە مرۆیەک گوتراوە کە سەردەمێک شێر لەبەر نێوبانگی دەلەرزی و هەزاران کەسی وەک.. بە نێوی ئەو چەکیان هەڵگرتبوو و ئەورۆش هەر ماون؟ ئایا نازانن کە لە چاپدرانی وەها شیعرێک ڕەنگە ساردی و سڕی، دڕدۆنگی جێگری شنەبای فێنکی برایەتی بکا؟

بڵێی مەبەست چ بێ؟
وریایی!... گێرە شوێنی!؟
مەهاباد- مانگی خەزەڵوەری ١٣٦٩

گۆڤاری نووسەری کوردستان ژمارە (١٧)، خوولی دووەم، پاییزی ١٩٩٠، بێ شوێنی چاپ و بڵاوکردنەوە.

سەرنجێك و هەڵوێستەیەك لەسەر شیعرەكەی هێمن

مەحمود ئاكاكەزا

ڕۆژ لە مێژبوو لێرەو لەوێ باسی لەچاپ دەرانی چەند گۆڤارو مانگنامەی کو لەلایەن ئاشنێکی نوسەری ئەم دیوو ئەودیوی سنورەکانی ئێران دەکرا و لەونێـ ئاتاری چەند جاوێن کەوتم لەگەڵ برای بەڕێز و ماموستای خۆشەویست کاکە حە ساڵی وەدەست کەوت کەئەویش ڕای ئەسپاردم گۆڤارەکانی کوردی بەتایبەتـ نوسەری کوردستان بخوێنمەوەو ئەگەر بۆم لوا یارمەتیش بدەم کەبەداخەوە لە چەند هۆی تایبەتی خۆم ئەم کارەم بۆنەکراو هیوام وایە لەداهاتوودا بیرومەند بوشەم یارمەتی دانە ئامادەبێ .

لەم ڕۆژانەدا ئەماوەیەك بەسەر لەچاپ دەرانی ژمارە " ١٦ " ی گۆڤـ نوسەری کورددا تێدەپەڕی ، لەئەک ژمارەیەکا لاواتی بیرتیژو ئەدەب دۆستـ مەهاباد باسی نوسەری کورد وەگەڕ کەوتەوەو هەرکەسەی بیروباوەڕی خۆی سەبا بەم گۆڤارەو باوەڕۆکی ئەو دەردەبڕی هەتا باس کەوتەسەر " شیعرەکەی ـ هێمـ کەلەلاپەرەکانی ١٧٧ ـ ١٧٨ ـ ١٧٩ دا چاپ کرابو .

من ڕەنگە لەدرێژایی ژیانم دا دو " دەنکە" شیعرم نەهۆنیبێتەوە وهـ بەرەدەریشڕایی دەربەکەم بەلام لەبەرئەوە دایکم و باوکم کورد بون و شاخاوێتم ، بەو زمانە بوە لەماناو نێوەرۆکی زۆرشیعران دەگەم وئەگەر شیعرە خوێنا کانی ماموستا " هەژار " ، ڕێگای ڤێربوونی فەرهەنگ وئەدەبی کوردیان بۆ ک قەت لەبیرم ناچێ کەشیعرە بەتام و تێنەکانی ماموستای خوالێخۆشبو " هێمـ فرچکی ئەدەبیان پێ گرتم و توانیم لەڕێگای پڕلەهەوراز ونشێوی فەرهەنـ ئەدەبی کوردی دارەدارە بکەم .

لەڕاستی دا هەرهەڵسەستیا بەخشانێکی ماقی هێمنی بخوێنم وەك مندالێك ساوایژنی دەکەم و بەرەوبیری دەچم وهەرچی ناوزیبێ لی هەڵدا وێرم .

بەلام ئەوپارچە شیعرەی کەبەناوی ماموستای خۆشەویستم "هێمن" لەژێرسەر

" شیعرەکەی هێمن " لە گۆڤاری نووسەری کورد ژمارە "١٦" لە چاپدراوە بـــە باوەڕی من لە چەند باریکەوە شیاوی سەرنج دان و لێکۆڵینەوەیە کە هیـــوادا کاکە حەمە باقی گەرەکە تەواوی تیروتوانجم هەر بۆ ئەوەش وەربگرێ و هەتا بـــ دەکرێ لێم تووڕە بێ :

مەسەلەی یەکەم کە شیاوی سەرنجە کە لێک وەرگێڕان لە چەند کەلیمە " ووشە " کەلە نێو ئەم شیعرە جوانەدا زەق و زەق دەنوێنن و لەگەڵ شێوە نووسین و ئاخاوتنی ماموستا هێمن ناموێن بۆ وێنە :

لاپەڕەی ١٢٨ دێڕی ١٥ " دوایی بەدەرکەوت کوورت و کرمانجی " لە بۆکانـــە بگرە هەتا میاندواو ـ مەهاباد ـ نەغەدە ـ شنۆ ـ خانێ ـ سەردەشت تەنانەت سەقز بانەوسنە ، کێ دەڵێ بەدەرکەوت گشت دانیشتوانی ئەم مەڵبەندانە یا دەڵێـــن " وەدەرکەوت " یا فێرێن " دەرکەوت " ، ماموستا " هێمن " یش لەو کەسانـــە بوو کە سوناوی کەلەپووری نەتەوایەتیی و ئەدەبیی و ناوی بەشێکیان هەتوانی هەموو دەردا بو ولەتەواوی نووسینەوارەکانی دا شێوە ئاخاوتنی " کرمانجی نێوەڕاســـت " موکریانی " یا " سۆرانی " یا هەرجی هەری لێ دەکەن شەبەق ئەداتەوە یـــا لاپەڕەی " ١٧٩ " دێڕی چوارەم نووسراوە :

" لە رووی دێ دەڵی شۆڕش بێ هێزبوو "

هەر ئەم لاپەڕەیە دێڕی ٢٢ نووسراوە

" تفەنگ رمان دێ بو کوردستان "

ئایا جوانترنییە بنووسرێ " تفەنگ وەرمان دێ .... " بڵێی بۆ شارەزایەکـــ وەک " هێمن " وەزن و قافیە هەتا ئەو رادەیە دژوار بووبێ کە ئەم میسرەعە کە ولە بەندی سەرەوەتر " دێڕی ٢٦ " بۆ قافیەی یارێز " هاوقافیـــــەی گوریـ بێتەوە ؟؟!!

برای نزیک لە کاک حەمە باقی هەرلەم باسە وراوێژەدا رای گەیاند کە کــ حەمەد حەمە باقی " فتۆکۆپی " دەستنووسی ماموستا هێمنی هەیە و ئەگەر پێویست بڵاوی دەکاتەوە ،

من لەسەر ئەم باوەڕەم ، رەنگە ئەم پارچە هەڵبەستە بە " بەشێکی زۆرەوە هی ماموستا هێمن بێ بەڵام دەبێ دەستی تێدرابێ "وکەم زۆرکرابێ هیوام وایـــە ماموستا حەمە باقی لەو دڕدۆنگییە رزگارم بکا .

مەسەلەی دووهەم کە لەم شیعرەدا شیاوی باس و ورد بوونەوەیە باری سیاســـی نیزامی وکۆمەڵایەتی سەردەمێکە کە ئەم شیعرەی تێدا هۆندراوەتەوە و ئەم پەیامـ بۆ ئەوڕۆی هێناوە :

ئایا بەراستی پاش بەتاڵ کراوە یا خەریکە بکرێ کە کاکە حەمە باقـــ هاوکارانی لە تاقمی نووسەرانی گۆڤاری " نووسەری کورد " دەیانەوێ ووریا بـــ

بەن بەوچەکدا رانەی کەلەودێو بەزستان و هاوین ناسرەون ؟ ئایا ئەم برایانە هیچ بیریان لەوەکردۆتەوە ئەم پارچە هەڵبەستە بۆمەزنە مرۆیەکێ گوترا وەکە سەردەمێکێ شێر لەبەرنێوبانگی دەلەرزی و هەزاران کەسی وەکێ ... بەنێوی ئەو چەکی یان هەڵگرتبو وئەورۆش هەرماون ؟ ئایا نازانن کەلەچاپ درانی وەها شیعرێکێ رەنگە ساردی وسڕی،دردۆنگی جێگری شنەبای فێنکی برایەتی بکا ؟

بلێی مەبەستچ بێ ؟

ووریایی !؟ ،،،،،،،،،،،، گێرەشێوینی !؟

مەهاباد ـ مانگی خەزەلوەر ١٣٦٩

(٣/٣/٤)

له وه‌ڵامی دوو نامه‌دا

سه‌باره‌ت به‌و شیعره‌ی مامۆستای نه‌مرمان (هێمن) كه‌ له‌ ژماره ١٦ی «نووسه‌ری كوردستان»دا بڵاوكرابۆوه‌. دوو نامه‌مان بۆ هاتووه گله‌یی ئه‌وه‌مان لێ ده‌كه‌ن كه‌ چۆن ئه‌م شیعره‌مان بڵاوكردۆته‌وه.. جاپێش ئه‌وه‌ی ئه‌م دوو نامه‌یه‌تان بخه‌ینه‌ به‌ر ده‌ست و چاو به پێویستمان زانی سه‌رنجتان بۆ ئه‌م چه‌ند تێبنییه‌ ڕابكێشین:

١- ناوه‌رۆكی شیعره‌كه‌ی مامۆستا هێمن به‌ هیچ شێوه‌یه‌ك له‌لایه‌ن ئێمه‌وه‌ ده‌ستكاری نه‌كراوه‌ مافی ئه‌وه‌ش به‌ خۆمان ناده‌ین، ده‌ستكاری هیچ به‌رهه‌مێكی نووسه‌رانی كورد بكه‌ین مه‌گه‌ر خۆیان ڕامان بسپێرن.

٢- ئه‌م شیعره‌ «٨» ساڵ له‌مه‌وبه‌ر له‌ كوردستانی گه‌رمێندا خوشكێك بۆی ناردبووین كه‌ له‌به‌ر هۆی تایبه‌تی ناتوانین ناوی بێنین، چونكه‌ ڕه‌نگه‌ ئێستاش هه‌ر له‌ شاری دێرینی هه‌ولێر بێت، ئه‌وه‌ی ڕاستیش بێت شیعره‌كه‌ به‌ده‌ست خه‌تی خودی مامۆستای هێژامان هێمن نییه‌. به‌ڵكو له‌به‌ری نووسراوه‌ته‌وه‌. خوێنده‌وارانی كوردیش به‌م جۆره‌ بڵاوكردنه‌وه‌ی شیعری مامۆستامان ئاشنا بوون، به‌تایبه‌تیش له‌ دیوی گه‌رمێندا، چونكه‌ «ناڵه‌ی جودایی» یه‌كێك بوو له‌و شیعرانه‌ی مامۆستاكه‌ پێش بڵاوكردنه‌وه‌ی له‌ گۆڤار و ڕۆژنامه‌ كوردییه‌كاندا، به‌ده‌ست نووسی هه‌موو كوردستانی گه‌وره‌ی ته‌نیه‌وه. بۆیه‌ ئاساییه‌ ئه‌م شیعره‌ش وا بڵاوبووبێته‌وه.

له‌ نامه‌كه‌ی كاك «سه‌لاح موكریانی» كوڕی مامۆستا هێمندا كه‌

هـەر لـەم گۆشـەیەدا وەک خـۆی دەیخەینـە بەردەسـتتان. بەداخـەوە کەمێک سـەرەڕۆیی بەرچـاو دەکـەوێ کـە چاوەڕوانـی ئەوەمـان نەدەکرد. بەڵکو بەتەمـا بووین لـە ڕووی ئاشـنایەتی کاکـە سـەلاح بـە مامۆسـتا، وەک کـوڕ و بـاوک، ئاشنایەتیشـی بـە شـیعرەکانی سـەرنجی خـۆی بـۆ نووسـیبایەن و بۆچوونـی خـۆی دەرخسـتبا، نـەک قسـەی بـێ پارسـەنگ و دوور لـە ناوەرۆکـی باسـەکە بنووسـێ.. چونکـە مەسـەلەی مانـەوەو چوونـە دەرەوەی دەسـتەی نووسـەرانی گۆڤارەکـە هیـچ پەیوەندییەکـی بـە کرۆکـی باسـەکەوە نییـە، بەڵکـو پەیوەنـدی بـە بـاری ڕامیـاری و ژیانـی خۆمانـەوە هەیـە، هـەر خۆشـمان ئـەو حەقەمـان هەیـە دەستنیشـانی شـوێنی ژیانـی خۆمـان بکەیـن، شۆڕشـگێڕێتی و کوردایەتیـش پەیوەنـدی بـە بیروبۆچوونـی مرۆڤـەوە هەیـە نـەک شـوێن، مەگـەر مامۆسـتا هێمـن خـۆی لـە کـوێ ئـەم شـیعرە جوانانـەی نووسـی؟ لـە زێـدی خۆیـدا؟ لـە کوردسـتانی گەرمێنـدا؟ یـان لـە بەغـدای عەرەبسـتاندا؟

پاشـان ئاخـۆ کاک سـەلاح ئاگاداری ئەوەیـە ئێمـە بـە چ دەردەسـەرییەک ئـەوە دە سـاڵە «نووسـەری کوردسـتان» دەردەکەیـن و ئـەوەش دەزانـێ لەسـەر ئـەم ژمـارە «١٦»یـەچ گۆبەندێکیـان بـۆ گێڕایـن!

نامـەی دووەم لـە کاک «مەحمـود شـکاک نـەژاد» وە هاتـووە کـە بەداخـەوە ئەویـش تێڕوانینەکانـی زانسـتیانە نیـن و تیروتوانجـی زۆر نابەجێـی تێدایـە، وەک ئـەوەی ئێمـە ئـەم شـێعرەمان بـە زمانـی مامۆسـتای نەمـرەوە هەڵبەسـتیبێ!

کاکە مەحمودی شکاک نەژاد ئێمە نووسـەرانی کوردین، نووسـەرانیش هەمیشـە دڵـی زینـدووی نەتەوەکەیانـن، بۆیـە پاراسـتنی سـامان و نووسـینی گـەورە پیاوانـی نەتەوەکەمـان ئەرکێکـی پیـرۆزی سەرشـانی ئێمەیـە، ئـەم شـیعرەش ئەگـەر هـی مامۆسـتا هێمـن بـێ، ئـەوە لـە چاڵـی نەمانـەوە دەرهاتـووەو کەوتۆتـە بەردەسـتی خوێنـدەواران کـە ئەمـەش

بـەلای ئێمـەوە کارێکـی پیـرۆزە، خـۆ ئەگـەر هـی ئەویـش نەبـێ، ئـەوا هەمـوو ڕووناکبیـر و نووسـەرانی کوردسـتان بۆیـان هەیـە ڕاو سـەرنجی خۆیـان بـە بەڵگـەی زانسـتیانەوە بخەنـە ڕوو، ئەوکاتـە بـە ئەنجامێکـی دروسـت دەگەیـن.

ئـاش بەتـاڵ بـووە، یـا دەبـێ هیـچ باسـێک یـا وشـەیەک لـەم بارەیـەوە لـە زمانـی ئێمـە نەنووسـراوە ڕێگاش بەکـەس نادەیـن گۆڤارەکـەی ئێمـە بـە دەردی «مامۆسـتای کـورد» ببـات و بکـرێ بەگۆڕەپانـی ململانێیەکـی لاوەکـی و تیروتوانـج لـە یـەک گرتـن و سـڕینەوەی ڕابـردووی تـاڵ و شـیرینی نەتەوەکەمـان.. بڵاوبوونـەوەی هـەر بەرهەمێکیـش لـە گۆارەکـەی ئێمـەدا، جگـە لەوانـەی بەنـاوی دەسـتەی نووسـەرانەوە دەنووسـرێن دەربـڕی بۆچوونـی نووسـەرەکانن و خۆیـان لێـی بەرپرسـیارن.

بـە بیـروڕای ئێمـە ئـەم شـیعرە سەرتاسـەری هـی مامۆسـتا «هێمـن»ە نـەک وەک کاک مەحمـود شـکاک دەفەرمـوێ بەشـێکی هـی ئـەوە، ئەویـش لەبـەر چەنـد هۆیـەک.

ئـەم شـیعرە هـی کەسـێکی ئـەم دیـوەی کوردسـتانە، چونکـە چەنـد زاراوەیەکـی تێدایـە کـە لـە کوردسـتانی گەرمێنـدا بـەکار نایـەت. وەک: پلاوخـورش، نەتـەوەی کـورش، گوریـز، کـە وشـەیەکی فارسـیەو بـە مانـای هەڵاتـن دێـت، کەسـێک فارسـی زان نەبـێ نازانـێ مانـای چییـە و بەکاریشـی ناهێنـێ.. هـەروەها مووشـەک کـە تەنیـا لـەم دیـوەدا بـاوە و وشـەیەکی فارسـییە.

بەکارهێنانـی هەنـدێ وشـەی تـر دەردەخـا کـە شـاعیرێکی کوردسـتانی ئێرانـە و هـی ناوچـەی موکریانیشـە وەک وشـەی (نێـو گـەلان)دا ئێمـە دەڵێیـن لەنـاو گـەلان دا.. هەروەهـا زاراوەی حاجـی هۆمـەران لای ئێمـە دەگوتـرێ حاجـی ئۆمـەران.

ج- سـەرتاپای شـیعرەکە وەک شـێوە و وەک ناوەرۆکیـش لـە هـی

مامۆستا هێمن دەچێ چونکە شارەزاییەکی تەواوی بە بارودۆخی ئەوسای ئێرانەوە پێوە دیارە، کە بە دەگمەن شاعیرانی گەرمێن ئەو وردەکارییە دەزانن.

د- سەردەمی شیعرەکە، ئەگەرچی نائومێدی تێدایە، بەڵام هیوای بەدوارۆژیش ڕووناکە وەک لە دوا کۆپلەدا هاتووە:

تا ڕۆژێک دەدڕم پەڕۆی سەرشانم
تفەنگ زمان دێ بۆ کوردستانم
مووشەک دەکێشێ ڕێگەی ژیانم
چی بەسەر شا دێ.. بۆخۆم دەیزانم

دواجار پێویستە ئەوە بڵێین کە زۆرجاریش شاعیر لە بارودۆخێکی دژواردا بەرهەمی واش دەنووسێ.. ئەوەش مانای ئەوە نییە نابێ ئەو بەرهەمە بڵاوبکرێتەوە هەموو نەتەوە و شۆڕشەکانی دنیاش ئەم دیاردەیەیان هەبووە، چونکە ژیان خۆی بریتییە لە هیواو نائومێدی.. شیعر و بەرهەمی ئەدەبیش ڕەنگدانەوەی ئەم واقیعە تاڵ و شیرینانەن و ناکرێ لایەنێک ببوێرین، بۆ نموونە عەبدوڵڵا پەشێوی شاعیر لە شیعری (سەدان ساڵە)دا دەڵێ:

سەدان ساڵە کتکە کوێرەی
گۆشەی متبەقی سوڵتانم
سەدان ساڵە..
دەرگا و حەوشەی خۆم واڵایە و
لەبەردەرگای دزانی خۆم پاسەوانم
سەدان ساڵە..
جووتێک سۆڵی پێنە پینەم
دوای تلیشێک فڕێ دەدرێم
دوای پینەیەک لە پێدەکرێم!

لە کاتێکدا کە کەس نکۆڵی لە شۆڕشگێڕێتی و دڵسۆزی پەشێو نییە و یەکێکە لە شاعیرە مەزنەکانی ئەمڕۆی کورد..

دواجار بە ئومێدی ئەوەین کاک سەلاح و کاک مەحمود دڵیان گەرد نەگرێ و بە سینگێکی فراوانەوە ئەم ڕوونکردنەوەیە وەربگرن، دەرگای گۆڤارەکەشمان ئاوەڵایە، بۆ هەر دید و بۆچوونێکی زانستیانە، کە تیشکێک بخاتە سەر ئەم باسە و زیاتر بەرەو ساغکردنەوەی ئەم شیعرەی مامۆستا هێمن بچێت.

نووسەری کوردستان
١٩٩٠/١١/٢٠

سەرچاوە: گۆڤاری (نووسەری کوردستان) ژمارە (١٧) خوولی دووەم، پاییزی ساڵی ١٩٩٠، بێ شوێنی چاپ و بڵاوکردنەوە.

لەوەڵامی دوو نامەدا:

سەبارەت بەو شیعرەی ماموستای نەمرمان ـ هێمن ـ کەلە ژمارە " ١٦ " ی نـــــووسەری کوردستان دا بڵاوکرابۆوە ، دوو نامەمان بۆ هاتووە گلەیی ئەوەمان لێ دەکەن کە بۆچی ئەم شیعرەمان بڵاوکردۆتەوە .. جا پێش ئەوەی ئەم دوو نامەیەتان بخەینە بەر دەست وچاو ، بەپێویستمان زانی سەرنجتان بۆ ئەم چەند تێبینییە رابکێشین :

١ ـ ناوەڕۆکی شیعرەکەی ماموستا هێمن بەهیچ شێوەیەک لەلایەن ئێمەوە دەستکاری نەکراوە ، ماڤی ئەوەش بەخۆمان نادەین ، دەستکاری هیچ بەرهەمێکی نووسەرانـــی کورد بکەین مەگەر خۆیان رامان بسپێرن .

٢ ـ ئەم شیعرە " ٨ " ساڵ لەمەوبەر لەکوردستانی گەرمێن دا خوێندکارێک بۆی ناردبووین کەلەبەرخۆی نابەدڵی ناتوانین ناوی بهێنین ، چونکە رەنگە ئێستـــاش هەرلە شاری دیربیەی هەولێر بێت ، ئەوەی راستیش بێت شیعرەکە بەدەستخەتی خودی ماموستای هێژامان هێمن نییە ، بەڵکو لەبەری نووسراوەتەوە ، خوێنەوارانـــی کوردیش بەم جۆرە بڵاوکردنەوەی شیعری ماموستامان ئاشنا بوون ، بەتایبەتیش لە دیوی گەرمێن دا ـ چونکە ـ ناڵەی جودایی ـ یەکێک بوو لەو شیعرانەی ماموستاکە پێش بڵاوکردنەوەی لەگۆڤارو رۆژنامە کوردییەکان دا ، بەدەستنووسی ئەمـــوو کوردستانی گەورەی تەنیبەوە .. بۆیە شایانی بە ئەم شیعرەش وا بڵاوبووبێتەوە .

٣ ـ لەنامەکەی کاک ـ سەلاح موکریانی ـ کوڕی ماموستا هێمن دا کەهەر لـــــەم گۆشەیەدا وەک خۆی دەیخەینە بەردەستتان .. بەداخەوە کەمێک سەرەڕۆیی بەرچاو دەکەوێ ئەگینا وەڵامی ئەوەمان نەدەکرد .. بەڵکو بەتەما بووین لەرووی ئاشنایەتی کاکە سەلاح بە ماموستا ، وەک کوڕو باوک ، وئاشنایەتیشی بەشیعرەکانی سەرنجی خۆی بۆ نووسیابین و بۆچوونی خۆی دەربخستبا ، نەک قسەی بێ بارەنگ و دوور لــــە ناوەڕۆکی باسەکە کەنووسیوێتی .. چونکە مەسەلەی ناتەواو چوونە دەرەوەی دەستەی نووسەرانی گۆڤارەکە هیچ پەیوەندیەکی بەکرۆکی باسەکەوە نییە ، بەڵکو پەیوەندی

بەباری رامیاری و زمانی خۆمانەوە هەیە، هەرخۆشمان ئەوەندەمان هەیە دەستنیشانی شوێنی زمانی خۆمان بکەین، شۆڕشگێڕترین وکوردانەتیش پەیوەندی بەبیروبۆچوونی مرۆڤەوە هەیە نەک شوێن، ئەگەر ماموستا هێمن خۆی لەکوێ ئەم شیعرە جوانانەی نووسی ...؟ لەزێدی خۆی دا ...؟ لەکوردستانی گەرمێن دا ...؟ یان لەبەغدای عەرەبستان دا ...؟!

پاشان ئاخۆ کاک سەلاح ئاگاداری ئەوەیە ئیمە بەچ دوودڵییەکەوە "١٠" ساڵە ـ نووسەری کوردستان ـ دەردەکەین وئەوەش دەزانێ لەسەر ئەم ژمارە "٩٦" بە چ گوێبەندێکیان بۆ گێڕاین ...!

٥ـ نامەی دووەم .. لەکاک مەسعود نگاک نەژاد ... وە هاتووە، کە بەداخەوە ئەویش تێروانینەکانی راستیانە نین و تێڕوانینی زۆر نابەجێی تێدایە، وەک ئەوەی ئێمە ئەم شیعرەمان بەزمانی ماموستای نەمرەوە هەڵبەستبێ ...!

کاکە مەسعودی نگاک نەژاد .. ئێمە نووسەرانی کوردین، نووسەرانیش هەمیشە دڵی زیندووی نەتەوەکەیانن .. بۆیە پاراستنی ناوبانگ ونووسینی گەورە پیاوانی نەتەوەکەمان ئەرکێکی پیرۆزی سەرشانی ئێمەیە، ئەم شیعرەش ئەگەر هی ماموستا هێمن بێ، ئەوە لەماڵی ئەمانەوە دەرهاتووە و کەوتۆتە بەردەستی خوێندەواران، کە ئەمەش بەلای ئێمەوە کارێکی پیرۆزە، خۆ ئەگەر هی ئەویش نەبێ، ئەوا هەموو رووناکبیرو نووسەرانی کوردستان بۆیان هەیە راوبۆچوونی خۆیان بەبەڵگەی راستیانەوە بخەنەروو، ئەوکاتە بەئەنجامێکی دروست دەگەین.

٦ـ ئاشق بەتاڵ بووە، یادەبێ ـ ئەگەر باسێک یا وشەیەک لەم بارەیەوە لەزمانی ئێمەوە نەنووسراوە رێگاش بەکەس نادەین گۆڤارەکەی ئێمە بەدەروی ماموستای کورد بیانەوێ بگرن بەگژیەیانی ململانێ یەکی لاوەکی وتێروتوانج لەیەکگرتن و جیابوونەوەی رابردووی ئاڵ و ئیرەیی نەتەوەکەمان .. بڵاوبوونەوەی هەرسەرچاوەیەکیش لەگۆڤارەکەی ئێمەدا، جگە لەوانەی بەناوی دەستەی نووسەرانەوە دەنووسرێن دەربڕی بۆچوونی نووسەرەکانی وخۆیان لێی بەرپرسیارن.

٦ـ بەبیرورای ئێمە، ئەم شیعرە سەرتاسەری هی ماموستا ـ هێمن ـ ە، نەک وەک کاک مەسعودی نگاک دەفەرموێ ـ بەشێکی ـ هی ئەوە، ئەویش لەبەر چەند هۆیەک:

١ـ ئەم شیعرە هی کەسێکی ئەم دیوەی کوردستانە، چونکە چەند زاراوەیەکی تێدایە کە لەکوردستانی گەرمێن دا بەکارنایەت وەک:ـ پلاوخورش ـ بەتەنەوەی کورش ـ کورپەر ـ کە ووشەیەکی فارسیەو بەمانای هەڵاتن دێت، کەسێک فارسی زان نەبێ نازانێ مانای چییە وبەکاریشی ناهێنێ .. هەروەها ـ مووچەکا ـ کە ئەویش لەم دیوەدا باوەو وشەیەکی فارسییە.

ب ـ بەکارهێنانی هەندێ وشەی تر دەردەخا کە شاعیرێکی کوردستانی ئێرانەو هی ناوچەی موکریانیشە وەک ـ وشەی ـ لەشێوگەلان ـ دا، ئێمە دەڵێین لەناوگەلان دا..

هەروەها زاراوەی حاجی هۆمەران ـ لای ئێمە دەگوترێ ـ حاجی ئۆمەران ـ .
ـ سەرتاپای شیعرەکە ، وەکو ئێوەو وەکو ناوەرۆکیش لەهی مامۆستا هێمن دەچێ چونکە نارەزاییەکی تەواوی بەسارودۆخی ئەوسای تێدا ئەوە پێوە دیارە ، کە بە ەگمەن شاعیرانی ئەمرێش ئەو وردەکاریە دەزانن .
ـ سەردەمی شیعرەکە ، ئەگەر چی ناومێدی تێدایە ، بەلام ، هیوای دوا رۆژیش ووناکە وەکو لەدوا کۆپلەدا هاتوە :

تا رۆژێک دەمرم بەڕۆی ئەرشانم
ئەمەنگ زمان دێ بۆ کوردستانم
مووشەکادەکێشێ رنگەی زیانم
جی بەسەرتا دێ .. بۆ خۆم دەمرانم

دواجار پێویستە ئەوە بڵێین کەزۆرجار ڕێش شاعیر لەبارودۆخێکی دژواردا ڕەهەمی واش دەنووسێ .. ئەوەش مانای ئەوەنیە نابێ ئەو بەرهەمە بلاوبکرێتەوە مور لەنەوەو توێژەکانی دواش ئەم دیاردەیەیان هەبوە ، چونکە زیان هەری ەنیە لەهیواو ناومێدی .. شیعرو بەرهەمی ئەدەبیش ڕەنگدانەوەی ئەم ێیمە حاڵ و شیرینانەن و ناگرێ لایەنێکیان بووێرین ، بۆ نموونە عەبدوڵلا شێوی شاعیر لەشیعری ـ سەدان ساڵە ـ دا دەڵی :

سەدان ساڵە کتکە کوێرەی
کوتەی متبەقی سوڵتانم
دان ساڵە ...
رگاو حەوشەی خۆم واڵاوەو
بەردەرگای دراوسێ خۆم پاسەوانم
دان ساڵە ..
رتێک سۆڵی پیتە پینەم
ی ئلستێک مری دەدرێنم
ی بێنەبەکڵەبێ دەکرێنم ...!

لەکاتێک کە کەس ئکوڵی لەشۆڕشگێڕێتی ودڵسۆزی بەشێو نیەو بەگێتکەڵەی شاعیرە زنەکانی ئەمرۆی کورد ...
دوا جار بەئومێدی ئەوەین کاک سەلاح و کاک مەحموود دڵیان گەرد نەگرێ و سێکێتکیس ئراوانەوە ئەم روون کردنەوەیە وەربگرن ـ دەرگای گۆڤارەکەشمان ەلایە بۆهەر دیدو بۆچوونێکی زانستیانە ، کەتێشکێک بخاتە سەرئەم باسە و تر بەرەو ساغ کردنەوەی ئەم شیعرەی مامۆستا هێمن بچێت .

نووسەری کوردستان
١٩٩٠/١١/٢٠

(٤/٢/٤)

نامەیەکی دڵسۆزانە

مارف ئاغایی

بەڕێزانی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری نووسەری کوردستان

لە ناخی دڵەوە سڵاوێکی گەرمتان پێشکەش دەکەم، هیوادارم شاد و سەرکەوتوو بن. چەند تێبینییەکم هەیە لەسەر ئەو شیعرەی لە (نووسەری کوردستان)ی ژمارە (١٦)، لە ژێر سەردێکی (شیعرێکی هێمن) دا بڵاوتان کردبووەوە و ئەو شیعرانەی مامۆستا ڕاجی کە لە ژمارە (١٧)دا چاپتان کردبوو. لە پێشدا باسی (شیعرەکەی هێمن) دەکەین.

ئێوە لە ژمارە ١٧دا داواتان کردبوو ئەگەر کەسێک تێبینییەکی لەسەر ئەم باسە هەیە بۆتان ڕەوانە بکا، ئەمنیش وەک قوتابییەکی مامۆستا هێمن ویستم بیروڕایەکی قوتابیانە لەسەر ئەو باسە دەربڕم کە کاکڵی قسەکان لە ژێرەوە دەنووسمەوە.

هەموو شاعیرە گەورەکانی کورد کە بە قۆناغێکی تایبەتی گەیشتوون و کە چاویان کراوەتەوە و شێوەیەکی سەربەخۆیان لە بواری شیعردا

هەڵبژاردووە.

هەرکام بە سەبک و زمان و داڕشتنێکی تایبەتییەوە شیعریان نووسیوە، یانی ئێستا لێککردنەوەی شیعری (نالی) و شیعری (حاجی قادری کۆیی) بۆ هەموو خوێنەرێکی بە ئەزموون کارێکی ئاسانە. مامۆستا هێمنیش خاوەنی سەبکێکی تایبەتییە لە شیعردا. ئەو شتانەی کە شیعری مامۆستا لە شیعری دیکە هەڵداوێرێ زمان و شێوەی داڕشتن و سەبک و سەنعەتی شیعری و ناوەرۆکی شیعرەکانە. مامۆستا هێمن لە زۆر شوێندا گازندەی لەو شاعیرانە کردووە کە تەنیا بە ئیمزای خۆیان شیعرەکانیان دەناسرێتەوە. لە تەواوی شیعرەکانی نالەی جوداییدا و هەروەها ئەو شیعرانەی پاش ئەم دەم نووسیوە تەنیا شیعرێکیش نادۆزیەوە کە بۆنی هێمنی لێ نەیە. بەڵام ئەو شیعرە وە شیعری هێمن ناچێ بۆ:

١- شاعیرێکی شارەزای وەک مامۆستا هێمن لە تەواوی دیوانەکەیدا تەنیا جارێکیش لەباری قافیەوە کەمی نەهێناوە و هەموو دەم بەشارەزاییەکی زۆر تەواوەوە قافیەی هەڵبژاردووە، ڕەنگە شاعیرێکی گەورەش لەسەرەتاوە قافیەی کزی بەکارهێنابێ، بەڵام مامۆستا هێمن پاش دوو دیوانە شیعر و لە کۆتایی حەفتاکاندا زۆر چەتوونە وشەی (گوریز) کە وشەیەکی فارسییەو لە مۆکریاندا حەوتی لەسەر دانانێن بکاتە قافیەی وشەی (دێز).

جگە لەوە لە ژمارە (١٦) دا مەسرەعێکی دیکەش قافیەی نییە:

(تفەنگ زمان دێ بۆ کوردستانم)

کە پێموایە ئەو هەڵەیە ناگەڕێتەوە سەر شاعیری شیعرەکەوە و دەبێ لە ئەسڵدا ئاوا بووبێ:

تفەنگ وەزمان دێ بۆ کوردستانم

٢- یەکێک لەو دیاردانەی کە لە شیعرەکانی مامۆستا هێمن (بەتایبەت

لەناڵـەی جودایـی)دا دیـار و ئاشـکرایە وێنـەی شـیعرییە. یانـی گەیاندنـی مەبەسـت و وێنـەی شـاعیرانە. ڕواڵەتێکـی سـاکار و نیوەڕۆکێکـی قـووڵ، بـەڵام لـەو شـیعرەدا تەنانـەت وێنەیەکـی شـیعریش وەبەرچـاو ناکـەوێ. زۆرتـر قسـەیەکی پەتییە کە وەزنـی هەیە یانی زۆرتـر نەزمـە تـا شـیعر بۆ وێنـە بڕواننـە ئـەو دوو بەیتـە:

ســاڵ نییــە جارێـک فکـری ڕاوی شــا

لەگــەڵ شــەیتانا دەبــەن نــاوی شــا

کــوا لــە جیهانــدا مــاوە بــاوی شــا

گێژبــووم چــواردە ســاڵ بوومــە پیــاوی شــا

٣- ئـەو شـیعرە لەبـاری سـەنعەتی شـیعرییەوە (موسـەممەتە) بـەڵام مامۆسـتا لـە دوای تاریـک وروونـدا هیـچ شـیعرێکی بـە شـێوەی موسـەممەت و تەرجیـع بەنـد و تەرکیـب بەنـد نەنووسـیوە و زۆرتـر لـە سـەر غـەزەل و مەسـنەوی کاری کـردووە. دیـارە ئەگـەر ئـەو شـێعرە بەهێـز بوایـە دەمانتوانـی بڵێیـن کوفـر نییـە شـاعیرێکی وەک هێمـن شـیعرێکی موسـەممەتیش بنووسـێ، بـەڵام کزی و لاوازی شیعرەکە ئەو ڕێگایـەی لـێ بڕیوینەتـەوە بەتایبـەت کە شیعرەکەش بە خەتی مامۆستا نییـە.

٤- بەپێـی ئـەو ڕێکەوتـەی ژێـر شـیعرەکەدا نووسـراوە واتـە (١٩٧٨/١٠/١٠) دەبـێ ئـەو شـیعرە لەسـەروبەندی شـۆڕشـی ئـسـلامی ئێرانـدا نووسـرابێ کـە ئـەو دەمـی شـیعرەکانی مامۆسـتا (هێمن)یـان لـە حـەوای دەقۆزتـەوە و دەسـتاو دەسـت دەگـەڕان. گەرچـی ئـەو شـیعرە لـە کوردسـتانی ئێرانـدا نەبیسـتراوە. جگـە لـەوە مامۆسـتاش لـەو سـاڵانەی دواییـدا بەپێـی ئەزموونـی شـیعری دەبوایـە نوسـخەیەکی لای خـۆی ڕاگرتبـا ئـەو سـەردەمی شـیعری مامۆسـتا لەوپـەڕی بـەرزی و ناسـکی دابـوون تـا لەلایەکـی دیکەشـەوە بـۆ باسـەکە بچیـن.

دەستەی نووسەران لە ژمارە (١٧)ی نووسەری کوردستان لاپەڕە (١٦٣)دا چەند بەڵگەیەکی هێنابۆوە بۆ ئەوەی کە شیعرەکە هی مامۆستا هێمنە، ئەمن وێڕای ڕێز بۆ ئەو بیروڕایانە پێموایە ئەوەندە بەس نییە و ئەو خاڵانە نەیانتوانیوە بەڵگەیەکی باش بن بۆچی:

لە بەندی یەکەمدا نووسیویانە کە شیعرەکە چەند زاراوەیەکی وای تێدایە کە لە گەرمێن بەکار نایەت و لە کوردستانی ئێران بەکار دەهێنرێ کەوا بوو شاعیرێکی ئێرانییە و لە بەندی دووهەمدا نووسیویان کە چەند وشەیەکی تێدایە کە دەگەیەنێ شاعیرەکە موکریانییە. بۆ وێنەش تەنیا لە (نێوگەلان)دایان هێناوەتەوە و نووسیویانە لە کوردستانی ئەو دیو دەڵێن (لەناو گەلاندا) من دەڵێم ڕەنگە ئەو دوو بەڵگانە ڕاست بن (کەلە دووهەمیاندا دردۆنگم چونکە هەر لە (نووسەری ژمارە١٧) لاپەڕەی ٦ (پەیامی یەکێتی نووسەرانی کورد لە سوید) کە دەستەی نووسەرانەکەی (ڕەفیق سابیر، شێرکۆ بێکەس، حەمە سەعید حەسەن) هی کوردستانی ئەو دیون نووسراوە... چ لەنێو شاخ و لێڕەوار و ... یانی وشەی (لەنێو) یان بەکارهێناوە. دیسان تەنیا ئەوە دەگەیەنێ کە شاعیری ئەو شیعرە موکریانییە. بەڵام ئایا هەموو شاعیرێکی موکریانی مامۆستا هێمنە؟ کەوابوو دەبوایە لە موکریانیشدا بەڵگەیان هێناباوە کە هی هێمنە.

لە بەندی سێیەمدا نووسراوە وەک شێوە و ناوەرکیش لە شیعرەکەی مامۆستا هێمن دەچێ، چونکە شارەزاییەکی تەواوی بە بارودۆخی ئەوسای ئێرانەوە پێوە دیارە. ئەوەش نابێتە دەلیل چونکە زۆر کەس جگە لە مامۆستا هێمن بەسەر بارودۆخی ئەوسای ئێراندا شارەزا بووونە و تەبعی شیعریشان بووە.

لە کۆتاییدا پێویستە بڵێم کە ئەگەر نووسیومەئەو شیعرە هی مامۆستا هێمن نییە، مەبەستم ئەوە نییە کە بڵێم دەستەی نووسەران

بۆیـان هەڵبەسـتووە، یـا کـەم و زیادیـان پێکـردووە بە پێچەوانـەوە پێموایە کارەکـەی ئـەوان لـە ڕووی دڵسـۆزییەوە کـراوە، بـەڵام ئـەو کەسـەی شـیعرەکەی بـۆ ئـەوان نـاردووە ڕەنگـە بـە هەڵەچووبـێ.. یـا دوور نییـە ئـەوەی مـن نووسـیومە وانەبـێ.

نووسـەری کوردسـتان، ژمـارە (١٨) خوولـی دووەم، زسـتانی ١٩٩١، بـێ شـوێنی چـاپ و بڵاوکردنـەوە.

نامەیەکی دڵسۆزانە

عارف ئاغایی

بەڕێزانی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری نووسەری کوردستان

لەناخی دڵەوە سڵاوێکی گەرمتان پێشکەش دەکەم، هیوادارم شادو سەرکەوتوو بن. چەند تێبینییەکم هەیە لەسەر ئەو شیعرەی لە (نووسەری کوردستان)ی ژمارە ١٦، لەژێر سەردێری (شیعرێکی هێمن)دا بڵاوتان کردبووەو ئەو شیعرانەی ماموستا راجی کە لە ژمارە (١٧)دا چاپتان کردبوو، لەبیندا ناوی (شیعرەکەی هێمن) دەگەیێن.

ئێوە لە ژمارە ١٧دا داواتان کردبوو ئەگەر کەسێک تێبینییەکی لەسەر ئەم نامە هەیە بۆتان رەوانە بکا، ئەمنیش وەک قوتابییەکی ماموستا هێمن ویستم بیروڕایەکی قوتابیانە لەسەر ئەو نامە دەربڕم کە کاکڵی قسەکان لە ژێرەوە دەنووسمەوە:

هەموو شاعیرە گەورەکانی کورد کە بە قوتابخانەیەکی تایبەتی گەیشتوون و کە چاویان کراوەتەوە شێوەیەکی سەر بەخۆیان لە بواری شیعردا هەڵبژاردووە. هەرکام بە سەبک و زمان و داڕشتنێکی تایبەتییەوە شیعریان نووسیوە، یانی ئێستا لێک کردنەوەی شیعری (نالی)و شیعری(حاجی قادری کۆیی) بۆ هەموو خوێنەرێکی بە ئەزموون کارێکی ئاسانە. ماموستا هێمنیش خاوەنی سەبکێکی تایبەتییە لە شیعردا. ئەو نیشانەی کە شیعری ماموستا لە شیعری دیکە هەڵ دەوێری زمان و شێوەی داڕشتن و سەبک و سەنعەتی شیعری و ناوەرۆکی شیعرەکانیە. ماموستا هێمن لەزۆر شوێندا گازندەی لەو شاعیرانە کردووە کە تەنیا بە ئیمزای خۆیان شیعرەکانیان دەناسرێتەوە. لەتەواوی شیعرەکانی نالەی جودایی‌دا و هەروەها ئەو شیعرانەی پاش ئەو دەم نووسیویە تەنیا شیعرێکیش نادۆزیەوە کە بۆنی هێمنی لێ نەیە، بەڵام ئەو شیعرە وەشیعری هێمن ناچێ بوو:

١- شاعیرێکی شارەزای وەک مامۆستا هێمن لە تەواوی دیوانەکەیدا تەنیا جارێکیش لە باری قافیەوە کەمی نەهێناوە و هەمیشە بە شارەزاییەکی زۆر تەواوەوە قافیەی هەڵبژاردووە، ڕەنگە شاعیرێکی گەورەش لەسەرەتاوە قافیەی کزی بەکارهێنابێ بەڵام مامۆستا هێمن پاش دوو دیوانە شیعر و لە کۆتایی حەفتاکاندا زۆر بەدوورە وشەی (گوێز) کە وشەیەکی فارسییە و لە موکریاندا هەوتی لەسەر دانابێ بیکاتە قافیەی وشەی (دیز).

جگەلەوە لە ژمارە (١٤)دا مەسرەعێکی دیکەش قافیەی نییە:

(تفەنگ   زمان دێ بۆ کوردستانم)

کە پێم وایە ئەو هەڵەیە ناگەڕێتەوە سەر شاعیری شیعرەکەوە دەبێ لە ئەسڵدا ئاوا بووبێ:

تفەنگ وەزمان دێ بۆ کوردستانم.

٢- یەکێک لەو دیاردانەی کە لە شیعرەکانی مامۆستا هێمن (بەتایبەت لە ناڵەی جودایی)دا دیار و ئاشکرایە وێنەی شیعرییە، پاش گەیاندنی مەبەست بە وێنەی شاعیرانە، ڕواڵەتێکی ساکار و ناوەرۆکێکی قووڵ، بەڵام لەو شیعرەدا تەنانەت وێنەیەکی شیعریش وەبەرچاو ناکەوێ، زۆرتر قسەیەکی بێتینە کە وەزنی هەیە پاشی زۆرتر نەزمە تا شیعر، بۆ وێنە بڕواننە ئەو دوو بەیتە:

ساڵ بە جارێک فکری ژاوی ئا   لەگەڵ ئەبناتا دەبەن ناوی ئا

کوا لەمیانیدا ماوە ناوی ئا   گیزبووم جواردە ساڵ بوومە بیاوێکا

٣- ئەو شیعرە لە باری سەنعەتی شیعرییەوە (موسەممەتە)، بەڵام مامۆستا لە دوای ئاریک و ڕوون دا هیچ شیعرێکی بە شێوەی موسەممەت و تەرجیع بەند و تەرکیب بەند نەنووسیوە و زۆرتر لەسەر غەزەل و مەسنەوی کاری کردووە، دیارە ئەگەر ئەو شیعرە بەهێز بوایە دەمانتوانی بڵێین کوفر نییە شاعیرێکی وەک هێمن شیعرێکی موسەممەتیش بنووسێ بەڵام کزی و لاوازی شیعرەکە ئەو ڕێگایەشی لێ بڕیوینەتەوە بەتایبەت کە شیعرەکەش بە خەتی مامۆستا نییە.

٤- بەپێی ئەو ڕێکەوتەی ژێر شیعرەکەدا نووسراوە واتە (١٩٧٨/١٠/١٠) دەبێ ئەو شیعرە لە سەروبەندی شۆڕشی ئیسلامی ئێران دا نووسرابێ کە ئەو دەمی شیعرەکانی مامۆستا (هێمن)یان لە هەوای دەقۆزرتەوە و دەستاودەست دەگەڕان، گەرچی ئەو شیعرە لە کوردستانی ئێراندا نەبیستراوە، جگەلەوە مامۆستاش لەو ساڵانەی دواییدا بەپێی ئەزموونی شیعری دەبوایە نوسخەیەکی لای خۆی ڕاگرتبا ئەو سەردەمی شیعری مامۆستا لەوپەڕی بەرزی و ناسکی دابوون بالەلایەکی دیکەشەوە بۆ بابەتەکە بچین:

دەستەی نووسەران لە ژمارە (١٧)ی نووسەری کوردستان لاپەڕە ١٤٣دا چەند بەڵگەیەکی هێنابووە بۆ ئەوەی کە شیعرەکە هی مامۆستا هێمنە، ئەمن وێرای

بۆ ئەو سەرووڕایانە پێم وایە ئەوەندە بەس نییەو ئەو خاڵانە نەیانتوانیوە
بەڵگەیەکی باش بن بۆچی:
لەبەندی یەکەمدا نووسیویانە کە شیعرەکە چەند زاراوەیەکی وای تیدایە کە
لە گەرمیێن بەکارنایەت و لەکوردستانی ئێران بەکار دێنرێ کەواتە شاعیرەکەی
ئێرانییەو لە بەندی دووهەمدا نووسیویانە کەچەند وشەیەکی تیدایە کە
دەگەیەنێ شاعیرەکە موکریانییە ، بۆ وێنەش تەنیا لە(نێو گەلان)دایان هێنا-
وەتەوەو نووسیویانە لە کوردستانی ئەودیو دەڵێن (لەناو گەلاندا) ،من دەڵێم
رەنگە ئەو دوو بەڵگانە راست بن(کەلە دووهەمیاندا دردۆنگم چونکە لەهەرلە
نووسەری ژمارە ١٧٠ لاپەرەی ٦(بەیانی یەکێتی نووسەرانی کورد لەسوید) کە
دەستەی نووسەرانەکەی(رەفیق سابیر، شێرکۆ بێکەس ،محەمەد حەمەن) هی
کوردستانی ئەو دیو نووسراوە .....ع لە نێو شاخ و لێرەوارو....... یانی
وشەی(لەنێو)یان بەکارهێناوە) دیسان تەنیا ئەوە دەگەیەنێ کە شاعیری
ئەوشیعرە موکریانییە . بەلام ئایا هەموو شاعیرێکی موکریانی ماموستا هێمنە
؟ کەواتبوو دەبوایە لە موکریانیشدا بەڵگەیان هێنابا وە کە هی هێمنە .

لەبەندی سێیەمدا نووسراوە وەک ئێوە و ناوەرۆکیش لە شیعرەکەی ماموستا
هێمن دەچێ چونکە شارەزاییەکی تەواوی بە باروودۆخی ئەوسای ئێرانەوە پێوە
دیارە ، ئەوەش نابێتە دەلیل چونکە زۆرکەس جگە لە ماموستا هێمن بەسەر
باروودۆخی ئەوسای ئێراندا شارەزابوونە و تەنیا شیعریشیان بووە .

لەکۆتاییدا پێویستە بلێم کەئەگەر نووسیومە ئەو شیعرە هی ماموستا
هێمن نییە مەبەستم ئەوە نییە کە بڵێم دەستەی نووسەران بۆیان هەڵبەستووە ،
یاکەم و زیادیان پێکردووە بە پێچەوانەوە پێم وایە کارەکەی ئەوان لەرووی
دڵسۆزییەوە کراوە بەلام ئەو کەسەی شیعرەکەی بۆ ئەوان ناردووە رەنگە بە
هەڵە چووبێ .... یادوور نییە ئەوەی من نووسیومە وانەبێ .

مەسەلەی دووهەم کە دەمویست باسی لەسەر بکەم شیعرەکانی ماموستا راجییە
کە لەلاپەرەکانی (١٥٨،١٥٩،١٦٠)ی نووسەری کوردستانی ژمارە ١٧دا چاپ کراون،
بەراستی سوپاسی کاک*ئەبووبەکر شاخی* دەکەم کە ئەو شیعرە جوانانەی بۆ
ناردوون و ئێوەش بڵاوتان کردوونەتەوە بەلام بەداخەوە لە چەند شوێندا وەزنی
شکاوە کە دڵنیام لە نوسخەی ماموستا راجی دا بەو شێوە نییە ،بۆیە روون
کردنەوەی ئەو ئەو خاڵانە بە پێویست دەزانم و هیوادارم دەستەی نووسەران ،
بەپێنە دروستەکانی ئەو شیعرانە بنووسنەوە .
لەشیعری یەکەمدا بەیتی یەکەم وشەی(بەبیدا)دروستە .
بەیتی چوارەم کەرتی دووهەم وەزنی شکاوە

(٥)

شیعرێکی تووك لێکراو

(٥)

ژوانی ئاغا یان شیعرێکی تووک لێکراو!

لە ژێرناونیشانی (ژوانی ئاغا) دەقی ئەم بابەتەمان لە پاڵ شیعرەکانی تر بۆ سەرجەمی شیعری هێمن دانابوو، کە بریتییە لە کورتە پێشەکی و زانیارییەک لەمەڕ هەلومەرجی دانانی شیعرەکە ئەنجا بە دوایدا دەقی تێکستی شیعرەکە هاتبوو، بەڵام دەزگای ئاراس وەکو (شیعر و بابەتێکی تووک لێکراو) سەیریان کردبوو و لە پاڵ کۆمەڵێک بابەتی دیکە بێ ڕەحمانە ملی ئەمیشیان پەڕاندبوو ئێستاش نەمزانی پاساو و بە هانەیان بۆ ئەم کارە چ بوو!

بەندە وەکو لە پێشدا گوتوومە کە ئەم تێکستە شیعرە بە یەکێک لە شاکارەکانی ئەدەبی ئیرۆتیکیی کوردی دەزانم. لێرەدا بابەتەکە وەک چۆن ئامادە کرابوو دەخەینە بەرچاوان، دەبێ ئەوەش بڵێم کە ئەو زانیاری و سەربردەیەی لەمەڕ هەلومەرجی گوتنی شیعرەکەوە هاتوون لە کاک سەلاحی کوڕی مامۆستا هێمن و کاک ئیسماعیلی شەمسەدینی ژنبرای کاک سەلاحەوە وەرمگرتوون.

هێمن لە پێشەکی (تاریک و ڕوون)دا دەگێڕێتەوە و دەڵێ: «لە ١٥ی ڕێبەندانی ١٣٢٧ (١٩٤٨) دا ناسری فەخرارایی لە دانیشگای تاران شای وەبەر دەمانچاندا تۆزکاڵێکی دەم و لێو پشت ڕووشاند. ئەو

تاوانەیان هاویشتە سەر حیزبی تودە و ئیجازەی ڕەسمیی کارکردنی ئەو حیزبەیان هەڵوەشاندەوە و ڕابەرەکانیان گرتن و دەرکی ڕۆژنامەکانیان داخستن و لەسەرتاسەری ئێراندا حکومەتی نیزامی دامەزرا، ئەوەش زەبرێک بوو کە بە نەخشەی ئیمپریالیزم و بەدەستی کۆنەپەرستیەوە جوڵانەوەی ڕزگاریخوازی ئێران کەوت. بەڵام زۆری پێنەچوو ڕۆژنامەکانی حیزبی تودە بە نهێنی دەرچوونەوەو ڕابەرانی حیزب توانیان لە زیندان ڕابکەن.

سەیر ئەوە بوو پاش ڕووخانی کۆماری مەهاباد من بۆ یەکەمجار دوو ڕۆژ پێش واقیعەی دانیشگا وێرابووم بە ئاشکرا بچمە مەهاباد و بە ڕۆژی ڕووناک بگەڕێم، کە ئەو ڕووداوە لە تاران قەوما و لە مەهابادیش دەستیان کردەوە بە خەڵک گرتن، ناچار منیش خۆم شاردەوە، لەو خۆشاردنەوەدا شیعرێکی زۆر باشم لە ژێر عینوانی (ژوانی ئاغا) دا گوت کە بەداخەوە خۆم نەمماوە و تکا لەو کەسانە دەکەم کە هەیانە بیپارێزن و ئەگەر کرا بۆم بنێرن». لەو سەردەمەدا هێمن ماوەیەک دەچێتە دێی (باجەوەند) و لەماڵی کاک سەید بایزی شەمسی بورهان خۆی حەشاردەدا. کە هەم خاڵۆزا و هەم ژنبرایشی بووە. کاک بایز هەر تاو ناتاوێک بۆ ئیش و کار لەماڵ ون دەبێ و بۆ چەند ڕۆژان ناگەڕێتەوە، کە هێمن لێی دەپرسێ دەڵێن چۆتە (ئاتابلاغێ) «باجەوەند و ئاتابلاغ دوو گوندن لەپاڵ یەکتر لە دەشتی شارویران و نزیکی میانداو» دواتر هێمن پێ دەکەوێ کە کچە عەجەمێکی بەنازونووز لەو دێیە هەیە بەناوی (نادیە) بۆیەهەر بۆ گاڵتە و جەفەنگ هۆی ونبوونی کاک بایزی دەداتە پاڵ نادیەخانم. پاشماوەیەک هێمن حەشارگەکەی دەگوێزێتەوە بۆ ناوچەی (سەردەشت) و دەچێتە ماڵی (مەلا عەلی کوڕی مەلا خەلیلی گۆڕەمەڕی) لە گوندی (میراوا) مەلاعەلی ئاوەڵزاوای هێمن دەبێت و بە مەلایەکی دژی ڕژێمی

پەهلەویش ناسراو دەبێت. (مەحمود سەقەرە) کە پیاوێکی ماڵی شێخی بورهان دەبێت و ناوەناوە لەو دێیە سەری هێمن دەدات و هەواڵ و دەنگوباسی بۆ خێزان و خزمەکانی دەهێنێتەوە.

سەید بایز نامەیەک بە مەحمود سەقەرەیدا بۆ هێمن دەنووسێ و بۆ تاسووق کردنەوەشی تیایدا دەڵێ: وەڵڵا فلانێ پاش تۆ بێ تۆ ناخۆش بە خزمەت نادیە خانی گەیشتم و وا وا.. هێمنیش هەر بۆ سەرگەرمی و گاڵتە و جەفەنگ نەقلەکە بەم شێوەیە دەهۆنێتەوە.

مایەوە بڵێین هەر دوو بەڕێزان کاک هێدی (جەعفەری حوسێن پوور) و کاک ئاشتی (جەعفەری شێخەلئیسلامی) بەهاوکاری و بۆ جاری یەکەم دەقی ئەم شیعرەیان ساغکردۆتەوە و لە گۆڤاری (مامۆستای کورد) ژمارە (١٠) پاییزی ١٩٩٠ دا بڵاویان کردۆتەوە.

(٥/١)

ژوانی ئاغا

چاوەکـەم بیسـتوومە چـاوی «نادیـە»
ئێسـتە بـۆ تـۆ مایەیـی دڵشـادییە
خـۆت مـەڵاس داوە ئەتـۆ بۆیـە لـەوێ
ئـەو کچۆڵـە نازەنینـەت خـۆش دەوێ!
دیـل و گیـرۆدە و ئەسـیری کاکـی خـۆم
مـل کـەچ و زار و فەقیـری کاکـی خـۆم
عەقـڵ و هۆشـی بـردی چـاوی مەسـتی وی
شـێت و وێـت و گێـژ و وێـژی دەسـتی وی
بۆیـە وا ون بـووی و ئیتـر نایـەوە
ڕاوکـەری، داوت لـە کۆتـر نایـەوە!
کاکـە بیسـتوومە گرفتـاری ئەتـۆ
ئاشـقێکی دڵ بریـنداری ئەتـۆ
ئـەو کچۆڵـە نازەنینـەی چـاو کـەژاڵ
تۆبەکـەی چەنـد ساڵەیـی کـردی بەتـاڵ

کێ بوو دەیگوت تۆبە کۆن بێ ناشکێ
تۆبە خۆ پۆلا نییە چۆن ناشکێ؟
وات شکاند و خستتە بەرپێتەوە
ئەستەمە پێم تازە گاو بکرێتەوە
ئەو موژە بەرگەشتەیەی ئەو دڵبەرە
وەر دەگێڕێ تۆ لە دین بۆ مەسخەرە
بەژنەکەی ئیمانەکەت باریک دەکا
زولفەکەی پەروەندەکەت تاریک دەکا
جەرگی لەت کردووی برا، شیری برۆی
کەزیەکەی وەک داوە، ناهێڵێ بڕۆی
ڕوومەت و کۆڵمە و چەنە و بەرخەبەبەی
گوجی پێهێناوی چۆن ڕێ دەردەبەی
خەستە و ڕەنجوور و گێژو گێلی وی
کوشتەیی ئەو گەردەنەی وەک کێلی وی
سینگ و مەمک و پاووپووز و سمتی ئەو
پێی نەهێشتی عەقل و هۆش و خورد و خەو
دڵ پەشێوی پەرچەمە ئاڵۆزەکەی
شێتی لەنجە ولار و دەست و گۆزەکەی

***

ڕۆژێ هاتووچۆ دەکەن چەندین دەلاڵ
تا فریو دەن ئەو کچۆڵەی چاوکەژاڵ
(جەعفەرئاغا) دیارە یەکجار ماندووە
هێندە هاتووچۆ بکا جاڕز بووە

خۆ (برایمەشـەل) هەدادانـی نییـە
وەک حەسـیر وایـە لەماڵـی «نادییـە»
هێنـدە بـەو زسـتانە سـەختە هـات و چـوو
وا زگـە شـۆڕەی گـرت، ژنـی (سـۆفی پەڵـوو)
دێتـەوە لای تـۆ و دەڵـێ (عـەولا دلـە)
ئـەو کچەتیـوە دەکا ئێسـتاش ملـە
پـاش ئـەوەی زۆر هاتووچـوون دەسـتەی دەلاڵ
دێنـەوە خزمـەت جەنابـت دەسـت بەتـاڵ
ئـەو دەمـی بۆخـۆت دەچـی بـۆ کۆیـی یـار
پێـی دەڵێـی ئـەی دولبـەری سـیمین عـوزار
جەزرەبـە و کوێـرەوەری و زەحمـەت بەسـە
بـۆ بەرقداچـووی ئەتـۆ لـەو بێکەسـە
ئـەی گولاڵـە سـوورە، ئـەی تـازە نەمـام
سـیل و دیقـم گـرت لـە سـوێیانت نەمـام
ئـەی نیـگاری چـاو خومـاری بـێ وەفـا
بەسـیەتی بـێ مەیلیـی و جـەور و جەفـا
نازەنینـی شـۆخ و شـەنگی چاوبەڵـەک
ئاسـکی دڵناسـکی سـرک و ڕەوەک
مامـزی لێـو قرمـزی خـۆش خـەت و خـاڵ
مانگـی چـاردە، ئایەتولعەینـی جەمـاڵ
چۆڵەمـەی ئەسـتۆم، بوتـم، سـەروم، گوڵـم
تـۆ سـەری خـۆت چیـدی مەشـکێنە دڵـم
بمدەیـە گانـێ لەمێـژە تاسـوخم
دایکەنـە زوو ئـەو تومانـە تـا سـوخم

***

"نادییە" خانم لە پێشدا ناز دەکا
سەد بەهانە و سەد درۆت بۆ ساز دەکا
زۆر بەناز و نووزەوە وات پێ دەڵێ
چون لە نێو خەڵکا دەبێ چاوم هەڵێ
من کە یاری تۆم بم ئاوا ڕووت و قووت
پاش و پێشی من بکەن تاقمانە جووت
لۆکەیی تێدا نەماوە کلۆجەکەم
پشت و ئانیشکی دەبێ من پینەکەم
نیمە دەسماڵ غەیری سەرپێچی دڕاو
مردم و نەمدی لەسەر خۆم تاسکڵاو
لەتلەتە وەک جەرگی تۆ دەرپێی شڕم
جا ئەوەش ئاواڵکراسە تێی تڕم
لائەقەڵ پوتێک دەبێ کەوشی کەچم
بەو قوڕ و بەو سۆڵە بۆ ژوان دەردەچم؟
ڕەنگە تێیدا بێ سەر وپرچم گەنە
تێم نەداوە ساڵ و نیوێکە خەنە
من کە ڕووتم چەشنی ئاسکی عەربەتێ
دوێنێ جێژن بوو نەچوومە داوەتێ
سورمە و سابوون و کلتوورم نییە
بازنەو خرخاڵ و بەرمووورم نییە
چش کە شک نابەم لە ماڵێ تامە چێشت
داخەکەم نیمانە زارجوویەک بنێشت
وردەواڵە هاتە ئێرە دوێنەکە
نەمبوو پووڵی گوڵ و گوارە و مێخەکە

هەرکـە هـاوارێ دەکا میـوە فـرۆش
مـن لـە سـوێی سـنجو دەروونـم دێتـە جۆش
قوچەکـە و دەرزی و کەڵافیشـم نییـە
ئاشـقی وەک تـۆ چرووکـم بـۆ چییـە

***

تـۆ دەڵێی: ئـەی شـۆخی مەسـتی چـاو هەڵـۆ
بەسـیەتی ئـەو پـرت و بۆڵـە، خـەم مەخـۆ
ئـەی بوتـی سـیمین و ئـەی خوشـکی پـەری
شـەرتە بـۆت بکـڕم کراسـی کـودەری
بـەو سـەرەی خـۆم و بەمەرگـی (کاکەبـاس)
گیانـە بـۆت دەکـڕم کـەوا و ئاوەڵکراس
بۆچمـە بـە زیـاد نەبـێ پـووڵ و دراو
جوانـی وەک تـۆ نەیبـێ کـەوش و تاسکڵاو
تـۆ بەڵێنیـم پـێ بـدە و تەفـرەم مـەدە
حـازرە دەسـماڵ و چارۆکـە و شـەدە
بـۆت دەنێـرم عەتـر و سـابوون و خەنـە
کرمـەک و خرخـاڵ و بازنـە و ژێرچەنـە
مێـوژ و سـنجو لـە (سـەیفوڵڵا عەجـەم)
وەرگـرە، باکـت نەبـێ پووڵـی دەدەم
وێـت دەدەم سـابوون و کلتـوور و دەزوو
کـوا قسـەت پێمـاوە، دایماڵـە دە زوو
بـەو قسـە خۆشـانە سـەرگەرمی دەکـەی
وردە وردە کـەم کەمـە نەرمـی دەکـەی

ئیحتیاج دەیکا وەها نەرم و تەبا
بۆت نەرم نابێ ئەگەر موحتاج نەبا
ئیحتیاج داوێنی ئاڵوودە دەکا
گەر تەسەل بوویایە حەتمەن نەتدەگا
گەر نەبووایە وەها ڕووت و شڕۆڵ
خۆی دەکرد تەسلیمی تۆ چرچی گرۆڵ؟
ئیحتیاج مەجبووری کرد و خۆی فرۆت
چی لە دەست نایە دەنا (پوورە مرۆت)
ئیحتیاج دۆخینی پێ شل کردەوە
شەرم و ناموسی لەبیر ئەو بردەوە
ئیحتیاج کردی بە دەست ئاغا ئەسیر
کیژی لادێی ڕەش و ڕووت و فەقیر
ئیحتیاجە جەرگی کردۆتە کەباب
هێندە جوانچاک نی دەنا عالیجەناب!
جوانی فەرموو شاعیری گەورەی قەدیم
ئافەرین ئەی ساحیبی زەوقی سەلیم
«آنچە شیران ڕا کند ڕو بە مزاج
احتیاج است احتیاج است احتیاج»
***

لادە شاعیر تۆ لەباسی فەلەسەفە
بۆ لەبیرت چۆتەوە کاتی گەفە
ڕایدەکێشی عاقیبەت بۆ ئاغەڵێ
دەست دەگێڕی تۆ لە مەمک و باغەڵێ

دەیگری کاکە لە ئامێزی گەرم
لادەچێ پەردەی حەیا و حوجب وشەرم
دەست دەگێڕی تۆ لە سمت و بەرگەدەی
جا کە لێت ڕەق کرد پەلانپیتکەی دەدەی
دەیخەیە سەر گازی پشتێ ئەو گزە
دەیدەیە بە هەڵمەتی ئەو تۆپزە
لاقی هەڵدێنی و دادەگری زگی
دەرپەڕی دەعباکە وەک ناوکی جگی
مەترەقەی سەر ئەبڵەقەی لێ ڕادەدەی
دەیترپینی، خۆی وەها پێدادەدەی
نێو گەلانی ئەو فەقیرە شەق دەکەی
گوپی هەڵدەمسێنی، چاوی زەق دەکەی
دەیبەیە ژووری بە زۆری و چیرە چیڕ
با بەکەیفی خۆی بکا ئەو زیرە زیڕ
تۆ ئەوەندەی ڕادەدەی بۆ پێشەوە
ئەو دەڵێ: کوێر بووم کوڕە بیکێشەوە
تۆ دەڵێی: خۆت ڕاگرە ئەی بەد مەزەب
ئەو دەڵێ: ئێی وای جرڵدم بێ ئەدەب

***

قەت بەری تۆ ناگرێ ئەو قون خڕە
هیچ شکم تێدا نییە کورکی تڕە
لێی دەبەی ئاغا هەتا پرتی گونان
"مینمایی امتحان" هەردوو کونان

خۆی زەوت ناکا فەقیری بێ نەوا
ڕەنگە ئاغا بۆت فڕێ دا ساقی وا
نێو زگ و ڕیخۆڵەکانی هەڵتەکا
جا چلۆن بێچارە خۆشی پیس نەکا
پاش تەواو بوون چاوی هەڵدێنێتەوە
جا بەناز ئەو شێعرە دەخوێنێتەوە:
"گر جماع این است کو کردن خران
بر کس ما میریند این شوهران».

* * *

کاکە! بمبەخشە لەبەر بێکارییە
ئەو قسانە، ئەو هەموو بێعارییە
لێم ببوورە شاعیرێکی عاجزم
مات و داماو و پەرێشان و کزم
دەرکراو و بەشخوراو و دەربەدەر
ڕەنجەڕۆ و بێ نەوا و قوڕبەسەر
مودەتێکە لێم حەرامە ماڵی خۆم
نابینم خزم و ژن و منداڵی خۆم
هەڵوەدان دیسانەکە پۆلیس لە دووم
بەو چلەی زستانە بۆیە بازرە بووم
دەمتەقێنن چەشنی ڕێوی بەندەنێ
ئەو سەگانە لای کونێشم نادەنێ
دەربەدەر بووم شار بە شار و دێ بە دێ
سەردەمێ سۆفیم و ڕۆژێکی فەقێ

گا لە پشدەر، گا لە بیتوێنم ئەمن
گا لە کوێستان، گا لە گەرمێنم ئەمن
ئێسک و پێستێکی ڕەقە بارگینەکەم
ویشکەوە نابێ تەکەڵتووی زینەکەم
من کە نەمدەخوارد پڵاو و گۆشتی خۆم
نانی هەرزن ئێستە وەک هەڵوا دەخۆم
من کە ڕادەکشام لەسەر تەختی فەنەر
ڕاخەرم ئێستا چییە، کورتانی کەر
من کە قاوەڵتوونێ هەڵدەستام لە خەو
ئێستە نیمە ئیسراحەت ڕۆژ و شەو
من کەهەمبوو کەوشی بۆیاخ لێدراو
ئێستەکە ڕازیم بە کاڵەی چەرمی خاو
من کە ئاغا بووم و پۆزم لێدەدا
ڕۆژگار ئەوڕۆکە کردوومیە گەدا
بەو سمێڵەی تۆ و بە ڕیشی (کا حەمەد)
مەحتەلم بۆ پووڵ و ڕووتم وەک (سەمەد)
بۆ پەڕە سیغار و توتن ماتەڵم
هەر دەڵێی دەیلاغی فێرە دووکەڵم
دێ بە شوێنمدا هەمیشە ئەمنییە
ئەمنییەش ئەوڕۆکە بۆ من کەم نییە
با ئەویش ڕازی بە دەتمەن بێ، برا
جیبی من وەڵلاهی گەسکی لێدرا
شوێنە ونکەی من لەدەست ئاژان دەکەم
هەر کڵاوەکەی ببینم ژان دەکەم

پووڵی تریاکم لە کوێ بوو بیدەمێ
جالەبەر وەی چاکە فیزماڵکی دەمێ
تا جەناب سەروان وەکو ڕۆستەم چەقی
کاکە «هێمن»ی تۆ لە حەوت کێوان تەقی
ژیانی ئێستەی من برا بەو تەرزەیە
پێم مەفەرموو شاعیرێکی هەرزەیە
زیز مەبە لێم و مەبە عاجز لەگەپ
کاغەز و شێعرم مەدە بەر نووکە شەپ
من کە دەرکی شادمانیم داخرا
گەر جەفەنگێ لێنەدەم دەمرم برا
من قسێکی دیم نییە غەیری جەفەنگ
وەرنە مەعلوومە کە تۆ دووری لە نەنگ

١٣٢٧ی هەتاوی ١٩٤٨ زایینی

٭ ٭ ٭

له ژماره (١٠)ی گۆواری هێژای مامۆستای کورددا چاوم کەوتە شیعرێکی هێمن و بیۆگرافییەک بە پێنووسی هێدی نووسرابوو. وام هەست کرد دەبێ ئەم شیعره، شیعرێکی بەنرخ بێ، بەڵام کاتێ شیعرەکەم خوێندەوە ئارەق بە روومدا هاتە خوارێ. ئەگەر ئەزیزترین کەسمیان بکوشتایە ئەوەندە ناڕەحەت نەدەبووم. هەندێ مەسەلەی پرووپووچ و دژ بە کوردایەتی لە شیعرەکە ئاخنرابوو. مام هێمنی… بە هۆنینەوەی ئەم شیعرە پیشانی داوە کە بەڕاستی بەکرێگیراوی ئەمریکا و یەکێتی سۆڤیەتە، وەکوو هاوەڵانی تری کە ماسکی رێبەرایەتیی کوردیان داوەتە روو، بە سازی ئەم بوو بێژووە (ئەمەریکا و سۆڤیەت) هەموو کات دانسیان کردووە. جا نازانم چ بەچکە بێژووەکە ئەو شیعرەی بۆ گۆواری مامۆستای کورد ناردووە و مامۆستای کوردیش ئامانجی لە چاپی ئەم شیعرە (ناشیعرە) چ بووە؟ ئایا ویستوویەتی ئەمە فێری لاوانی کورد بکا کە ژیان هەر گان کردن و وەکوو کەر و گا و چوارپێ ژیان بردنەسەرە؟

… لە مامۆستای کورد داوادەکەم لەم چەشنە شیعرە بۆگەنانە کە لە دڵێکی پیس و چەپەڵەوە رژاوەتە دەرێ لە چاپی نەدەن و ئەوەندە بە کورد و کوردایەتی بە ناوی کوردەوە خیانەت نەکەن. هیواداریشم ئەم وتارەم لە چاپ بدەن هەروا کە ئەو جۆرە وتارە دزێوانە لە چاپ دەدەن.

دکتۆر هێژا بێخەو

* ئەمــە بیروڕاوبۆچوونــی کەسـێکی بەنــاو (دکتــۆر) و رووناکبیرێکــی کــوردە ســەبارەت بــە شـێعری (ژوانــی ئاغــا)ی مامۆسـتا هێمــن، لێـرەدا هــەر بــۆ نوکتــە و دانســقە هێناومانەتــەوە! بەراســتی ســەیرە!

٢/٥
ئەلبوومی وێنەکان

لەلای ڕاستەوە: سەڵاحی شێخەلئیسلامی، عوسمان دەشتی، ئیسماعیلی شەمسەدینی،
مەهاباد
ماڵی کاك سەلاح ٢٠٠٢/٢/٣٢

کاک سەڵاحی شێخەلئیسلامی و ئایشە خانمی خێزانی- مەهاباد،

ماڵەکەی خۆیان ٢٠٠٠/٨/٢٧

سەلاحەدینی شێخەلئیسلامی - عوسمان دەشتی

بۆکان ٢٠٠٢/٢/١٢

(٦)

هێمنی شاعیر و
هێمنی مرۆڤ

(٦)

هێمنی شاعیر
هێمنی مرۆڤ

لەم ساڵانەدا باس لە کۆمەڵێک تێکست و دەقی شیعری ناوە ناوە دێتە گۆڕێ، کە گۆیا هێمنی شاعیر لە بارودۆخ و سەردەمی جیاجیادا گوتویەتی و کەچی لە دیوان و لە کۆ شیعرەکانیدا بەدی ناکرێن، واتە هەوڵێکیش لە ئارادا هەیە کەوا ئەم تێکست و شیعرانە دیزە بە دەرخۆنە بکرێن یاخود بشاردرێنەوە و سووڕگم بکرێن. ڕەنگە بەندە خۆیشم لە ڕابردوودا دەست و دەورم لەو مەسەلەیەدا هەبووبێت، وەک ئەوەی لە بەشی چوارەم و لە مەسەلەی ئەو کشەیەی لە نێوان ئێمە و دەزگای ئاراسدا لەکاتی خۆیدا و لەسەر مەسەلەی لە چاپدانی کۆبەرهەمی شیعری هێمن هاتە ئاراوە. هەر بۆ نموونە ئەگەر ئاماژە بۆ بەشێک لەم شیعر و تێکستانە بکەین ئەوا بە ڕوونی هەڵوێستی دوفاقیی و ئیزدواجیەتی شاعیرمان بۆ بەدیار دەکەوێت. هەر ئەو شیعرەی گۆرین کە بەناونیشانی (ڕەشەمە و نەورۆز یا خود کاوەی سەدەی بیستەم، یان وەک ئەوەی مەحمود زامدار بەناویشانی مەزنی کورد بڵاوی کردۆتەوە) بێنینە بەرچاو، لەولاوە ئەو شیعرەی کە لەسەر نسکۆ و هەرەسی شۆڕشی کورد گوتراوە، هەڵوێست و بۆچوونەکان بەرامبەر بەیەکتر دەوەستن. ڕەنگە زۆربەمان ئەو شیعرە ناودارەی

هێمنمان بیستبێت کەوا لەتاریک ڕووندا بەناوی (بژی دیموکرات) چاپ و بڵاوبۆتەوە کە لەسەرەتاکەیدا هاتووە:

مزگێنیم دەیە دەگەی بەئاوات
کوردە لەسایەی حیزبی دیموکرات
حیزبی دیموکرات تۆ دەدا نەجات
پیادەی ئەو شاهی دوژمن دەکا مات
بژی دیموکرات بژی دیموکرات

کەچی لە ئاخیریدا دەبینین مامۆستا هێمن لەو هەڵوێستەی پەشیمان دەبێتەوە و بە پێچەوانە ڕایدەگەیەنێت:

من بووم حیزبی دیموکرات نیشاندەری ڕێی خەبات
جگی ئەم لاکەم کەرهات سەگ بووە فریشتەی نەجات
ئەم لام تات و ئەولام تات
ئەی بابە جیقم دەرهات

لەو کۆبوونەوە فراوانەی کەوا لە مەهاباد پێکهات، دوا بەدوای ڕاکردنی شای ئێران لە ئەنجامی ڕووداوەکانی شۆڕشی موسەدەق لە ساڵی ١٩٥٣ دا هێمن سەد بەرد بەدوای شادا دەهاوێژێت و دەڵێ:

دە بڕۆ ئەی شاهی خاین بەغدا نیوەی ڕێیەت بێ!

کەچی هەر خۆی لە ساڵی (١٩٦١)دا و لەشیعر (بەهاری بێ خەزان) دا پەشیمان بۆتەوەو هەڵوێستەکەی لە سەتاسەت گۆڕاوە:

ئیلاهی سەڵتەنەت هەر بەردەوام بێ!

لێرەدا پرسیارەکە ئەوەیە، ئایا ئەم تێکستانە و هاوشێوەکانیان لەناوبەرین و سوورگومیان بکەین یا خود لەسەریان بوەستین و خوێندنەوەی ڕەخنەیی دروست و بابەتیانەیان بۆ بکەین؟

ئایا ئەم تێکستانە لە پێناو چییەوە گوتراون، بۆ گوتراون و چۆن گوتراون؟ واتە ئەم هەڵکشان و داکشانە لە هەڵوێست و

بیروبۆچوونەکانی شاعیر لە پای چییەوە ڕوویان داوە. ئەنجا ئایا لە مێژووی ئەدەبی کوردیماندا و لای شاعیرانی دیکەش ئەم جۆرە وەرچەرخان و ئاڵوگۆڕی هەڵوێستەکان بەدی دەکەین؟ ئەدی هەر ئەوە نییە پیرەمێردی نەمر کە لە ڕۆژگاری خۆیدا لە وێنەی چرای ڕۆشنکەرەوەی هەموو کوردستان بوو، لە بەرامبەردا شیعر و هۆنراوەی بە شان و باڵی ڕەمزەکانی ڕژێمی پاشایەتی عێراقدا هەڵگوتووە، ئەو ڕژێمەی کەوا وابەستەی کۆلۆنیالیزمی بەریتانیا بوو، هەر لەو ڕۆژگارەشدا بوو کەوا کوردستانی باشوور بە عێراقی عەرەبییەوە شەتەک دراو هەموو ئومێدێکی سەربەخۆیی بە گوێرەی بەندەکانی پەیمانی سیڤەر تاوەکو ئێستەیش لەگۆڕنرا!

ئەوە هەر گۆرانی مەزن و ئیبراهیم ئەحمەدی بلیمەت و شاعیرانی دیکە نەبوون کە لە وەسف تاریفی شۆڕشی تەموزی ساڵی ١٩٥٨ و سەرکردەکەیدا کە بە (الزعیم الاوحد) ناویان دەبرد شیعر و شانامەیان دەهۆندەوە و لە پاشاندا هەر ئیبراهیم ئەحمەد خۆی بوو ڕێبەرایەتی ئەو حیزبە و ئەو جولانەوە ڕزگاریخوازەی دەکرد کە لە دژی قاسم و ڕژێمەکەی بەرپا ببوو!.

ڕەنگە پاساویش ئەمە بێت، کەوا شۆڕشی ١٤ی تەموزی ١٩٥٨ لە سەرەتادا و لە دوو سێ ساڵی یەکەمی تەمەنیدا هەر بەراستی شۆڕشێکی پێشکەوتنخوازی ڕاستەقینە بووە و لە ٩٠٪ی گەلی عێراق پشتیوانی لێکردووە بەر لەوەی لە ڕێگا ڕاست و دروستەکەی لابدا و سەرۆکەکەی بەرەو دیکتاتۆریەت و تاکڕەوی هەنگاو هەڵێنێت و شۆڕشەکەش ببێت بە شۆڕشی چەواشە!. کەواتە لە ئێستادا پێویستە دوور لە سۆزو هەڵچوون و حوکمی پێش وەختە پێویستە بە شێنەیی لێکۆڵینەوە سەبارەت بەم دیاردەی دژبەرییە لە هەڵوێست و بۆچوونی شاعیرەکانمان بکەین و بزانین هۆکار لە پشت ئەم هەڵوێست گۆڕینە

چییە کە لەهەر ڕۆژگار و سەردەمێکدا، گوڵەبەرۆژە ئاسا ڕوو دەکەنە لایەک و لەسەر ئاوازێک دەخوێنن؟

گوتەیەکی ناودار هەیە کە دەڵێت (ئەدەب ئاوێنەی کۆمەڵە)، دیارە کۆمەڵگاکانیش بە حوکمی ڕەوتی مێژوو لەگەڵ ڕۆژگاردا دەگۆڕێن، واتە بیروبۆچوون و تێگەیشتن و جیهانبینی و هەڵوێست لە ڕووداوەکان، لە ئاراستەیەکەوە کە لە ئارادا بووە بۆ ئاراستەیەکی دیکە دەگۆڕێت. هەردوور نەڕۆین لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا، شاعیرانی کورد (هێمن و هەژار و هێدی و عەتری و..) بەشان باڵی ستالین و لەشکری سوور و ڕژێمی سۆسیالیستی سۆڤیەتیان دا هەڵدەگوت، بەڵام کاتێک سۆڤیەت و لەشکری سوور پشتی کۆمارە ساواکەی کوردستانیان بەردا، کەوا قیبلەی هیواو ئاواتی هەموو کورد بوو بەگشتی وبۆ ئەو چارەنووسەیان بەجێهێشت کەوا ڕووبەڕووی بوویەوە، دیارە زۆر سروشتییە کەوا هەڵوێستەکان بگۆڕێن و یەکێکی وەکو هەژار کارێکیان پێبکات کەوا با بەدەواری شڕی نەکردبێت.

لێرەدا کە تێڕوانین وبیروبۆچوونی گشتی دەگۆڕێن، ئەوا هەڵوێستی شاعیر و ئەدیب و نووسەرانیش دەگۆڕێت، چونکێ ئەوانیش ڕۆڵەی کۆمەڵگاکانی خۆیانن و تەعبیر لە بۆچوون و خواستی کۆمەڵگا و سەردەمەکەیانەوە دەکەن.

شاعیر نە پێغەمبەرە و نە فریشتە و نە سوپەرمانە، بەڵکو ئەویش مرۆڤێکە ولە چوارچێوەی کۆمەڵەکەی خۆیدا هەڵدەکات و هەڵوێستیشی لەگەڵ هەڵوێستی کۆمەڵگاکەیدا جووت دەبێت و دەسازێت.

هۆکارێکی دیکە بۆ هەڵخلیسکانی شاعیران بەم لاو ئەولادا بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کەوا بازاڕی سیاسەت هیچ کات خاوەنی ئەو پیرزی و هێڵە سوورە نەگۆڕاوانە نییە کە گرەوی لەسەر بکرێت و ڕۆژانە بە چاوی خۆمان ئەو سات و سەودا و مامەڵەتە نهێنی و ئاشکرایانە

دەبینین کە لە گۆڕەپانەکەدا بەردەوام لە ئارادایە. ئەمڕۆ دۆستایەتی نێوان دوو بەرەو و دوولایەن، بەیانی ناکۆکی و ناتەبایی لە نێوان هەمان لایەن و بەرەی دوێنێ کە دۆست و هاوپەیمان بوون، بۆیە خۆ بەستنەوەی شاعیران بە هەڵوێستی ئایدۆلۆژی و حیزبایەتی دووچاری هەڵە و هەڵخلیسکان و هەڵوێستی دژ بەرو پارادۆکسیان دەکات لەنێوان ئەمڕۆ و سبەینێدا.

هۆکارێکی دیکە لەلای ئێمەی کورد، کە بەداخەوەش دەبێ دانی پێدا بنێین، بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە زۆر بە سانایی ناسناوی خراپ و ناجوور لە ئاست ناحەزەکانان دەبەخشینەوە. ئەوەی لەگەڵمان نەبێت دوژمنمانە! (ئەوەی لەگەڵمان ناکۆک و ناتەبا بێت یا لە بیروبۆوچوون تێڕوانیندا بیرکردنەوەی جیاوازی هەبێت ئەوا یا (جاشە!) یا (خۆفرۆشە!) یا (خائین و نیشتمانفرۆش)!

خەوشێکی دیکە بۆ ئێمە لەوەدابووە کە لەو ساڵانەی کەوا شۆڕش و خەباتی چەکدارانە لە ئارادا بووە پێمان وابووە کە کێ لە شاخ بووبێت ئەو هەمیشە ئەو ڕاستە و لەسەر هەقە و ئەوانی تر هەمیشە هەڵە بوون! لەکاتێکدا بۆ میللەتان ڕەوایە سوود لە هەموو هەل و دەرفەتەکان وەربگرن ئەگەر هات و خەباتی شاریش بێت و لە ژێر سێبەری ڕێژیمە داگیرکەرەکانی کوردستانیشدا بووبێت. هەردوور نەڕۆین ئەو خەبات و ئەرکە فەرهەنگییەی مامۆستا هێمن گرتییە ئەستۆ و بەڕێوەی برد، بە بەڕێوەبردنی دەزگای فەرهەنگی سەلاحەدینی ئەیوبی و بەچاپ و بڵاوکردنەوەی گۆڤاری سروە و دەیان کتێب و دیوانی شاعیرانی کورد، ڕەنگە هیچی لەو خەباتە سیاسی و شۆڕشگێڕانەیە کەمتر نەبێت کەهێمن لە ڕیزەکانی حیزبی دێموکراتدا بوویەتی.

هێمن خۆی درکی بەو قورت و هەڵخلیسکانە کردووە کە کاتی

خۆی لە گوتنی (بەهاری بێ خەزان)دا تێی کەوتووە، بۆیە لە پێشەکی تاریک و ڕووندا و (لە کوێوە بۆ کوێ) دەڵێ: **هەڵەی وام کردن کە نەدەبوو بە هیچ نرخێک بیانکەم و بەسەر پەلی واداکەوتم کە دەبوو خۆیان لێ بپارێزم. هەروەها دەڵێ لەو ماوە دووردرێژەی ژیانمدا زۆر کاری چاکم کردووە و بەسەر کاری خراپیشدا کەوتووم! هەروەها لە بۆنەیەکی دیکەدا گوتوویەتی کەوا شیعرێکی زۆڵم هەیە بە درێژایی ژیانمدا لەگەڵمدا دەژی و ئازارم دەدا!**

هەلومەرجی گوتنی شیعری (کاوەی سەدەی بیستەم/ ڕەشەمە و نەورۆز) زۆر ڕوون و ڕەوایە، دەرچوونی بەیاننامەی ١١ی ئازاری ساڵی ١٩٧٠ کە بۆ یەکەمجار بوو لەمێژوودا دان بە مافی خودموختاری (ئۆتۆنۆمی) بۆ کورد لە بەشێکی کوردستاندا بەرەسمی دابندرێت. لە پای ئەو شۆڕش و خەباتە سەخت و ڕزگاریخوازانە بووە کەوا (بارزانی) ڕێبەرایەتی دەکرد و لە ٩٥٪ی گەلی کورد لە دەوری ئالآی شۆڕشەکەی و (زەعیم و سەرۆکەکەی مستەفا بارزانی) کۆببوونەوە، کەواتە هیچ نامۆ نییە هێمن قەسیدەیەکی (٣٤) بەیتی بۆ ئەو سەرکردەیە و ئەو شۆڕشە و ئەو بۆنە مێژووییە تەرخان بکات.

بۆ ئەو شیعرە تەرجیع بەندەیش کە لەپای نسکۆ و هەرەسی شۆڕشی کورد گوتوویەتی، ئەویش لە مێژوودا پاساوی خۆی هەیە، گەورەترین شۆڕش و ڕاپەڕینی گەلی کورد دوچاری شکست و نەهامەتی و نسکۆیەکی ئەوتۆ بوو کە لە زاکیرەی میللەتی کورددا هەمیشە وەک برینێکی کراوە دەمێنێتەوە. بۆیە هێمن بەشێک لەو بەرپرسیارێتییە دەخاتە ئەستۆی سەرکردایەتی شۆڕش. کاتێک دەڵێ:

بۆ ئێمە هەموو جێیەک لۆزان بوو
هەر کردەی ئێمەو بردەی دزان بوو
دادپرسین لە بۆ هەموو هۆزان بوو
کە نۆرەی کورد هات دانا نەزان بوو
قازی و شێخ مەحمود کاک ئیحسانم ڕۆ
ڕۆڵەی جوانم ڕۆ، نیشتمانم ڕۆ

لێرەدا دیسانەوە دەگەڕێمەوە سەر مەسەلەیەکی بنەڕەتی و دەڵێم کەوا پێویستە بەشێوەیەکی بابەتی و بە لەبەرچاوگرتنی باور زروفی زاتی و مەوزوعی هەڵسەنگاندن بۆ هەڵوێستی هێمن و غەیری هێمنیش بکرێت. بەڵام نابێت لەبەر خاتری خاتران هەقیقەتەکان وەلاوە بندرێن و ڕاستییەکان پێشێل بکرێن. کە بەداخەوە دەیڵێم گوتاری ڕۆشنبیری کوردی تا ڕادەیەکی زۆر یەک لایەنە و تاک ڕەهەندانە سەیری ئەو مەسەلانە دەکات هەمیشە بەشانوباڵی شاعیر و نووسەرەکانماندا هەڵدەڵێن و لایەنە گەش و پرشنگدارەکانی ژیان و بەرهەم و ئەدەبیاتیان دەخەینە ژێر تیشکی باس و لێکۆڵینەوە و بەبێ ڕەچاوکردنی دیوە دزێو و نێگەتیڤەکان کە هەمیشە هەوڵ دەدەین بیان خەینە ژێر لێوەوە. کە ئەمەیان کارێکی ناراست و ناڕەوایە چونکێ مێژووی ئەدەبی هەر میللەتێک هەر تەنیا لایەنە ڕووناک و پرشنگدارەکانی نین بەڵکو هەردوو دیوەکەیەتی. ئەمە بە نیسبەت مێژووی سیاسی و کۆمەڵایەتی و دیرۆکی سەرکردە و سیاسییەکانیشمان هەروایە.

ئەم کێرڤی هەڵکشان و داکشان و ئیزدواجییەت و دوو فاقییەت لای شاعیرێکی گەورە و مەزنی عەرەب وەک (الجواهری) هەر زۆر باو و ئاشکرایە کە لە سالانی دواییدا بە (شاعیری هەرە مەزنی عەرەب)

ناوزەد دەکرا. دیارە مەبەستی بەرو دوای ئێمە ڕەخنە و لێکۆڵینەوەیە لەبەردەمی مێژوو لە ئاستانەی دادگای ڕاستی و هەقیقەتدا، نەوەکو خودا نەخواستە لەکەدار کردن و ڕووشاندنی ناوبانگ و پێگەی ڕەمزەکانی شیعر و ئەدەبیاتی کوردی. با دوو نموونەی دوو کاراکتەری هەرە دیار و ناوداری شیعری نوێ و هاوچەرخی کورد وەربگرین لە چارەکی کۆتایی سەدەی بیستەوە تا وەکو ئێستا.

عەبدوللا پەشێو ژیانی سیاسی و ئەدەبی خۆی لە کۆتایی شەستەکانی سەدەی ڕابردوو لەبەرەی (چەپ) و (جەلالیزم)ەوە دەست پێکردووە. من خۆم شایەدی زیندووی ڕووداوەکانم، لەپاڵ خەڵکانی تریش، هەروەها یەکەمین بەرهەمی چاپکراویشی بەناونیشانی (بتی شکاو) ئاماژەیەکی ڕوونە بەو ئاراستەیە. لەسەرەتای حەفتاکان و دوا بەدوای بەیانی ئازار کورد گووتەنی تەبای عامیێ دەچینە شامێ، ئەویش بایدایەوە بەرەو لای بەرەی شۆڕشی ئەیلول وبارزانی سەرکردەوە.

شیعری (پەیکەر) لەلاپەڕە (٧٧)ی کتێبەکەی مەحمود زامدار (چریکەی چیاو سترانی شاعیران)دا هاتووە و بەمجۆرەیە:

لەم ڕۆژانە، ئازیزەکەی
خۆشەویستی گیانی برسیم
زۆر بەتاسە و پەرۆشەوە
هات لێی پرسیم
وتی:
گەر بڵێم پەیکەرێ
داتاشە بۆ کورد پەروەرێ
بۆ کێی دەکەی؟
منیش وتم

کوردستانم لە زەمینی
تا ئاسمانی
تێیدا نییە دڵسۆزتر بێ
لە بارزانی.

دیارە ئەم هەڵوێستەی پەشێو (١٨٠) پلە لەگەڵ هەڵوێستی پێشووی دژ دێتەوە.

ئەنجا لەکۆتایی ئەیلوولی ساڵی ١٩٧١ دا، کاتێک سەرکردەی شۆڕشی کورد بارزانی نەمر کەوتە بەر پەلامار و هەوڵی تیرۆرکردن لەسەردەستی دەزگای ئاسایش و موخابەراتی عێراقییەوە، پەشێو پارچە شیعرێکی ئاگرینی بەناونیشانی (بروسکە) لە گۆڤاری ڕۆژی کوردستاندا (ژمارە ٢، ساڵی ٢، ١٩٧٢) دا بڵاوکردۆتەوە کەوا لە کۆپلەی یەکەمیدا دەڵێ:

گوتیان: وا گوندێک گڕی تێبەربوو
گریانم نەهات!
گوتیان: منداڵێک، بە نێزە و قەمەی دوژمن بێ سەر بوو
گریانم نەهات!
گوتیان: پێشمەرگە، نقومی گۆمی خوێنی سەنگەر بوو
گریانم نەهات!
بەڵام کە وتیان: زامی بارزانی لەدایک بووە،
دانی پیاوەتی و تۆڵە تێک چەقین!
لە چاوەکانما، دوو کارێز تەقین!...تاد.

لەدوای چوونی بۆ سۆڤیەت و بەمەبەستی خوێندن لەساڵەکانی ١٩٧٦ و ١٩٧٧ و ١٩٧٨ لە گۆڤارەکانی (بەیان و ڕۆشنبیری نوێ) پەیتا پەیتا چاومان بە شیعری شاعیرانی چەپ و کۆمۆنیستی سۆڤییەتی دەکەوتن لە وێنەی (پۆشکین و یەفتیشینکۆ و شاعیرانی تر) کە

لەلایەن پەشێوەوە بە پەسن و ئیعجابەوە وەردەگێڕدرانە سەر زمانی کوردی، ئەمەش فەسڵێکی دیکەیە لە بیروبۆچوون و باوەڕی شاعیر. من خۆم لە هاوینی ساڵی (١٩٨٢) لە سەرەتای پەیوەندی کردنم بە ڕیزەکانی پێشمەرگە و بە شۆڕشی نوێ بەرێبەرایەتی یەکێتی نیشتمانیی کوردستانەوە لەناوچەی سەرکردایەتی شۆڕش لە (خڕی ناوزەنگ) گۆڤارێکی هەڤاڵانی پارتی سۆسیالیستی کورد (پاسۆک)م کەوتە دەست کە لە ساڵی (١٩٨١)دا چاپ و بڵاوکرابوویە، دەبینم ژمارەکە بەشیعرێکی درێژی (پەشێو) ڕازێندراوەتەوە، بەرلەوەی لە ساڵی (١٩٨٣)دا لە ژمارەیەکی گۆڤاری (هیوا)ی (ئەنیستیتوتی کورد لە پاریس) بڵاوبکرێتەوە. شیعرەکە لە چەند بڕگەیەکیدا بۆنی ڕەگەزپەرستییەکی توند و ڕوون و ئاشکرای لێ دێت دەرحەق بە گەلانی دراوسێی کورد و تۆوی دووبەرەکی و دوژمنکارییەکی قووڵ لەگەڵ نەتەوەکانی عەرەب و تورک و فارس دەوەشێنێت، لە کاتێکدا تیۆری زانستی وشیکردنەوەی بیروباوەڕی زانستی و مرۆڤ دۆستانە پێمان دەڵێت کە ئەوە چینە سەردەستە و حوکمڕان و زۆردارەکانی ئەو گەلانەن کە نکوڵی لە ماف و بەرژەوەندی گەلی کورد دەکەن و شان بەشانی کۆمەڵانی بەرینی چەوساوەی خەڵکی عەرەب و تورک و فارس ئێمەش دەچەوسێننەوە، ئێمە لەگەڵ چینە چەوساوەکانی ئەو گەلانە هیچ کێشەیەکمان نییە، بەڵکو خەبات و چارەنووسی هاوبەش و یەکێتی تێکۆشان لە دژی چینە چەوسێنەر و زۆردارەکان کۆمان دەکاتەوە. لەبەشێکی شیعرەکەدا هاتووە:

سەدان ساڵە
وەکو چنگێک دانەوێڵە
ئاشی مێژوو فڕێی داوم
هەر چوار دەورم شارۆچکەیە و
مێرووله دەمیان تێناوم

له بڕگەیەکی دیکەدا دەڵێ:

قەحپەن ئەوانەی پێم دەڵێن
دان و مێروو برای یەکن
قەحپەن ئەوانەی پێم دەڵێن:
خوێن و زەروو برای یەکن»

لـه دوای ڕاپەڕیـن و کۆچـڕەوی میلۆنـی کـورد، سـەرکردەی حیزبـە سیاسـییەکانی کوردسـتانی عێـراق، لـە ژێـر زەبـری ڕووداوەکانـدا، لـە ترسی ئەوەش نەبادا گەلی کوردیش بە دەردی فەلەستینیەیکان بچێت و دوو سـێ ملیـۆن ئـاوارەی وەڵاتانـی دەوروبـەر بێـت، بـە ناچـاری ملی ڕێگای بەغدایان گرتەبەر، بۆ ئـەوەی هـەر هیچ نەبێت دەرفەتێک بڕەخسێنن ئەو خەڵکە ملیۆنییەی لەسەر ماڵ و جێگا و ڕێگای خۆیان هەڵکەنـدراون و لەباروزروفـی زۆر نالەبـاردا ئـاوارەی نـاو چیـاو چـۆڵ و شـاخ و کێـوان بـوون، کەهەزارانیـان لـە برسـان و لەسـەرمان و لەبـەر نەخۆشـی و هیلاکـی لەمـاوەی چەنـد ڕۆژانـدا لـێ بەفەلاکـەت چـوون. بەڵێ هـەر هیچ نەبێت ئەو خەڵکە بگێڕنـەوە سـەر مـاڵ و حاڵی خۆیـان و لـەو مەینەتییـە ڕزگاریـان کـەن. کەچـی لـەولاوە (پەشـێو) هیـچ نەمـا بـەو سـەرۆک و سـەرکردە و حیزبانـەی نـەکات و نەڵێت: دواتریش کـە وەزعەکە لـە کوردسـتان تارادەیـەک ئارام و جێگیر بـوو لـە دوای سـاڵی (١٩٩٢)، شـارە و شـار لە کوردسـتاندا دەگەڕاو و بە سپۆنسـەری حیزبی شـیوعی کـۆڕ و سـیمیناری شـیعری سـاز دەکرد. لـە کۆمەڵـە شـیعرێکی

بەناوی (براکوژی)دا هەرچی جنێو و قسەی سووک هەیە لە فەرهەنگە شیعرییەکەیدا هاتووە و ئاراستەی حیزبەکان و سەرکردەکانی کوردی کردووە.

تا ئەوەی لە سەفەری ڕۆژگاری دوو ئیدارەییدا گەڕایەوە کوردستان و بە پێناویی بەرپرسی دەزگای ئاراس، وەک ئەوەی نەبای دیبێ نە باران، سەرێکی (پیرمام) و سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان (بەڕێز کاک مەسعود)یشی داو لەوێدا باسێکی لەگیروگرفتەکانی زمانی کوردیش کردبوو، ناویشی لە بەڕێز د.عەزیز گەردی بردبوو کە دەکرێ لەو کۆڕی زانیارییەی خەریکن دروستی بکەنەوە سوود لە بەهرە و ئیمکانیاتی لەو بوارەدا وەربگرن. ئەوە بوو شەهید سامی عەبدولڕەحمانی جێگری سەرۆک وەزیرانی ئەوکاتە لە ڕێگەی کاک بەدران ئەحمەد حەبیبەوە کە ڕۆڵی عەڕڕابی دەگێڕا لەمەسەلەی پێکهێنانی کۆڕی گۆڕیندا، گڕناگەیان لەو پیاوە گیر کرد و سەریان کردە سەری و وازیان لێنەدەهێنا، بە شەو و بەرۆژ لە دەرگای ماڵەکەیان دەدا.. تا وای لێهات عەزیز گەردی دەرگای ماڵەکەی بەرووی هیچ کەسێکدا نەکاتەوە و لە ئەنجامدا بار تەندروستیشی بەورۆژە گەیشت کە هەموومان دەیزانین. لەم دە پازدە ساڵەی دوایش پۆست و لێدوان و گرتە ڤیدیۆکانی پەشێو دەبینین چۆن تەڕ و وشک بەیەکەوە تێکەڵ دەکات و دەسووتێنێ.

لەم لاشەوە ئەگەر لە شێرکۆ بێکەسی ڕەحمەتی بدوێین، ئەوا بادانەوە و هەڵوێستی پێچاوپێچی لە شیعر و بەرهەمەکانیدا دەبینین چۆن ڕەنگی داوەتەوە.

شێرکۆ وەکو ئاشکرایە لە نیوەی دووەمی شەستەکاندا لەگەڵ بەرەی (مەلایی) بووە. تا ئەوەی (بەرەی جەلالی) لەسەر هەڵوێستەکانی لە (بەکرەجۆ) کە وەکو پێگە و بارەگای سەرەکی ئەو بەرەیە سەیر

دەکرا، زیندانی دەکرێت! شێرکۆ شیعرێکی نەفرەت ئامێزی لەو بارەوە نووسیوە کە تیایدا دەڵێت:

لەوێوە بوو

باری تاوان بەڕێوە بوو!

لە دوای بەیانی ئازاری ١٩٧٠شدا شیعرێکی ناوداری هەیە کە لە دیوانی (من تێنوێتیم بە گڕ ئەشکێ) داهاتووە، لێرەدا دوو کۆپلەی لێ دەگوازمەوە،

خۆشمان ئەوێی

ئەمانەوێی

وەک گولله بۆ چەکەکانمان، ئەمانەوێی

وەک چەک بۆ پێشمەرگەکانمان.. ئەمانەوێی

وەکو پێشممەرگە بۆ کەژو کێوکانمان.. ئەمانەوێی

وەک باران بۆ کێڵگەکانمان.. ئەمانەوێی

هەر بۆ (مەرگ) نامانەوێی.

ئەی بارزانی

تا لەکۆتاییدا دەڵێت:

ئەی بارزانی:

لەگەڵتاین چۆن بنار لەگەڵ لوتکەدایە

لەگەڵتاین چۆن چاوت لەگەڵ سەرەنجتایە

هەناسەت لەگەڵ سیتایە

دەنگت لەگەڵ گەرووتایە

لەگەڵتاین، چۆن خەنجەرەکەت لەگەڵتایە.. ئەی بارزانی

دوا بەدوای شکست و هەرەسی شۆڕشی کورد لەساڵی (١٩٧٥) دا بە نەفەسێکی تازەوە دێتەوە مەیدان و لە (داستانی هەڵۆی سوور)دا وەرچەرخانێکی زۆر زەق لە هەڵوێست و بۆچوونەکانیدا بەدی دەکەین،

سەبارەت بە ڕەمز و سەرکردەکانی شۆڕشەکەی دوێنێیدا.
لە ماوی ساڵەکانی هەشتادا شێرکۆ بێکەس چ لە شار و چ لە شاخدا، ڕۆڵێکی شۆڕشگێڕانەی زۆر ئەکتیڤ و کاریگەری هەبوو لە سەنگەری شۆڕش و پێشمەرگەدا کە تا وەکو دوای ڕاپەڕینیش هەر دیار و بەردەوام بوو، لە ڕۆژگاری شەڕی ناوخۆدا بە لایەنگیری لە بەرەیەک و لە دژی بەرەیەکی دیکە (بۆننامە)ی نووسی و لە کۆڕ و کۆبوونەوەی فراواندا دەیخوێندەوە.
ساڵی (٢٠٠٢) هەولێک لە ئاردا هەبوو، بەمەبەستی کاڵکردنەوەی هێڵی تۆخی دوو ئیدارەیی، قەرار وابوو بێت و کۆڕێکی شیعری لە هۆڵی ڕۆشنبیری جەماوەری لە هەولێر بەڕێوە ببات، بەڵام پارێزگاری وەخت لە شارەکە ڕێگەیان پێ نەدا و گوتیان، شێرکۆ سەر بە دەزگای زانیارییە نایهێڵین بێت لە هەولێر کۆڕی شیعری بگێڕێت!
وەکو کاردانەوەیەکیش لە بەرامبەر ئەم هەڵوێستە، لەو ڕۆژانەدا شێرکۆ لە شام ڕستێک ئاخاوتن و لێدوانی زۆر ئاگرینی دا کە لە ڕۆژنامەکانی ئەو ڕۆژانەی یەکێتیدا بڵاوکرانەوە. لە هەندێک لە قسەکانیدا هاتبوون، کە من واتە شێرکۆ بالآی خۆم هیچ لە بالآی بارزانی و تاڵەبانی بە کەمتر نازانم.. دواتر هەمووی شەش مانگ بەسەردا تێنەپەڕی بوو کەوا کاک شێرکۆمان بینی لە هوتێلی هەورامانی هەولێر، کە ئەویش میوانی کاک بەدرانی بەرپرسی دەزگای ئاراسە و ئەنجا هەر بەهاوڕێتی ئەویش چوو سەردانی (پیرمام)ی کرد و بۆ دوای نیوەڕۆیەکەش لەهەمان ئەو هۆڵی ڕۆشنبیرییە جەماوەرییەی کە شەش مانگ پێشتر دەرگاکەیان بە ڕوویدا داخستبوو، ئەمجارەیان بە میوانداری و سپۆنسەری دەزگای ئاراس کۆڕی شیعری و هۆنراوەی بەڕێوە برد وەک ئەوەی هیچ شتێک ڕووی نەدابێ! (ئەوجارە بالآی نەک هەر بەزرتر نەبوو، بەڵکو ببوو کاراکتەر و بە بەشێک لەو

گەمە سیاسیەی کە لە نێوان بەرەو سەرکردە جیاوازەکانی کوردەوە لە ئارادا بوون). بەداخێکی زۆرەوەش دەیلێم لەو ساڵانە دواوە کاک شێرکۆ ببوە بە بڵندگۆی هەموو ڕەمز و سەرکردە و بۆنە و موناسەبەتەکانی یەکێتی نیشتمانی کورودستان، تەنانەت کەم کۆڕ و کۆبوونەوە و یادەوەرییەک هەبوو کە شێرکۆ حزووری تیادا نەبێت و شیعر و شانامەی تیادا پێشکەش نەکات.

دوا لاپەڕەش لەسەربردەی شێرکۆ بێکەس ئەو هەڵوێستانەیەتی کە جارێکی تر لەلای کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان ئیعتباریان بۆی گێڕایەوە وەک ئەوەی لە دیوانی (ئێستا کچێک نیشتمانمە) دا دەیبینین، کەوا پاکانە لە حیکایەت و هەڵوێست و سەرگوزەشتەکانی ڕابردوویەوە دەکات. تا ئەوەی ئەو لایەنەی کە بەشێکی هەرە گرنگی لە ژیان و لە خەبات و لە شیعر و لە داهێنانەکانی خۆی بە درێژایی ساڵان پێشکەشی ئەو کردبوو، هەمان هەڵوێستی پارێزگارەکەی هەولێریان لێی وەرگرتبوو ڕێگەیان پێنەدابوو لەهۆڵی (کۆشکی هونەر) ئەو شیعر و دیوانەی دوایی بخوێنێتەوە و تۆمار بکات.

ئەوەی ڕاستی بێت هەقیقەتێک هەیە کە هەرگیز ناتواندرێت نکووڵی لێ بکرێت، ئەویش ئەوەیە کەوا لە بواری شیعر و ئەدەب و داهێناندا، هەم شێرکۆبێکەس و هەم عەبدوللا پەشێو، تاوەکو ئێستاش بە هەموو پێوەرێک دوور لە مەزنترین شاعیرانی کوردن لە قۆناغی مێژووی ئەدەبی هاوچەرخی کوریدا. وەکو دوو شاعیر و دوو داهێنەر و بلیمەتی بواری ئەدەب جێگای خۆیان لە تۆماری مێژووی ئەدەبی میللەتی کورددا کردۆتەوە. بەڵام نابێ ئەوەشمان لەبەرچاو نەبێتن کە ئەوانیش لە دوا شیکردنەوەدا دوو مرۆڤن و لە هەڵوێستی ڕۆژانەیاندا و لەم کێرڤی هەڵکشان و داکشان و ڕۆژێک لەملاو ڕۆژێک لەولا، ڕۆژێک ڕاست و ڕۆژێکی چەپ، دووچاری قورت و چتورمە و

تەنانـەت هەڵخەلیسـکانیش هاتـوون کـە لـە شـیعر و بەرهەمیشـیاندا ڕەنگـی داوەتـەوە و لـە ئاکامـدا بـە خراپـی بەسـەریاندا شـکاوەتەوە. تـا ئـەوەی یەکێکـی وەکو (هـەژار)ی مـەزن شـاعیر و زمانـزان و وەرگێڕی کورد، بەراشـکاوی لـە ژێر لێوەوە دان بـەو هەڵکشـان و داکشـانە دەنێت و دەڵێـت، کـەوا نـاوە نـاوە لـە شـێعرەکانمدا تامـی زارم گـۆڕاوە! ئـەم دان پیانانـە و ئـەو جورئەتـەش لـە بڵاوکردنـەوەی شـیعرەکانی تـا لـە ژیانـدا بـووە، بەوانەشـەوە کـە دەچنـە خانـەی تەشـهیر و جنێونامـەوە، بێ ئـەوەی بیـان شـارێتەوە یـا خۆیـان لـێ بێبـەری بـکات.

هەڵوێستێکە و لەمێژووی ئەدەبدا بۆی حیساب دەکرێت.

دیارە ئەمجۆرە شـیعر و بەرهەمـەی کـە گیـان و خوێن و دەمارەکانـی لەبیـری حیزبایەتـی و ئەیدیۆلۆژیـای تەنگەبـەر و خێڵەکییەتـی سـەرچاوە و بناوانـی هەڵگرتـووە هـەر هێنـدەی دوو هەنـگاو و دوو ڕۆژان تەمـەن دەکات و ڕاسـتەوخۆ دەمرێـت، لـەم بـوارەدا شـێرکۆ خـۆی لـە پۆسـتەرە شـیعرێکیدا بەناونیشـانی (خشـڵ) دەڵێـت:

دێر زەمانێ.. گێڕایەوە:
شیعرێ خۆی بارکرد لە خشڵی
ژنی سوڵتان
ڕۆژ ڕۆیی.. ڕۆژ هات
کاتێ کە ژنی سوڵتان مرد
لەسەر فەرمایشتی سوڵتان:
ژن و خشڵ، شیعرەکەیان پێکەوە ناشت.

ئـەو شـیعرە نەزۆکانـەی کـە هێمـن خـۆی لـێ نەکـردوون بەخـاوەن و تـا خۆیشـی لـە ژیانـدا بـووە لـە دیـوان و دەفتـەرە شـیعرە چاپکراوەکانیدا دەری هاویشـتوون، ئـەم شـیعرانە دوو بەشـن، هەیانـە کاتـی خـۆی لـە گۆڤـار و ڕۆژنامەکانـی ڕۆژدا چـاپ و بڵاوبوونەتـەوە، وەکـو (بەهـاری

بێ خەزان) و شیعری (ڕەشەمە و نەورۆز)، هەیانە دوای مەرگی خۆی چاپ و بڵاوبوونەتەوە، وەکو (ژوانی ئاغا) و شیعری (نیشتمانم ڕۆ، کوردستانم ڕۆ) هەشیانە هەر بە دەستوخەت ماونەتەوە ئەم دەست ئەو دەستیان کردووە، وەکو لە شێعرەکانی (پردی نەجات) و (بۆ پێشەوە) دا دەبیندرێن. هەیانە لە ڕووی داهێنان و هونەری شیعرەوە دەق و تێکستی هونەری و بەرزن، هەشیانە زیاتر لە دروشم بازی و شیعارەوە نزیکن.

هێمن خۆی کە لە باشوور بووە، کاتێک شیعرێک و بەرهەمێکی تازەی دەبوو خۆی دزەی بەدەستخەتەکەی دەکرد و دەکەوتە سەر زار و زمانی خەڵکییەوە، نموونەشمان بۆ ئەمە زۆرن. ئەنجا ئەم شیعر و بەرهەمانە بە چاک و بە خراپیانەوە جێگای خۆیان لە مێژووی ئەدەبدا دەگرن. هەر دوور نەڕۆین هێمن نە لە دوور و نە لە نزیک، نەلە(کۆیەوە بۆ کوێ) و نە لە (ئەزموونی شاعیریم) و نە لە هیچ دیدار و چاوپێکەوتنێک ئاماژەی بۆ ئەو ڕاستییە نەکردووە،وەک چۆن هەژاریش لە (چێشتی مجێور)ەکەیدا بەلای ئەوەدا نەچووە، کە ڕۆژگارێک هەردووکیان بە دوو ناسناوی شیعری (والە) و (شەیدا) وە دەمیان لە شیعر داوە و لە شیعرەکانیاندا بە کرچ و کاڵی لاسایی شاعیرانی کلاسیکی کوردیان کردۆتەوە.

ئەم فەسڵە با ئەوانیش نەیدرکێنن و خۆیانی لێ بێبەری بکەن، ئەوا لە مێژووی ئەدەب و ڕەوتی گەشە و پێگەیشتنی شاعیری ئەواندا لایەنێکی بەرچاوە و گرنگی خۆی هەیە.

لێرەدا ڕەنگە بگوترێت چ ڕەوای هەقە ئەو مافە لە شاعیران و نووسەران زەوت بکرێت، سەبارەت بە شیعر و بەرهەم گەلێک کە ئەوان خۆیان نکووڵیان لێ کردوون و پشتگوێیان خستوون، ئێمە ئەوڕۆکە بێین و لەسەریان بکەینەوە ماڵ و پێوە عەیبداریان بکەین؟

لە وەڵامدا دەڵێین دینامیکییەت و میکانیزمی ژیان و بوون و بەردەوامی بەرهەمی ئەدەبی لە ڕووی میتۆدی زانستییەوە بەم شێوەیەیە، هەر بەرهەمێکی ئەدەبی تا لە دڵ و لە مێشک و لە ویژدانی خاوەنەکەیدا بێت، یا ئەگەر نووسرابێتەوە، بەڵام دەستاو دەستی نەکردبێت و کەس نەی دیبێت، ئەوا بە شتێکی نەبوو دادەنرێت و هیچ حیساب و کیتابی لەسەر نییە، بەڵام کاتێک چاپ و بڵاودەبێتەوە، یا دەکەوێتە لای ئەم و ئەو خوێنەر، ئەوا ژیانی کۆمەڵایەتی بەرهەمەکە دەست پێدەکات و لە خاوەندارییەتی خاوەنەکەی دەشۆرێت، ئەوسا دەبێتە موڵکی خەڵک و خوێنەران و مایەی گفتوگۆ و ڕەخنە و لێکۆڵینەوە، لەولاشەوە وەکو دەگوترێت شاعیران کەسانی ئاسایی نین، لەناو ڕیزەکان و ڕۆڵەکانی گەلدا کەسانێکی دووربین تر و باڵاترن، بەشێکن لە چینی دەستە بژێری کۆمەڵ، بۆیە هەر هەنگاوێک و هەر هەڵویستێک کە دەیگرن لەسەریان حیساب دەکرێت، هەر هیچ نا لە ڕووی میتۆدی ڕەخنەی کۆمەڵایەتییەوە.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا کە گوتران، ناکرێت و ناشێت ڕۆڵ و پێگەی هێمن لە گەشەپێدانی زمان وشیعر و ئەدەبیاتی کوردیدا لەمێژووی ئەدەبی میللەتەکەمان نادیدە بگیرێت، ئەو بۆ هەمیشە ئەو ئەستێرە درەخشان و پرشنگدارەی ئاسمانی شیعر و ئەدەبی کوردی دەمێنێتەوە وەکو سەر قافڵەی شاعیرانی قوتابخانەی موکریان. بەڵام ئەگەر قەرار بێت ڕاستییەکان بگوازینەوە دەبێ هەموویان بگوازینەوە نەوەکو نیوەیان. هەروەها مێژووش ئەو ڕاستییەمان بۆ دەسەلمێنێت کەوا هەم سەرکردە و هەم حیزب و هەم ئایدیۆلۆژیا جیاوازەکان هەمیشە لە هەوڵی ئەوە دابوون کە وەبەرهێنان بەنووسەران و شاعیرانەوە بکەن و بەهۆی پێگەوە کاریگەریان لەنێو کۆمەڵدا بەقازانجی خۆیان ئاراستەیان بکەن!

١/٦

ئەی بابە جیقم دەرهات

من بووم حیزبی دێموکرات نیـــشانـدەری ڕێی خەبات
جـگی ئەم لاکەم کـــەرهات سەگ بووە فریشتەی نەجات
ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بـابە جـیقم دەرهـات

دەڵێ مافی تۆ نادەم تــۆ دێوەزمـەی کوا ئادەم
گوتی: ســـمێڵم بادەم وێت دەدەم خورما و نەبات
ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بابە جیقم دەرهات

دەڵـــێ: کافــر و بێدین هـــەر نەتکرد بۆنی ئایین
نامداتێ نـەوت و بەنزین ئەو بەلێشاو وێم دەدات
ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بـابە جـیقم دەرهـات

ئەویان دەمــــدا دڵداری   دەڵـــێ کوردی بەکاری
ئـی خۆتـە خودموختـاری   ئـەم هەڕەشـەم لێدەکات
ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بـابە جـیقم دەرهـات

دەڵێ: ژیـان بۆ گشـتە   ڕابـــەرت توندو گشتە
کاکـی خۆشـت لـە پشـتە   هـەر منـم قیبلـەی ئـاوات
ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بـابە جـیقم دەرهـات

ئـــەوان خـــراپم دەڵێن   بەعس دەمـداتێ بەڵـــێن
زوریتـان بۆ هـات هەڵێن   بچنـەوە کۆشـک و سـابات
ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بـابە جـیقم دەرهـات

شیلاناوێ پووشپەڕی ١٣٥٩

ئەی بابە جێژنم دەورەهات

من بووم خێری دیموکراتی نیشانەی ئەمەری [illegible] خەبات
چاوی ئێوە لێکەم گەر هات سەرگ بوو قەلیشەی نەجات

ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بابە جێژنم دەور هات

وەڵێ: ئای تۆ ئازادم تۆ دیموکراسی گیا ئازادم
گۆڕی بەستەیلم ئازادم وەسیەت دەکەم قوربا و خەبات

ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بابە! جێژنم دەور هات

وەڵێ: کافرن و بێدین ئەمە تەنگەرە قوڕی ئایین
ئاسمانی [illegible] و [illegible] ئەو [illegible] دیم دەدات

ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بابە جێژنم دەور هات

ئەوان دەمەوا دڵشادن وەڵێ گوردی بێکارن
بۆ خۆشی ئەوە مزگانانە ئەم [illegible] لێ دەکات

ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بابە جێژنم دەور هات

وەڵێ: ترساو لەگەڵ گشتە وابیوەت [illegible] و [illegible]
کاتی [illegible] لە [illegible] ئەمە [illegible] قیبلەی ئاوات

ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بابە جێژنم دەور هات

ئەی بابە [illegible] دەگەین [illegible] دەرمانی بەڵێن
دووریان بۆ هات [illegible] بچێوە [illegible] و [illegible]

ئەم لام تات و ئەو لام تات
ئەی بابە! جێژنم دەور هات

شیوادی پوختەیی ١٣٥٩

٦/٢

پردی نەجات

ئـەوەی بـەرەو بوومەلێڵـی تاریک چـوون
لـە شـەوگاری ڕەشـکاریدا بـێ شـوێن بـوون
بـەڵام ئـەوەی گەلـی خۆیـان خۆشـدەوێ
دەڕۆن بـەرەو ئاسـۆ، بـەرەو ئاسـۆی ڕوون
** **
ئـەوەی کـە ورکـە خـۆری شـەرق و غەربـن
بـە ئاواتـن کـە خەڵکـی کوێـر و کـەڕ بـن
لـە هەناسـەی کـورد کـوژان بۆسـۆ بـێ
دیـدەی دایـان لـە هـەردوولاوە تـەڕ بـن
** **
لـە زنـدۆڵان خـزی بـوو مامـە ڕێـوی
بـەر نەبـۆوە هـەر جارێکـی لـە کێـوی
بـەڵام لەنێـو کووچـە و کۆڵانـی شـاران
هەرایـەک بـوو «سـەگ نەیدەناسـی خێـوی»
** **
باکـی نەبـوو دەکـوژی یاخـۆی دەمـرێ
گوێـی لـێ نەبـوو کـێ ماتـەم بـۆ کـێ دەگـرێ
فەرمانـدە هێـز هـەر ئەوەنـدەی لەسـەر بـوو
کارێـک نـەکا کـە کونـی ڕسـقیان لـێ بگـرێ
** **

هەر فەرماندێک کە تێکەڵاو بێ سیمی
حەرفێک بڵێ لە ئەلف تاکوو میمی
گەر بگاتە ئاسمانی حەوتەمین
ئیعدام دەکرێ وەک (ڕەحمانی کەریمی)

** **

تیرۆر، حەبس، شکەنجەت وەک (نازی) بێ
با دەگەڵ ئاییننامەش جیاوازی بێ
پێشمەگەی لاو ئەوەی دەویست لە ئێوە
ئابڕووی نەبەن سەددام لێ ناڕازی بێ

** **

پێم نەدەکوتی ڕۆڵەی کوردی بزانە
"لە پڕێکەوە بوونە کوڕێک گرانە"
گوێت نەدامێ کەوتییە شوێنی ئەوانە
ئەوان مەست و تۆش ڕێبواری شەوانە

** **

یەک لەسەرمان لە نێو بەفر ڕەق دەهات
یەک دەنێژرا لەچۆل بێ کفن و خەڵات
کەچی دەگەڵ ویزەی گوللێکی دەبیست
مامە ڕێوی لە حەوت کێوان هەڵدەهات

** **

ئەوەی دەیویست لەخۆی بدا ڕەنگی کورد
بە ئازادی شاد کا دڵی تەنگی کورد
بۆ قازانجی ئیمپریالیزمی زۆردار
لەنێوی برد بەجارێ فەرهەنگی کورد

** **

هەرچەن سەخی و بەنان و پیاو و مێرن
خەڵکی لادێ گشت بێسەواد و کوێرن
منداڵی وان چ فێر بوون ئەم چەند ساڵە
بەچکەی خۆیان بۆ خاریجە دەنێرن

** **

ئەوەی کە کوێستانی کوردی دەپاراست
ڕای دا ئاژەڵ بۆ لای دژمنی ناڕاست
کرمانجێکی کەماست و ڕوونی دەفرۆت
ئێستا وەختە بمرێ لە سوێی چۆڕێ ماست

** **

جاڕ و جڕە نەرمان و زەوی و زارمان
لەلادێ بۆ هاروێک وشکە زارمان
تەماشای کەن لەلادێیی بێکارە
ڕێی ڕێ داری بڕا مەیدانی شارمان

** **

زوو پێم گوتی لاشەڕی، کوا بەدفەڕی؟
فریوت خوارد بە قسەی درۆ دەرپەڕی
تۆ لە (پاین) لە نێو خوێندا دەگەوزی
داشا مەجید لەگەڵاڵەش تێپەڕی

** **

پێم نەدەکوتن ڕۆڵە پەیڕەوی هەستن
سادەن، لاون، پاکن، خاوەن مەبەستن
بەڵام بە قسەی ئەوانە پشت مەبەستن
گەورەکانیان ماڵپەرستن، داردەستن

** **

پێم نەدەکوتن قسەی وانە بێ تامە
دژمنی گەورەی کوردی کاک سەددامە
بۆخۆم دیتم کە مەهاباد دەسووتا
لەنێو گڕی ناپاڵمی ئەو زەلامە

** **

مەحکوومیان کرد لە ترسان و ناچاری
بۆمبارانی دێ و شاری کوردەواری
بەڵام دیتوو لەپاش ئەو فەرمایشتە
بەعسی کافر چی کرد بە پیرانشاری

** **

بە ناپاڵم هەڵنەستین خەو گرانین
دەگەڵ خەڵکی ئەم وڵاتە برانین
شوقمان بۆ خەڵکی بێ و بنمان تاریک بێ
ئیتر بەسە، ئینسانین، خۆ چرا نین

** **

کوانێ زێڕە ئەو سەددامە بێدینە
دڵی ڕەشە و پڕە لە ڕق و کینە
ئاگری شەڕ بەدەستی ئەو داگیرسا
خزمەتی وی بۆ کوردان پەڕۆی شینە

** **

قارەمانی قادسیە نامەردە
مرۆکوژە، دزە، ڕێگرە جەردە
خەڵکی عێراق نابێتە کۆیلە و بەردە
تێکڕا دەڵێ «دە بڕۆ بەرۆکم بەردە»

** **

نەت بیستووە چی کرد لە کوردی ئەو دیو
ئەو زۆر دارەی فاشیستەی مێشک ڕزیو
خاوەن شەرەف چلۆن بڕوای پێدەکا؟
مەگەر نۆکەری بکەن نەدیو و بدیو

** **

کورد ئێرانییە، نەشی دەویست قەت ئێران
خاکی بکرێ بەدەس بێگانە وێران
پێی خۆش نەبوو ببێتە کونە ڕێوی
کوردستانی ئازیزی لانەی شێری

** **

بەڵام چ بکەین جندۆکە دەستی وەشاند
دێوەزمە هات کۆڵەوەژی تێ وەژاند
جادووگەر هات جادووگری لێ نواند
هەڵ هەڵکەوت دوژمن سنووری پەڕاند

** **

کورد کوند نییە وێرانە بێ هێلانەی
تەنانەتی پووشی نەبێ وێرانەی
باش تێگەیشت کە نۆکەری بێگانەی
لە فەرانسە دانیشێ کوا لەوانەی؟

** **

ئەی منافق! ئەی لیبرالیستی ڕەوەک
ڕاوت دەنێن لەولا گەڕەک بە گەڕەک
هاتووی ژنی کوردی بکەی بەسەنگەر
هەک ڕووی ڕەش بێ کوردێ بەتۆی کەوی پەک

** **

کوردی زانا پێی هیچ نەبووی هەمیشە
باشی زانی کە نیتە ڕەگ و ڕیشە
بڕۆ لێرە بچۆ خزمەت ئاغای خۆت
تۆ هەڵ ناکەی لەو ڕژد و پلە و تیشە

** **

نەیهێشت بگەین بە ئاواتی چەن ساڵە
ئەو کمۆنیستە بێ دینە کرچ و کاڵە
لاپڕەسەن بوو ڕێگای لە خەڵکی ون کرد
ئەو مامۆستا چەپڕەوە دین بەتاڵە

** **

کورد دەزانێ ڕووگەی ئیسلامی پێشوو
ئەم قودسەیە کەوا ماوەیەک لە دەس چوو
بە قسەی ئیمام هەر بە وەحدەتی ئیسلام
سەهیۆنیزمی دەردەپەڕێ زوو بەزوو

** **

ڕۆڵەم دەوێ سەلاح الدینی کورد بێ
وا پەیڕەوی دین و ئایینی کورد بێ
دەستێک شیر و دەستێک قورئان بچتە پێش
تا پێشڕەوی دیسان ناسینی کورد بێ

** **

کورد دۆزیوە کە ڕێگای ڕاستی کامە
کورد تێگەیشت پردی نەجات ئیسلامە
کورد دەزانێ درۆزنە ئیستیکبار
چاوەنواڕی پەیامێکی ئیمامە

پەردی نەجات
-١-

ئەوەی بەرەو بووە لەغڵی تاریک چوون
لە شەوگاری ڕەشکاری داپۆشیت بوون
بەلام ئەوەی گەلی خۆیان خۆشئەوێ
دەڕۆن بەرەو ئاسۆ، بەرەو ئاسۆی ڕوون

× × ×

ئەوەی کە وەک گەوزی شەرق و غەربن
بە ئاواتن کە خەڵکی کوێر و کەڕ بێ
لە هەناسەی کوێرکوێراوان بێسۆز بێ
دیلەی دایان لە هەر دوو لاوە تەڕ بێ

× × ×

لە زنجیلان خزی بووە مامە ڕێوی
بەرەو نەبۆوە هەر جارێک لە کێوی —
بەلام لە نێو کووچە و کۆلانی شاران
هەر ئایەکی بووە سەگ نەیناسی خێوی

× × ×

باکی نەبوو دەکوژرێ یا خۆی دەمرێ
گوێی لێ نەبوو کێ ماتەم بۆ کێ دەگرێ
فەرماندە هێز هەر ئەوەندەی لە سەر بوو
کارێک نەکا کە کورسیەکەیان لێ بگرێ

× ××

هەر فەرماندێک کە تێکەڵاو بێ سیمی
~~[illegible]~~ بێ لە ئەلف تا کۆ میمی
هەرزیک
گەر بکاتە ئاسمانی هەوتەمین
ئیعدام دەکرێ وەک زرەحمانی کەریمی

ئیرج ، حەبس ، شەڵەخەت وەک (نازی) بێ
یا لەگەڵ ئایین ئاسەش جیاوازی بێ
بێشەرمەکانی لاو ئەوەی دەویست لە ئێوە
ئازادی نەبێ سەرمای لێدانی نازی بێ

× ××

پێم نەدەکوت رۆڵەی کوردی بزانە
« لە پێکەوە بوونە کوڕێک گرانە »
گوێت نەدای کەوتیتە شوێنی ئەوانە
ئەوان مەست و تۆش بێداری شەوانە

× × ×

یەکێ لە سەربان لە نێو بەفر رەق دەهات
یەکێ دەنێژرا لە چاڵ بێ کفن و خەڵات
کەچی دەگەڵ وێزەی گوللەکی دەبیست
ما نەوێی لە حەوت کێوان هەڵدەهات

× × ×

ئەوەی دەیویست ~~بەرزەوە بێ~~ دەنگی کورد ئەوەی دەیویست لەخۆی بدا رەنگی کورد
بە ئازادی شادکا دڵی تەنگی کورد
بۆ قازانجی ئیمپریالیزمی رۆژدار
لە نێوی برد بەجارێ فەرهەنگی کورد

× ×

هەرچی سەخی و بەنان و پیاو وێژن
نەنگی لادێ گشت بێسواد و کوێرن
منداڵی وان چ فێر بوون ئەم چەند ساڵە ؟
بەچکەی خۆیان بۆ خارجە دەنێرن

ئەوەی کە کوردستانی کوردی پاراست
رای دا ئاژەڵ بۆ لای دوژمنی ناراست
کرمانجێکی کە ماست و رۆنی دەفرۆت
ئێستا وەختە بمرێ لە سوێی چۆرتمات

× × ×

جاڕ و جڕە ئەرمان و زەوی و زارمان
لە لادێ بۆ هاوینێ وشکە زارمان
تەماشای کەن لە لادێ بێکارە
ڕێی ڕێ دارێ برا مەیدانی شاوان

× × ×

زوو بێم کوێ قسەی لاشەڕێ، کوا بوژێنێ؟
خەریوت خوارد بە قسەی درۆ دەرپەڕی
تۆ لە (پاین) لە نێو خوێن دا دەگەوزی
داشا مەجید لە لە لاوەش تی پەڕی

× × ×

بێم نە دەکوێ ڕۆڵە پەیرەوی هەستی
سارەن، لاون دایکی، خاوەن مەبەستی
بەلام بە قسەی ئەوانە پشت مەبەستی
گەورە کانتان ماڵپەرستن، وار دەستی

× × ×

بێم نە دەکوێ قسەی وانە بێ نامە
ڕۆژی گەورەی کوردی کاک سەردامە
بۆ خۆم دیتم کە مەهاباد دەسووتا
لە نێو گڕی ناپاڵمی ئەو زاڵمە

مەحکومیان کرد لە ترسان و ناچاری
بۆمبارانی دێ و شاری کوردەواری
بەڵام دیتوو لە پاش ئەو فەرمایشتە
بەعسی کافر چی کرد بە پیرانشاری

x x x

بە ناپاڵم هەڵئەستین ئەو گرانی
دەگەڵ خەڵکی ئەم وڵاتە برایین
شۆرشمان بۆ خەڵکی بێ و بریان تا یەکی بێ
تا ئیتر بەسە بێتانین، خۆ چرایین

x x x

کوانێ زێڕە ئەو سەردامە بێڵینە
دڵی رەشە و پڕە لە رق و کینە
[illegible] ئاگری شەڕی بە دەستی ئەو [illegible] داگیرسا
خزمەتی خۆی بۆ کوردان بەڕۆژی شینە

x x x

~~تیکۆشە~~
نامەردە
تارەمانی قادسیە نامەردە
مرۆ کوژە، دزە رێگرە جەردە
خەڵکی عێراق ئابێتە کۆیلەی بەردە
تێکڕا دەڵێن وە مرۆ بەرەو گۆڕ بەرێ

x x

ئەت نیشتووە [illegible] کرد لە کوردی ئەو دیو
ئەو زۆر دوورەی ناشیتەوە ... بڕیو
داوەرە شەرەف چلۆن بڕوای پێ دەکا؟
مەگەر لێرگەری لکۆن ئەدیو بڕیە

- ٥ -

کورد ئێرانیە ، نەشی دەوێت قەت ئێران
خاکی بگرێ بە دەس بێگانە وێران
بۆی خۆش نەبوو ببێتە کونە ڕێوی
کوردستانی ئازیزی لانی شێری

× ×

بەڵام چیبکەین جنەوکە دەستی وەشاند
دڕێوەزمە هات کوڵ وەشێری لێ وەژاند
جادووگەر هات جادووگەری لێ نواند
هەڵ ~~[illegible]~~ هەڵقەند دژمن سنووری پەڕاند

× × ×

کورد کونە نیە وێرانە بێ هێلانەی
ئەمانەی پووشی نەبێ ~~هە~~ وێرانەی
باشی تۆ گوێت کە تۆکەری بێگانەی
لە نەزانە دانیشی گوا لە وانەی ؟

× × ×

ئەی منافق ! ئەی لیبرالیستی ~~بەوکێ~~
ڕاوت ڕیفن لەولا گەپەک بە گەپەک
هاتووی تۆش کوردی بکەی بە سەگەر
هەرکە ڕووی ڕەش بێ کوردی بە تۆی کەوی بەگ

× × ×

کوردی زانا پێ هیچ نەبووی هەمیشە
باشی زانی کە ئێستە ڕەگ و ڕیشە
بەهیچ لێرە بچۆ خزمەت ئاغای خۆت
تۆ هەڵ ناکەی لەو ڕشد و بڵە وتیشە

نەهێشت گەمن بە ئاوارەیی چەن ساڵە
ئەو کۆمۆنیستە بێ دینە کرێ وکاڵە
لاپەرەستەن بوو ڕێگای لەخەڵکی ون کرد
ئەو مامۆستا چەپڕەوە دین بەتاڵە

x xx

کورد دەزانێ ڕەوگەی ئیسلامی پێشوو
ئەم قودسەیە کەوا ماوەیەک لەدەست چوو
بە قسەی ئیمام هەر بە دەمەوەی ئیمام ئیسلام
سەهیونیزی دەمر دەپەڕێ زوو بە زوو

x xx

ڕۆڵەم دەوێ سەلاح الدین کورد بێ
وا بە پەیڕەوی دین و ئایینی کورد بێ
دەستێک شیر و دەستێک قورئان بچێتە پێش
تا پێشڕەوی دیان ئاسینی کورد بێ ،

x x x x

کورد دۆزیوە کە ڕێگای ڕاستی کامە
کورد تێ گەیشت پردی نەجات ئیسلامە
کورد دەزانێ درۆزنە ئیستیعمار
چاوە نواڕێ بە یاریی ئیسلامە

٣/٦

پل نجات (١)

کسانیکه به سوی شامگاه تاریک ڕفتند
در شبهای سیاهکاری فرو ڕفتند
ولی آنانکه ملت خود ڕا دوست داشتند
"میروند بەسوی افق افق ڕوشن"(٢)

** **

کسانیکه ڕیزه خوار شرق و غرب بودند
آرزو داشتند مردم کر و کور باشند
از درون پسر کشتەگان بوی سوختگی بیاید
چشم مادران از هر دو طرف تر باشد(٣)

** **

در بیغولەها خزیده بود عمو ڕوباه
یکبار هم خودش از کوه پائین نیامد
ولی در میان کوی و برزن شهرها
غوغایی بود که «سگ صاحبش ڕا نمیشناخت»

** **

(١)- وەرگێڕانێکی دەقاودەقی تێکستەکەی پێشووە.
(٢)- از یک مصرع قبلی خودم اقتباس شده
(٣)- ایهام لطیفی دارد

باک نداشت که میکشد یا کشته میشود
گوش نمیداد چه کسی برای چه کسی ماتم میگیرد
فرماند هیز فقط این یک وظیفه داشت
خطایی نکند که سوراخ ڕوزی ایشان بسته شود

** **

هر فرماندهی سیمهایش قاطی شوند
از الف تا میم حرفی بزند
اگر به آسمان هفتم هم برود
اعدام میشود مانند "ڕحمان کریمی"(۱)

** **

ترور وحشت شکنجه‌ات بسان نازیها باشد
بگزار با آیینامه‌ات جور در نیاید (۲)
ای پشمرگ جوان فقط این ڕا از شما میخواهم
آبرویم ڕا پیش صدام نبرید که او از من ناراضی شود

****

به شما نمیگفتم فرزندان کرد مشکل است
از هیچ چیز به همه چیز برسید
گوش ندادید و به دنبال آنها ڕفتید
آنها مست و تۆ شب گرد شبانه بودید

****

یکی در میان برفها خشک میشد
یکی بی کفن در بیابانها به خاک سپرده میشد
ولی عمو ڕوباه چون صفیر گلوله‌ای می شنید
هفت کوه آن طرفتر فرار میکرد

(۱)- به قول قاسملو دیوانه شود "یعنی اطاعت کورکورانه نداشته باش."
(۲)- در آیین نامه شکنجه ممنوع است

****

کسیکه خود را برنگ کرد در آورده بود
با گرفتن آزادی دل کردها را شاد کنید
به نفع امپریالیسم مستکبر
به باد داد آداب و فرهنگی کردی را

****

کسیکه در برنامه داشت کوهستانها
و مراتع کردستان را حفظ کند
احشام و اغنام مارا به سوی دشمن راند
آن دامداری که ماست و روغن میفروخت
حالا خودش برای یک قاشق ماست جان میدهد(۱)

****

لم یزرع و بایر مانده زمینهای نرم و قابل کشت ما
در روستای برای یک خیار دهانمان خشک میشود
ملاحظه کنید از کثرت روستازادگان بیکار
در میدان شهرها راه برای راهرو نمانده است(۲)

****

خیلی زود به شما گفتم صلح طلبی بدجنس نیستی
فریب خوردی با شایعات دروغ در رفتی
تو در آن پایین در خون می طپیدید ولی
(داشامجید) از (گلاله) هم آنطرفتر رفت(۳)

****

(۱)- - ضرب المثل و بسیار دقیق و قدیم است.
(۲)- - ضرب المثل ساده کردی
(۳)- - اشاره به عزالدین و حرف مشهور اوست

نمیگفتم فرزندانم پیرو احساسات هستید
ساده، جوان، و صاحب عقیده و مرام هستید
ولی به حرف اینها گوش ندهید
رهبرهاتان مال پرستند مزدورند

****

نمیگفتم حرفهای اینها باور کردنی نیست
دشمن بسیار بزرگ کردها آقا صدام است
با چشم خود دیدم که مهاباد میسوخت(۱)
در میان شعله های ناپالم این غول

****

محکوم کردند از ترس مردم و ناچاری
بمباردمان روستا و شهرهای کردنشین را
ولی دیدید که بعد از این فرمایشات
بعثی کافر پیرانشهر را به چه روزی در آورد

****

اگر با صدای ناپالم بیدار نشوم خواب سنگینی داریم
و با مردم این کشور برادر نیستیم
روشنی ما به مردم برسد و
زیر پای خودمان تاریک باشد(۲)
دیگر کافی است ما انسانیم لامپا که نیستیم

****

(۱)- من از ارتفاعات ده خودمان شاید بهتر از هرکسی بهتر بمباردمان مهاباد را دیده باشم.
(۲)- ضرب المثل کردی و بجاست و ضمنا شاه بیت شعر

کجاست طلاست این صدام بیدین [1]
دلش سیاه و پر از قهر و کینه است
آتش جنگ به دست او افروخته شد
خدمت وی برای کردها لکه ننگ است

****

قهرمان قادسیه نامرد است
آدمکش، دزد، سارق مسلح و گردنه گیر است
مردم عراق بنده و برده نخواهد شد
همه میگویند ده برو گریبانم ڕا ڕهاکن[2]

****

نه شنیده اید چه جنایتی با کردهای آنسوی مرز کرد
آن ظالم، فاشیست، پوسیده مغز
کسیکه شرف داشه چطور به او باور خواهد کرد
مگر اینکه نوکری اورا بکنند نو
کیسه ها و تازه به دوران ڕسیده ها

****

کرد ایرانی است و هرگز نمیخواست که ایران
به دست بیگانه ویران و خراپ شود
نمیخواست به سوراخ ڕوباه مبدل شود
کردستان عزیز، کنام شیران

****

(۱)- اشاره به سرودی است که در عراق برای صدام به زبان کردی توسط بچه‌ها خوانده میشود و انصافا مورد استهزای کردهای حتی گمراه ایرانی است.

(۲)- اینهم اشاره به یک فولکلور قدیمی و مشهوری کردی است که در ڕادیو زیاد و به گوش میخورد و بسیار زیباست

ولی چکنیم جن زده شد[1]
غول آمد و آتش روشن کرد
ساحر آمد و ساحری را انداخت
دشمن با این حیله ها فرصت یافت و از مرز گذشت

****

کرد جغد نیست که لانه‌اش ویرانه باشد
حتی در لانه‌اش پلاش هم پیدا نشود
خوب فهمیده است که مزدور بیگانه هستید
در فرانسه نشسته باشید کجا
با این خرابه نشین ها هستید[2]

****

ای منافق ای لیبرالیست رموک
آنطرفها میتاراندند کو به کو
آمده‌اید زن کرد را سنگر خود قرار دهید
ده رویش سیاه باشد کردی که به شما اعتنا میکند

****

کرد فهمیده همیشه شمارا هیچ میدانسته
و میداند که در میان مردم پایه و رگ و ریشه ندارید
از اینجا برو برو نزد آقای خودت[3]
گذران برای شما سخت است
در این کوههای سر بفلک کشیده

****

---

(۱)- - سه مصرع اول از فولکوری عامیانه اقتباس شده و جالب است.
(۲)- - اشاره به بنی صدر خائین
(۳)- - اشاره به رجوی

نگذاشت برسیم به آرزوهای چند ساله مان
این کمونیست بیدین ناپخته و کال
گمراه کننده بود و مردم ڕا گمراه کرد
آن «مامۆستا»ی چپ ڕو و باطل دین [1]

****

کرد میداند قبله مسلمانان اولیه
همین قدس بود که مدتی است از دست ڕفته
به فرمایش امام تنها با وحدت اسلام
صهیونیزم تار ومار میشود زود به زود

****

فرزندی میخواهم صلاح الدین کرد باشد[2]
مانند او پیرو دین وآیین کرد باشد
با دستی شمشیر و با دست دیگر قرآن جلو برود
تا پیشرو باز شناختن دوباره کرد باشد

****

کرد پیدا کرد ڕاه ڕاستین کدام است
کرد فهمد پل نجات اسلام است
کرد میداند استکبار دروغگوست
منتظر یک پیام امام است

(۱)- - عزالدین و کومله
(۲)- - ایهام. اشاره به فرزند خودم است که صلاح الدین نام دارد.

-۱-

پل نجات

کسانیکه به سوی شامگاه تاریک برفتند
در شبهای سیاه بیکاری فرو رفتند
ولی آنانکه ملت خود را دوست داشتند
«میروند به سوی افق افق روشن» = از یک مصرع قبلی خودم اقتباس شده

×××

کسانیکه ریزه‌خوار شرق و غرب بودند
آرزو داشتند مردم کر و کور باشند
~~ولی آنانکه~~
از درون پیرکشتگان بوی شگفتگی بیاید
چشم بامدادان از هر دو طرف تر باشد = ایهام لطیفی دارد،

×××

در بیغوله‌ای خزیده بود همچو روباه
یکبار هم خورش از کوه پایین نیامد
ولی در میان کوی و برزن شهرها
غوغایی بود که دست صاحبش را نمیشناخت»

×××

باک نداشت که شکسته یا کشته میشود
گوش نمیداد چه کسی برای چه کسی ماتم میگیرد
فرمانده هیز فقط این یک وظیفه داشت
خطایی نکند که سوراخ روزی اشیان بسته شود

×××

هر فرماندهی سپاهیش قاطی شوند = به قول تاجیکها دیوانه شوند؛ یعنی اطاعت کورکورانه نموده باشند
از الف تا میم حرفی نزنند
اگر به آسمان هفتم هم برود
اعدام میشود مانند رهبر کری

ترور وحشت شکنجه است بان نازیبا باشد
بگذار با آشنامه ات جوهر در بیاید - [illegible]
ای پیشمرگ جوان فقط این را از شما میخواهم
~~کاری بکنید صدام رژیم~~
آبرویم را پیش صدام نبرید که او از من ناراضی شود.

xxx

به شما نمیگفتم فرزندان کرد تشکیلات
در هیچ چیز به همه چیز برسید
گوش ندادید و به دنبال آنها رفتید
آنها مست و ترشب گرو شبانه بودید

xxx

یکی در میان برف ها خشک میشد
یکی می گفت در بیابانها به خاک سپرده شد
دل پدر و مادر چون صفیر گلوله ای می شنید
سمت کوه آن طرفتر فرار میکرد.
کسی که خود را ترتیب کرده و در آن جا رها بود

xxx

کسی که میخواست آزادی کرد را [illegible]
با گرفتن آزادی دل کردها را شاد کند
به نفع امپریالیسم مستکبر
به باد داد آداب و فرهنگ کردی را!

آنکه روزی در برنامه داشت کوهستانها و مراتع کردستان را کند

احشام و اغنام ما را به سوی دشمن راند

آن دامداری که ماست و روغن میفروخت

حالا خودش برای یک قاشق ماست جان میدهد ، = (ضرب‌المثل و ادبیات روستایی)

XXX

لم یزرع و بایر مانده زمینهای نرم و قابل کشت ما

در روستا برای یک خیار دهانمان خشک میشود

ملاحظه کنید از روستازادگان گرسنه بیکار ، (ضرب‌المثل ساده کردی)

در میدان شهرها راه برای راهرو نمانده است

XXX

خیلی زود - تا گفتم صلح طلبی جنس نیستی

فریب خوردی با شایعات دروغ در رفتی

تو در آن پایین در خون می طپیدید ولی

(داش مجید) حنفیه و از [illegible] هم آنطرفتر رفت (اشاره به عزاداری و خودزنی)

XXX

میگفتم فرزندانم پیرو احساسات هستید

ساده ، جوان و صاحب عقیده و مرام نه هستید

ولی - حرف اینها گوش نه دهید

رهبرانتان مال پرستند مزدورند

XXX

میگفتم حرفهای اینها باور کردنی نیست ،

~~[illegible]~~

دشمن جنگ بسیار بزرگ کرده آتا صدام است

با چشم خود دیدم که مهاباد میسوخت

در میان شعله‌های ناپالم این غول

من از ارتفاعات ده حوزیان شاید بهتر از هر کسی بهتر عیان سوختن مهاباد را دیده‌ام ،

محکم کردند از ترس مردم و ناچاری
همبارزان روستا و شهرای کردستان را
ولی دیدید که بعد از این فعالیات
بعثی کافر [illegible] به چه روزی درآورد،
پیرانشهر را

× × × ×

گر با صدای نالهام بیدار نشوم خواب سنگینی دارم
و با مردم این کشور برادر نیستیم
مروشی ما به مردم برسد و زیر پای خودمان تاریک باشد — [illegible]
رنگ کاغذ است ما انسانیم لالها که نیستیم

× ×××

گویا است طولانی است این صدام بیعقله — [illegible]
ولش سیاه و پر از قهر و کینه است
آتش جنگ به دست او افروخته شد
خودش دوری برای کرد ننگ است

××××

قربان نادیده نامرده
آدمکش، دزد، سارق طمع و گردنه گیر است
مردم عراق بنده و برده نخواهند شد
همه میگویند ده برو گریبانم را رها کن. [illegible]

×××

نمیدانم شنیده‌اید چه جنایتی با کردهای آشوری مرز کرد
آن ظالم، نافیت، پرسیده فقر
کسیکه شرف داشت چطور به او باور خواهم کرد
مگر اینکه نوکران او را بکشند نوکران آواره به دوران رسیده

کرد ایرانی است و هرگز نمیخواست که ایران
بدست بیگانه ویران و خراب شود
نمیخواست به سواخ روباه مبدل شود
کردستان عزیز، کنام شیران

× × ×

ولی چکنیم چنین زده شده
غول آمد و آتش روشن کرد
ساحر آمد و ساحری راه انداخت
دشمن با این حیله فرصت یافت واز فرزند گرفت

[illegible]

× × ×

کرد خفه شده است که هم لانه اش ویرانه باشد
حتی در لانه اش پلاس هم پیدا نشود
خوب فهمیده است که مزدور بیگانه هستید
در فواند نشسته باشید که با این خرابیتان آهستید.

اشاره به [illegible] قاضی

× × ×

ای منافق ای لیبرالیست دروغ
آنطرفها سیاه اند کو؟ به کو
آمده اید زن کرد را سنگر خود قرار دهید
نه - روشنی سیاه باشد کردی که به شما اعتنا میکنند.

× × ×

کرد فهمیده همیشه شما را هیچ میدانسته
و میداند که دستهایتان مردم را به جنگ وا میدارید
از اینجا برو برو نزد آقای خودت. = اشاره به رهبری
گذران برای شما سخت است در این کوههای سر به فلک کشیده

هو

نگذاشت برسیم به آرزوای چندساله مان
این کمونیست بیدین تا بجنگ وکال
گمراه کننده بود و مردم را گمراه کرد
آن (اماموستا) ای چپ رو و باطل دین — (عزالدین [illegible])

× × ×

کرد میداند قبله مسلمانان اولیه
همین قدس بود که مدتی است از دست رفته
به فرمایش امام تنها با وحدت اسلام
صهیونیزم تار و مار میشود زود به زود

× × ×

فرزندی میخواهم صلاح الدین کرد باشد،
مانند او پیرو دین و آیین کرد باشد،
با دستی شمشیر و با دست دیگر قرآن جلو برود
تا پیشرو بازشناختن دوباره کرد باشد،

(اشاره به فرزند خودم است که والاجاه، با صلاح الدین نام دارد،)

× × ×

کرد پیدا کرد راه راستین کدام است؟
کرد فهمید پل نجات اسلام است؟
کرد میداند استکبار دروغگو است
منتظر [illegible] پیام امام است،

٤/٦

بۆ پێشەوە

شـیرت لـە کالان دەرکێشـە   قورئـان بگـرە بەدەسـتەوە
بـە ئازایـی، بـە وریایـی   بـە ئیمـان و مەبەسـتەوە
وەک بـاب و باپیرانـی خـۆت   دە ڕاپـەڕە دە هەسـتەوە
ڕۆڵـەی سـەلاح الدینی کـورد   بـۆ پێشـەوە بـۆ پێشـەوە
قودسـی ئازیـز لـە چەنگاڵـی   سـەهۆنیزم دەرکێشـەوە

*** **

شـەیتانی گـەورە هیچ نییـە   چـی پـێ دەکرێ شـەیتانۆکە
تـۆ لەسـەر پێیـان ڕاوەسـتی   ئەفلـەق بـێ شـک لەسـەر چۆکـە
خەنجـەر لـە بـرکان بگێـڕە   نێـزە لـە چـاوان ڕۆکـە
ڕۆڵـەی سـەلاح الدینی کـورد   بـۆ پێشـەوە بـۆ پێشـەوە
قودسـی ئازیـز لـە چەنگاڵی   سـەهیونیزم دەرکێشـەوە

***

باکت نەبێ لـە ملهـوڕ و   لـە زۆردارە بێـدینەکان
ترسـت نەبێ لـە لەمپـەر و   لـە سـەنگەر و کەمینـەکان
بگـرە نیشـان لـە مێشـکەلان   لەسـەر دڵان لـە سـینەکان
ڕۆڵـەی سـەلاحە الدینی کـورد   بـۆ پێشـەوە بـۆ پێشـەوە
قودسـی ئازیـز لـە چەنگاڵی   سـەهیونیزم دەرکێشـەوە

تۆ بێنیشەوە

شۆڕت لە کالان دەرکێشە، قوربان گەرە بە دەستەوە
بە ئازایی، بە وریایی، بە ئیمان و مەبەستەوە
وەک باب و باپیرانی خۆت، دەزانە دە هەستەوە
رۆڵەی سەلاحەددینی کورد تۆ هێنیشەوە تۆ بێنیشەوە
قودسی ئازیز لە چنگاڵی سەهیونیزم دەرکێشەوە

مەشقانی گەورە هیچ نییە، هیچی بێ دەرهێنی تیا نەکە
تۆ لە سەر ڕێی باوەڕ وەستی، لە ملوقی بێ شک لە سەر ڕەوەکە
لە نجمەر لەو گیان ببڕەوە، دڵنیابە تیاوان ڕۆڵە
رۆڵەی سەلاحەددینی کورد، تۆ هێنیشەوە تۆ بێنیشەوە
قودسی ئازیز لە چنگاڵی سەهیونیزم دەرکێشەوە

بابەت نەبێ لە هەڵ هەوری، لە زۆرداری بێ دینەکان
ترست نەبێ لە لەشکری رەولە سەنگەری گەمینەکان
گەردنیان لە شکەم ماڵان، لە سەر دڵان لە سینەکان

رۆڵەی سەلاحەددینی کورد، تۆ هێنیشەوە تۆ بێنیشەوە
قودسی ئازیز لە چنگاڵی سەهیونیزم دەرکێشەوە

٥/٦
ئەلبوومی وێنەکان

عەبدوڵلا پەشێو- وێنەکێشانی
جەعفەری قازی

شێرکۆ بێکەس - وێنەکێشانی
جەعفەری قازی

(٧)

یادی هێمن

(٧)

یادی هێمن

لە یادی ساڵوەگەڕی کۆچی دوایی هێمندا، لە ڕێکەوتی (٢٠٠٩/٤/١٨) کەوا ساڵرۆژی کۆچی دوایی و ماڵئاوایی یەکجارەکی هێمنە، بنکەی ئەدەبی و ڕووناکبیری گەلاوێژ/ لقی ڕانیە کۆڕ و سیمنارێکیان لەو بۆنەیەدا ڕێکخستبوو. کاک عومەری حاجی برایم بەرپرسی بنکەی گەلاوێژ بوو لەو دەڤەرە. ئەو خۆی هەم هاوڕێ و هەمیش خوێندکاری خۆمان بوو لە قۆناغی کۆتایی بەشی کوردیی زانکۆی کۆیە. ناوبراو پێی لەسەر ئەوە دادەگرت کەوا بەندە لەو بۆنەیەدا، جگە لە بەشداریکردن وەکو میوان لەو کۆڕ و سیمنیارەدا لە ڕیزی میوانانی دیکەدا لە وێنەی، مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن زادە، د. شوکریە ڕەسووڵ، مامۆستا زیاد حەمەدەمین و.. لە پاڵ خەڵکانێکی زۆری تریش لە نووسەر و ڕووناکبیر و عاشقانی شیعر و ئەدەب و بەرهەمی هێمن کەوا ئامادەی کۆڕەکە بوون. پێویست بوو بەو حیسابەی بەندە کۆمەڵێک نووسین و لێکۆڵینەوە وکاری زانستیم لەبارەی هێمنەوە ئەنجامداوە، ئەوا بابەتێکیش ئامادە و پێشکەش بکەم لەو بۆنەیەدا.

لەوبارەیـەوە خـۆم سەرپشـک کـرام کـەوا چیـم پـێ بـاش بـوو، یاخـود چیـم بـەدڵ بـوو ئـەوا ئـەو بابەتـە هەڵبژێـرم.

دیـارە بـۆ کـۆڕ و سـیمیناریکی لـەو جـۆرە و لـە بۆنەیەکـی لـەم شـێوەیەدا، وا چـاوەڕوان دەکـرا، یاخـود هـەر دەبـوو بابەتێـک پێشـکەش بکـەم لـە دەوری شـیعر و شـاعیری هێمنـدا بخولێتـەوە. یـا ئەوەتـا بـە پەیوەنـدی لەگـەڵ ئەزموونـی شـاعیری ناوبـراودا مەسـەلەکانی ئاوارەیـی و غوربـەت و ژیـان و خەباتـی بێنمەگـۆڕێ. بـەڵام مـن دوور لـە چاوەڕوانـی و مەزەنـدەی هەمـووان، هاتـم کۆمەڵێـک قسـەی خـۆش و مەسـەلە و بەسـەرهاتی مامۆسـتا هێمنـم کۆکـردەوە و لـەو ڕۆژەدا لـە بەرامبـەر دانیشـتووان و ئامادەبووانـی هۆڵەکـە، کـە جمـەی دەهـات لـە هەمـوو جـۆرە خەڵـک و تەمەنێـک، هـەر لـە دەستپێکیشـەوە پێـم ڕاگەیانـدن کـە نـە مـن باسـی شـیعرتان بـۆ دەکـەم و لـە هەواڵـی شـاعیری هێمـن، بەڵکـو کۆمەڵێـک قسـەی خـۆش و نەقـڵ و نەزیلـەی سـەرهاتی مامۆسـتا هێمنتـان بـۆ دەگێڕمـەوە!

لـە ئەنجامـدا بـوو بـە مایـەی خۆشـی و کەیـف و شـادییەکی بـێ ئەندازە لـەلای ئامادەبـووان و کـە تـا ماوەیەکـی درێـژ دۆسـت و هـاوڕێ و برادەرەکانـم هـەر دەیـان گـوت و دەیـان گێڕایـەوە.

لێـرەدا دەقـی بابەتەکـە وەک ئـەوەی ئـەوێ ڕۆژێ و بـۆ ئـەو بۆنەیـە ئامـادە کرابـوو، بـۆ زاخـاوی مێشـکی خوێنەرانـی خۆشـەویست و هێمـن دۆسـتان دێنینـەوە، بـەو ئومێـدەی مایـەی شـادی و ڕەزامەندیتـان بێـت.

١/٧

هەندێ نەقل و نەزیلە و یادگاری خۆشی مامۆستا هێمن

مامۆستا هێمن لە پاڵ شیعر و شاعیری پیاوێکی ڕۆح سووک و قسە خۆش و مەجلیس ئاوەدان بوو، کاک کەریمی حیسامی ڕەحمەتی دەڵێ: جاری وا هەبوو دوو سەعات هەموومان بە قسە خۆشەکانی ئەو دەگەشاینەوە و خەم و خەیاڵی ئاوارەیی و تەنانەت بیری سیاسیشمان وەلاوە دەنا، لەم دەرفەتەدا لە خزمەت بەڕێزان ڕێگە بەخۆم دەدەم هەندێک نەقل و نەزیلە و یادگاری خۆشی مامۆستا هێمنی نەمرتان پێشکەش بکەم.

* نەقل و نەزیلەکانم بەپێی مێژوو لە کۆنەوە بۆ تازە ڕیز کردوون:

مامۆستا هێمن خۆی دەگێڕێتەوە و دەڵێ:

لە سەردەمی کۆمارە ساوایەکەماندا من و هەژار شەو و ڕۆژ پێکەوە بووین، تا وای لێهاتبوو هەندێ کەس لێکی نەدەکردینەوە، زۆر هۆگری یەک بووین، واش دەبوو جار جار (دەنگ لە یەکتر

بگۆڕین!) (١) دۆستایەتی و ڕەفاقەتی ئەوانەشی دەبێ! جارێکی نازانم لەسەرچی بوو پێکەوە قسەمان نەدەکرد، پێشەوای نەمر پێی زانی و هەردووکمانی بانگ کردە ژوورەکەی خۆی هێندێکی ئامۆژگاری کردین، ئەوجا گوتی: ئەرێ قوندەر و کەچەڵینە ئەوە چ بووە؟

هێمن دەڵێ: بێ سێ و دوو کڵاوەکەم لەسەری خۆم هەڵگرت و گوتم قوربان ئەمن کەچەڵەکەم!

* کاک ئەحمەدی قازی دەڵێ: لە ساڵانی ناوەڕاستی شێستەکان ئەمن گیرابووم و دەزیندانی دابووم. ئەو حەلە مامۆستا هێمن لە مەهابادێ دووکانی تەڕاحی هەبوو (تەڕاح ئەو کەسەیە دەغڵ و دان دەکڕێ و دەفرۆشێ) خۆی بەو کارەی سەرقاڵ کردبوو. لەو مناسەبەتەدا تاکە شیعرێکی نووسیبوو، دۆستان لە مولاقاتی زیندانیاندا بۆیان گێڕامەوە، هێمن لە شیعرەکەیدا دەڵێ:

گرتنی ئەحمەد جەرگی بڕیم هەی دەودەزگا و دوکانەی ڕیم

(دەزگا و دوکان) تەوریەیە، واتە (پۆشین)ی تێدا هەیە، لە مەعنای یەکەم و نزیکی مەبەستی دوکان و کاسبییەکەی خۆیەتی، لە مەعنای دووەمیش مەبەست (دام و دەزگای پەهلەوی)یە.

شێخ ڕەزا، شاعیری شەکەرباز لەو مەیدانەدا دێرە شیعرێکی نێوداری هەیە کە دەڵێ:

بۆ کەرێ ئیعلانی حەربی کرد لەگەڵمان شێخ حەسەن
سەیری کەن یاران چ گۆبەندێکی گێڕا ئەو کەرە

(ئەو کەرە) هەم بۆ کەرەکەیە، کە جەنگ و دەعوای لەسەر قەڵماوە، هەم بۆ (شێخ حەسەن)ە.

* هەر دەو ساڵانەدا پێش ئەوەی مامۆستا هێمن بپەڕێتەوە بۆ کوردستانی عێراق، نەقڵێکی بەمەزە و خۆش لە مامۆستا دەگێڕنەوە

---

(١)- واتە نێوانمان تێک بچێ و قسان دەگەڵ یەکتر نەکەین، (ع.د)

و دەڵێـن:
سـاڵێکی ئەمنیـە و ژانـدرم بەشـیلاناوێ وەردەبـن. مامۆسـتا هێمـن ناچار پەنا دەباتە ماڵێکی تا خۆی بشارێتەوە. ئەز قەزا جگە لە ژنی بەرماڵەکە کەس لە ماڵی نابێ، ژنەکە لە مەسەلەکە دەگا دەستبەجێ مامۆستا هێمن دە دەستە نوێنیدا دەپێچێ و لەسەر پێرکی نوێنان ڕایدەخا و خۆشی سمتی بەلای سەری هێمنەوە دەنووسێنێ و وردە وردە دەست بە تەشی ڕستنێ دەکا.
ژاندرمەکان کە دەڕۆن و هیچ نادۆزنەوە، هێمن لەناو نوێنان دێتە دەرێ و بە ژنەکە دەڵێ (کچێ خودام بە گژدا کردی خۆ ئەگەر ئەوانیش بیانگرتبام هەر ئەوەندەیان جەزرەبە دەدام، ئەتۆ نەدەکرا قوونت وەلای خوارەوەم بدەی؟)
* مامۆستا هێمن دەڵێ ڕۆژێکی لە بەغدایە لەو کۆڕی زانیاریە دانیشتبووین جەماعەت زۆر بوون، من بووم، هەژار بوو، عەبدولرەزاق بیمار و مەحمود زامدار و چەند کەسی دیکەش لەو زامدار و بیمار و بریندارانە لەوێ بوون. مەحمود زامدار کەرنامەکەی بەدەستەوە گرت تا هەندێکمان بۆ بخوێنێتەوە. هەر کە دەستی پێکرد ئەوەل قسەی ئەوە بوو گوتی: کەر گیانلەبەرێکی هێمنە!! بوو بە پێکەنین. هێمن دەڵێ: گوتم هەی ڕووت ڕەش بێ، ئەوە لەبۆ ناڵێی هەژارە، بیمارە، زامدارە، بۆ دەڵێی هێمنە!.
* کەریمی حیسامی دەڵێ: دەگەڵ هێمن چووینە کۆڕی زانیاری، چووینە لای مەلا شوکر لە ژوورەکەی خۆی، ئەمن پۆشتە و پەرداخ و ئەفەندی، هێمن بە کراس و شاڵوارێک شڕو وڕ و ڕووت و ڕەجاڵ. مەلا شوکر میوانی هەبوو، دکتۆر ئاوەڕحمانی حاجی مارف بوو کە تازە لە وڵاتی سۆڤیەت گەڕابۆوە، کە چووینە ژوور مەلا شوکر ئێمەی بە میوانەکە ناساند، ڕووی لە میوانەکەی کرد و گوتی: ئەوە کاک

کەریمی حیسامییە، ئەوەش کاک هێمنی شاعیرە. دکتۆر ئاورەحمان لێی تێکچوو وای زانی من هێمنم.

ڕووی دە من کرد و دەیگوت: زۆر دەمێک بوو بە ئاوات بووم چاوم پێت بکەویێ، شێعرەکانتم خوێندۆتەوە، هەر بژی، نازانم چی و چی و زۆری تاریف کردم، نزیکەی چارەکە سەعاتێک لێی نەدەبڕییەوە. منیش تەنیا (بەڵێ)یەکم بۆ دەگوت و سەرم ڕادەوەشاند، هێمنیش لەولا لە حەیفان پیشی دەخواردەوە و سیغاری دەکێشان، مەلا شوکریش بزە گرتبووی، پاشان کابرا هەستاو ڕۆیشت. هێمن ڕاست بۆوە و بە تورەیی ڕووی کردە مەلا شوکر! ئەوەتا ئەوە دکتۆرەکەتانە، ئەتو پێت گوت ئەوە هێمنە، کەچی ئەو کاک کەریمی سوئال پێچ کرد!

مەلا شوکریش گوتی: ناحەقی نییە، ئەو پێیوایە خاوەنی ئەو شیعرانە دەبێ وەک کاک کەریم پاک و خاوێن و وە ئینسانان بچێ، ئەو چووزانی هێمن وەکو پەڕۆکۆن تولاوەتەوە.

* کاک کەریم دەڵێ:

جارێک چووبووینە کۆیە، مامۆستا مەجید ئاسنگەر بۆ کەبابخانەیەک بانگهێشتی کردبووین. تازە هێمن شیعری ناڵەی جودایی بڵاوکردبۆوە و دەنگی دابۆوەوە. لاوەکانی کۆیە زانیبوویان هێمن هاتۆتە کۆیەو وا لەو کەبابخانەیە، کوڕێکی گەنج وەژوورکەوت و ڕاست هات و دەستی لەدەستی من ناو گوتی: مامۆستا گیان بە دیتنت سەرفرازم، ئەوشۆ لەگەڵ چەند برادەر هەر ناڵەی جوداییمان خوێندۆتەوە، هاتم بزانم جەنابت تەشریفت لە کوێ دەبێ هەتا بێینە لات و برێک قسەمان بۆ بکەیت.

دەڵێ منیش گوتم: زۆر سوپاس ئێمە هەر ئێستا سەفەر دەکەین، با بۆ جارێکی دیکە بێت.

کوڕەکە ڕۆیشت، گەلێک پێکەنین، مامۆستا هێمن گوتی: کوڕە وەڵڵا

چاک چاکت کرد، وانەبا تووشی قسان ببام کەباب ئەوەندە نەدەما!

* هەر دیسان کاک کەریم دەگێڕێتەوە و دەڵێ: هاوینەو لە بەغداین و چەقەی نیوەڕۆیە و گەرما چل دەرەجەیە.

کاک حەمەدەمینی سیراجی خێزانەکەی خەڵقی سولێمانی بوو. خەبەریان دامێ کەوا خێزانەکەی لە خەستەخانە منالێکیان بە مردوویی بووە.

گوتم مامۆستا هێمن نەچین بزانین چی لێ دەکەن و لە کێی دەشارنەوە.

گوتی: بەراستیتە، ئێستا گەیوەتەوە سولێمانی.

گوتم: سلێمانی چی بابە، لێرە لە بەغدایی بە مردویی بووە.

گوتی: قەی ناکا، دایکی خەڵکی سولێمانییە لە گردی سەیوان نەبێ نایننێژن!

* کاک سلێمانی چیرە (هێرش) دەگێڕێتەوە:

ساڵی ١٩٧٩ کە هەواڵی گەڕانەوەی مامۆستا هێمن دەگاتە سابلاغ، بەیانییەکەی حەشاماتێکی زۆری خەڵک بە پیریەوە دەچن و ڕوو لە جادەی مەهاباد- سەردەشت دەکەن تاوەکو (بەیتاس)، کە لە ١٠ کیلۆمەتری جادەی مەهاباد و سەردەشتە. وەختایەک لە دوای نیوەڕۆ مامۆستا هێمن دەگا دەبێتە هەراوهۆریا و تەپ و تۆز و غەڵبەغەڵب هۆڕنی ماشێنیان ڕۆژە ڕێیەک دەڕۆیی. لاوان هەر لە حەوارا دەیقۆزنەوە لەسەر قەلاندۆشی خۆیان دەیگێڕن و ئەو شیعرەی دەڵێنەوە:

تا بمێنێ نووری چاو و هێزی پێم

دێم و دێم و دێم و دێم و دێم و دێم

دەنگ و هەرایەک بوو کەس ئاگای لەکەس نەبوو، هێمنیش لێکدا لێکدا فرمێسکی بەچاواندا دەهاتنە خوارێ یەک دەیگوت: بژی شاعیری میللی، یەکی دەیگوت: بژی بولبولی کوردستان... لەو کاتەدا یەکێک بە

دەنگێکی بەرز (ڕەحمانی ڕەشید ئاغای) هاواری کرد! مامۆستا گیان وەرە سواربە درەنگە. مامۆستا هێمنیش لەسەرشان و ملی لاوەکاندا دەسووڕایەوە. جواب دەداتەوە و دەڵێ: ئەگەر پەلەم لێ نەکەن سواری هەمووتان دەبم!

* دەڵێن مامۆستا هەم لە ژووری کارەکەی لە دەفتەری حیزب و هەم لە ماڵەوەش زۆر شپرزەو بێ سەروبەرە بووە. گوایە ئەو مێزەی ئەو لەسەری دەنووسی لە ژووری کارەکەی کە هی ماڵی پیاوێکی دەوڵەمەندی سەردەمی شاهنشاهی بووە، زۆر گران قیمەت بووە، لەداری گوێز دروستکرابوو، کەچی لەبەر ئاگر و قنچکە جغارەی هێمن هەمووی پەڵە پەڵە و ڕەش داگەڕابوو سووتا بوو.

لەماڵەوەش خراپتر، گۆیا ژووری دانشتنەکەی وەها شپرزە دەکرد کە ئایشەخانی خێزانیشی لە دەستی وەزاڵە دەکەوت. کراس و پشتێند و گۆڕەوی لەلایەک دەکەوت، کتێب و کوتە کاغەز و قونچکە جغارە لەلایەکی دی. جارێکی زۆر لە لینگە گۆرەوییەکەی دەگەڕێ نایدۆزێتەوە. تۆ مەڵێ وەختانێک کتێبی دەخوێنێتەوە، بۆ ئەوەی لاپەڕەکەی نیشانە کردبێ لینگە گۆرەوییەکی لە نێودا داناوە. دایە خانمی خێزانی شێخ زادەیەک بوو وەکو مەڕی خودای بوو، بەڵام کاتێک دڵی لە کچ و ژنانی دەرو جیرانان ئیشابا، تاڵترین تووک و نزای ئەوە بوو کە دەیگوت:

یاڕەبی بە دەردی ژنە شاعیری چن.

* کاک کەریم دەڵێ، لەپاک و تەمیزی بنی پێی مامۆستا هێمن وەک عارەبی دەشتێ بوو، بستێک قرێژی پێوە بووە.

مامۆستا عەبدوللای حەسەن زادە لەو بارەوە هەر جار دەیگوت: ئەگەر قین و لە کەسێک هەستا ئەوەندە بەسە بڵێن: بەری پێی هێمن بە گۆڕی بابی...!

* دەڵێن (قاڵەمەڕە) زۆر جاران دەچووە سەردانی مامۆستا هێمن لەدەفتەری حیزب لە سابڵاغ. ششماڵی بۆ لێدەدا و ئەویش گوێی لێ ڕادەگرت.

دانی ئێوارانێک هێمن و مەلا جەلالی ڕەحمەتی و فەتاحی ئەمیری، گوێ لە (قاڵەمەڕە)ی دەگرن کە لە ژوورەکەی مامۆستا بە شمشاڵەکەی (هەوای ئایشەگوڵ)ی بۆ لێ دەدان.

لەو دەمە دکتۆر قاسملو وەژوور دەکەوێ و بە توڕەیی دەڵێ: ئەرێ خۆ ئێرە نەبۆتە ئێستگەی ڕادیۆ! هێمنیش لەسەرەخۆ دەڵێ: ئەرێ خۆ بابم دوکتۆر ئەتوو ئەگەر ڕۆژانە یەک دوو کچە خەبەرنیگاری تاس و لووس و نەرم و نۆڵت نەیەتە لای دڵت ئۆقرە ناگرێ و سیاسەتت پێ ناکرێ! ئەتو ئەو قالەمەڕەیشمان پێ ڕەوا نابینی؟!

* کاک ئەحمەدی قازی دەڵێ: کابرایەک دەفتەرێکی زەلامی دەبن هەنگڵی دەنا و دەهاتە ژووری کارەکەی هێمن و لێی دادەنیشت. گۆیا کابرا شاعیرە و ئەوەش دەفتەری شیعرەکانییەتی، هاتووە تا وەکو هێمن بۆی سەیری شیعرەکان بکا و نەزەری لەسەر بدا و بزانێ چۆنن چۆن نینە. هێمنیش دەرفەتی نەبوو.. بۆیە کابرا دوو سێ ڕۆژان هەتا دەوامی دایەرە تەواو دەبوو بە دیار هێمنەوە هەڵدەکوڕما.. ڕۆژێکیان هێمن دەفتەرە بۆرەی لە کابرای وەرگرت و گوتی بڕۆ سبیحەینێ وەرە دەفتەرەکەت وەربگرەوە. کە کابرا ڕۆیشت گوتی ئاتوخوا ئەحمەد بڕۆ دیوێکی چۆل و تەماشایەکی ئەو شیعرانەی ئەو پیاوە بکە بزانە چۆنن. کاک ئەحمەد دەڵێ: منیش دەفتەرکەم وەرگرت و چوومە دیوێکی دی. سەیرم کرد دەیبینم شیعری چی وێرانن. لە ئاخری شیعرەکان و لەسەر پەڕێکی مەلاحەزەیەکم بۆ نووسی.

بەیانی کابرا هات، هێمن گوتی: ئەحمەد سەیرت کردن، گوتم بەڵێ، لە ئاخیری ملاحەزەشم بۆ نووسیوە. گوتی: دەباشە وێیدەوە. وەڵا

دەفتەرکەم دایەوە کابراو، کابراش لە بن هەنگڵی ناو ڕۆیشت. پاشی چەند ڕۆژان هێمن گوتی: ئەریّ ئەحمەد خۆ شاعیری برادەرمان هەر بەجاریّ بزر بوو، نەهاتەوە لامان. گوتم قوربان وەڵڵا دیارە ملاحەزەکەی خوێندۆتەوە بۆیە نەهاتۆتەوە. گوتی: ئادەی پێم بڵێ ملاحەزەی چت بۆ نووسیوە؟ گوتم قوربان وەللا بۆم نووسیبوو:

شیعرێک ئەگەر نەبزێویّ بیرو هستی من
دەک دە قوونێی نێن هەزار جار...من
هەر کەسیّ شاعیر نەبیّ و شیعران بڵیّ
گووی بخواتن باشترە، هێمن دەڵیّ

٥/٦
ئەلبوومی وێنەکان

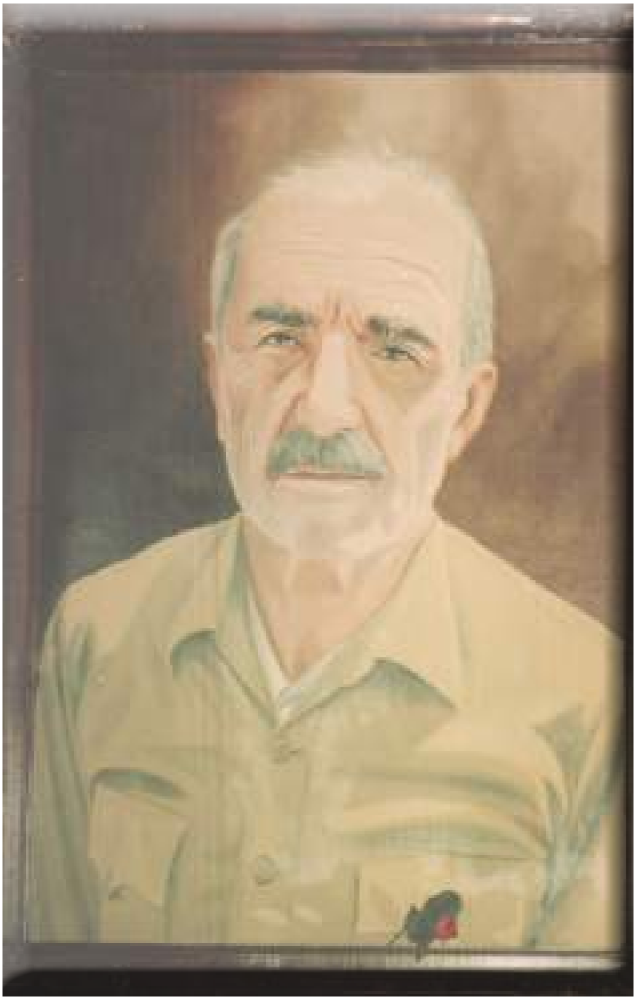

هێمن - لە وێنەکێشانی جەعفەری قازی

هەژار و هێمن

هێمن و حەقیقی

(٨)

پاشكۆ

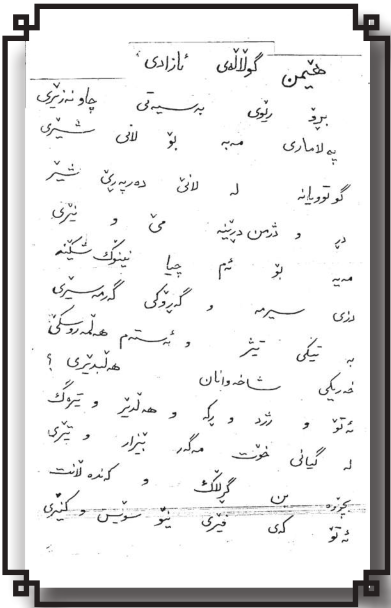

هێمن
گوڵاڵەی ئازادی

بڕۆ ڕێوی بەسیەتی چاو نەزێری
پەلاماری مەبە بۆ لانی شێری
گوتوویانە لە لانێ دەرپەڕێ شێر
دڕ و دڕمن دڕێنە مێ و نێری
مەیە بۆ ئەم چیا نینۆک شکێنە
دزی سیرمە و گەرووکی گەرمەسێری
بە تیکی تیژ و ئێستەم هەڵمەڕووسکێ
هەڵبدێری ؟
خەریکی شاخەوانان
ئەتۆ و زڕد و پڕکە و هەڵدێر و تیرۆک
لە گیانی خۆت مەگەر بێزار و تێری
گڕلاک و کەندەلانت
بجزوە من
ئەتۆ کەی فێری نێو سوێس و کنێری

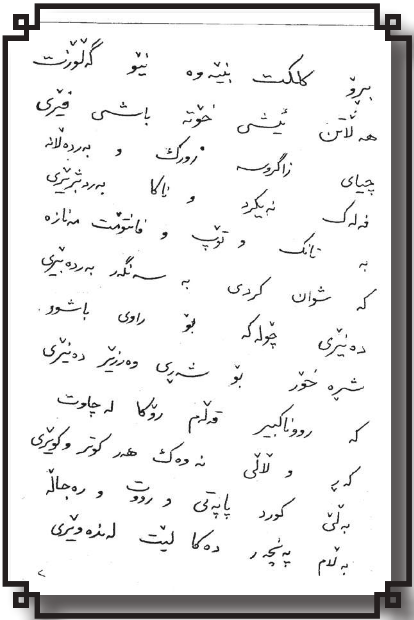

بڕۆ کلکت بنێوە نێو گەلۆزت
هەلاتن ئیشی خۆتە باشی فێری
چیای زاگروس زورگ و بەردەلانە
فەلەک نەیکرد و ناکا بەردبڕێری
بە تانک و تۆپ و فانتۆمت مەنازە
کە شوان کردی بە سەنگەر بەردەبێری
دەنێری چۆلەکە بۆ ڕاوی باشوو
شرە خۆر بۆ شەڕی وەزیر دەنێری
کە ڕووناکبیر قەڵەم ڕۆکا لە چاوت
کەرێ و لاڵی نە وەک هەر کوتر و کوێری
بەڵێ کورد پاپەتی و ڕووت و ڕەجاڵە
بەڵام پەنجەر دەکا لێت لەبەدەوێری

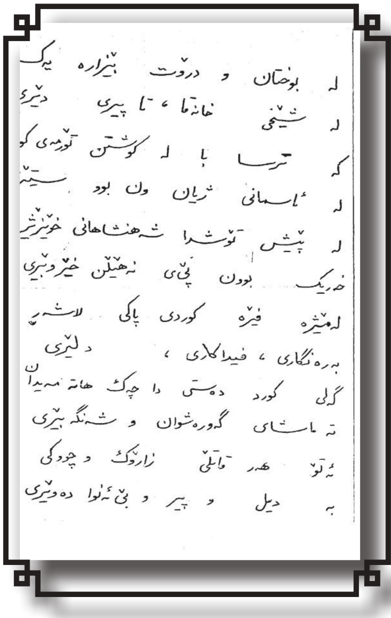

لە بوختان و درۆت بێزارە یەک
لە شێخی خانەقا تا پیری دێری
کە ترسا با لە کوشتن تۆمەی کو
لە ئاسمانی ژیان ون بوو ستێنە
لە پێش تۆ شرا شەهنشاهانی خوێنڕێژ
خەریک بوون پێی نەهێڵن خێروبێری
لەمێژە فێرە کوردی پاکی لاشەڕ
بەرەنگاری ، فیداکاری ، دلێری
گەلی کورد دەستی دا چەک هاتە مەیدان
تەماشای گەورەشوان و شەنگەبێری
ئەتۆ هەر واتڵێ زارۆک و چووکی
بە دیل و پیر و بێ ئەنوا دەوێری

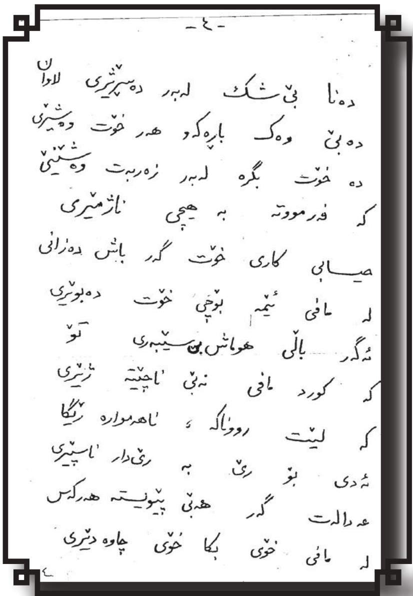

- ٤ -

دەنا بێ شک لەبەر دەسپێڕێری لاوان
دەبێ وەک بارەکەو هەر خۆت وەشێری
دە خۆت بگرە لەبەر زەربەت وەشێنێ
کە فەرمووتە بە هیچی نازمێری
صیابی کاری خۆت گەر باش دەزانی
لە مافی ئێمە بۆچی خۆت دەبوێری
ئەگەر باڵی هوماش بێ سێبەری تۆ
کە کورد مافی نەبێ ئاچێتە ژێری
کە لێت ڕووناکە ئاهەموارە ڕێگا
ئەدی بۆ ڕێ بە ڕێدار ئاسپێری
عەدالەت گەر هەبێ پێویستە هەرکەس
لە مافی خۆی بکا خۆی چاوەدێری

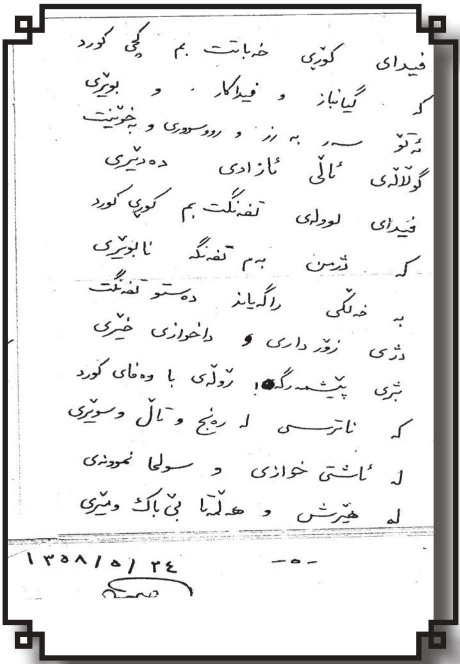

فیدای کوڕی خەباتت بم کچی کورد
کە گیانباز و فیداکار و بوێری
بە تۆ سەربەرز و رووسووری و بەخۆێنیت
گوڵاڵەی ئاڵی ئازادی دەدێری
فیدای لوولەی تفەنگت بم کوڕی کورد
کە ترسن بەم تفەنگە نابوێری
بە خەڵکی راگەیاند دەستو تفەنگت
دژی زۆرداری و داخوازی خێری
بژی پێشمەرگە! ڕۆڵەی باوەفای کورد
کە ناترسی لە ڕەنج و تاڵ و سوێری
لە ئاشتی خوازی و سولحا نموونەی
لە هێرش و هەڵمەتا بێ باک و مێری

١٣٥٨/٥/٢٤ -٥٠-

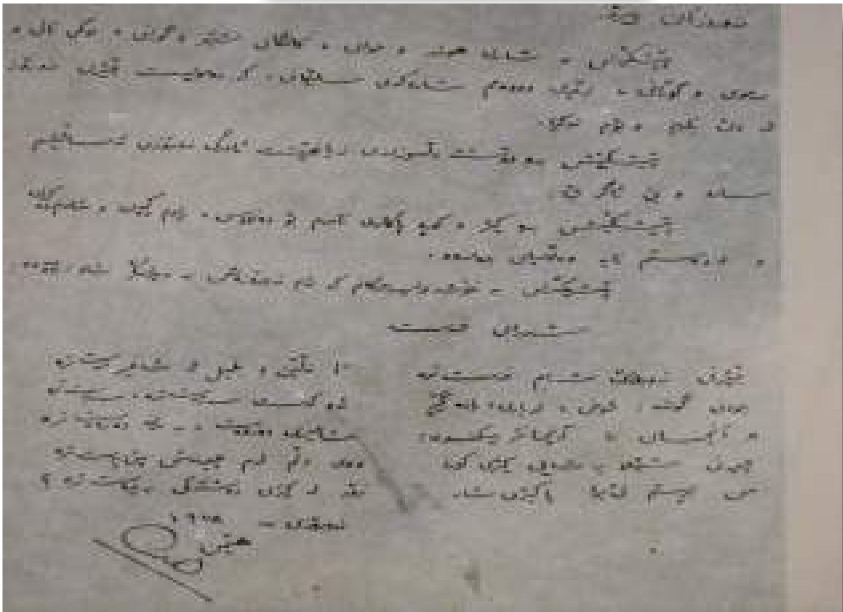

خانەنشین　　　هێمن

بڕاوبڕاگەشە بووم لە ڕەگەی لا بە بەهاری ڕەنگین

دوور لە گوڵزار و لە دیداری گوڵاڵە و نەسرین

کاڵ ئەبوو بۆ ڕەنگ و بۆنی گوڵ باخی دەروونم

پیرم و پووکام پشووی دنیا نیە ئیتر هێزی ژین

ڕەنگی ڕوو زەرد کراوە بیرێ کە بیری جوان و پەرەست

سووری سوورەگوڵ بووم و ڕوو بکەمە مێرگی شین

من کە شین گۆڕین هەموو سوورەگوڵی پێدەبڕی بووم

ڕەنگی هەموو ڕەنگی لێرە بیکا بۆ من شین

من چرکەم هەموو سووتێ چیمەنی دا گیرێوە

نیشتە ئاوێ لە گەردوم بچەقێ لە ئاڵی خەنگیوە

من کە بۆ دیتنی گوڵ هەڵپە سووتوم دەمەرباوە

هەتا ئێستا ئاخر گۆشە گیانە گرام خانەنشین

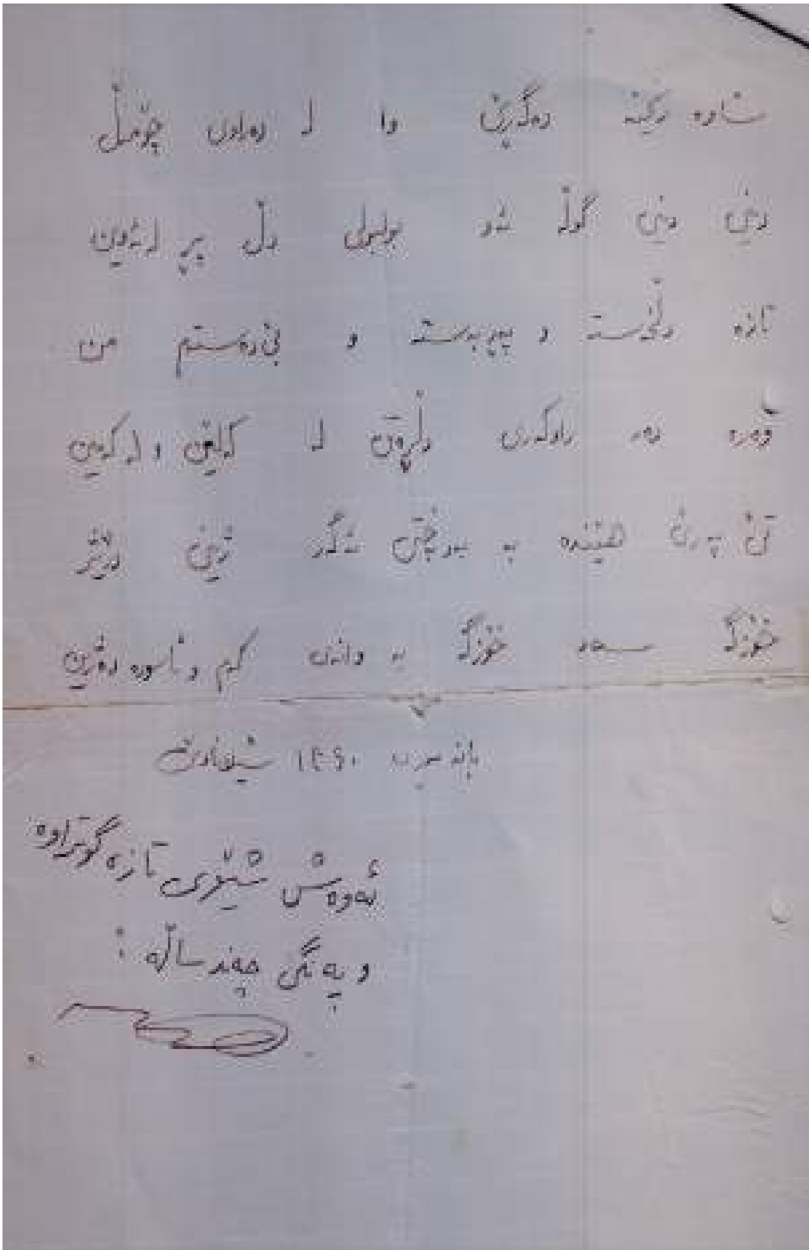
ئەوەش شێعری تازە گۆڕاوە
و بەنگی چەند ساڵە :

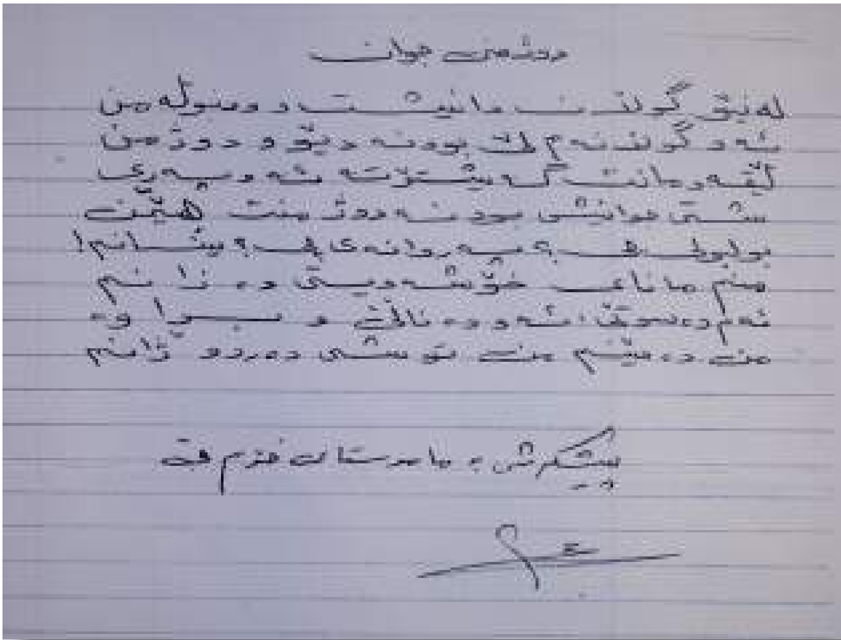

[illegible]

پێشکەش بە مامۆستا [illegible]

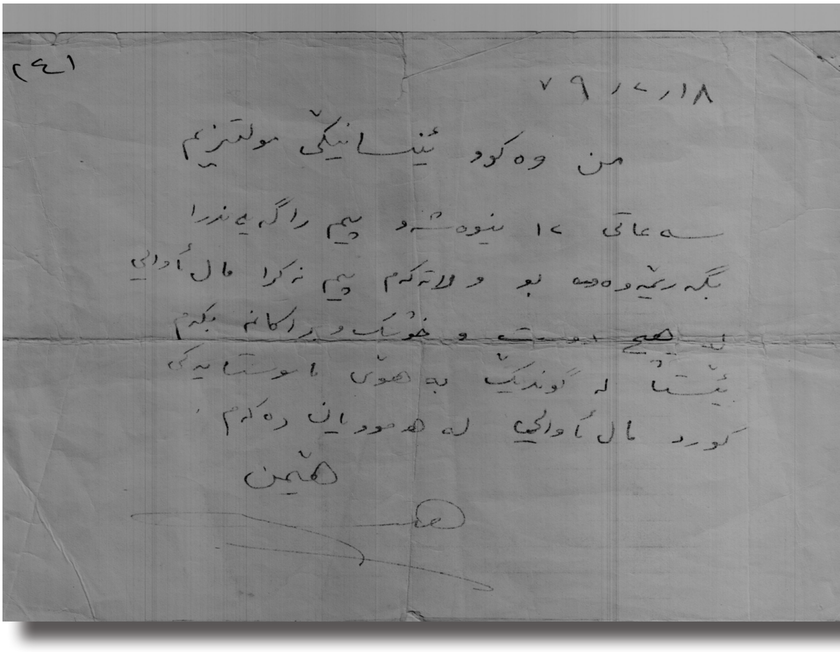

(٤١)

١٨/١٢/٧٩

من وەکوو ئینسانێکی موڵتەزیم

سەعاتی ١٢ نیوەشەو پێم راگەیەنرا

بگەڕێمەوە بۆ وڵاتەکەم پێم نەکرا ماڵ ئاوایی

لە هیچ دۆست و خوشک و براکانم بکەم

ئێستا لە گوندێک بە هیوای ئاوستایەکی

کورد ماڵ ئاوایی لە هەمووان دەکەم

هێمن